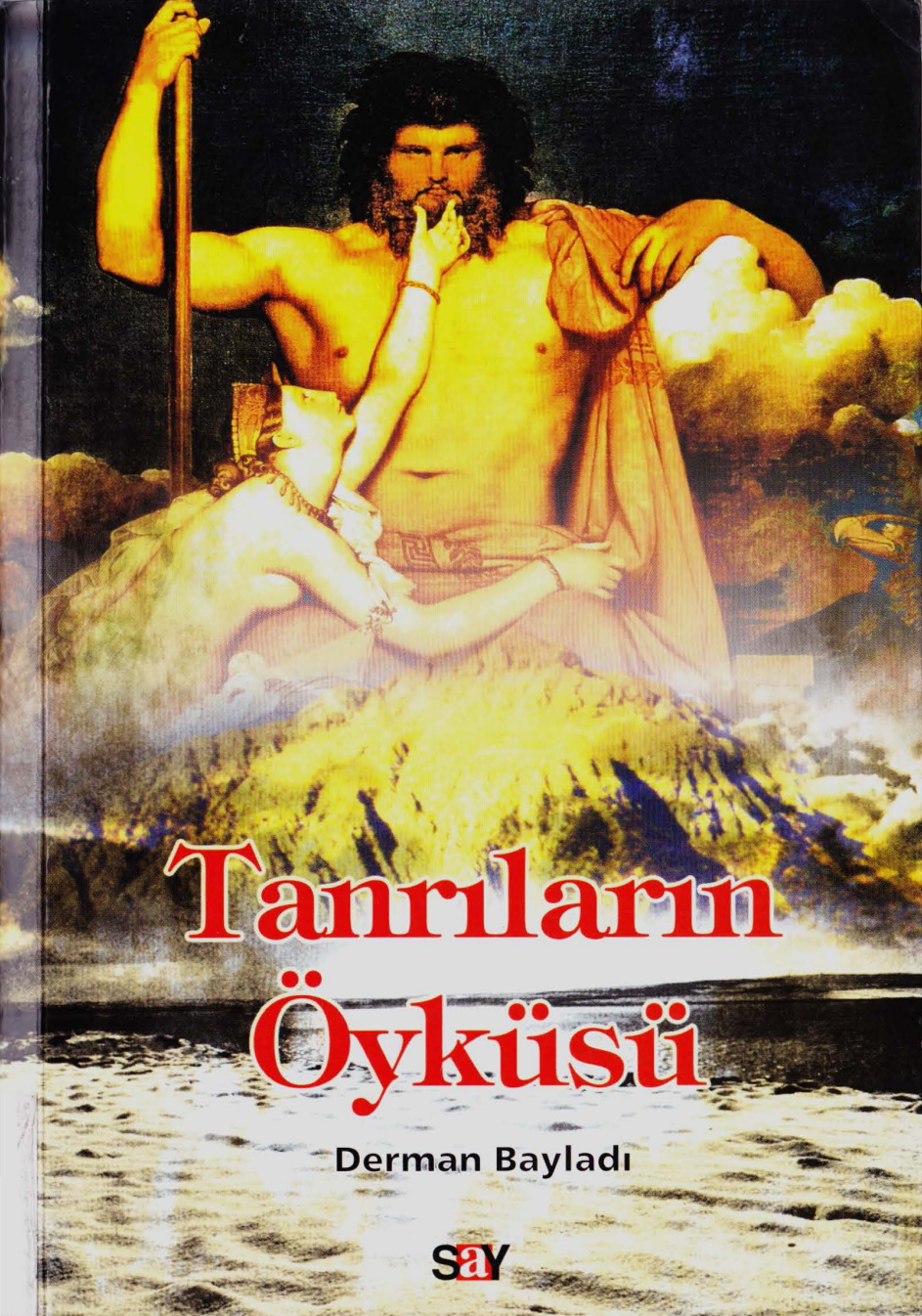

Tanrıların Öyküsü

Derman Bayladı

SAY

Tanrıların Öyküsü

Derman Bayladı

1940'da İstanbul'da doğdu. İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji ve Klasik Filoloji bölümlerinde okudu. TRT İstanbul Radyosu'nda on beş yıl prodüktör olarak görev yaptı ve yüzlerce radyo programına imza attı. 1983 yılında gerçekleştirmiş olduğu "Bu Şehr-i Stanbul" adlı dizi programla Radyo-TV yayınları dalında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından "Yılın Gazetecisi" seçildi. 1985 yılında TRT'deki görevinden kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Halen yaptığı araştırma ve çevirilerin yanı sıra yaz aylarında profesyonel turist rehberi olarak çalışmaktadır.

Henüz Pertevniyal Lisesi'nde öğrenciyken tarih öğretmeni merhum Reşad Ekrem Koçu'nun anlatmış olduğu "Troia'lı Hektor'un öyküsü" ve birlikte gezdikleri İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde gördüğü eserler onda mitolojiye karşı merak uyandırdı. Bu merak onu mitolojinin köklerini aramaya, Eski Yunan ve Latin dillerini öğrenmeye yönlendirdi. Anadolu kültür ve uygarlığı üzerinde yaptığı çalışma ve araştırmalardan edindiği birikimi bir yurt tanıtım hizmeti olarak yabancı konuklara da sunmak amacıyla turist rehberliği mesleğini seçmiş bulunuyor.

Çin Dağı, Çinçin Dağı adlı masal kitabı, "Nesini Söyleyim" (Mahmut Alptekin ile) adlı halk edebiyatı araştırması (Varlık Yayınları) çeşitli edebiyat dergilerindeki ve Cumhuriyet gazetesindeki yazıları, İngilizce ve Fransızcadan yaptığı yirmi kadar çocuk klasikleri çevirisi, TRT'de yayınlanan radyofonik oyunları yazarın kültürel etkinlikleri arasında yer almaktadır.

Değerli varlıklarım Banu ve Seyhan'a
gönüller dolusu sevgilerle...
D. B.

Derman Bayladı

Tanrıların Öyküsü

say

Say Yayınları
Mitoloji Dizisi

Tanrıların Öyküsü / Derman Bayladı

ISBN 978-975-468-089-8
Sertifika No: 10962

Yayın Hakları © Say Yayınları
Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Sayfa Düzeni: Mehmet İlhan Kaya

Baskı: Kurtiş Matbaası
Topkapı-İstanbul
Tel.: (0212) 613 68 94
Matbaa Sertifika No: 12992

5. Baskı, Say Yayınları, 2007
6. Baskı, Say Yayınları, 2012

Say Yayınları
Ankara Cad. 22/12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 512 21 58 • Faks: (0212) 512 50 80
web: www.sayyayincilik.com • e-posta: say@sayyayincilik.com

Genel Dağıtım: **Say Dağıtım Ltd. Şti.**
Ankara Cad. 22/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul
Telefon: (0212) 528 17 54 • Faks: (0212) 512 50 80
online satış: www.saykitap.com • e-posta: dagitim@saykitap.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 9

TANRILARIN ÜLKESİ 13
TANRILARIN DOĞUŞU 17
İNSANIN YARATILIŞI 23

RHEA YA DA KYBELE 27
Zeus 33
Hera 39
Demeter 41
Hestia 49
Poseidon 52
Hades 61

ZEUS SOYLU OLYMPOSLULAR 69
Athena 69
Apollon 78
Artemis 88
Aphrodite 95
Hermes 103
Hephaitos 108

Ares 110
Dionysos 114

OLYMPOSLU OLMAYAN TANRILAR 127
Helios 128
Selene 133
Eos 134
İris 135
Hekate 136
Asklepios 137
Eros 140
Pan 147
Moiralar 152

MİTOLOJİNİN TUHAF YARATIKLARI 157
Kentauroslar 157
Satyrler 159
Kykloplar 160
Seirenler 161
Skylla ve Kharybdis 163
Nympheler 164
Dryaslar 167
Hamadryaslar 167
Oreiaslar 167
Priapos 169

KARANLIKLAR DÜNYASININ BÜYÜK SUÇLULARI .. 173
Zeus'un Aşkları 180
Danae 181
Antiope 181

Europa 182
İo 184
Leda 185
Alkmene 185
Kallisto 186

MİTOLOJİNİN ÜNLÜ KAHRAMANLARI 189
Dioskurlar 190
Amphion ve Zethos 191
Epaphos 192
Perseus 194
Herakles 199
Herakles'in Doğumu 203
Herakles'in On İki İşi 205
Herakles'in Öteki Maceraları 213

MİTOLOJİNİN ÖTEKİ KAHRAMANLARI 225
Deukalion 225
Kadmos 227
Pelops 229
Niobe 233
Theseus 237
Bellerophontes 246
Meleagros 250
Oidipus 252
Argonautlar Seferi ve İason 257

TROİA SAVAŞLARININ ÖNDE GELEN DÖRT ADI .. 271
Paris 271
Odysseus 274

Akhilleus 279
Hektor 284
Agamemnon'un Ölümü 286
Antigone 288

MİTOLOJİNİN İLGİNÇ AŞK ÖYKÜLERİ 293
Orpheus ile Eurydike 293
Hero ile Leandros 295
Philemon ile Baukis 300

ÜÇ DEĞİŞİK ÖYKÜ 307
Pygmalion 307
Prokne, Philoroela, Tereus 309
Daidalos ve İkaros 313

KÜÇÜK MİTOLOJİ SÖZLÜĞÜ 317

KAYNAKÇA 409

DİZİN 413

ÖNSÖZ

İlkel insanın doğa olayları karşısındaki davranış biçimlerinin ve yorumlarının ürünleridir mitoloji. Yunancada "mythologia", "masalsı olayların incelenmesi" yani kısaca "efsanebilim" anlamına gelir.

Her ulusun efsaneleri vardır ama "mitoloji" deyince daha çok Yunan efsaneleri geliyor akla. Nedeni, bu efsanelerin aynı zamanda bir inanç sistemi oluşturmaları, ozanların, sanatçıların ve düşünce adamlarının bunlara sürekli katkıda bulunmalarıdır. Temel kaynaksa, Doğu'da ve Anadolu'da kurulan uygarlıklardır.

Yunan mitolojisi, Olympos Dağı'nı mekân tutmuş olan ölümsüzlerin öyküsüdür öncelikle. Doğuşları, evreni paylaşmaları, aşkları, kıskançlıkları, kavgaları ve entrikalarıyla "Tanrıların Öyküsü"dür.

Mitoloji yalnızca ölümsüzlerin öykülerinden oluşmuyor elbette. Perilerin, hayvanların, tuhaf yaratıkların, kahramanların, kralların ve sıradan insanların başlarından geçenler de en az bir o kadar, hatta daha da fazla yer tutuyor mitolojide. Öyle de olsa, "Tanrıların Öyküsü"dür mitoloji yine de. Neden derseniz, tanrıların işe karışmadığı hiçbir ölümlü öykü-

sü neredeyse yoktur da ondan. Bu nedenle, dolaylı da olsa, ölümlülerin öyküleri de dönüp dolaşıp "Tanrıların Öyküsü" oluverir. Örnek vermek gerekirse, işte "Troia savaşı". Görünüşte ölümlüler arasında geçer bu savaş ama Olympos sakinleri de neredeyse tam kadro girerler işin içine; bir bölümü Yunanlıları, bir bölümü de Troia'lıları desteklemek üzere.

Ünlü kahramanlar deseniz, onlar da ya ana, ya baba ya da her iki yönden birden tanrı soyludurlar zaten. Kadmos'u, Perseus'u, Herakles'i, Theseus'u, Akhilleus ve Hektor'u vb. Bu kahramanların bütün öykülerinin içinde de tanrılar vardır.

Bu kitabın Yunan mitolojisini tanımak isteyenler için bir kaynak niteliği taşıyacağına inanıyoruz. Amacımız yalnızca kuru bilgiler vermek değil, merakla okunulur olmasını da sağlamaktır. Kitabın her bölümüne serpiştirilmiş bulunan ilginç ve sürükleyici öykülerin bu ilgiyi sürekli ayakta tutacağına inanıyoruz.

Mitoloji, Batı sanat ve düşüncesinin her alanında ortaya çıkar. Resimde, heykelde, müzikte, tiyatroda, operada, şiirde, romanda... Bu demektir ki mitolojiyi bilmezsek bu yapıtları gereğince kavrayamayız ve değerlendiremeyiz. Öyleyse, efsane deyip geçmemeli mitolojiye; Batı kültürünün temeli diye bakmalı. Doğrusu da budur zaten.

Yararlandığımız kaynaklara gelince, en başta elbette ki Yunan mitolojisinin temel direkleri ve kurucuları olan Homeros ve Hesiodos gelir; sonra tiyatro yazarları olarak Sophokles, Euripides, Aristophanes; tarihçi olarak Heredotos, coğrafyacı Strabon ve düşünür olarak da Platon vazgeçemediğimiz kaynaklar oldu.

Başka değerli kaynaklar da, başta Ovidius olmak üzere, Vergilius, Apuleius ve Platus gibi Latin ozan ve yazarları.

Shakespeare, Racine, Goethe gibi yeniçağ yazarları da değişik yorumlarıyla yol gösterdiler bize. İngilizce ve Fransızcada yayımlanmış mitoloji kitaplarından da yararlandık ama kaynaklarımız içinde en önemlilerinden birinin A. Bailly'nin iki bin sayfayı aşan dev sözlüğü "Dictionnaire GREC-FRANÇAİS" olduğunu belirtmeliyiz.

Türkçe kaynaklarımızsa, başta Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir Kabaağaç ve değerli hocam Prof. Dr. Zafer Taşlıklıoğlu olmak üzere, Azra Erhat, Şefik Can, Behçet Necatigil, Cemal Tollu, Prof. Dr. Bilge Umar ve daha birçok değerli yazar ve araştırmacımız oldu. Edith Hamilton, George Thomson, Eckart Peterich'ten yapılan çeviriler de ışık tuttu çalışmamıza.

Aslında, şöyle kısaca bir özetleyelim derken yine de uzadı gitti kaynak listemiz. Oysa daha niceleri var. Onları da yazsak, kitaba birkaç sayfa daha eklememiz gerekecekti. İyisi mi, sözü burada keselim de kitabımızı okurların ilgi ve takdirine sunalım.

Derman BAYLADI

TANRILARIN ÜLKESİ

İnsan Tanrı kavramını ilk algıladığı çağdan beri gökyüzüne yerleştirmiştir onu. Ona bir mekân tanımıştır orada. Gök hem yüceliği, hem de sonsuzluğu simgeler. Bu yüzdendir ki insan ister tek tanrıya, isterse birçok tanrıya inansın hep yücelerde, hep sonsuzluklarda tasarlar bu aşkın varlıkları.

Gerçi tanrılar yüceliklerde yaşarlar ama uçsuz bucaksızlığa akıl erdiremeyen ilkçağ insanı, gökyüzünde yine de belirli bir yere oturtmuştur tanrısını. Bu mekân gözle görülemeyen doruklarının bulutlara karıştığı dağlardır. Tanrıların ülkesidir bu dağlar ve tanrılar oralardaki saraylarında kaygısız, mutlu bir yaşam sürer sonsuza dek. Tanrıların izni olmaksızın hiçbir ölümlü ayak basamaz bu sonsuz mutluluklar ülkesine. Oraya gitmeye kalkışan ölümlüler ağır biçimde cezalandırılır. Peki, hangi dağlardır bunlar?

Konuya geniş açıdan bakıldığında yeryüzündeki bütün yüksek dağlardır. Ama bizim konumuz, özellikle Yunan efsanebilimiyle (mitoloji) sınırlı olduğu için biz de sınırlandıracağız tanrıların mekânı olan dağ kavramını. Bu dağ "Olympos" adıyla simgelenir Yunan mitolojisinde.

Ancak yeryüzünde bir tek Olympos dağının varolduğunu sanmamalı. Yalnızca Yunanistan'da bile birden fazla Olympos vardır. Sonra Girit'te, Kıbrıs'ta, Eğriboz adasında. Hele Anadolu'da, yirmiden fazladır bu adı taşıyan dağ sayısı. En ünlüsü de eteklerinde Bursa'nın kurulu olduğu Uludağ'dır. Olympos sözcüğü Yunancada bir anlam karşılığı bulamıyor zaten. Bu sözcüğün Anadolulu bir kökenden geldiği sanılıyor.

Yunan tanrı ve tanrıçaları, Yunanistan'daki Olympos olduğu varsayılan dağın doruğundaki saraylarında sonsuza dek mutlu bir yaşam süreceklerdir gerçi ama ne zaman başlamıştır bu yaşam? Bir başka deyişle sonu olmayan bu yaşamın bir başlangıcı da yok mudur acaba?

İşte "Yunan mitolojisi" dediğimiz efsaneler bütünü de bu sorunun yanıtıyla başlıyor zaten. Bundan sonrasıysa o zamanki bilinen evrenin egemenliğini ellerine geçiren "Tanrıların Öyküsü"dür artık. Bir de yarı tanrılar, soybaşları, kahramanlar ve kimi zaman da sıradan insanların öyküsü. Ama bu sıradanlık da tanrısal öyküyle ilintilidir çoğu zaman.

Tanrılar evrenin egemenliğini ellerine geçirmişlerdir ama hiç de kolay olmamıştır bu. Nice zorlu savaşlar vermişler, nice boğuşmuşlardır aralarında. Peki sonra?

Sonrası, yenenler Olympos'un doruğundaki saraylarında kendilerine sonsuz gençlik ve ölümsüzlük veren "ambriosa"larını yiyip "nektar"larını yudumlarlarken yenilenler de yeraltının derinliklerinde çile doldururlar, bir gün yerin üzerine çıkacakları umuduyla. Fakat evrenin egemeni ve tanrıların başı olan Zeus onlara bu fırsatı vermeye hiç niyetli değildir. Kendisi, öteki tanrılarla nasıl ki sonsuza dek egemenlik

sürecekse gökyüzünde, yenilenler de sonsuza dek kalmalıdırlar Tartaros'un derinliklerinde.

Tanrıların ve kahramanların kimi zaman acı dolu kimi zaman gülümsetici ama hep meraklı ve sürükleyici öykülerini görebiliriz artık evrenin doğuşuyla birlikte.

TANRILARIN DOĞUŞU

Daha evren, evrenle birlikte de yeryüzü varolmadan önce "Khaos" varmış. Her şeyin karmakarışık ve birbirinin içinde olduğu bir düzensizlik ortamıymış bu "Khaos". Gerçi hiçbir şey belli değildir bu karmaşa ve göz gözü görmezlikte ama tanrısal bir düzensizliktir bu yine de. Nitekim, Türkçede de "karmaşa" (kaos) anlamında kullandığımız "Khaos"tan "Nyks" (gece) ve "Erebos" (yeraltı karanlığı) doğacaktır.

Khaos'tan Gaia doğar sonra. Gaia "yeryüzü, toprak" anlamlarına gelir. Olympos'ta oturan ya da oturmayan ne kadar tanrı varsa, doğrudan ya da dolaylı olarak, Gaia'nın soyundan gelirler. Sözcük anlamına göre "toprak"tır Gaia; bütün öteki tanrıların da anası olan. Toprak Ana yani.

Gaia önce, "parthenogenesis" (kızoğlan kız olarak doğurma) ilkesince "Uranos"u (gök), ardından dağları, en sonra da "Pontos"u (deniz) doğurur babasız olarak. Yaratılışın birinci faslıdır bu.

Gaia, kendi doğurduğu Uranos'la birleşir; bu birleşme onu altısı erkek, altısı dişi titanların,* "Hekatonheir"ler denilen Yüz Kollu Devlerin, alınlarında tek birer gözü bulunan

* Sözlük bölümüne bakınız.

"Kyklop"ların anası yapar. Pontos'la birleşmesinden deniz tanrıları doğar. İşte tanrıların maceraları da asıl bu doğuşlardan sonra başlayacaktır.

Ne var ki baba Uranos canavar görünüşlü oğullarından hiç de hoşlanmaz, gün ışığına çıkaracağı yerde toprağın bağrında saklar onları. Toprak Ana Gaia ise zorundan inim inim inlemektedir. Bir düzen tasarlar kurtuluş için. Ak çeliği yaratır, ondan bir tırpan yapar ve acımasız babayı cezalandırmaları için oğullarını kışkırtır.

Herkes korkar Kronos'un dışında. Kronos annesinin yaptığı tırpanla babasının hayalarını keser ve bu kanlı parçaları toprağa atar. Uranos'un kanından yıllar sonra öç tanrıçaları "Erinys"ler, parlak zırhlı, uzun kargılı "Gigant"lar (devler), orman perileri doğarlar. Uranos'un dalgalı denize atılan hayalarından ise, güzeller güzeli tanrıça Aphrodite yaşam bulur.

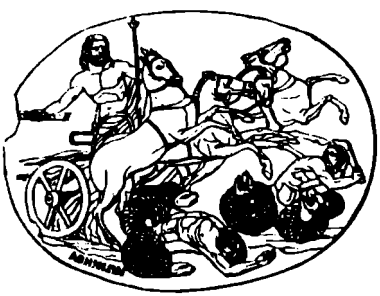
Kronos, evrenin efendisi olmuştur artık. Kardeşlerini yerin altından çıkarır ve kız kardeşi Rhea ile evlenir.

Ne var ki bu güçlü efendi de tedirginlikler içindedir. Kendisi nasıl babasını tahtından indirmişse, kendi oğullarından biri de onu tahtından edecektir. Yazgı böyle çizilmiştir çünkü ve bunu da Gaia ile Uranos söylemişlerdir ona. Bu korkuyla Kronos, kız erkek ayırt etmeden Rhea'nın doğurduğu bütün çocukları yutar. Rhea son olarak Zeus'u getirir dünyaya. Bakar ki en küçük oğlu da kardeşleriyle aynı yazgıyı paylaşacak, yavrusunu korusunlar diye annesi Gaia ile babası Uranos'a yalvarır. Kızının yalvarmalarına dayanamayan Toprak Ana, torununu Girit'teki İda Dağı'nda bir mağaraya

saklar. Koca bir taşı bezlere sarıp, doğan en küçük çocuğu diye Kronos'a yutturur.

Öte yandan, "Melissai" (Melisler) diye bilinen İda ve Adresteia adındaki iki peri kız kardeş, bebek Zeus'u İda Dağı'nın ballarıyla besler, ("Melissa" eski Yunancada "bal" ve "arı" anlamlarına gelir. Yani arılar ballarıyla beslerler yavru Zeus'u) Amaltheia adındaki keçi de onu emzirir. Çocuk ağladığı zaman Kuretler, Kronos ağlamaları duymasın diye kalkanlarına vurarak gürültü çıkarırlar. Özenle büyüyüp serpilen bu çocuk, us-tanrıça Metis'in yardımıyla Kronos'u yuttuğu çocukları kusmaya zorlar ve sonra kardeşlerinin yardımıyla onu tahtından indirir.

Ne var ki tahtı elinde tutması pek kolay olmayacaktır Zeus'un. Bunun için babasına ve amcaları Titanlara karşı on yıl sürecek amansız bir savaşa girmesi gerekecektir. Zeus, Uranos'un yeraltına kapattığı Yüz Kollu Devler ile Tek Gözlü Kyklopları serbest bırakmıştır. Onlar da minnettarlıklarını Titanlara karşı Zeus'un yanında savaşa girmekle gösterirler. Kykloplar durmadan Zeus'un yıldırımlarını döverler. "Titanomakhia" (Titanlar Savaşı) denen bu savaşı kazanan taraf Zeus olur sonunda. Titanlar yenilir ve Tartaros'un derinliklerine atılır. Ama çocukları Titanların Zeus ve onun komutasındaki kardeşleriyle devler tarafından yenildiğini gören Toprak Tanrıça Gaia öç için son oğlu Typhon'u doğurur. Yüz yılan başlı bir ejderhadır bu. Çok yaman bir savaş olur. Okyanuslar inler, Olympos sarsılır. Ta Hades'ten hissedilir bu sarsıntılar. Sonunda bütün şimşek ve yıldırımlarını var gücüyle savuran Zeus bu korkunç ejderhayı alt ederek onu Tartaros'un derinliklerine gönderir.

Zeus Gigantları yıldırımlarıyla vuruyor.

Ama Zeus, tam da artık huzura kavuştuğunu sanırken saltanatını pekiştirmek için amansız bir savaş daha yapmak zorunda kalacaktır. Bu kez ayaklananlar, Zeus'un Titanlara karşı giriştiği savaştaki eski bağlaşıkları olan Gigantlardır. Bu belki de Zeus'un o güne dek giriştiği en zorlu savaştır. Bu devlerin güçlerinin sınırı yoktur. Zeus'u tahtından indirmeye kararlıdırlar. Göğe tırmanıp da Zeus'u oradan alaşağı etmek için Ossa, Pelion ve Olympos dağlarını bir merdiven gibi üst üste koymaya çalışırlar. Öyle kocaman kayalar fırlatırlar ki tanrıların üzerine; bunlardan denize düşenler adaya, karaya düşenlerse dağlara dönüşürler.

Zeus savaşın gidişinden kaygılıdır çünkü bir bilici ona bir ölümlü, tanrıların yardımına gelmedikçe bu devlerin yenilemeyeceğini söylemişti. Ama tanrıların bile alt edemediği bu korkunç yaratıkları hangi ölümlü yenebilir ki?

Sonunda Athena akıl verir Zeus'a: Zeus, tanrıların yardımına Herakles'i çağırmalıdır. Zeus bu akıllı kızının dediğini yapar ve de yararlı çıkar bundan. Çünkü Herakles o ölümlü haliyle bütün ölümsüzlerin bir araya gelip de yapamadıklarını tek başına yapmış, o yenilmez devlerin hakkından gelmiştir. Zafer kesindir artık.

Zeus evreni kardeşleriyle paylaşır. Kendisi "gök"lerin sahipliğini üstlenirken "deniz"ler Poseidon'a, "yeraltı"nın hü-

kümdarlığı da Hades'e verilir. Aynı soydan dokuz tanrı ve tanrıça daha eklenir bu üçlüye; böylece on iki kişilik tanrılar ailesi oluşur.

Tanrıların tek tek öykülerine geçmeden önce bu oluşumda insanın yerini de görelim.

İNSANIN YARATILIŞI

Yunan mitolojisinde insan soyunun ne zaman ortaya çıktığı aslında son derece belirsizdir. Evrenin ve tanrı soylarının oluşması sırasında insan soyu da oluşmuş muydu? Açık seçik bir yanıt alamıyoruz bu soruya. Mitolojide, kendisinden sonra geleceklerin atası olan tek bir insanın yaratılmasından çok, bir soyun ya da bir kentin ataları olacak insanların ortaya çıkmasından söz edilir. Tufan sonrasında Pyrrha'nın geriye attığı taşlardan yeni bir insan soyunun oluşması ya da Kadmos'un öldürdüğü ejderhanın dişlerini yere ekmesiyle topraktan silahlı adamların bitmesi gibi.

Gerçi bir de Hesiodos'un "Soylar Efsanesi" vardır ama o da açıklamaz insanın nasıl yaratıldığını. Bu efsaneye göre, Kronos'un göklerde egemenlik sürdüğü sıralarda ölümsüzler ilk insan soyunu yaratmışlar. Bu soy altındanmış. Tanrılar gibi yaşıyormuş insanlar o dönemde. Toprak kendiliğinden bereket saçıyormuş o zamanlar. Nasıl mutluluk içinde yaşadılarsa insanlar öyle de ölüyorlarmış ömürleri sona erince. Bunlar ölünce toprağı ve insanları koruyan birer cine dönüşmüşler.

Sonra gümüş soyu yaratmış tanrılar. Ama bunlar öncekiler gibi akıllı değillermiş. Çılgınlıklarıyla başlarını derde so-

kuyor, tapınaklara da gitmiyorlarmış. Zeus kızmış bu saygı bilmezlere ve onları yeraltı cinleri olarak toprağa gömmüş.

Tunç soylular gelmiş bunların ardından da. Ama yeni gelenler, öncekilerden de betermiş. İşleri güçleri azıtmak, saldırmak ve öldürmekmiş. Bunlar kendi kendilerini yok edip bir ad bırakmadan dünyadan çekip gitmişler Hades'in yoğun karanlıklarına.

Bu yaban soyunun ardından bir kuşak daha yaratmış Zeus. Kahramanlar soyuymuş bu soy. Efsanelerin ün salan yiğitleri hep bu soydanmış.

Sonra demir soyu gelmiş ki, halen yaşamakta olan soymuş bu. Bu soy da yaşamın türlü sıkıntıları içinde kıvranır durur hâlâ.

Daha sonra altıncı bir soy daha gelecektir yeryüzüne. Bu soy saygı, sevgi nedir bilmeyecek; doğruya, iyiye değer vermeyecek, hak güçlünün olacaktır hep.

Hesiodos'un insanın yaratılışını soylarla açıklaması pek doyurucu gelmemiş olmalı ki Latin ozanı Ovidius *Dönüşümler* adlı yapıtında başka türlü bir açıklık getiriyor yaratılış konusuna. Ovidius'a göre, evrenin oluşumundan sonra bir eksik kalmıştır geriye. Zeki, nitelikli, yeryüzünde egemenlik kurabilecek yetenekte bir yaratık gerekmektedir. Titan Iapetos'un oğlu Prometheus yağmur suyuyla toprağı karıştırarak tanrı suretinde insanı yaratır.

Başka anlatımlara göre, Minerva (Athena), Prometheus'un bu yapıtının güzelliğine hayran olarak bu ruhsuz gövdeye yaşam soluğu üflemiş. Sonra da Prometheus'a yapıtını daha da kusursuzlaştırmak için başka ne gibi bir yardımda bulunabileceğini sormuş, Prometheus da, yarattığı insana en

iyi neyin yaraşacağını anlaması için tanrıların yurdunu görmesi gerektiğini söylemiş. Athena Prometheus'u tanrılar katma çıkarmış. Prometheus orada görmüş göreceğini ve dönerken de tanrısal ateşten çalıp asasına saklamış ve onu kullanması için yeryüzüne, insanoğluna getirmiş.

Prometheus bu davranışıyla devrimci bir tavır sergilemektedir. Tanrılara karşı insanın, bir başka deyişle güçlüye karşı zayıfın yanındadır. Prometheus da Zeus gibi bir Titan oğludur. Titanlarsa akıldan yana üstün yaratıklardır. Adı Yunancada "öngörü sahibi", "sakınımlı" anlamlarına gelen Prometheus akıldan yana Zeus'tan bile üstündür ve iki kez aldatmıştır amcaoğlunu. Birincisinde, kuru kemiklere yağlı et görüntüsü vererek onları Zeus'a yutturmakla, ikincisinde de tanrılardan ateşi çalmakla. Zeus, Prometheus'a iki kez yenik düşmekle zekâdan yana yaya kalmıştır. Bu nedenle ağır bir cezaya çarptırılır Iapetosoğlu. Zeus onu Kafkas dağları üzerinde bir kayaya bağlatır, her gün bir kartal gelip onun geceleri yeniden büyüyen karaciğerini yer.

Zeus öfkesini Prometheus'un kolladığı insana yöneltir bu kez. Demirci tanrı Hephaistos'a, bir parça toprağı suyla karıştırarak bir kadın yapmasını söyler. Athena bu kadına el işlerini öğretir, Aphrodite arzularla doldurur onun yüreğini, Hermes de yalan dolanlarla donatır içini. Bu da insanın ikinci yaratılışıdır.

Perilerin altın gerdanlıklar ve bahar çiçekleriyle süsledikleri bu güzel kıza Hermes "bütün tanrıların armağanı" anlamına gelen Pandora adını vererek, onu Prometheus'un kardeşi Epimetheus'a götürür. Prometheus'un uyanıklığının

tersine kıt düşünceli biridir Epimetheus. Adı da "aklı başına sonradan gelen, geç uyanan" anlamındadır zaten.

Prometheus, tanrılardan gelecek hiçbir armağanı kabul etmemesi için sıkı sıkıya uyarmıştı kardeşini. Ama kızın güzelliği karşısında çarpılan Epimetheus'un bir kulağından girmiş ötekinden çıkmıştı bu uyarı. Pandora bir de kutu getirmişti beraberinde. Kutuyu açarlar ama açmalarıyla da ne kadar kötülük ve dert varsa yeryüzüne yayılır. Pandora kapağı kapatmak isterse de çok geçtir artık. Bir "umut" kalmıştır kutunun içinde, tam çıkmak üzereyken çıkamayan. İnsanları bunca olumsuzluk karşısında avutan "umut".

Şu ya da bu biçimde, insan da yaratılmış olduğuna göre, "Tanrıların Öyküleri"ne geçebiliriz artık.

RHEA YA DA KYBELE

Ad olarak değişik görünseler de aynı kişiliği temsil eder bu iki tanrıça. Bir başka deyişle Rhea, Anadolulu tanrıça Kybele'nin Yunan tanrılar dünyasında aldığı addır.

Rhea, Uranos ve Gaia'dan olma dişi bir Titandır. Zeus'tan önce evrene egemen olan Titan Kronos'un hem kız kardeşi, hem de karısıdır. Gerçi Kronos kendisinden sonra evreni paylaşmış olan Zeus, Poseidon ve Hades'in babasıdır ama "Yaratılış" bölümünde de gördüğümüz gibi tahtta kalmak uğruna çocuklarını yutmaktan çekinmeyen acımasız bir babadır. Bu nedenledir ki ozanlar ona "Tanrıların Babası" sıfatını taşıma onurunu vermek istememişlerdir.

Rhea ya da Anadolulu Kybele

Oysa Rhea'ya "Tanrıların Anası" sıfatı seve seve verilmiş-

tir. Çünkü doğan çocuklarını despot kocasının elinden kurtarmak için çırpınmıştır. Gerçi bu çabasında pek başarılı olduğu söylenemez ama yine de bir analık özverisiyle, en küçük çocuğu Zeus'u yutulmaktan kurtarmıştır. Bu nedenle de kendisine verilen "Tanrıların Anası", "Büyük Ana" gibi sıfatları hak etmiştir.

Aslında o yalnızca tanrıların değil, toprağın temsilcisi olarak bütün varlıkların anasıdır. Kökeni ta İÖ 8000'lere tarihlenmiş Neolitik (Cilalı Taş Çağı) döneme kadar uzanan Ana Tanrıça geleneğinin bir devamıdır. Rhea'dan çok Kybele adıyla konu olur öykü ve efsanelere. Tapımı da yine bu ad altında önem kazanır.

Döllenmeyle doğum arasındaki dokuz aylık süre nedeniyle yeni bir yaratığın dünyaya gelişinde erkeğin rolünü kavrayamayan ilkel insan, yaratıcılığı kadına vermekteydi doğrudan doğruya. Çünkü dokuz ay süresince karnı durmadan büyüyen ve ardından da bir yeni canlıya yaşam veren kadındır. Derken çocuğun yaratıcısı kadın, bitkilerin her türlüsünün yaratıcısı olan "toprak" ile özdeşleşir ilkel insanın gözünde. Kişileşmiş bir tanrıça olur "toprak". "Ana Tanrıça" denir ona, bütün öteki tanrılar da ondan çıktıkları için; "Toprak Ana" denir. Sonra toplumlara ve çağlara göre durmadan değişik adlar alır. Kubaba, Kybebe, Ma, Marianna, Arinna, İnanna, Lat gibi adlar edinir çağlar boyunca. Kybele adıyla Phrygia'nın ulusal tanrıçası olur. Sonra ünü Roma dünyasına yayılır daha ileriki dönemlerde. Sonraları Hıristiyanlığı bile etkiler "Tanrı Anası" sıfatıyla.

Yaratıcılığı dişi bir varlık olarak "toprak"la simgeleyen ilkçağ insanı, bir de beden tasarlamış bu yaratıcıya. Bir kadın be-

deni elbette. Ama bu beden bütün yeryüzüdür. Toprak bu yaratıcı tanrıçanın etidir. Kemikleri de vardır Toprak Ana'nın, bağrındaki taşlardır bu kemikler. Ağaçlar ve her tür bitkiler onun saçlarıdır. Yeryüzünün bütün kara parçalarına serpiştirilmiş irili ufaklı dağlar da, bereket taşan memeleri olmalı Toprak Ana'nın ve baharın gelmesiyle eriyerek gürül gürül akan sulara dönüşen karlar da bu memeleri besleyen sütler.

Damarlarını da unutmamalı onun. En küçük sel yatağından en büyük ırmaklara dek bütün akarsu yatakları onun damarlarını oluşturur, anası ve de kılcalıyla. Bu yataklarda akan sularsa Ana Tanrıça'nın kanıdır.

Dölyatağı da vardır elbette tanrıçanın. İnsanın binlerce yıllık ilkellik döneminde kendisini güven içinde duyduğu mağaralardır onun dölyatağı.

İşte bütün bu tasarımlardan sonra aşama aşama gelinmiştir Anadolulu tanrıça Kybele'ye. Kybele'nin en ünlü öyküsü, onun Attis'le olan aşkıdır. Çok güzel bir delikanlıdır Attis. Kybele, kendi tapınağının bakımını bu güzel Phrygialıya emanet etmiştir. Ama bir de koşulu vardır: Attis tanrıçaya verdiği bakir kalma sözünden dönmeyecektir.

Ne var ki bir ölümlüye sevdalanır güzel delikanlı ve çabuk unutur verdiği sözü. Düğün töreni sırasında tanrıça Kybele de gelerek konuklar arasına karışır. Tanrıçayı gören Attis verdiği sözü hatırlar ve derin bir vicdan azabı ya da bunalım sonucu erkeklik organını keser. Attis'in toprağa akan kanlarından menekşeler biter. Delikanlı bununla da yetinmez; tam kendini asacaktır ki eski sevgilisine acıyan tanrıça onu bir çam ağacına dönüştürür. Çam kozalağı Attis'in simgesiymiş.

Phrygia'nın ulusal tanrıçası Kybele'nin tapımı yanlızca bu ülkeyle sınırlı kalmıyor. Aslında o, Ana Tanrıça ya da Toprak Ana olarak tarih öncesi dönemlerden başlayarak değişik adlar altında tüm Anadolu'yu ve çevre kültürleri de etkilemişti. Kappadokia Komana'sında ona Ma adıyla çok eski zamanlardan beri tapınılıyordu. Kappadokia'daki Komana, Roma çağında bile Ana Tanrıça'nın bir tapım merkezi olarak önemini sürdürmüştü.

Kybele'nin Phrygia'daki en önemli tapım merkeziyse Pessinus'tur. Burası günümüzün Vatikan'ı gibi bir din devletiydi adeta. Bu devletin başında iki rahip bulunurdu. Birincisi tanrıçanın sevgilisinin anısına Attis adını taşırdı. Megabyzos adını taşıyan ikinci rahibinse yabancı olması koşulu aranmaktaydı, her iki rahibin de yine Attis'in anısına hadım olma zorunlulukları vardı. Tanrıça burada gökten düştüğüne inanılan kara bir taşla (Diopetes) temsil edilirdi.

Toprağın simgesi Ana Tanrıça yalnızca tarımın ve bereketin değil vahşi doğanın simgesi olan yırtıcı hayvanların da koruyucusuydu. Bu anlamda "Potnia Theron" denirdi Kybele'ye.

Kybele-Rhea'nın, yönetici rahipleri olan Attis ve Megabyzos'tan başka rahipleri de vardı. Bunlar da Kabirler, Korybantlar, Kuretesler, Daktyller, Galler, Semivirler, Telkhineslerdi. Bir de Phrygia devletinin yıkılışından sonra Ana Tanrıça dinini bütün Akdeniz yöresine tanıtan gezgin ve dilenci rahipler çıkar ortaya. Bunlara da "Metragyrtoi" denirdi.

Her yıl mart ayının yirmi ikisinde Kybele onuruna Pessinus'ta şenlikler düzenlenirdi. Bu şenlikler sırasında bir de çam ağacı bulundurulurmuş. Bu şenlikler bir tür tarikata girme törenleridir rahip adayları için. Töreni yöneten rahip coş-

turucu bir müzikle dansa başlarmış. Gerek bu müziğin, gerekse tam bir vecd (kendinden geçiş) halinde dans eden rahiplerin izleyiciler üzerindeki etkileri de büyük olurmuş. Dans ederken ara sıra da elleriyle yere dokunurlarmış bu tabipler. Bu da Toprak Ana'dan güç almayı simgelese gerek. Derken kimi izleyiciler de kendilerinden geçerek daha önce hazırlanıp yere bırakılmış bıçakları kaptıkları gibi kendilerini hadım ederlermiş Attis örneği. Kesilen parçalar bezlere sarılıp büyük bir saygıyla Tanrıça'ya ayrılan yeraltı hücresinin toprak tabanına gömülürmüş. Cinsel organları kesilen kişiler de rahip adayı olurlarmış Kybele tapınağına. Kesilen cinsel organın toprağa gömülmesi Ana Tanrıça'nın, bir başka deyişle toprağın verim için döllenmesini simgeliyor olmalı.

Kybele ile simgelenen Ana Tanrıça'nın bu çağlar ve coğrafyalar üstü manevi gücünü Romalılar da göz ardı edememişlerdi. Göz ardı etmek şöyle dursun, bir de sahiplenmek gereğini duymuşlardı siyasal dehalarının dürtüsüyle. Roma emperyalist bir güç olarak yayılma durumundadır durmadan ama karşısında onu engelleyen güç olarak da Kartaca vardır. Derken bir de taş yağmuru başlar Roma'da. Sybilla bilicileri bunun bir uyarı olduğunu, Kartaca karşısında başarı kazanabilmek için Kybele'nin Roma'ya getirilmesi gerektiğini söylerler. Dönem, İkinci Pön Savaşı dönemidir. İÖ 204 yılında tanrıçayı simgeleyen göktaşı bir törenle gemiye konulur ve Aterne'den (Dikili) Roma'ya doğru yola çıkarılır. Ama gemi Roma'ya varırken Tiber nehrinde karaya oturur ve bütün uğraşmalara rağmen kurtarılamaz. O sırada tanrıçadan bir ses yükselir; ancak kirletilmemiş eller sokabilecektir kendisini kente. Bunu duyan Claudia Quinta adındaki bir

genç kız belinden kemerini çözerek gemiye bağlar ve onu yedeğinde çeke çeke Roma'ya getirir. Bu kız iftiraya uğramış bir Vesta rahibesiymiş ve koca gemiyi tek başına çekmekle de suçsuzluğunu kanıtlamış.

Tanrıçanın "Megalesia" denen şenlikleri sırasında kurbanlar da sunulurdu ona. En değerli kurban -çok ve çabuk üremesi nedeniyle- bir dişi domuzdu. Sabanla Toprak Ana'nın bağrını yararak onun döllenmesini sağlayan boğa da değerli bir kurban sayılırdı. Keçi de kurban edilebilirdi.

Tanrıçanın kutsal ağaçları şimşir ve çamdı. Tanrıçanın bayramlarında çalınan flütler şimşirden yapılırdı. Çamın kutsallığıysa Attis'in Tanrıça tarafından bu ağaca dönüştürülmüş olmasından ileri geliyor.

Kybele, yontularında yapılı bir kadın biçimiyle temsil edilirdi genellikle. Yapılı oluşu, onun doğurganlığını simgeliyor. Onun bu biçim altında temsil edilmesi Anadolu'da İÖ 7000'lere kadar uzanan Ana Tanrıça geleneğinin bir devamıdır. Ana Tanrıça o dönemde yapılan heykelciklerde, her zaman doğuma hazır koca karınlı bir kadın biçiminde gösterilmiştir.

Kybele'nin geç dönem heykelleriyse, onu başında kule biçimi bir taçla gösteriyor. Bu nedenle, "Mater turrigera" (kule taşıyan ana) ya da "Mater turrita" (kuleyle taçlanmış ana) da denirdi Kybele'ye. Bu kuleler sayılarına göre tanrıçanın korumasında bulunan kenti ya da kentleri temsil ederdi. Zaman zaman elinde bir anahtarla gösterildiği de olurdu. Bu, onun bağrında sakladığı hazinelerin anahtarıdır. Kışları sakladığı hazineyi, yazın açarak bol bol verirdi bağrından.

Kybele, Artemis'i incelerken de göreceğimiz gibi, Hıristiyanlığın artık iyice güç ve yaygınlık kazandığı İS 4. ve 5. yüz-

yıllarda bile duyurabilmiştir etkisini. 4. yüzyılın ikinci yarısında (361-363) Roma tahtına geçen ve de eski inançlara bağlı kalan İulianus şöyle diyor Kybele için yazdığı bir ilahide:

Ey tanrıların ve insanların anası,
Yüce Zeus'un ortağı ey!
Sensin yaşam veren tanrıça,
Sensin bilgelik, sensin koruyan, sensin
Yaratıcısı ruhlarımızın.
Yüce Dionysos'un yavuklusu ey!
Mutluluk bağışla bütün insanlara,
Mutluluk ki tanrılara şükran olsun onun temeli.

Tüm ilkçağlar boyunca ululanan Toprak Ana, değişik bir kavramla ama özde aynı olarak Hıristiyanlıkta da sürdürüyor etkisini; Meryem'in kişiliğinde yine Tanrı Anası sıfatıyla.

ZEUS

Evrenin efendisidir Zeus. Bütün yaratıcıların hakanı, ne kadar tanrı varsa hepsinin de başbuğudur. Babası Kronos'u tahtından indirdikten sonra evrenin egemenliğini eline geçirmek için önce Titanlarla savaşmış, ardından Typhon ejderhasını yıldırımlarıyla vurarak onu yeraltının derinliklerine göndermiş, en sonra da Titanlara karşı savaşında kendisiyle işbirliği yapmış olan ama ardından da Gaia'nın kışkırtmasıyla ona başkaldıran devleri yenmiştir. Ancak bundan sonradır ki hükümdarlığını ilan edebilmiştir tüm varlıklar üzerinde.

Evrenin hâkimi Kronosoğlu Zeus

Ne var ki evrenin tüm yönetimini üzerine almamış, onu kardeşleriyle paylaşmıştır. Poseidon denizlerin hakanı olmuştur bu paylaşma sonucunda. Öteki erkek kardeşi Hades de gölgeler dünyasına egemen olur yeraltının sultanı sıfatıyla.

Zeus, kız kardeşlerini de gönülleri kırık bırakmaz bu paylaşmada. Çünkü hem ana, hem de baba yanından kardeştir altısı da; üçü erkek, üçü kız olmak üzere. Dişi-erkek Titanlar Rhea ile Kronos dölündendir hepsi.

Zeus, Demeter'e bereketin tanrıçalığını verir. Hestia, ocak tanrıçası olur. En güzel kız kardeşi, işve dolu Hera'yı ise çeker alıryanma karısı sıfatıyla.

Kronos çocukları bir aile olarak yönetirler tüm evreni yine kendi çocuklarıyla birlikte.

Zeus'un gücü, tüm öteki tanrıların gücünün toplamından fazladır. Bu yüzden, tüm Olymposluların ödü kopar Zeus'tan. Hele kızmayagörsün, en sevgili eşi Hera'yı bile pataklamaktan çekinmez. *İlyada*'da şöyle uyarır tanrı ve tanrıçaları gücü konusunda:

İsterseniz. tanrılar, gelin deneyin
Altın bir halat sarkıtın gökten,
Tekmil tanrılar, tanrıçalar, tutun çekin o halatı.
Harcayın olanca gücünüzü,
Gene indiremezsiniz efendiniz Zeus'u yeryüzüne.
Ama ben bir çekersem şöyle iyicene,
Alırım sizi de, toprağı da, denizi de.
Bağlarım Olympos'un bir sivri doruğuna halatı,
Havalarda uçuşur ne var, ne yok hepsi.
Tanrılardan, insanlardan üstünüm ben böylesine.

Her şeyden önce gökyüzü tanrısıdır Zeus; göksel olaylar ondan bilinir. "Bulutları Devşiren"dir o (Nephelegeretes). Gökten şimşekler fırlatır (asteropaios), "Yıldırım Seven"dir (terpikeraunos), bereketli yağmurları yağdıran da odur (Zeus huei).

Hesiodos'a göre yedi kez evlenmiştir Zeus. Bu evliliklerinin hepsini de ölümsüz tanrıçalarla yapmıştır. İlk evliliği Bilge Tanrıça Metis'ledir. Bu evlilikten zekâ tanrıçası Athena doğar ama acayip bir doğum olmuştur bu. Athena annesinden değil de babasından doğmuştur; Zeus, Metis'i doğum sırasında yuttuğu için. Bu doğumun ayrıntısını Athena'yı anlattığımız bölümde göreceğiz.

İkinci olarak Yasa Tanrıça Themis'le evlenir tanrılar başbuğu. Bu evlilik onu Horaların ve yazgı tanrıçaları Moiraların babası yapar.

Eurynome, Zeus'un evlendiği üçüncü eşidir. '"Kharit"ler denen Üç Güzeller bu evliliğin meyveleridir.

Bereketin simgesi Demeter, Zeus'un dördüncü eşidir. Bu evlilikten sonradan Yeraltı Ecesi olan Persephone doğar.

Bellek Tanrıçası Mnemosyne, Zeus'un beşinci karısıdır. Sanat perileri Musalar bu evlilikten doğmadırlar.

Zeus'un tanrıça eşlerinden biri de Leto'dur. Maceralı bir doğumla sonuçlanacak olan bu evlilik tanrısal ikizler Apollon ile Artemis'i getirir dünyaya.

Zeus'un sonuncu ama en sevgili karısı –bütün çekişme ve cilveleşmelere rağmen– Hera'dır kuşkusuz. Bu evlilikten Hebe, Ares ve Eileithia doğmuştur, Hesiodos'un söylediğine göre.

Bu ölümsüz kadınlar listesine bir de Dione'nin adını eklemeli Zeus'un karısı olarak. Bu evliliği de Homeros bildiriyor. Peki, Zeus yetinmiş miydi acaba bu sekiz ölümsüzle? Ne gezer! Zeus'un yaşamı onun ölümlülerle yaşadığı kaçamak aşkların da öyküsüdür bir bakıma. Ama bu kaçamak aşklar, ölümlü sevgililer açısından acıyla sonuçlanır çoğu zaman. Bu davranışıyla bencil bir tanrı görünümündedir ölümsüzler başbuğu.

Zeus, Yunan panteonunun en önde gelen tanrısıdır. Adı da Yunancadır. Ama onun kaynağının Anadolu'da bulunduğunu gösteren belirtiler de yok değil. Aslı Ankara'daki Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan Hitit savaş tanrısı elinde çift yüzlü bir baltayla betimlenmektedir. Balta erken dönemlerde Zeus'un elinde tuttuğu yıldırımlar gibi bir güç simgesi oluşturmaktadır. "Labrys" denirdi bu baltaya Karia ve Lydia dillerinde. Karia'da bir de "Zeus Labrandeos" (Baltalı Zeus) tapımı vardı. Bu ipuçları, Yunanlı diye bilinen öteki tanrılar gibi Zeus'un kaynağını da Anadolu'da aramak gerektiğini gösteriyor.

Yukarıda belirtilenlerin dışında daha birçok sıfatı vardır; Zeus Baba'dır o (Zeus Pater), "kurtarıcı"dır (Soter), aile ocağının ve varlıklarının koruyucusudur (Ktesios), konukluk haklarını gözetir (Ksenios), ulusal bağımsızlığın kurucusudur (Eleutherios), yeminin kutsallığını korur (Horkios). Daha birçok sıfatla anılır bu güçlü tanrı.

En büyük Yunan tanrısı sayılan Zeus, Troia savaşlarında hiç de Yunanlı gibi davranmıyor. Öteki tanrıların eleştirilerine, karşı çıkmalarına rağmen Anadolululardan yana koyuyor tavrını. Troia'ya olan sevgisini açıkça belirtmekten geri kalmıyor Homeros'un dizeleri aracılığıyla (*İlyada*, 4/31-48):

Güneşin, yıldızlı göğün altında,
Yeryüzünde nice şehirler var,
Bunlar içinde ben kutsal İlyon'u severim,
Priamos'u, Priamos'un iyi kargı atan halkını.

Zeus, Latin mitolojisine Iupiter (Jüpiter) adıyla geçmiştir. Romalılar haftanın beşinci gününe onun adını vermişlerdi (Jovis dies). Latin kökeninden gelme dillerdeki "Jeudi" (Fransızca), "Giovedi" (İtalyanca), "Jueves" (İspanyolca) sözcükleri Latince'de "Jüpiter günü" anlamına gelen "Jovis dies"ten türemedirler. Biz "perşembe" diyoruz bu güne.

Zeus zaman zaman şekil değiştirerek yeryüzüne de iner. Bunu da genellikle çapkınlık numaraları için yapar. Kimi zaman bir Satir olup Antiope'ye ya da kuğu biçimiyle Leda'ya yanaşır; boğaya dönüşür Fenike kralı Agenor'un güzel kızı Europa'yı sırtına vurup kaçırmak için. Giremeyeceği yer yoktur onun. Argos kralı Akrisios'un, yeraltındaki bir odada kapalı tuttuğu kızı Danae ile birleşebilmek için bir yağmur damlası olup akar kızın bulunduğu odaya. Bir kartal biçimiyle Troia kralı Tros'un güzel oğlu Ganymedes'i uçurup götürür Olympos'a ölümsüzlere şarap sunsun diye.

Zeus yontularda genellikle gür saç ve sakalların çevrelediği etkileyici bir yüzle gösterilirdi. Taht üzerindedir. Elinde yıldırımları tutar. Tahtın yanı başında kanatları açık bir kartal bekler.

Dört yılda bir yapılan Olympiad Oyunları da yine Zeus adına düzenlenmekteydi. En ünlü bilicilik merkezi Dodona'daydı. Zeus burada meşe koruluğunun hışırtılarıyla dileğini bildirirmiş.

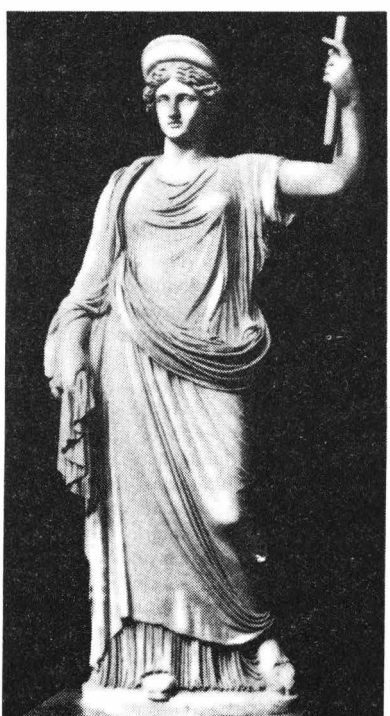
Kurban olarak daha çok keçi, koyun ve boynuzları yaldızlarla süslenmiş boğa sunulurmuş tanrılar başbuğunun onuruna. Kendisi göklerin hükümdarı olduğu için, kanatlarını açarak gökyüzünde süzülen kartal onun en sevdiği kuşuydu.

Bu tanrılar başının, öteki ölümsüzler ve ölümlülerle olan maceralarını yeri geldikçe göreceğiz.

HERA

Hesiodes'a göre Hera, Zeus'un yedinci ve son evlendiği karısı olmuştur. Her zaman yanı başında bulunur Zeus'un. Tanrılar başbuğu her fırsatta aldatır karısını ama yine de vazgeçmez ondan.

Zeus, Hera'yı çok sever sevmesine ama bu tanrısal çiftin yaşamları uyumdan çok çekişmeyle geçmektedir. Hera neredeyse her konuda karşıdır kocasına. Onun sevgililerinin başına durmadan çorap örmeye çalışır. Troia savaşları sırasında Zeus ne denli tutarsa Troialıları, Hera da o denli kin besler onlara

Hera, Zeus'un yedinci ve son karısı

karşı. Öyle ki onun bu tutumu karşısında Zeus en ağza alınmayacak sözlerle aşağılar karısını, dahası dövmeye bile kalkar. Bir defasında Hera'yı, ayaklarına birer örs bağlayarak boşluğa asmış, annesinin yardımına gelen Hephaistos'u da bir tekmede gökten yere fırlatmış.

Ne var ki öfkesi çabuk geçer Zeus'un. Oysa Hera kincinin de kincisi bir tanrıçadır. Üstelik Zeus gibi açık yürekli de olmayıp arkadan oynar. Bir defasında, Poseidon ve Athena ile anlaşarak Zeus'u zincire vurmuşlar da, sonra Nereid Thetis yüz kollu dev Briareus'u yardıma çağırarak Zeus'u kurtarmış.

Art niyetliliğine bir başka örnek de, Aphrodite'nin kemerini takarak Zeus'ta karşı konulmaz bir sevişme isteği uyandırmasıdır. Hera, kocasını baştan çıkarmak için en nefret ettiği tanrıça olan Aphrodite ile bile işbirliği yapmıştı. Ama bunu kocasını gerçekten istediği için değil seviştikten sonra kocası uyusun da Troialılara yardım etmesin diye yapmıştı. Bu hilesinde başarılı da olur. İda Dağı'nın Gargaron tepesinde bir buluta örtünerek sevişirler. Sonra tatlı bir rehavet içinde uykuya dalar Zeus. O uykudayken Troialıların durumu kötüye gider. Ama Zeus uyanıp da durumu görünce tepesi atar ve ondan sonradır ki öfkesinin olanca sınır tanımazlığıyla verip veriştirir karısına.

Oysa çok görkemli bir düğünle evlenmişlerdi bu tanrısal çift. Zeus bunun için Hermes'e bütün tanrıları, insanları, hayvanları da çağırmasını buyurmuş. Herkes uymuş bu çağrıya da, yalnızca peri kızı Khelone dudak bükecek olmuş, cezasını da bir kaplumbağaya dönüşerek bulmuş. "Khelone" kaplumbağa anlamına geliyor eski Yunancada zaten. He-

ra'nın kini yalnızca Zeus'un sevgililerine değil, onun bu sevgililerinden olan çocuklarına da yöneliyor. Henüz kundakta bir bebek olan Herakles'in yatağına çocuğu öldürmeleri için iki yılan göndermişti ama daha bebekliğinde bile olağanüstü bir güce sahip olan Herakles elleriyle boğarak öldürmüştü bu yılanları. Bir anlatıma göre, Zeus'un Semele'den olma oğlu Dionysos'u yemeleri için Titanları kışkırtmış Hera. Athena, yalnızca onun yüreğini kurtarabilmiş Titanların elinden. Zeus bu yüreği sonra kendisi yutmuş ve Dionysos yeniden dünyaya gelmiş. Bu öykü, Zagreus'un başından geçmiş olarak da anlatılır. Zagreus, Zeus ile yeraltı ecesi Persephone'nin oğluymuş. İlk Dionysos da denir Zagreus için.

Hera'nın oynak ve hafif meşrep kadınlara büyük kin duyduğu söylenir ama çocuklarından hiç birinin babasının Zeus olmadığını söyleyenler de var.

Söylentiler bir yana, aile ocağının koruyucusu olarak büyük saygı görürdü Hera. En ünlü tapınağı Sisam adasındaki Heraion'dur.

DEMETER

Titan, Kronos soyundan bir başka Olymposlu da Demeter'dir. O da Gaia ya da Rhea-Kybele gibi bir Toprak-Tanrıça'dır. Ancak onlar gibi toprağı bir bütün olarak temsil etmez. İşlenmiş toprağın temsilcisidir o. Bir başka deyişle tarımın tanrıçasıdır. İnsanlara toprağı ekip biçmesini, buğday toplamasını, ekmek yapmasını öğreten hep bu tanrıçaymış.

Demeter, tarım ve bereket tanrıçası

Hesiodos, Zeus'un dördüncü evliliğini Demeter'le yaptığını söylüyor. Bu evlilikten de yeryüzünün ecesi olacak Persephone doğmuş.

Ancak bu güzel tanrıçaya vurulan Zeus değilmiş yalnızca. Bir başka Kronos oğlu, Poseidon da göz koymuş Demeter'e, hem de ardını bırakmamacasına. Demeter de bu saldırgan tanrının elinden kurtulmak için kendini bir kısrağa dönüştürmüş ama yine de bir çözüm getirmemiş bu dönüşüm. Bunu fark eden Poseidon da bir azgın aygır olmuş ve yine eline geçirmiş utangaç tanrıçayı. Bu zoraki birleşmeden Areion adındaki, sağ ayağı insan ayağına benzeyen ve insan gibi konuşan at ile hakkında fazla bir şey bilinmeyen Despoina adındaki kız doğmuş.

Uğradığı bu tecavüzden dolayı dünyaya küsen Demeter bir mağaraya çekilmiş. Orada o kadar uzun süre kal-

mış ki dünya açlıktan kırılacakmış nerdeyse. Toprak da ürün vermez olmuş çünkü. Ona Arkadia'daki Phigalie'de "Melaina" (Siyah) lakabını takmışlar. Çünkü o, küskünlüğü içinde siyahlara bürünüp otururmuş hep.

Neyse ki Arkadia ovalarında avlanmakta olan keçi ayaklı tanrı Pan bir raslantıyla Demeter'in saklandığı yeri keşfetmiş ve hemen Zeus'a haber vermiş de Moiraların da araya girmesiyle kızgınlığı biraz olsun yatışmış tanrıçanın ve dönmeye razı olmuş; toprağa yine bereket gelmiş o zaman. Yoksa bütün insanlar açlıktan ölüp gideceklermiş.

Onun asıl önemli öyküsü kaçırılan kızını bulabilmek için bütün dünyayı dolaşmasıyla ilgili olanıdır. Zeus'un Demeter ile olan evliliğinden Persephone doğmuştu. Çok güzel bir kızdı bu Persephone. Ona, "genç kız, genç bakire" anlamlarına gelen "Kore" de denirdi.

Bu genç ve güzel kız bir ilkbahar günü kendisi gibi genç ve güzel Okeanos kızlarıyla çayırlarda oynaşıp çiçek toplamaktaymış. O sırada ölüler ülkesinin hakanı Hades gelmiş oraya. Kronosoğlu Hades bekârmış. Persephone'nin güzelliği karşısında kendisinden geçmiş ve güzel kızı kaçırmak için fırsat kollamaya başlamış.

Biraz sonra aradığı fırsat geçmiş eline. Kır çiçeklerinin çeşitlilik ve güzellikleriyle adeta büyülenen Kore, "Şunu da toplasam, bunu da kopartıp koysam sepetime," derken arkadaşlarından da bir hayli uzaklaşmış farkına varmadan.

İşte o zaman tanrıların bile ürktükleri cehennem tanrısı Hades'i görmüş karşısında. Korku ve şaşkınlığından donup kalmış öylece. Bundan yararlanan Hades, kızı belinden kavradığı gibi arabasına atmış. Persephone o zaman kendini to-

parlamış biraz, son anda olanları görüp yardımına gelen peri kızı Kyane ile birlikte zorbaya karşı direnmeye çalışmış ama nafile. Kyane su perilerinden biriymiş. Kendi adını taşıyan gölcüğün dibinden yarı beline kadar çıkmış, kollarını iki yana doğru açarak yol vermemeye çalışmış Hades'in arabasına; bir yandan da şöyle diyormuş:

"Gidemezsin öteye, gönlünü etmeden güveyi olamazsın Demeter'in. Persephone'yi kaçırmak yerine, istemen gerekirdi onu. Zorla güzellik olmaz."

Ama onun bu sözleri gözü dönmüş tanrıyı akıllandıracağı yerde bir kat daha öfkelendirmiş. Elindeki tanrısal asayla bir vuruş vurmuş göle, o anda yerin dibine giden bir yarık açılmış gölün dibinde, zorba Hades kırbacını şaklatarak arabasıyla gözden kaybolmuş bu yarığın içinde zavallı Persephone'nin "Anne, anne!" diye çınlayan feryatlarına aldırış etmeden.

Kızının kaçırıldığını öğrenen Demeter umutsuzca düşmüş yollara. Bütün deniz dibi uçurumlarında, yeryüzünün her köşesinde aramış Persephone'yi. Ne saçları ıslak Eos (Şafak) ne de Hesperos (Akşam) görmüş onun bir an için olsun dur durak verdiğini. Etna dağının ateşleriyle tutuşturduğu çamları bir meşale gibi dolaştırmış durmuş. Doğudan batıya her yerde aramış kızını. Yorgunluktan bitkin düşünce de hiçbir pınar gidememiş çatlamış dudaklarının susuzluğunu.

Sonunda gide gide varmış Kyane gölünün bulunduğu yere. Hades'in sopasını acımasızca vurmasıyla onulmaz bir biçimde yaralanan ve etraftaki küçük su birikintilerine dönüşen zavallı peri kızı, artık olmayan ağzı ve diliyle güç bela anlatabilmiş Persephone'nin kaçırıldığını. Ama nereye götü-

rüldüğünü söyleyememiş. Sonra bir başka peri kızı, Arethusa anlatmış tanrıça anaya olan biteni.

O zaman acılı ana, içi kan ağlaya ağlaya gidip Zeus'a yalvarmış kızını bu yeraltı haydudundan kurtarması için. "Kızımız bir zorbanın karısı olmaya layık değildir," diye sızlanmış. Ama Zeus yatıştırmaya çalışmış hem karısı, hem de kız kardeşi olan Demeter'i şu sözlerle:

"Hades'in bize damat olmasında yüz kızartıcı bir şey yok. Bütün sıfatları bir yana, onun yalnızca 'Zeus'un kardeşi' onuruna sahip olması yeterli bir ayrıcalık değil mi?"

Sonra da eklemiş:

"Ama illa da Persephone göğe dönsün diyorsan, o da olacaktır. Ama bir koşulla: Persephone yerin altındayken dudaklarına tek bir yiyecek değdirmemiş olsun umalım. Moiralar yazgıyı böyle kararlaştırmışlar çünkü." Ama genç kız, yazgının yargısından habersiz yedi –kimi anlatılara göre bir– nar tanesi yemişti. Yeraltı ırmağı Akheron'un oğlu Askalaphos bunu görmüş ve yemeyip içmeyip Hades'e anlatmış. Hades de onun yeryüzüne dönmesini yasaklamış Moiraların belirlediği yazgı gereği. Ama yine de tanrılar başbuğu girmiş araya. Yazgıyı tümden değiştiremese de –çünkü onun bile gücü yetmezdi buna– bir çözüm bulmuş kendince. Persephone bundan böyle yılın yarısını Cehennemler Ecesi sıfatıyla artık kocası olmuş bulunan Hades'in yanında, öteki yarısını da annesiyle birlikte yeryüzünde geçirecekmiş.

Değişik anlatımlara göre, Demeter yeryüzünün her köşesinde kızını ararken çeşitli olaylar da geçmiş başından. Kimilerine göre Demeter kanatlı ejderhaların çektiği bir arabayla

yapmaktaymış bu uzun yolculuklarını. Yaya olarak yollara düştüğünü söyleyenler de var. Neyse...

Her şeyi gören Güneş-tanrı Helios, Demeter'e kızını kimin kaçırdığını söylemiş. O da bunun üzerine küskün, gönlü kırık bir halde inmiş Olympos'tan, umutsuz yolculuğuna başlamış.

Susuzluktan dudaklarının kuruduğu bir sırada, her yanı saman kaplı bir kulübe görmüş. Kapıyı çalmış. Kulübeden yaşlı bir kadın çıkmış; tanrıça ondan su istemiş. Kadın da ona, içinde kızarmış arpa unu bulunan bir içecek sunmuş. Tanrıça yaşlı kadının sunduğu içkiyi içerken yumurcağın biri çıkıp tanrıçanın önüne dikilmiş ve onun elindekini çabuk çabuk yutmasıyla alay etmeye başlamış. Bunu bir hakaret sayan Demeter de henüz tamamen bitiremediği içkisini çocuğun yüzüne fırlatmış. Çocuk tanımadığı tanrıçayla alay etmesini sürdürürken, unla karışık su yüzünün derisinden içeriye süzülmeye başlamış. Çok tuhaf bir şey olmuş o zaman: Çocuğun kolları, bacakları büzülmüş, gövdesi küçülmüş; bu değişime bir de kuyruk eklenince çocuk bir kertenkele olup çıkmış. Bir tanrıçayla alay etmenin cezasını görmüş böylece.

Demeter gezisini sürdürmüş daha sonra. Bir insan görünümüne girdiği için kimse tanımıyormuş onu. Gide gide –daha sonra gizemli tapımların merkezi olacak– Eleusis şehrine varmış. Orada bir kuyunun yanındaki bir taşın üzerine oturmuş. O taşa "kederli taş" denmiş sonraları; üzerinde kederli tanrıça oturduğu için. Orada şehrin kralı Keleos'un kızları yaşlı bir kadın görünümündeki tanrıçayı görüp evlerine davet etmişler.

Demeter'e kızların annesi Metaneira konukseverlik göstermiş. Demeter de bunun karşılığında kadının henüz bir bebek olan oğlu Demophon'un bakımını üstlenmek istemiş. Metaneira'nın konukseverliğine böyle karşılık vermeyi diliyormuş çünkü.

Demeter, küçük Demophon'u tanrılar gibi ölümsüz yapmak istiyormuş. Bunun için de çocuğu nektar ve ambriosa ile besliyor, geceleri el ayak çekilince de kimseye göstermeden bebeği alevlere tutuyormuş.

Ama bir gece nasıl olmuşsa olmuş, Metaneira tanrıçayı çocuğunu ateşe tutarken yakalamış. Korkuyla ve şaşkınlıkla çığlık atan kadına kimliğini açıklamış Demeter. O anda odayı tanrısal bir ışık doldurmuş. Demeter kadına, bu davranışıyla oğlu için ölümsüz olma fırsatını kaçırdığını bildirmiş. Tanrıların işlerine karışmamak gerekirmiş çünkü.

Kral Keleos –karısının yaptığı hatayı bağışlatmak için– Demeter adına bir tapınak yaptırmış Eleusis'te. Tanrıça da, bütün dünyaya küstüğü için, bu tapınakta vaktini geçirir olmuş. O zaman toprak da ürün vermemiş hiç. Sonunda Zeus işe karışma gereğini duymuş. Demeter'e ricalarda bulunmuş dönmesi için; yoksa açlıktan insan soyu yok olup gidecekmiş.

Ama Demeter, "Kızım yeryüzüne dönmezse ben de dönmem," diye tutturmuş. Zeus bakmış ki olacak gibi değil bu defa Hades'i ikna etmeye çalışmış Persephone'yi geri versin diye. Dileğini bildirmesi için haberci tanrı Hermes'i göndermiş.

Hades, Zeus'un dileğini yerine getirmezlik edememiş ama Persephone'yi elinden büsbütün kaçırmamak için ona

bir nar tanesi yedirmiş. Böylece, Persephone yeniden dönecekmiş ruhlar dünyasına.

Ana kızın kavuşmaları çok duygulandırıcı olmuş. Ama Demeter Persephone'nin narı yediğini öğrenince, yine üzülmüş kızı gidecek diye. Bu kez araya tanrıların anası Rhea girmiş. Yazgı tanrıçaları Moiralar Persephone'nin yeraltı ecesi olarak kalmasını öngördükleri için onun tümüyle yeryüzüne dönmesi mümkün değilmiş.

Çözüm tanrılar başbuğundan gelmiş yine. Persephone yılın üçte birini kocası Hades'in yanında yerin altında geçirecek, üçte iki bölümünde de annesinin yanında olacakmış.

Bu çözüme Hades de Demeter de bir şey diyememişler artık. Zeus'u kızdırmak da istemiyorlarmış çünkü.

Persephone'nin, yılın kocasının yanında geçirdiği dört aylık bölümü kışı simgeliyormuş. Doğanın çiçek ve yeşilliklerle bezenmesi de kızına yeniden kavuşan tabiat ana Demeter'in sevincini gösteriyormuş.

Tanrıçanın "Eleusis mysteriaları" denen gizli tapımı ilkçağ dünyasında çok yaygınlaşmıştı. Bir anlatıma göre, evlatlık olarak seçtiği Eleusisli Triptolemos insanlara ekip biçmeyi öğretmiş ve tanrıçanın dinini her yere yaymış. Triptolemos'un kurucusu olduğu Thesmophoria (Yasa getiren) bayramları her yıl 9 ve 13 Ekim tarihleri arasında görkemli bir biçimde kutlanırdı.

Tanrıçaya kurban olarak domuz sunulurmuş. Domuz, ekinlere zarar verdiği için cezalandırılıyor olmalı. Çelenk olarak mersin dalları ya da nergis kullanılırmış. Ama öteki çiçekler yasakmış. Çünkü bildiğimiz gibi, Persephone Hades tarafından çiçek toplarken kaçırılmıştı.

Öte yandan haşhaş Demeter'in kutsal çiçeğiydi. Bu da, hem haşhaşın buğday tarlalarının içinde büyümesinden, hem de rahat uyuyabilmesi için Zeus'un ona afyon vermesinden ileri geliyormuş. Çünkü Demeter, ancak uyku sayesinde üzüntüsünden uzaklaşabiliyormuş.

Homeros'un anlattığına göre Demeter tanrıça, İason diye bir ölümlüye gönül vermiş ve onunla üç kez sürülü bir tarlada birleşerek Plutos'u getirmiş dünyaya. Plutos "zenginlik" anlamına geliyor.

Heykellerince baygın bakışı, sarı saçları omuzlarına dökülen, güzel ve göz alıcı bir kadın olarak gösterilirdi Demeter. Sağ elinde bir buğday başağı, sol elinde de yanan bir meşale tutardı. Kimi zaman eline bir asa ya da bir orak verildiği de olurdu.

Toprak Tanrıça ya da Toprak Ana'nın bir başka görüntüsü olarak doğanın "Ulu Ana"sı ya da "Güçlü Ana"sıydı da Demeter.

HESTİA *(Latincesi: VESTA)*

Kronos soyundan gelen Hestia, öteki kız kardeşleri Hera ve Demeter gibi tanrılar başbuğunun nikâhından geçmişlerden değildir. Aslında öteki tanrılardan isteyeni çoktu Hestia'nın. Özellikle de, Poseidon ve Apollon çok istemişlerdi bu güzel tanrıçayla evlenmeyi. Ama o Zeus'tan sonsuza değin bakire kalma isteğinde bulundu; Artemis ve Athena gibi. Zeus onun bu dileğini kabul ettiği için o hep el değmemişliğin ve kızoğlankızlığın simgesi olarak kaldı tanrılar dünyasında.

Hestia ya da Vesta, bakireliğin simgesi ve ocak tanrıçası

Hestia ailenin ve kentin koruyucusu sayılırdı. Bu nedenle de ocağın ve kutsal ateşin temsilcisiydi. Zeus ona öteki tanrılar arasında görülmemiş bir ayrıcalık bağışlamıştı: Her evde ve her tapınakta ayrı bir tapım yeri bulunacaktı tanrıçanın. Hem insanların hem de tanrıların gözünde en saygın tanrıçaydı o. Bu saygınlık nedeniyle hiçbir tanrısal maceraya karışmamıştır adı. Efsane de yaratılmamıştır onun için. Öteki Olymposlular gibi durmadan yer değiştirmez, hep olduğu yerde kalırdı.

Yunanlıların kolonileşme dönemlerinde yeni bir kent kurulduğu zaman, her şeyden önce bir tapım yeri ayrılırdı tanrıçaya. Hükümet ya da devlet konağı "Prytaneion"da hiç sönmeyen kutsal ateşi yanardı onun.

Tanrıçanın adı "ocak", "ev", "konut" anlamlarına geldiği gibi, "şehrin ya da ülkenin kalbi" anlamlarını da taşıyordu. Hestia'nın, Apollon'un Delphoi'deki tapınağında bulunan kutsal yeri, Yunanistan'ın ve yeryüzünün merkezi olarak gö-

rülürdü. Tanrılar adına sunulan kurban ve saçılarda onun da payı olurdu hep. İlk saçı tanrıçanın onuruna sunulduğu için, "Hestia ile başlamak" deyimi bir atasözü olmuştu eski Yunan dünyasında.

Homeros destanlarında Hestia'dan hiç söz edilmemesine rağmen Troia'da çok eski zamanlardan beri onun tapınağının bulunduğuna inanılırdı. Troia yakılıp yıkıldıktan sonra prens Aineias bu tapımı Roma'ya götürmüş. Roma'da daha bir önem kazanmış tanrıçanın tapımı. Roma'nın yarı efsanevi ikinci kralı Numa Pompilius küre biçiminde bir tapınak yaptırarak Hestia'yı oraya yerleştirmiş. Küre yeryüzü yuvarlağını simgeliyormuş ve tanrıçanın kutsal ateşi de bu tapınağın ortasında bulunuyormuş. Bu ateşe dünya egemenliğinin güvencesi olarak bakılmaktaymış. Eğer ateş herhangi bir nedenle sönecek olursa, onu ancak güneş ışınlarıyla yakmak gerekiyormuş yeniden. Bunun için de bir tür mercek kullanılırmış.

Ayrıca, bu ateş sönmese bile her yıl mart ayının birinci günü onun yeniden yakılması bir gelenekmiş.

Tanrıçaya Roma'da "Vesta" adıyla tapındırdı. Hizmetinde de "Vestalis" denen genç rahibeler bulunurdu. Bu genç kızların hizmetinde bulundukları tanrıça gibi bakire olmaları ilk koşuldu. Rahibe adayları Roma'nın en soylu ailelerinden ve altı ile on yaşları arasından seçilirdi. Bu kızlar, yirmi ya da otuz yıl tanrıçanın hizmetinde kalırlardı. Bu süre içinde bakireliklerini korumak zorundaydılar Bu yeminlerinden dönenler ağır biçimde cezalandırılırlardı. Bu cezaların en korkuncu da bir yeraltı mezarına diri diri konularak çevrelerine bir duvar örülmesiydi.

Bu rahibelerin ana görevleri kutsal ateşin sürekli canlı tutulmasına özen göstermek olduğu için bu konuda ihmali görülenler de yine acımasızca cezaya çarptırılırlardı.

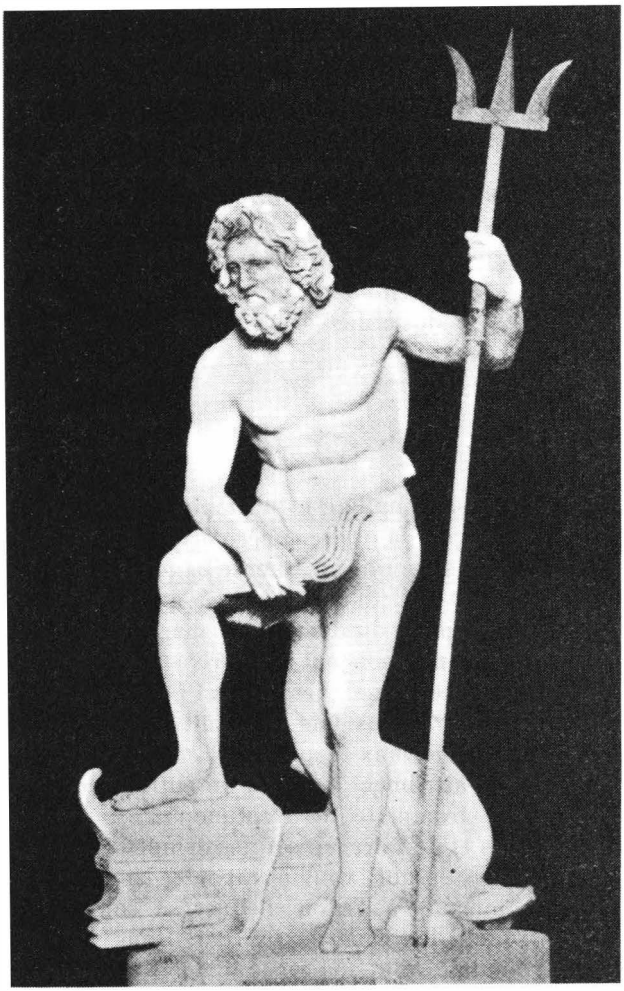
Ama bu cezalandırılma biçimlerine bakıp da önemlerini küçümsememeli Vesta rahibelerinin. Sorumlulukları oranında çok büyük saygınlıkları ve önemleri de vardı bu genç bakirelerin. Yüksek görevlilerde olduğu gibi onların da önünde bir liktor yürürdü. Aile içindeki uyumsuzlukları çözümlemeleri için onlara başvurulurdu. Kimi zaman devlet sırları da olmak üzere önemli sırların verildiği de olurdu bu rahibelere. İmparator Augustus vasiyetini Vesta rahibelerine teslim etmiş; ölünce de yine onlar tarafından getirilmişti naaşı Roma senatosuna.

Hestia ya da Vesta, Hıristiyanlığın erken dönemlerinde de sürdürmüştür önem ve saygınlığını.

POSEİDON *(Latince: Neptunus)*

Üçü kız, üçü erkek Kronos çocuklarının erkek üyelerindendir Poseidon; öteki kardeşleri Zeus ve Hades gibi. Kendisine bütün denizlerin hakanlığı verilmiştir. Denizlerin dibindeki görkemli sarayında yaşar ama her fırsatta Olympos'a çıkıp öteki tanrı ve tanrıçalar arasındaki yerini almaktan da geri kalmaz.

Kronosoğulları, babaları ve amcaları olan Titanlara karşı evrenin egemenliğini ellerine geçirmek için giriştikleri savaşta onları yenmişler ve yerin altına sürmüşlerdi. Yeraltının tunç kapılarını kapayıp Titanları orada tutan Poseidon olmuştu.

Poseidon üç dişli yabasıyla

Poseidon gerçi denizlerin tanrısıdır ama depremleri meydana getiren de odur. Zeus elinde yıldırımları tuttuğu gibi, Poseidon da üç dişli bir yaba tutar; onunla kimi zaman fırtınalara yol verir, kimi zaman da yerleri sarsar. Ama denizler iyice azgınlaşıp da kıyılara ve gemilere zarar vermeye başlayınca Poseidon yine o üç dişli yabasıyla dalgaları yatıştırır ya da kayalıklara oturmuş bulunan gemileri kurtarır.
Poseidon, "Nereidler" denen Nereus kızlarından Amphitrite ile evliydi. Deniz tanrılarındandır Nereus. Gaia (Toprak) ile Pontos'un (Deniz) oğludur. Nereus'un Okeanos kızı Doris'le evlenmesinden de bu Nereidler doğmuştu. Elli taneymiş bu kızlar. Homeros (*İlyada*, s. 38-49) otuz üçünün, Hesiodos (*Tanrıların Doğuşu*, s. 240-264)[1] ellisinin de tek tek adını sayar bu kızların. Nereidlerin belden aşağılarının balık, gövdelerininse insan olduğu söylenir.

Amphitrite, denizler hakanıyla evlenmeyi önceleri hiç istememiş. Hatta bir yerlere gizlenip Poseidon'un izlemesinden kurtulmayı bile denemiş. Ama denizler tanrısının görevlendirdiği bir yunus balığı, kızı Atlas dağlarının eteklerinde gizlendiği yerde bularak Poseidon'un isteğine uyması konusunda ikna etmiş. Ödül olarak da bir yıldıza dönüştürülmüş gökyüzünde.

Poseidon ile Amphitrite'nin evliliklerinden birçok deniz perisi, yarı at yarı insan Triton doğmuş. Tek gözlü canavarlar olan Kykloplar da bu evliliğin ürünleriymiş söylendiğine göre. Tufanı yatıştırmak ve suları geri göndermek için boruyu öttüren de bu Triton'muş, Poseidon'un buyruğu üzerine.

[1] Hesiodos, *İşler ve Günler-Tanrıların Doğuşu*, Say Yayınları, 2012.

Triton'un, Poseidon ve Amphitrite'nin tek çocukları olduğu da söylenir.

Poseidon güçlü, aynı ölçüde de hırslı bir tanrıdır. Bir defasında Hera ve Athena'nın yardımıyla Zeus'u zincire vurmuştu da Thetis gelip kurtarmıştı onu. O bu tutkululuğunu şehirlerin koruyucusu olmak konusunda da göstermiştir ama başarılı olamamıştır giriştiği yarışmalarda.

Önce Argos ilinin koruyuculuğunu almak istemiş ama bunu elde edebilmek için girdiği yarışmada kız kardeşi Hera'nın karşısında yenik düşmüştü.

Sonra, yine bir tanrıça karşısında aldı ikinci yenilgisini de. Atina kentinin bir koruyucu tanrısı yoktu henüz. Poseidon ve Athena ayrı ayrı sahiplenmek istiyorlardı bu onuru. Bunun için de yarışmaları gerekmişti aralarında. Bu yarışma, şehir için en değerli armağanı verme biçiminde gerçekleştirilecekti. Olymposlu tanrılar da hakemleri olacaklardı bu yarışmanın.

Önce Poseidon başladı yarışmaya. Elinden hiç düşürmediği ve çok güvendiği üç dişli yabasıyla şöyle bir vuruş vurdu toprağa; vurmasıyla da toprak ikiye ayrıldı ve yarıktan bir at çıktı. Tanrısal hakemler hem şaşkınlıklarını, hem de beğenilerini açığa vurdular bu güzel armağan karşısında. Poseidon'u daha şimdiden yarışmayı kazanmış ilan edeceklerdi neredeyse. Poseidon da gururla gülümsemekteydi zaferinden emin bir biçimde. Ama bir yarışmacı daha vardı. Onun da şehir için ne vereceğini görmek gerekiyordu yarışmanın kuralı gereği.

Athena da etkilenmiş miydi acaba bu görkemli armağandan, kim bilir? Ama onun da tamdı kendine güveni. Yere çö-

meldi, narin ellerini usul usul bir çukura daldırdı; içinden Toprak Ana'nın bağrını okşarmış gibi. Sonra oradan taptaze, körpecik bir fidan çıkardı. Yeryüzünün ilk zeytin fidanıydı bu. Sonra yerleştirdi bu fidanı, onu çıkardığı çukura. Fidan birden büyüyüp gelişti ve zeytin vermeye başladı; pıtrak gibi.

Tanrısal hakemler şaşırıp kalmışlardı olup biten karşısında. Ne diyeceklerini bilemiyorlardı. Ama ilk kez gördükleri bu ağacın ve onun meyvelerinin ne işe yarayabileceğini de anlayabilmiş değillerdi henüz. Athena onlara:

"Ey yüce tanrısal hakemler! Bu gördüğünüz ağacın meyveleri bu kentte ve başka yerde oturacak insanlar için değerli bir besin olacaktır," dedi. "Bu meyvelerin yağı da geceyi aydınlatan yıldızlar gibi ışık verecektir karanlık tapınaklarınıza. Karar tanrısal kurulunuzundur."

Bu sözler üzerine tanrılar Athena'ya verdiler birinciliği. Tanrılar katında şehir ondan sorulacaktı artık. O zaman henüz bir adı olmayan kente kendi adını da verecekti üstelik.

Yarışmayı kendisinin kazanması gerektiğini düşünen Poseidon bu yenilgiyi sindirememişti içine. Yabasını olanca kızgınlığıyla biraz ilerdeki kayalıklara vurdu. Üç dişli yabanın izleri hâlâ dururmuş o kayalıklarda söylendiğine göre.

Bu öykü bize o dönemin Yunanistan'ında atın henüz yeni yeni evcilleştirilmeye başlandığını hatırlatıyor. Oysa Anadolu'da bir savaş aracı olarak çoktan kullanıma girmişti at. Hititlerin Yeni Krallık döneminde, Akha prenslerinin Hitit başkenti Hattuşaş'a gelip at eğiticiliğini öğrendiklerini biliyoruz. Gerçi Hititler'de de henüz atlı birlikleri yoktur orduda ama dönem için korkunç bir silah olan ve atla çekilen savaş arabaları vardır. Atın Yunanistan'da geç dönemlerde evcil

bir hayvan olarak tanınması "hippos" (at) sözcüğüyle başlayan adların yaygınlaşmasına da yol açmıştır. Poseidon'un şehre atı vermesi, onun değerinin yeni anlaşılmasıyla ilgili olmalı.

Bu öykü Poseidon'un, yarışmada at değil de bir tuzlu göl verdiği biçiminde de anlatılır.

Poseidon, cezalandıracağı kişilerin üzerine deniz canavarlarını, denizden çıkan yılanları salar hep. Kendisini Troia surlarının yapımında işçi gibi kullanan ama ücretini ödemeyerek bir de üstelik hakaretle kovan kral Laomedon'u böyle cezalandırmıştır. Habeş kralının kızı Andromeda'yı da bir deniz ejderi yiyecekti ama kahraman Perseus onu öldürerek genç prensesi kurtarmıştı.

Aynı biçimde Troialı rahip Laokoon ve oğullarını da cezalandırırlar. Akhalar Troia'yı alamayacaklarını anlayınca kuşatmayı kaldırıp gitmeye karar vermişlerdi. Daha doğrusu Troialılar öyle sanıyorlardı. Oysa kurnaz Odysseus'un önerisiyle Akhalar tahtadan bir at yapmışlar, içini de seçme askerlerle doldurmuşlar ve bunu güya bir armağan olarak Troialılara sunmuşlardı. Laokoon hileyi anlamış ve uyarmıştı Troialıları. Dahası bir de kargı fırlatmıştı ata. Ama kimseyi inandıramamıştı.

İşte o sırada denizden iki dev yılan çıkar, ağır ağır ilerleyerek önce Laokoon'un oğullarını, sonra da onlara yardıma gelmek isteyen babalarını korkunç gövdelerinin kıvrımlarıyla sıka sıka ezer. Denizden gelen bu işaret, Laokoon'un armağanı kabul etmeyi istemeyerek suç işlediğine inandırmıştı Troialıları. Poseidon da bu suçu böyle cezalandırmıştı.

Bir de ünlü Theseus'un oğlu Hippolytos'u cezalandırmıştı deniz canavarlarıyla. Aslında cezalandırmak da değil düpedüz haksızlıkta bulunmaktı bu. Çünkü suçu yoktu Hippolytos'un. (İşte yine atla ilgili bir isim. Hippolytos, "atları çözen" demek.) Theseus'un Amazonlar kraliçesinden doğan oğluydu Hippolytos. Üvey annesi Phaidra bu güzel delikanlıya göz koymuştu. Ama Hippolytos Artemis'i örnek almıştı kendisine. Hep bakir kalmak istiyordu. Üstelik de kendisiyle ilişkiye girmek isteyen kadın, analığıydı onun. Bu iki nedenle şiddetle reddetti Phaidra'nın yasak aşkını.

Gözü dönmüş Phaidra bunun üzerine iftirada bulundu delikanlıya. Hippolytos ona güya sarkıntılıkta bulunuyormuş. Theseus da bu küstah ve utanmaz (!) delikanlıyı, işin aslını astarını araştırmadan Poseidon'a havale eder cezalandırsın diye. Poseidon'unsa kendisine kim böyle bir dilekte bulunursa bulunsun –haklıymış haksızmış ayırt etmeden– yerine getirmek en hoşlandığı şeymiş. Ayrıca söylendiğine göre, Theseus'a söz vermiş onun üç dileğini yerine getirmek için.

Neyse, gönül işlerinden değil ama araba sürmekten hoşlanan Hippolytos Troizen'de bir yarışmaya katılmış. O sırada denizden çıkan korkunç bir canavar delikanlının atlarını ürkütmüş. Arabadan düşen günahsız Hippolytos da dizginlere dolaştığı için kayalara çarpa çarpa can vermiş.

Girit kralı Minos, ada üzerindeki krallık hakları tanrılarca da onaylansın diye Poseidon'dan bir boğa istemiş; bu boğayı Poseidon'a kurban edecekmiş yine. Denizler tanrısı onun bu isteğini yerine getirmiş ama Minos verdiği sözü tutmamış. Boğa çok güzel olduğu için onu kurban edeceği yerde

kendi sürülerine katmış; yerine de rasgele bir boğayı kurban olarak Poseidon'a sunmuş. Denizler tanrısı da buna kızarak gönderdiği boğayı kudurtmuş. Çıldıran boğa bütün Girit'i birbirine katmış. Sonunda Girit'i, Herakles kurtarmış bu beladan.

Konu denizler tanrısından açılmışken, denizlerin masal yaratıklarından da biraz söz etmek yerinde olur.

Poseidon'un denizdeki sürülerine Proteus bekçilik edermiş. Okeanos ve Tethys'in oğluymuş Proteus söylendiğine göre. Poseidon onun kendisine yaptığı hizmeti ödüllendirmek için bilicilik yeteneği vermiş Proteus'a. Geçmişi, içinde bulunulan zamanı, geleceği hep bilirmiş ama ona yanaşıp danışmak zormuş. Hele onu ele geçirmek daha da zormuş. Çünkü durmadan biçim değiştirir dururmuş.

Menelaos, Troia dönüşü karısı Helen'le Mısır'a gitmiştir. Ama oradan yelken açamaz bir türlü. Bir tanrı yollarını kesmiştir ama hangi tanrıdır bu. Bunu bilse bilse Proteus bilir diye ona sormak isterler. Ama bu işin zorluğundan da haberdar oldukları için onun kızı Eidothoe'den yardım isterler. Sonunda, Proteus'u kızının yol göstermesiyle uykuda ele geçirirler. Deniz ihtiyarı yakalandığını görünce kurtulmak için başlar o biçimden bu biçime girmeye. Önce bir aslan olur, ejderha, onun ardından da parsa dönüşür; derken bir domuz olur, sonra su olup akar, en sonunda da bir ağaca dönüşür ama bütün numaralarını da tüketmiş olur. Böylece, sorulanı söylemek zorunda kalır.

Bir de Glaukos vardır deniz yaratıklarından. Bu Glaukos ölümlü bir balıkçıymış kendi anlatımına göre. Ağ atar, olta atar balık toplarmış. Bir gün yakaladığı balıkları sermiş kıyı-

ya otların üzerine saymak için. Ama bir de bakmış ki ölü balıklar sanki suda yüzermişçesine rahatlıkla kıpır kıpır oynuyorlar. Şaşmış kalmış Glaukos, hangi sihirli güç bu ölü balıkları diriltti de bir de durmamacasına oynuyorlar diye? Üzerine balıkları serdiği ottan bir tutam alıp ağzına atmış. Bu büyülü otun suları daha boğazından akarken bir başkalık duymuş kendisinde. "Elveda yeryüzü, ben artık denizlerin malıyım!" diyerek atılıvermiş sulara. Orada deniz tanrıları karşılamışlar Glaukos'u, "Artık sen de bizden biri oldun," sözleriyle.

Gaia ile Pontos'un oğlu Thaumas ilk deniz tanrılarındandır. Denizde şaşılacak şeyleri simgeliyor Thaumas. Bu adla ilgili "thaumazo" fiili, "şaşmak, hayran olmak, saygı duymak" anlamlarına geliyor.

Thaumas, Titan çifti Okeanos ile Tethys'in kızı Elektra ile evlenmiş ve bu evlilikten İris (Gökkuşağı) ile Harpialar doğmuştu. Bu sözcüğün anlamı da "kapıp kaçanlar". Bunlar, gerçekten de kapıp kaçırırlarmış ne bulurlarsa. Özellikle de çocukları. Geçtikleri yerlerdeki yiyecekleri kapıp götürdükleri için açlığa da neden olurlarmış. Üstelik de pisliklerini bırakırlarmış yemek çaldıkları tabakların içine. Kocakarı suratlı, akbaba gövdeli, sivri pençeli, sarkık memeli, kıvrık gagalı, çirkin, acayip yaratıklarmış bu Harpialar.

Bu çirkin yaratıkların kız kardeşleri İris, tanrıların ulağı görevini görür; Hermes gibi. En başta gelen göreviyse eceli gelen kadınların saçlarını kesmekmiş. İris, *İlyada*'da Zeus'un ulağı olarak sık sık çıkar karşımıza.

Dionysos'un teyzesi ve Semele'nin kız kardeşi İno da sonradan bir deniz tanrıçası olarak çıkar karşımıza. Dionysos'u

büyüttüğü için Hera'nın hışmına uğrar. Hera, İno'nun kocası Athamas'ı delirtir. Athamas iki oğlundan Learkhos'u duvara çarparak öldürür. İno öteki oğlu Melikertes'i kucağına alıp kaçar ama kocasının arkalarından geldiğini görünce kendisini çocuğuyla birlikte suya atar. Bir tanrıya bakıp onu büyütmenin ödülü olarak da suda boğulacağı yerde Poseidon tarafından bir deniz tanrıçasına dönüştürülür. Melikertes de "Palaimon" adıyla bir tanrı olur.

İno, deniz tanrıçaları arasına karışınca "Leukothea" (Ak Tanrıça) adını almıştı. Denizde fırtınaya tutulan gemicilere o yardım eder. Odysseus'u da kurtarmıştı bu iyilikseverliğiyle.

HADES

Evrenin egemenliğini Zeus ve Poseidon ile paylaşan üçüncü Kronosoğlu Hades'tir. Yeraltının efendisi olduğu gibi yeraltı zenginliklerinin de sahibidir. Bu yüzden Pluton (Zengin) da denir ona.

Ziyaretçi bakımından da zengindir Hades. Büyük kalabalıkları kabul eder (Polydektes). Konukseverdir bu bakımdan. Gelenler için ardına değin açıktır kapıları (eurypyles) ama çıkmak isteyenlereyse sımsıkı kapalıdır (pylartes).

Ürkütücü bir görünümü vardır. Tanrılar bile pek görmek istemezler onu aralarında. Onunsa kimseden korkusu yoktur. Tek çekindiği şey, Poseidon'un yerleri sarsarken ölüler dünyasının duvarlarını çatlatması ve orada yaşayanların durumlarını gözler önüne sermesidir.

Hades'in Persephone'yi kaçırışı

Hades, yerin altından hemen hemen hiç çıkmadığından fazla macerası da yoktur. Bir defasında Persephone'yi kaçırmak için dışarı çıkmış, bu da onun bilinen tek öyküsüne konu olmuştur. Bir de Herakles tarafından yaralandığı için yarasını hekim tanrı Paian'a baktırmak üzere çıkmıştı Olympos'a.

Sözcük olarak, "görünmez" anlamına geliyor Hades. Bu da kendisini görünmez kılan başlığından dolayı. Bu başlığı Hades'ten başka Kermes, Athena, Perseus ve Herakles de kullanmıştı.

Hades kendisinden korkulduğu oranda, hiç de sevilmeyen bir tanrıdır. Bu yüzden de ne tapınak ne de sunak yapılmıştır adına. İlahi de bestelenmemiştir onun için. Yunanlılar özel bit tören yaparlarmış bu tanrının adına. Rahip, kurbanın boynuzlarının arasında tütsü yakarmış, sonra da hayvanı

bağlar, abanoz kabzalı ve yuvarlak ağızlı bir bıçakla karnını yararmış onun. Hayvanın butları doğrudan doğruya tanrıya ayrılırmış. Bu iş karanlıkta yapılırmış, kurban da kara renkli olurmuş; dahası, hayvanı siyah bağlarla bağlarlarmış. Hayvan kesilirken de kafası yere doğru çevrilirmiş.

Hades, tanrının olduğu kadar ölüler dünyasının da adıdır. Tanrı Hades, kaçırdığı karısı Persephone ile yeraltının orta yerindeki sarayında ruhlar üzerinde egemenlik kurmuştur. Bu ülkede Akheron (acı nehri), Pryphlegeton (ateş nehri), Kokytos (gözyaşları nehri), Lethe (unutma nehri) ve Styks (kin nehri) akar. Styks ırmağının kayıkçısı Kharon, ölüleri bu ırmaktan geçirip Hades'e götürür. Bunun için ölülerin ağzına kayığa binme ücreti olarak 1 obolos konurdu. Okeanos kızlarından biridir Styks.

Hades'in kapısında üç başlı cehennem köpeği Kerberos beklerdi. Yeraltı ülkesine gelenleri kuyruğunu sallayarak, okşayarak içeri alır ama çıkmak isteyenleri, üç ağzını birden açarak, sipsivri ve kapkara dişleriyle tehdit ederdi. Herakles bu canavarı sürükleye sürükleye yeryüzüne çıkarmıştı. Orpheus da karısı Eurydike'yi aramak için yeraltına indiğinde, lirinin büyüleyici ezgileriyle uyutmuştu onu.

Yeraltı ülkesinin en derin yeri Tartaros'tur. Zeus, yenerek yerin altına sürdüğü Titanları oraya kapatmıştı.

Radamanthis, Aiakos ve Minos adındaki üç yargıç Hades'teki ruhları yargılarlar. Bu üç yargıcın başkanı Minos'tur. Girit'te kendi adıyla anılan uygarlığın da kurucusudur bu Minos. Zeus ile Europe'nin oğludur. Radamanthis'in de kardeşidir.

Ruhlar ülkesinin üçüncü yargıcı Aiakos, tanrılar başbuğu Zeus ile su perilerinden Aigina'nın oğludur. Yunanlıların en dürüstü ve en dindarı olarak bilinir. Kendisi Aigina adasında kralken bütün halkı vebadan kırılıp ada insansız kaldığı için babası Zeus'tan adadaki tüm karıncaları insana dönüştürmesini diler. "Myrmidonlar" denen insanlar karıncalardan türemişler. Yunanlıların en büyük kahramanlarından olan Akhilleus, bu Aiakos'un torunuydu.

Bu yargıçların verdikleri kararları Erinysler uygular. Erinyslerin sayıları konusunda bir görüş birliği olmamakla beraber, yaygın inanış bunların üç kişi olduklarıdır. Üç kadınmış Erinysler; adları da Alekte, Tisiphone ve Megaira'ymış.

Thanatos (Ölüm) ile onun kardeşi Hypnos (Uyku) da Hades'in sakinlerindendir. Anneleri Nyks (Gece)'dir. Thanatos'un yüreği demirden, barsakları da tunçtanmış.

Kanatlı bir çocuk biçiminde gösterilen Hypnos ise mezarlarda sonsuz uykuyu simgeler.

Ölüler dünyası günah işleyenlerin yeridir ama günahkârların en günahkârları da vardır. Sonsuz azaba çarptırılmıştır bu kişiler. Leto'ya saldıran dev Tityos'un ciğerini her gün iki akbaba yer ama o kovamaz akbabaları. Lidya kralı Tantalos'un çevresinde meyve dolu ağaçlar vardır ve kendisi de suları berrak bir gölün içindedir. Öyle olduğu halde, hep aç ve susuzdur o. Çünkü meyvelere uzandığı zaman dallar geri çekilir; su içmek isteyince de hızla yerin dibine iner fışkırır pınarlar. Sisyphos koca bir kayayı durmadan bir dağın tepesine çıkarmaya çalışır ama tepeye her varışında da yüklendiği taş aşağı yuvarlanır. İksion bir tekerleğe gerilmiş olarak

sonsuza değin dönmektedir. Danaos kızlarıysa dipsiz bir kovayla su taşıyarak dipsiz bir fıçıyı doldurmaya çalışırlar.

Hades ölüler yurdudur gerçi ama yaşarken inenler de olmuştur oraya. Odysseus, Herakles, Theseus, Orpheus, Psykhe, Aineias gibi kişiler sağlıklarında da inmişlerdir yeraltı dünyasına.

Yeraltı ve ruhlar dünyası çok etkilemiştir ozanları. İlkçağ yazınında ilk olarak Odysseus anlatır Hades'i. Hesiodos da kısaca değinir ölüler dünyasına. Ama bu dünyayı en yetkin bir biçimde anlatan kişi Latin ozanı Vergilius'tur. *İlahi Komedya*'nın yazarı Dante'yi de etkilemiştir Vergilius anlatımıyla.

ZEUS SOYLU
OLYMPOSLULAR

Titanlar soyundan gelen Olymposlular başta Zeus olmak üzere evreni aralarında pay etmişlerdi, daha önce gördüğümüz gibi. Altısı kadın, altısı erkek bu tanrıça ve tanrıların hepsi de Titan Kronos'un çocukları oldukları için "Kronosoğulları" da deniyordu bu Olymposlulara.

Bu bölümde, Zeus'un kendi soyundan gelme Olympostuları göreceğiz. Altı kardeşe, altı da Zeus çocuğunun katılmasıyla on ikiye çıkar Olymposlu tanrıların sayısı.

ATHENA *(Latince: Minerva)*

Bilgeliğin, savaşın, bilimin ve sanatın tanrıçasıdır Athena. Ona "Pallas Athena" da denir. Kendisine bağlanan sıfatlar çoktur. Şehirlerin koruyucusudur o (Polias). "Zafer taşıyan"dır (Nikephoros). "Esenlik dağıtan"dır (Soteira). Gözleri ışıl ışıldır (Glaukopis). "Güçlü baba"nın kızıdır (Obrimopatre). Evlenmemiştir, bakiredir; kardeşi Artemis ve halası Hestia gibi (Parthenos).

Zeus, Titanları ve Gigantları yenip evrenin düzenini kurduktan sonra, ilk olarak Titan çifti Okeanos ve Tethys kızı Metis'i almıştı kendine eş diye. "Bilgelik, sakınımlılık gibi anlamlara geliyor bu sözcük. Bu evlilikten Athena doğar.

Athena, şehirlerin koruyucusu

Ama bilinen doğumlar gibi olmamıştı bu. Metis tam doğuracağı sırada Zeus, Uranos ve Gaia'nın öğütlerine uyarak doğum sancılarıyla kıvranmakta olan karısını yutar. Ama bu kez kendisi korkunç ağrılar duymaya başlar kafasında. Dayanılacak gibi değildir bu ağrılar. Sonunda demirciler tanrısı Hephaistos'a buyruk gönderir; "Alsın demir dövdüğü en büyük balyozunu da gelsin yanıma," diyerek. Hephaistos topallaya topallaya gelir Zeus'un Olympos'un yücesindeki sarayına. Zeus buyurur bu ayağı sakat ama güçlü oğluna:

"Balyozunu alıp bütün gücünle vuracaksın kafamın orta yerine! Durma, haydi!"

Hephaistos, korkuyla bakar tanrılar başbuğunun yüzüne, acaba şaka mı ediyor diye. Nasıl vuracaktır ki Zeus'un kafasına! Hephaistos hiçbir tanrının korkmadığı kadar korkar Zeus'tan çünkü. Bu korkusu da nedensiz değildir. Hephaistos Zeus'la Hera arasındaki o bitmez tükenmez dalaşlardan birinde anasının yanını tutmuştu da, tanrılar başbuğu ağır ödetmişti ona davranışını. Hephaistos'u yakaladığı gibi fırlatmışı bulutları eksilmez Olympos'un tepesinden. Hephaistos da döne döne Lemnos adasına düşmüştü; topallığı da o yüzdendi. Şimdi kara kara düşünmektedir ya Zeus onu güçlü kenarından da ederse diye Buyruğa uysa bir dert, uymasa başka dert.

Ama her şeyi bilen tanrılar başbuğu anlamıştır Hephaistos'un gönlünden geçenleri. O dayanılmaz ağrıları içinde gülümsemeye çalışıp:

"Çekinme, gel," der. "Vur şu balyozunu kafamın ortasına da bitsin şu iş. Sen yapmazsan, kafam kendiliğinden yarılacak zaten bu ağrı yüzünden."

Hephaistos bu sözler üzerine balyozunu indirir Zeus'un kafasının orta yerine, var gücüyle. İnanılmaz bir şey olur o zaman; Zeus'un yarılan kafasından bir elinde kalkan, bir elinde kargısı, bakışları pırıl pırıl parlayan, gök gözlü, zırhlara bürünmüş güzelin güzeli bir genç kız çıkar.

Bu kız Athena tanrıçadır işte.

Bir söylentiye göre Zeus, karısı Hera ile aralarındaki bitmez tükenmez çekişmelerinden usanmış da, "Benim sana hiçbir konuda gereksinmem yok; öyleyse niye çekeyim dırdırını? Eğer iş çocuk doğurmaksa o da gelir elimden," diyerek bu yola başvurmuş. Hera da bunun altında kalacak değil ya. "Madem öyle, benim de sana gereksinmem yok," demiş ve Hephaistos'u doğurmuş babasız olarak.

Athena'nın sıfatlarından biri de "Tritogeneia"dır. Bu sözcük "Triton soylu" anlamına gelebildiği gibi "üçüncü gün doğmuş" anlamını da içeriyor. Açık değildir niye böyle dendiği.

Her neyse, Zeus'un kafasından doğmuş olması başka nitelikler de yüklüyor Athena'ya. Hem aklı ve bilgeliği simgeleyen Metis'in kızı olduğu hem de babasının kafasından çıktığı için beyin gücünü temsil etmesi nedeniyle, başta aklın ve zekânın tanrıçası olmuştur o.

"Promakhos" (ön safta savaşan) olarak savaşın da tanrıçasıdır Athena. Ama Ares gibi kaba kuvvetin değil aklın gücüyle birleşmiş savaşın temsilcisidir o. Bu niteliğiyle Troia savaşları sırasında karşı karşıya geldiği Ares'i yenmiştir zekâsıyla.

Athena, babası Zeus'tan hep bakire kalmayı dilemiş ve öyle de kalmıştır. Ama onun bu niteliği yine de Hera ve Ap-

hrodite'yle birlikte güzellik yarışmasına katılmasını engellemez, yarışmayı seven bir tanrıça olarak. Onun, Atina şehrinin koruyuculuğunu elde etmek için Poseidon'la yarışmasını daha önce görmüştük.

Yalnızca ölümsüzlerle değil, ölümlülerle de boy ölçüşür tanrıçamız fırsat buldukça. Dokumacılıktaki hüneriyle ünlenmiş Kolophonlu bir genç kızla yarışmaya girmişti bir defasında. Arakhne adındaki bu genç kız o kadar övünüyordu ki ustalığıyla, Athena'ya meydan okuyacak derecede ileri götürmüştü işi. Yarışmaktan zevk alan tanrıça altında kalır mı bu meydan okumanın? O da inmiş Olympos'taki sarayından Arakhne'nin yoksul kulübesine. Ama yaşlı bir kadının kılığına girmiş de öyle gelmiş Arakhne'nin oturduğu yere. Önce bir öğütte bulunmak istemiş bu haddini bilmez kıza:

"Bak kızcağızım," demiş, "bilirim kötüdür ihtiyarlık. İnsana hastalıklar, düşkünlükler getirir. Ama bunların yanı sıra deneyim de kazandırır. Sen şimdi öğüdümü dinle de vazgeç ölümsüzlere meydan okumaktan. İnsanlar içinde birinci olmanın onuru yetmiyor mu sana? Meydan okuduğun tanrıçadan özür dile, ona karşı sarfettiğin sözlerden dolayı. Böyle yaparsan, o yine de bağışlayacaktır seni."

Ama gurur öylesine aklını başından almıştır ki Arakhne'nin, özür dilemek şöyle dursun, daha da bir dikelmiş ihtiyar kadın kılığındaki tanrıçanın karşısında:

"Sen aklını mı yitirdin ihtiyar? Görüyorum ki yaşlılık iyiden iyiye bükmüş belini. Bu kadar yaşlılık bir şey kazandırmaz insana. Sen bu öğütlerini bana vereceğine, onları kızın varsa kızına, gelinin varsa gelinine saklamakla daha iyi edersin. Ben ancak kendimden akıl alırım. Hem Athena niye kendisi gelmiyor da yan çiziyor anlamıyorum."

Arakhne'nin bu küstahça sözleri üzerine Athena çıkarmış atmış başından takma beyaz saçlarını, doğrultmuş belini ve sırtını, tanrıça görkemiyle çıkmış ortaya:

"Madem öyle, göster bakalım ustalığını; tanrıça karşında işte!" demiş.

Biri ölümlü, biri ölümsüz iki kadın geçmişler birer dokuma tezgâhının başına, olanca hünerlerini göstermek için. Uzatmayalım, Athena Olymposlu tanrıları işlemiş kumaşının üzerine; kendisinin Poseidon ile yarışmasını ve daha birçok tanrısal olayı resmetmiş. Yapıtını kendi simgesi bir zeytin ağacıyla bitirmiş.

Arakhne ise, özellikle Zeus'un bütün çapkınlık serüvenlerini dökmüş kumaşın üzerine olağanüstü bir ustalıkla.

Athena, hem tanrıların kirli çamaşırlarını ortaya dökmesine fena halde içerlemiş Arakhne'nin, hem de ustalıkta kendisinden bile üstün oluşuna. Kızın işlediği örtüyü yırtmış; bununla da alamayarak öfkesini, elindeki şimşir mekikle birkaç defa vurmuş kızın alnına. Uğradığı hakarete dayanamayan Arakhne de bir ip dolayarak boynuna, kendini asmış. Bu kez de acıyacağı tutmuş Athena'nın kıza:

"Ölmeyeceksin," demiş, "ama asılmak istiyorsun madem, asılı kal tavanlara. Dokumayı da çok sevdiğine göre, durmadan dokursunuz artık asılı kaldığınız yerde sen ve senden üreyecek çocukların."

Böyle der demez de tüm gövdesi, kolları, bacakları ufalmaya başlamış Arakhne'nin, ufala ufala da bir örümceğe dönüşmüş sonunda. "Arakhne" örümcek demek zaten eski Yunancada.

Çoğunlukla "Pallas Athena" diye iki ayrı adla anılır tanrıça. Ama niye böyle denir, pek de anlaşılır değildir işin bu yanı. Yine de kimi öyküler anlatılır bu adlandırmaya bir açıklama getirmek için. Bazı anlatımlara göre Athena, Pallas diye bir devi öldürmüş de ondan verilmiş kendisine bu ad.

Bu konuda anlatılan bir başka efsane de tanrıçanın "Tritogeneia" yani "Triton soylu" sıfatıyla ilgili görünmekte. Athena deniz tanrılarından Triton'un yanında eğitilmişti küçükken. Triton'un Pallas adında bir kızı varmış. İki küçük kız –Athena'nın savaşçılığından olsa gerek– savaş oyunlarını çok severlermiş. Yine bir gün alıştırma yaptıkları sırada Pallas'ın kargısı tam Athena'nın göğsüne batmak üzereymiş ki Zeus kalkanını kızının önüne koymuş. Korkuya kapılan Pallas geri geri çekilirken bu defa Athena saplamış kargısını kızın göğsüne ama istemeyerek yaptığı bu işten büyük pişmanlık duymuş. Kızın anısını canlı tutmak için onun kabartmasını kalkanının üzerine yaptırmış ve her zaman taşımış onu.

Bir başka anlatıma göreyse Athena, Pallas'ın bir heykelini yaptırmış. Bu heykeli Olympos'ta Zeus'un yanı başına dikmiş. Ona bir tanrı gibi tapınılırmış orada. Günün birinde Pleiad Elektra Zeus'un saldırısından korunmak için heykelin arkasına sığınmış. Zeus da buna kızarak heykeli fırlatıp atmış. Heykel o sırada kurulmakta olan Troia'ya düşmüş. Troialılar da, kutsal bir emanet olarak, bu heykeli Athena tapınağına yerleştirmişler. Heykel yerinde kaldıkça Troia'nın alınamayacağına inanılıyorrmuş

Troialılar Pallas Athena'ya çok büyük saygı gösteriyorlardı ama Athena yatışmaz bir kin beslemiştir onlara, Akhalara

karşı şehirlerlini korumaları sırasında. Hera ve Athena ikilisi ellerinden geleni yapmışlardı Troialılar yenilsin, şehir yok olsun diye. Bunun nedenini anlamak zor değil. İda dağında yapılan dünyanın ilk güzellik yarışmasının hakemi Paris, bir Troialıydı; birinciliği de onlardan birine değil, güzeller güzeli Aphrodite'e vermişti. Aphrodite, Troialı prens Aineias'ın annesiydi ve savaş boyunca oğlunun yurttaşlarını desteklemişti.

Aklın ve zekânın tanrıçası olarak Odysseus'un hayranıdır Athena. Odysseus akıldan yana ölümlülerin en üstünüdür; bu nedenle de aklı temsil eden bu akıllı adama, tanrıçanın arka çıkması doğaldır.

İlkçağların –İskenderiye'dekinden sonra– en büyük ikinci kütüphanesi olan Bergama Kütüphanesi tanrıçaya adanan tapınağın tam bitişiğindeydi ve buraya tapınağın ikinci katından geçilerek girilirdi. Kütüphanenin en büyük salonunda da Athena'nın bir heykeli vardı. Akıl gücüyle birlikte bilimi de simgeleyen tanrıçanın bilim kaynağı kitapları temsil etmesi de doğal.

Flütü bulan da Athena'ymış. Ama yanaklarını şişire şişire çaldığı için, bu durum gülünç bir görünüm veriyormuş tanrıçaya. Bu yüzden öteki tanrılar kendisiyle alay etmişler. O da kaldırmış atmış flütü. Onun attığı aleti sonradan keçi ayaklı Marsyas bulmuş. Flüt asıl Pan'ın simgelerinden sayılır.

Athena'nın bir de topal tanrı Hephaistos'la arasında geçen ama hoş olmayan bir serüveni vardır. Nasıl olmuşsa Hephaistos'u atölyesinde ziyaret edeceği tutmuş tanrıçamızın. Hephaistos yalnızmış o sırada. Çirkin tanrı, güzel tanrı-

çayla yalnız başlarına olduklarını görünce dayanılmaz bir istek duymuş Athena'ya karşı. Ona sahip olmaya çalışmış ama tanrıçanın şiddetle direnmesi karşısında muradına erişememiş; ne var ki tohumları Athena'nın bacağına akmış. Athena tiksinerek bir bezle bunları silip toprağa atmış. Toprak Ana bu tohumlarla döllenerek Erikhtonios'u doğurmuş. Athena çocuğu bir sepete koyarak Kekrops'un kızlarına vermiş. Bu Kekrops da toprağın doğurduğu yarı yılan yarı insan bir yaratıkmış. Atina'nın da ilk kralıymış.

Athena, sepeti kızlara verirken açmamalarını tembihlemiş. Ama meraklarını yenemeyen kızlar, tanrıçanın sözünü dinlemeyerek sepeti açmışlar ama sepette bebekle birlikte bir yılanın da kıvrılıp yatmış olduğunu görünce, korkudan çıldırarak kendilerini Atina hisarından aşağıya atmışlar. Bu kız kardeşlerin adları Herse, Aglauros ve Pandrosos'muş. Aglauros'un Salamin'de, Herse'ninse Atina'da birer tapınakları varmış ve tanrılar gibi saygı görürlermiş oralarda.

Atina'da tanrıçanın onuruna "Panathenaia" bayramları kutlanırdı. Başlangıçta bir gün sürerdi bu bayramlar ama sonra süreleri uzatıldı. Bunlar iki türlü kutlanırlardı. Büyük Panathenaia bayramı beş yılda bir, küçüğüyse her yıl yapılırdı. Koşu, güreş, şiir ya da müzik olmak üzere üç tür yarışma düzenlenirdi bu bayramlarda.

Tanrıça, başında tolgası, bir elinde kargı, öteki elinde kalkan ve göğsünde keçi Amaltheia'nın derisinden yapılma zırhıyla gösterilirdi yontularında. Baykuş ve ejderha onun kutsal hayvanlarıydı. Büyük Panathenaia bayramları sırasında Attik yarımadasındaki her kabile bir öküz kurban ederdi tanrıçaya.

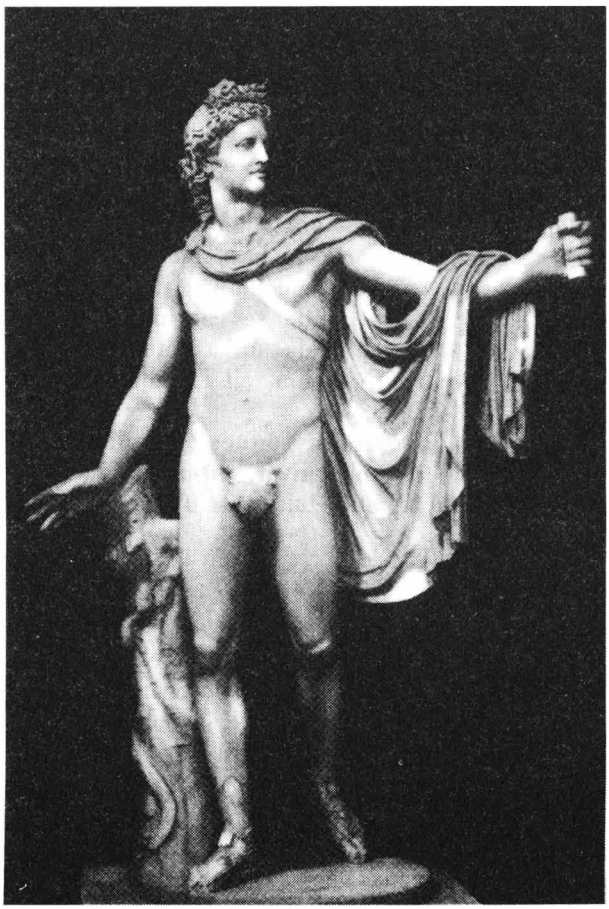
Athena –belki doğrudan kendisi doğurduğu için– en sevgili kızıydı Zeus'un.

APOLLON

Müziğin, sanatların ve şiirin tanrıçası olan Apollon, Artemis'in ikiz kardeşidir. Anneleri, Titan çifti Koios ve Phoibe'nin kızı Leto'dur.

Hesiodos'un bildirdiğine göre Leto, Zeus'un Hera'dan önceki eşidir. Yani Zeus'un karısı olarak Hera'dan kıdemlidir. Ama o Hera'yı kıskanacağı yerde, Hera onu kıskanır öldüresiye. Durmadan kovalar Leto'yu doğuracak bir yer bulmasın diye; bir de ardına korkunç python ejderhasını salar ki dur durak vermeden kovalasın tanrıçayı diye. Artık doğum sancılarıyla kıvranmaktayken Poseidon acır bahtsız tanrıça kadına; üç dişli çatalıyla denize bir vurduğu gibi bir ada çıkarır oradan. Delos adasıdır bu. Leto, Zeus tarafından geçici olarak bir bıldırcına (ortyks) dönüştürülerek adaya uçar ve orada bir zeytin ağacının gölgesinde tanrısal ikizleri dünyaya getirir. "Ortygia" da denirmiş Delos'a, "bıldırcın adası" anlamında. Önceleri bu ada denizin üzerinde durmadan yüzermiş. Apollon daha sonra adayı sağlam zincirlerle denizin dibine bağlamış da ada bir daha kımıldamaz olmuş bulunduğu yerden.

Apollon'un doğduktan sonra ilk işi annesinin ardini bırakmayan Python ejderhasını oklarıyla vurarak öldürmek olmuş,

Apollon, güzel sanatlar ve ışık tanrısı

Apollon'a bağlanan birçok sıfat vardır. En başta "Phoibos" (Parlak) denir ona. "Lykeios" da denir "ışıklı" anlamında. "Ksanthos" (Sarışın) tanrıdır o. "Khrysokome" (Altın saçlı tanrı) diye de bilinir. "Toksophoros"tur (ok taşıyan). "Argyrotoksos" yani "Gümüş yaylı tanrı"dır.

"Yunan tanrılarının en Yunanlısı" deniyor Apollon için ama nereden ve de nasıl varılmış bu yargıya belli değil. Birincisi, bütün kanıtlar Apollon'un Anadolu kökenini bağıra bağıra söylüyor adeta. İkincisiyse, Apollon Troia savaşları sırasında Yunanlıların değil yurttaşları Troialıların yanında savaşıyor. Homeros onu hep "Apollon Lykegenes" (Lykia soylu Apollon) diye anıyor *İlyada* destanında. "Lykegenes" sözcüğündeki "Lyk" kökü "ışık" sözcüğünü de içeriyor anlam olarak. "Lykia" da "ışık ülkesi" demek. Apollon güneşi de temsil ettiğine göre iki defa hak kazanıyor "Lykegenes" sıfatına; hem Lykia soylu, hem de ışık soylu olarak.

Tanrıların en yakışıklısıdır Apollon. Babası Zeus gibi de çapkın bir tanrıdır. Birçok ölümlü ve ölümsüzle gönül macerası olmuştu Apollon'un. Onun Daphne adındaki peri kızıyla öyküsü ilginçtir. Thessalia'daki Peneus ırmağının kızıymış Daphne. Babası ondan torunlar istedikçe, o da yalvarırmış babasına, "Zeus baba nasıl ki Artemis'e sonsuz bakirelik bağışladıysa, sen de benden bu lütfu esirgeme babacığım," diyerek. Ondan sonra da ibadete verirmiş kendisini. Ama kızın güzelliği çatışıyormuş onun kızoğlankız kalma dileğiyle. Apollon tanrı bir görüşte vurulmuş nitekim kızın yıldızlar gibi parlayan ışıl ışıl gözlerine, dolgun dudaklarına, narin el ve bileklerine. İçi, kıza sahip olma isteğiyle yanıp tutuşmuş.

Ama Daphne fark edince Apollon'un arzulu bakışlarını, kaçıp gitmek istemiş oradan bir soluktan daha hafif biçimde. Apollon bunu görünce düşmüş kızın arkasına bir yandan da yalvararak:

"Dur, kaçma lütfen güzel peri," demiş. "Aşkım beni düşürdü senin ardına. Koşma da düşüp berelenmesin nazik bedenin, senin acına dayanamam sonra. Bir dağlı, bir öküz ya da koyun çobanı değil seni kovalayan kişi. Delphoi toprağının, Klaros'un, Tenedos'un, Patara'daki kral sarayının efendisi olarak bilinirim ben. Zeus babamdır benim. Geçmiş, halihazır, gelecek biliniyorsa hep benim sayemdedir bu."

Apollon hem böyle yalvarır hem de koşarmış Daphne'nin ardından. Kız ise kaça kaça tüm gücünü tüketmek üzereymiş artık neredeyse. Güçlü tanrının soluğunu da ensesinde hissediyormuş. O zaman yalvarmış babası ırmak tanrı Peneus'a:

"Eğer sen bir tanrıysan ve de tanrısal gücün varsa gel benim yardımıma babacığım! Değiştir benim biçimimi bana acı veren bu güzelliğimi alarak benden!"

Daha böyle demesiyle bir uyuşukluk kaplamaya başlamış kol ve bacaklarını. Yumuşacık göğsü ince bir kabukla örtülmüş, uzun saçları yapraklarla kaplanmış, kolları dallar gibi uzamış, bacakları kök salmış toprağın içinde. Yüzü görünmez olmuş bu dal ve yaprak yığınları arasında. Ama o güzelliğinin parıltısı hiç kaybolmamış.

Apollon böyle de sevmiş güzel peri kızını. Dallarını okşamış, yapraklarını tutmuş parmakları arasında incitmekten korkar gibi. Bu taze kabukların ardında yüreğinin attığını duymaktaymış hâlâ. Ağacı öpücüklere boğmak istemiş ama dallar kaçmaya çalışıyormuş kendilerince onun dudaklarının dokunuşundan.

"Karım olamadın ama ağacım olacaksın hiç değilse," demiş Apollon. "Taç gibi taşıyacağım seni başımda. Lirimi sen süsleyeceksin, ok kılıfımı yine sen. Zafer kazanmışların sen olacaksın tacı. Nasıl ki genç kızlık saçlarına makas zarar vermemişse, yemyeşil yapraklarını da zalim kış dökemeyecektir yere. Her mevsimde güzelliğinin süsü olacaktır yaprakların. Senin adın Defne'dir bundan böyle."

Defne ağacının öyküsü böyleymiş işte.

Onun bir de Hyakintos ile bir öyküsü vardır. Çok güzel bir delikanlıymış bu Hyakintos. Apollon çok severmiş onu. Bütün vakitlerini birlikte geçirirlermiş. Zaman zaman da arkadaşça yarışırlarmış birbirleriyle.

Bir gün disk atıp eğleniyorlarmış. Apollon diskini eline almış, dengelemiş onu, dönüşünü ayarlamış, fırlatıp atmış sonra da. Disk döne döne yol almaya başlamış Hyakinthos'un hayranlık dolu bakışları önünde. Ama...

Yalnızca Apollon değilmiş Hyakinthos'un güzelliğine vurgun olan. Batı rüzgârı Zephyros da tutkunuymuş delikanlının. Ama Hyakinthos, kendisi gibi güzel bir genç olan tanrı Apollon'un dostluğunu Zephyros'unkine yeğ tuttuğu için fena halde kıskançlık duymaktaymış Batı rüzgârı. Öyle ki bu kıskançlık, öc duyguları besleyecek denli yüreğini karartmış Zephyros'un. Ama güçlü tanrıya karşı elinden hiçbir şey gelmeyeceğini de biliyormuş. Bu yüzden Hyakinthos'a yöneltmiş uğursuz öfkesini. Nicedir bir fırsat kolluyormuş güzel delikanlının başına bir iş açmak için ve bu fırsat eline geçmiş işte, Apollon'un boşluğa fırlattığı diskle birlikte.

Apollon ve Hyakinthos diskin döne döne uçuşu sonunda toprağa düşmesini bekliyorlarmış. Ama ikisinin de akılları-

nın ucundan bile geçmeyen bir şey olmuş. Yere düştü düşecek diye beklerlerken disk yine döne döne geri gelip dehşet içinde bakan Apollon'un gözleri önünde Hyakhintos'un alnının orta yerine çarpmış bütün hızıyla. Delikanlının güzel yüzü kan içinde kalmış bir anda. Altın sarısı ipeksi saçları tutam tutam yapışmış şakaklarına. Yere yıkılmış Hyakinthos ne olduğunu anlamadan. Alnından akan kanlar toprağa karışıyormuş usul usul.

Zephyros'muş, disk tam yere düşecekken rüzgârın yönünü değiştirerek onu gerisin geri gönderen. Batı rüzgârına hükmeden tanrı olduğu için işten sayılmazmış bunu yapmak ona göre. Öcünü iki kat almış böylece, Hyakinthos'un yaşamına hem de onun en yakın dostunun elinden çıkan diskle son verdirerek.

Apollon dövünmüş kederinden. Ama sonra biraz toparlayarak kendisini şöyle demiş:

"Keşke tanrı olarak doğmasaydım! Senin bu toprağa süzülüp duran kanlarının, gittikçe duyulmaz olan soluk alıp vermen karşısında bir şey yapamadıktan sonra ne değeri var benim tanrılığımın! Ama yine de yapacağım bir şeyler var. Ruhun bedenin terk ediyor güzel çocuk, görüyorum bunu. Ama alnından usul usul yerin içine sızan kanın bir başka türlü yaşam verecek sana yeniden. O akan kanlar her yıl 'sümbül çiçeği' adıyla yeniden kan verecek sana.

Hepimizin anası Toprak'ın bağrında. Sen yine benimle olacaksın her zaman. Lirimin ezgilerine eşlik eden şarkılarımla yücelteceğim senin anını hep."

Sümbülün öyküsü de böyleymiş işte.

Hyakinthos Lakonia'daki Amyklai şehrinin kralı Amyklos'un oğluymuş. Apollon'un "Amyklaion" diye bir tapınağı vardı bu şehirde. Orada her yıl mayıs ayında "Amyklaili Apollon" ve Hyakinthos adına şenlikler düzenlenirdi. Oradaki Apollon heykelinin hemen yanı başında da Hyakinthos'un mezarı varmış.

Bu öyküden anladığımız gibi Apollon ölümlülerle de dostluk kuruyor. Üstelik çok da vefalıdır dostluklarında. Onun bir başka ölümlü arkadaşı da Pherai kralı Admetos'tu. Apollon, oğlu Asklepios'un öcünü almak için Kyklopları öldürünce, Zeus tarafından Admetos'un yanında bir yıl boyunca çobanlık yapmak üzere cezalandırılmıştı. Ama ölümlü beyle tanrısal hizmetçi çok çok iyi anlaşmışlar ve yakın dost olmuşlardı.

O sıralar henüz bekâr olan Admetos, Pelias'ın güzel kızı Alkestis'e gönül vermişti. Ama kızı almak hiç de kolay değildi. Çünkü Pelias bir koşul ileri sürüyordu kızını isteyenlere: Bir yaban domuzuyla bir aslanın çektiği arabayı kim sürebilirse, o alabilecekti ancak Alkestis'i eş olarak.

Admetos'un aşktan yanıp tutuştuğunu gören Apollon, efendisinin yardımına koştu. Bir güzel eğitip yumuşattı bu vahşi hayvanları ve de onları boyunduruk takılacak duruma getirerek Admetos'a verdi ("Admetos", "boyunduruğa girmemiş", "eğitilmemiş" anlamlarına gelir).

Admetos, tanrısal hizmetçisinin yardımıyla Alkestis'i almıştı ama –sevincinden olacak– Artemis'e sunması gereken kurbanı kesmeyi unutmuştu. Bu nedenle yeni evliler gerdek odasına girdiklerinde, oranın baştan aşağı yılanlarla dolu olduğunu gördüler. Apollon bu dertten de kurtardı efendisini.

Bu belayı Admetos'un başına saran Artemis, sevgili ikizi Apollon'u üzecek değildi ya.

Bununla da yetinmedi Apollon; bir de düğüne çağrılı Yazgı tanrıçaları Moiraları bir güzel sarhoş etti, sonra da bir söz aldı ağızlarından: Eğer Admetos, ölüm vakti geldiğinde kendi yerine bir can bulabilirse ölmeyecekti.

Öykü, bizim Dede Korkut masallarındaki Deli Dumrul öyküsünün aynısı. Admetos, ölüm günü geldiğinde babasına gider kendi yerine canını versin diye ama razı olmaz babası. Anasına gider; o da "Olmaz," diye yanıtlar. Alkestis ise razı olur canını kocası için vermeye. Mitolojinin bu ünlü öyküsünü Euripides ölümsüzleştirmiştir *Alkestis* adlı yapıtında.

Apollon'un çok sevdiği ölümlülerden birisi de "Kyparissos"muş. Telephos'un oğlu olan bu delikanlı da Hyakinthos gibi güzelmiş. Çok sevdiği bir geyiği varmış Kyparissos'un. Bir gün av sırasında dalgınlıkla geyiğini öldürmüş. Öylesine üzülmüş ki tanrılardan kendisinin de canını almalarını ve sonsuza değin ona ağlayabilme olanağını vermelerini dilemiş. Tanrılar dileğini yerine getirmişler Kyparissos'un. Genç adamın canını alarak onu bir selviye dönüştürmüşler. "Kyparissos" selvi anlamına geliyor Yunancada; mezarlıkları simgeleyen bu ağaç hüznü temsil ediyor.

Apollon, ölümlülerden Laomedon'a da hizmet etmişti, Poseidon'la bir olup. Ne var ki Laomedon değer bilir çıkmamıştı Admetos gibi. İki tanrı işçi gibi çalışmışlardı Laomedon'un yanında. Poseidon şehrin çevresine duvarlar örmüş; Apollon da, Admetos'un yanında yaptığı gibi, sürülerini gütmüştü kralın, İda dağındaki ormanlarda. Ama tanrılar işlerini bitirip de sıra ücretlerini istemeye gelince, ağır hakaret-

lerle kovmuştu onları Laomedon. İşte bu olaydan sonradır ki Poseidon düşman kesilmişti tüm Troialılara.

Apollon sanat perileri olan Musaların da başıdır. Musalar, tanrılar başbuğu Zeus ile Mnemesyne'nin (Hafıza) dokuz kızıdır. Bunlar "tarih perisi" Klio, "müzik perisi" Euterpe, "komedya perisi" Thalia, "tragedya perisi" Melpomene, "oyun ve dans perisi" Terpsikhore, "sevgi şiirlerinin ve coşkunun perisi" Erato, "güzel konuşmanın ve tanrısal şarkıların perisi" Polhymnia, "yıldızlardan haber veren peri" Urania, "kahramanlık şiirleri perisi" Kalliope'dir.

Pek çok efsaneye adı karışmıştır Apollon'un. Bunların en bilinenlerinden biri de keçi ayaklı tanrı Pan'la girdiği bir müzik yarışmasıyla ilgili olanıdır. Pan flütüyle Apollon'a meydan okumuştu. İki tanrı Frigya kralı Midas'ın hakemliğinde karşılaştılar. Midas oyunu Pan'ın lehine kullandı. Apollon da müzikten bu denli anlamaz bir kulağın ancak eşekte bulunabileceğini söyleyerek Midas'ın kulaklarını bir çift eşek kulağına çevirdi.

Satyr Marsyas da meydan okuma cüretinde bulunmuştu Apollon'a ama o, bu haddini bilmezliğinin cezasını çok ağır ödedi. Yarışmanın kuralına göre, yenen yenilene istediğini yapacaktı. Bu yarışmanın hakemi bir anlatıma göre Tmolos (Bozdağ), bir başka anlatıma göre Midas'tı. Birinci yarışma berabere bitmiş. İkinci yarışmadaysa, Apollon bir kurnazlıkta bulunarak çalgıları tersinden çalmayı önermiş. Saf Marsyas da kabul etmiş bu öneriyi ama kaybeden de o olmuş. Çünkü lir ters çevrilince de ses çıkardığı halde, flütten tek bir ses çıkmamış. Apollon, yarışmayı kazandığı için çok acımasızca cezalandırmış Marsyas'ı. Onu bir ağaca bağlayarak de-

risini yüzmüş ama bir söylentiye göre de sonradan pişman olarak yere atıp kırmış lirini. Talihsiz Marsyas'ı da bir akarsuya dönüştürmüş. Ege bölgemizdeki Büyük Menderes ırmağına kavuşan Çine çayı bu Marsyas'mış işte.

Kimi anlatımlardaysa, bu çayın Marsyas'ın ölümünden dolayı çok üzülen su perilerinin gözyaşlarından oluştuğu söylenir.

Apollon'un en ünlü bilicilik merkezi ve tapınağı Yunanistan'daki Delphoi'deydi ama Anadolu'da da vardı önemli merkezleri ve Apollon şöyle tanıtıyordu kendisini:

"Delphoi toprağının ve Klaros'un ve Tenedos'un ve Patara'daki kral sarayının efendi olarak tanıdığı kişi benim." (Ovidius, *Dönüşümler*, 1/510-517)

Klaros İzmir ilimizde, Tenedos bugünkü Bozcaada, Patara ise Antalya'da. Apollon'a Anadolu'da en büyük saygı, kendi ülkesi olan Lykia'da gösteriliyordu. Patara da, Lykia'nın en önemli kentlerinden biriydi. Patara'nın çok yakınında ikizlerin annesi Leto'nun tapım merkezi Letoon bulunuyordu. Burada hem ana tanrıça Leto'nun hem de çocukları Apollon ve Artemis'in tapınakları vardı. "En Yunanlı" diye bilinen Apollon'a, Yunanistan'dan çok önce Anadolu'da tapınılıyordu.

Apollon'un Klaros'daki bilicilik merkeziyse önem bakımından Delphoi ile yarışmaktaydı.

Apollon'un bir başka tapım ve bilicilik merkezi yine Anadolu'da Didyme'deydi. Bu tapınağın görkemli kalıntıları Aydın ilimizdeki Milet örenlerinin yirmi kilometre uzağında bulunmaktadır.

Apollon, oğlu Asklepios gibi hekimliğin de tanrısıydı.

Her zaman genç ve sakalsız olarak temsil edilirdi yontularda çünkü güneşi de simgelerdi o. Güneş ise hiçbir zaman yaşlanmaz. Oklarıysa güneş ışınlarının simgesiydi.

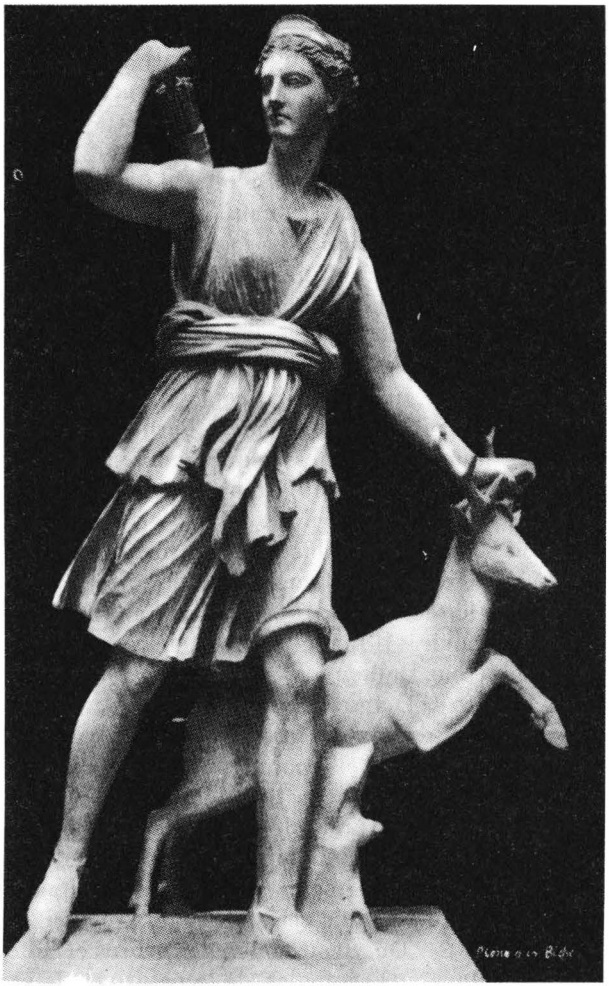
Apollon'un en ünlü heykeli "Belvedere Apollon'u" adıyla bilinenidir. Tanrı, Python yılanını öldürmüş olarak gösterilir bu yontuda.

Apollon yalnızca putataparlık döneminde değil sonraki yüzyılların Hıristiyanlık dünyasında da kişiliği ve efsaneleriyle sanatçılara en fazla esin kaynağı olan ilkçağ tanrılarından biridir.

ARTEMİS *(Latince: Diana)*

Apollon'un ikiz kardeşidir Artemis. Anlatıldığına göre, Apollon'dan biraz daha önce doğmuş, doğar doğmaz da annesine kardeşinin doğumu için yardım etmiş. Artemis doğumun da tanrıçası sayılıyor bu nedenle. Ama annesinin doğum sancılarıyla kıvrandığını görünce böyle bir şeyin kendi başına da geleceğini düşünerek korkmuş, o da kardeşi Athena gibi Zeus'tan sonsuz bakirelik dileğinde bulunmuş. Dileği kabul edilince hep bakire olarak kalmış halası Demeter ve kız kardeşi Athena gibi.

Birçok sıfatı vardır Artemis'in de. O da "Işıldayan"dır (Phoibe), kardeşi Apollon gibi. Apollon nasıl ki güneşi temsil ediyorsa, o da ayın temsilcisidir. Homeros "Ok atan" (Iokheaira) diyor Artemis için. Okları amansızdır çünkü. Ama bu oklar ay ışığının da simgeleridir. "Avcı Artemis"tir o (Agrotera). "Vahşi hayvanların ecesi"dir (Potnia Theron).

Artemis, acımasız okları ve geyiğiyle

Güzeldir güzel olmasına ama vahşi bir tanrıçadır da. Bağışlamasızdır. Kendisine karşı yapılan saygısızlığı da, ihmali de hiçbir zaman bağışlamaz. Daha önca gördüğümüz gibi, kendisine kurban sunmayı unuttuğu için Admetos'un gerdek odasını yılanlarla doldurmuştu. Tanrıça bir yaban domuzu gönderdi Kalydon ülkesine. Bu hayvan da tek bir tarla bırakmadı alt üst edilmedik.

Yunan orduları Troia üzerine yürümek için gemilerine binip yelken açmışlardı. Donanma Aulis'te toplanmıştı: ama birden rüzgâr esmez oldu, gemiler kalakaldılar oldukları yerde. Tanrıça Artemis'ti rüzgârı kesen. Bunu da Yunanlıların başbuğu ve Miken Kralı Agamemnon'a kızgınlığından yapmıştı. Agamemnon, tanrıçanın kutsal geyiklerinden birini avlamıştı çünkü. O geyiğin yerine Agamemnon'un kendi kızı İphigeneia kurban edilmedikçe Artemis'in öfkesi yatışmayacaktı. Neyse ki Agamemnon buna razı oldu baskılar üzerine de, tanrıça da kızın yerine bir geyik gönderdi, rüzgârı da salıverdi.

Hiçbir ölümlü erkek el süremez tanrıçaya, çıplak da göremez onu. Bir şanssızlık sonucu görecek olursa Aktaion gibi, korkunç bir cezaya çarptırılır.

Aktaion da bir avcıydı Artemis gibi. Köpekleriyle dağ bayır dolaşır, av peşinde koşardı. Bir gün yolu bir ormana düştü. Artemis'e adanan kutsal ormanlardan biriydi burası. Aktaion bilmeden gelmişti buraya. Saatlerdir yürümekten yorulan bacaklarını dinlendirmek için bir ağacın gölgesine uzandı.

O sırada, Artemis de gelmişti oraya, yanında perileriyle birlikte. Avlana avlana o da yorulmuştu Aktaion gibi. Ormanın kuytu bir yerinde küçük bir gölcük vardı. Tanrıça o göl-

cüğe girip serinlemek istedi biraz. Önce ok ve yayını, ardından dizlerine kadar inen bol kıvrımlı giysisini çıkardı. O güne değin –kendisi gibi kızoğlan kız perileri dışında– hiçbir ölümlü ya da ölümsüzün görmediği, Aphrodite'i kıskandıracak denli güzel vücudu çırılçıplak kalmıştı. Perileri de soyundular onun gibi, el ele tutuşarak bir çember oluşturdular; tanrıçayı ortalarına alarak hep birlikte girdiler gölcüğe cıvıldaşarak. Bütün gözlerden uzak olduklarına öylesine emindiler ki.

Ama birden bağrışmaya başladılar, çok geçmeden. Gölcüğün hemen kıyıcığında elinde oku ve yayı, yanında köpekleriyle bir adam belirmişti. Aktaion'du bu. Peri kızlarının cıvıltılarını işitince, ne oluyor diye meraklanmış, seslerin duyulduğu yere gelmişti.

Peri kızları çığlık atarak saflarını sıklaştırdılar, tanrıçanın çıplak bedenini bu saygısız bakışlardan korumak için. Ama boyca hepsinden uzun olan tanrıça sıyrılarak aralarından çıktı kıyıya ve dikildi genç adamın karşısına olanca çıplaklığıyla.

"Beni ve perilerimi çıplak gördüğünü kurumlana kurumlana anlatacaksın her gittiğin yerde değil mi? Haydi anlat bakalım eğer anlatabilirsen!"

Böyle diyerek gölcükten bir avuç su aldı tanrıça: Aklaion'un yüzüne serpti. Akıl almaz bir şey oldu o zaman. Genç adamın o güzel dalgalı saçlarının arasından ağaç dalı gibi boynuzlar çıkmaya başladı. Kolları, bacakları inceldi ve bir geyiğe dönüştü Aktaion. Çevresinde dolaşıp duran köpekleri bu yeni şekliyle tanımamışlardı sahiplerini. Koşmadan, yorulmadan, yanı başlarında hazır bir av bulmanın sevinciyle,

üzerine atılıp parça parça ettiler Aktaion'u. Tanrıçaya bilmeden ettiği saygısızlığın cezasını böylesine ağır bir biçimde ödemişti avcı Aktaion.

Bir de Orion ile –değişik biçimde anlatılan– serüveni vardır. Poseidon'un oğluymuş Orion. Denizler tanrısının bütün çocukları gibi o da bir devmiş. Babası gibi, denizin üzerinde yürüdüğü zaman başı tüm dalgaların üzerinde görünürmüş. Bir gün Artemis, kendisi gibi okçu Apollon'a atıcılıktaki hünerini göstermek istemiş. Apollon da ona, o sırada denizin üzerinde yürümekte olan Orion'u göstererek, onu vuramayacağına bahse girmiş. Orion öylesine uzaktaymış ki Artemis onun ne olduğunu bilememiş. Belirsiz bir hedefe ok atacağını sanarak germiş yayını ve tam başından vurmuş Orion'u. Artemis bilmeden işlediği bu cinayetten dolayı çok üzülmüş ve babasına onu bir yıldız yapması için yalvarmış. Zeus da kızının bu dileğini yerine getirmiş.

Bir başka anlatıma göre, Şafak tanrıça Eos gönül vermişmiş bu yakışıklı delikanlıya ve alıp sarayına götürmüş. Orion orada Artemis tarafından öldürülmüş çünkü kirli elleriyle dokunma saygısızlığında bulunmuş Artemis'e. Tanrıça, Orion'un üzerine dev bir akrep göndererek sokturmuş onu; sonra da yaptığına pişman olarak bir yıldıza dönüştürmüş, akrebi de burç yapmış. Orion yıldızı, bu yüzden hep uzaklaşmak istermiş Akrep burcundan.

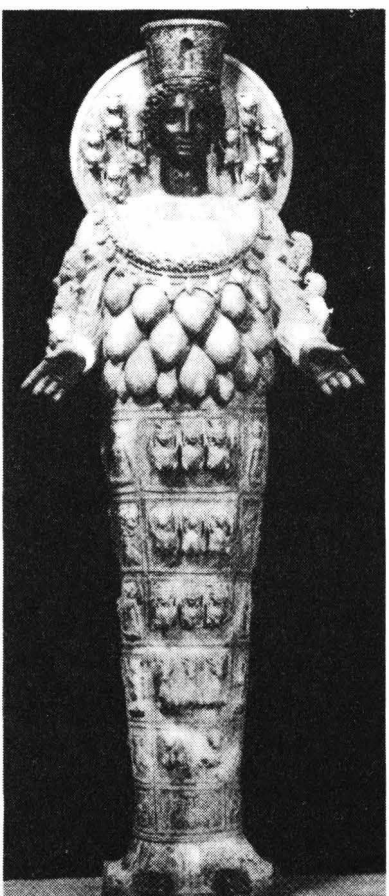
Artemis yanındaki perilerin de kendisi gibi bakire kalmalarını ister hep. Hangi nedenle olursa olsun, bu yeminlerini bozanlar acımasızca cezalandırılırlar. Arkadia kralı Lykaon'un kızı Kallisto Artemis'in perilerindendi. Günün birinde Zeus bu kızı görmüş ve çok beğenmişti. Artemis'in biçimine

girerek Kallisto'ya sahip oldu ve kızı, Arkadia'ya adını verecek olan Arkas'a gebe bıraktı. Ama Artemis hep birlikte çıplak olarak göle girdikleri bir gün Kallisto'nun şişkin karnını gördü. Onu ağır sözlerle yanından kovdu ve sonra da bir ayıya dönüştürdü. Kallisto'yu ayıya dönüştürenin Hera olduğu da söylenir.

Artemis, Girit'te Britomartis ya da Diktynna adıyla büyük saygı görmekteydi. "Tatlı Bakire" demekmiş Britomartis. O da erkeklerden kaçarmış Artemis gibi. Girit kralı Minos kızı görüp âşık olmuş ve tam dokuz ay kovalamış onu. Sonunda kurtuluşu denize atlamakta bulmuş kız ve balıkçılar tarafından kurtarılmış. Bu nedenle de "ağdan çıkma" anlamındaki "Diktynna" adı verilmiş ona. Başlangıçta Girit'in yerel tanrıçalarından biri olan Britomartis ya da Diktynna Artemis'le birleştirilmişti daha sonraki dönemlerde.

Bir de Ephesos Artemis'i vardı ama bu Artemis'in, adından başka bir benzerliği yoktu Yunanlı Artemis'le. Temsil edilişleri bile farklıydı. Klasik Yunanlı Artemis yanında geyiği, sırtında okları, dizlerine kadar uzanan bol kıvrımlı giysilerle gösterilirdi yontularda. Oysa Ephesoslu Artemis tamamen başka türlüydü görünüm olarak da. Efes müzesindeki üç değişik boyda heykeli hep aynı niteliğini, doğurganlığını simgeler tanrıçanın. Göğsü dizi dizi memelerle doludur. Bu memeler öteki Artemis'le taban tabana zıt bir karakterini vurgular Ephesoslu tanrıçanın: doğurganlığını. Ta Neolitik (Yeni taş) dönemden başlayarak değişik adlar altında bölgelere ve çağlara göre birçok değişim geçiren ama özde hep aynı kalan Ana Tanrıça geleneğinin Kybele'den sonraki aşamasıdır Ephesoslu Artemis. Göğsündeki memelerin çokluğun-

dan dolayı "Polymastos" (çok memeli) denirdi ona. Tapımı da hemen hemen Kybele tapımının aynısıydı. Efes'te onun adına yapılan ama günümüzde ne yazık ki bazı temel taşlarıyla tek sütunu kalmış bulunan tapınak dünyanın yedi harikasından biri sayılıyordu.

Ephesoslu Artemis

Tanrıçanın saygınlığı öylesine güçlüydü ki Ephesos'ta, bu etki artık Hıristiyanlığın iyice yaygınlaştığı 5. yüzyılda da ortadan kalkmamıştır. Nitekim 431 yılında toplanan Efes Konsili'nde Meryem'e "Theotokos" (Tanrı Anası) unvanı verilir. Aslında bütün tanrıların anası olma bakımından Ephesoslu Artemis'te yansımasını bulan Ana Tanrıça'nın niteliğiydi bu. Meryem'e bu sıfatın tanınması, Hıristiyanlığın daha kolay taban kazanmak için Artemis'e inananlara karşı verdiği bir ödünden başka bir şey değildir.

İncil'in "Resullerin İşleri" bölümünde anlatıldığına göre, Aziz Paulus Hıristiyanlığı yaymak ve Artemis heykellerine tapınmanın saçma oldu-

ğunu belirtmek için konuşmalar yaptığı zaman halkın büyük tepkisiyle karşılaşmıştı Ephesos'ta. Belediye görevlisi güçlükle yatıştırabilmişti galeyana gelen Efeslileri. Zaten bu olaydan sonra da Aziz Paulus oradan ayrılmak zorunda kalmıştı.

5. yüzyılın hemen başlarında Efes'te, Skolastikia adında zengin bir Hıristiyan kadın bir hamam yaptırmıştı.

Bunun için büyük ölçüde Prytaneion'un taşlarından yararlanmıştı. Tanrıçanın heykelleri de orada bulunmaktaydı. Kim oldukları bilinmiyor ama yapımda çalışan işçiler belki de eski dine inanıyorlardı hâlâ ya da Hıristiyan olmalarına rağmen Artemis'e saygı duyuyorlardı bunlar. Her ne halse, tanrıçanın heykellerine bir zarar gelmesin, yapıda taş yerine kullanılmasınlar diye gömmüşlerdi onları. Bu heykeller, 1957 yılında yapılan kazılarda gün ışığına çıkarıldılar. Roma döneminde yapılan bu heykeller, şimdi Efes müzesinin en değerli parçalarıdır ve müzenin bir salonu tanrıçanın bu üç heykeline ayrılmıştır yalnızca.

APHRODİTE *(Latince: Venüs)*

Güzelliğin ve sevginin tanrıçasıdır Aphrodite. Hesiodos'un *Tanrıların Doğuşu* adlı yapıtında anlattığına göre Kronos, babası Uranos'un (Gök) hayalarını annesi Gaia'nın verdiği bir tırpanla keserek onları denize atmıştı. Bu organlar ak köpükler çıkara çıkara uzun süre denizde yol alırlar; derken bir kız çıkar bu köpüklerden. Kız önce Kythera'ya uğrar; sonra da

Kıbrıs'a gider ve orada karaya çıkar. Orada "Aphrodite" derler ona tanrılar ve insanlar, bir köpükten doğduğu için ("Aphros" Yunancada köpük anlamına geliyor).

Homeros'a göreyse, Zeus ile Dione'nin kızıdır Aphrodite. Ama Hesiodos'un anlattığı öykü daha gizemli ve şiirsel bulunmuş olmalı ki Aphrodite köpüklerden doğmuş olarak anımsanır hep. "Anadyomene" de denir ona bu yüzden; "su yüzüne çıkmış" anlamında.

Aphrodite, sevginin ve güzelliğin tanrıçası olduğundan bir hayli de gönül macerası geçmiştir başından; hem ölümlülerle hem de ölümsüzlerle. Adonis'le olan serüveni en bilinenlerden biridir.

Adonis, Kıbrıs kralı Kinyras'ın kendi öz kızı Myrrha'dan doğma oğluydu. Kız, Aphrodite'in lanetine uğrayarak babasına âşık olmuştu. Dadısının da yardımıyla babasıyla sevişti. Kinyras, olayın farkına varınca kızını öldürmek istedi ama tanrılar onu bir mersin ağacına dönüştürdüler. Adonis bu ağaçtan doğmuştu işte. Doğa perileri Nympheler çocuğu alıp büyüttüler. Nymphelerin özeniyle büyüyüp serpilen Adonis çok güzel bir delikanlı oldu.

Günün birinde tanrıçanın oğlu Eros bilmeden okuyla yaralamıştı annesini. Eros'un oku kime değerse sevdayla yanıp tutuşurdu o kişi. Aynı şey Aphrodite'in de başına geldi; güzel Adonis'e delicesine vurulmuştu tanrıça. Onsuz yapamıyordu artık. Tüm vaktini genç adamla geçiriyordu ama bir de korkusu vardı. Avcılığı çok seviyordu Adonis. Aphrodite onu özellikle tehlikeli avlardan korumak istiyor; zaman zaman da öğütlerde bulunuyordu genç adama.

Aphrodite banyoda

"Kaçan avların ardından koşsan neyse ama senin üzerine gelenin sen de üzerine gitmemelisin. Gözüpeklikten kaçın, ey benim genç sevgilim. Mutluluğunu tehlikeye atma. Doğanın yaratılıştan silahlarla donattığı hayvanlara saldırayım deme. Bana tattırdığın mutluluğun karşılığını pahalı ödemek istemiyorum. Benim yüreğimi hop hop hoplatan o gençliğin ve güzelliğin, bir yaban domuzu, bir aslanın kılını bile kıpırdatmaz. Hiçbir şey karşı koyamaz onların öfke ve gözü dönmüşlüklerine. Onların vahşi kızgınlıklarına yem olmandan korkarım."

Nitekim sonunda korktuğu da başına gelir tanrıçanın. Adonis gençliğinin verdiği o gözüpeklikle, üzerine gittiği bir yaban domuzu tarafından öldürülür av sonrasında. Aphrodite koşup gelir ama çok geç kalmıştır; kollarına alır sevgilisini, saatlerce ağlar kederinden. Sonra da ilkbaharın kısacık ömürlü bir kır çiçeği olan manisalâlesine dönüştürür ömrü o çiçek kadar kısa geçen Adonis'i.

Adonis'in üzerine yaban domuzunu salanın Artemis olduğunu söyleyenler de var. Bunu da Aphrodite'ten öç almak için yapmış çünkü Hippolytos'un ölümüne Aphrodite neden olmuştu dolaylı olarak. Öyküsünü daha önce "Poseidon" bölümünde okuduğumuz Hippolytos'un Artemis'e saygısı büyüktü; Aphrodite'i ise küçümsüyordu. Üvey annesi Phaidra'yı Hippolytos'a âşık ettiren Aphrodite olmuştu. Aşk tanrıçası olduğu için kolayca yapabiliyordu böyle işleri. İşte Artemis de –kendisi gibi ölümsüz olan Aphrodite'e bir şey yapamayacağı için– sevgilisini yaban domuzuna öldürterek almıştı Aphrodite'ten öcünü.

Adonis ölünce Hades'e iner ama inince orada da işler karışır. Delikanlının güzelliği karşısında Yeraltı Ecesi Persephone de âşık olmuştur delikanlıya. Öte yandan, Aphrodite babası Zeus'a yalvararak sevgilisini kendisine geri göndermesini ister. Persephone ise hiç de elinden kaçırmak yanlısı değildir Adonis'i. Bir çekişmedir başlar iki tanrıça arasında. Çekişme kavgaya dönüşeceği sırada Zeus el koyar iki kızı arasındaki soruna neyse ki. Şöyle çözümlenir sorun: Adonis yılın dört ayını Persephone, dört ayını da Aphrodite'le geçirecektir. Geri kalan dört ayı da istediği yerde, istediği gibi geçirmekte özgür olacaktır.

Zeus en aklı başında çözümü bulmuş görünüyor böylece. Aşktan gözleri dönmüş iki tanrıçayla ayrı ayrı geçireceği sekiz aydan sonraki dört aylık özgürlük, delikanlının kendini toparlamasını ancak sağlayacaktı belki. Belki de yetişmeyecekti bile, kimbilir?

Bu efsanenin Sümer ve Anadolu kaynaklı İnanna-Dumuzi (ya da İştar-Tammuz) ve Kybele-Attis efsanelerinden kaynaklandığı apaçık.

Aphrodite'in ölümlü sevgililerinden biri de Troia'nın kurucusu Tros'un soyundan gelen Ankhises'tir. Aphrodite bu yakışıklı prensi İda dağında sürülerini otlatırken görür ve güzelliğine vurulur. Tanrıça Phrygialı bir genç kız görünümünde yaklaşır Ankhises'e. Bu birleşmeden, Roma kral soyunun atası olacak Aineias doğar.

Aphrodite, ölümlülerle bu gönül maceralarını yaşadığı sırada evli miydi, değil miydi bilmiyoruz ama bir kocasının bulunduğunu da Homeros'tan öğreniyoruz. Oysa işe bakın ki onun doyulmaz güzelliğiyle taban tabana zıt bir tanrıyla

evlendirilmiştir tanrıçamız. Ateşin ve demircilerin tanrısı Hephaistos'tur bu. Yaşlıdır, çirkindir, üstelik de topaldır. Gerçi, niye ve nasıl evlendiğini bilmiyoruz Aphrodite'in bu tanrıyla ama onunla mutlu olmadığını kocasını bir başka tanrıyla boynuzlamasından anlıyoruz. Güzelliğin ve aşkın yalnızca simgesi değil ta kendisi olan Aphrodite'i öteki tanrılar da km anlamışlar bu davranışından dolayı anlaşılan.

Aphrodite Hephaistos'la evliydi ama kocasını yakışıklı savaş tanrısı Ares'le aldatıyordu. Hephaistos atölyesine gitmek üzere sarayından çıkar çıkmaz Aphrodite sevgilisi Ares'i alıyordu hemen yatağına. Ama günün birinde Güneştanrı Helios gördü olan biteni ve hemen Hephaistos'a bildirdi. Hephaistos o öfkeyle görünmez bir ağ dövdü demirden ve onların bulunmadığı bir sırada iki aşığın yatağına yerleştirdi gizlice. Ondan sonra da Lemnos'a gitmek üzere sarayından çıktı. Hephaistos'un çıktığını gören Ares hemen Aphrodite'in yanına giderek yatağa sürükledi onu. Ama daha uzanır uzanmaz yatağa, Hephaistos'un hünerli elleriyle dövdüğü demirden ağ kıskıvrak yakalayıverdi sevgilileri. Bunu gören Güneş haber vadi Hephaistos'a. Topal tanrı da yarı yoldan dönerek sarayına geldi, bütün Olymposluları çağırdı bu edepsizliğe tanık olsunlar diye.

Bütün erkek tanrılar koşa koşa geldiler, güzel Aphrodite'i çırılçıplak ve uygunsuz durumda görecekleri böyle bir göz şöleninden yoksun kalmamak için. Ama tanrıçalar gelmemişlerdi utandıkları için. Bakire tanrıçalar Hestia, Athena ve Artemis'in zaten o tarakta bezleri yoktu. Demeter kaybolan kızının üzüntüsüyle kendi köşesine çekilmişti. Geriye bir

Hera kalıyordu ki o da kocasının kaçamaklarının ardından koşa koşa usanmıştı böyle şeylerden belki.

Eğlenceli bir seyirlik olmuştu bu bütün tanrılar için ama ne Aphrodite'i ne de Ares'i kınıyorlardı. Dahası, can bile atıyorlardı Ares'in yerinde olmaya. Hele Hermes, "Üç kat ağır zincirlere razıydım, tek yatsaydım tanrıçayla koyun koyuna," diyordu Apollon'a. Bütün tanrıçalar gelsin görsünler bu gülünçlüğü, razıydı Hermes, yeter ki yatsındı Aphrodite'in koynunda.

Ama böylesine can attığı durum Hermes için de gerçekleşti sonunda. Tanrıçanın ölümsüz sevgililerinden biri de o olmuştu. Bu birliktelik "Hermaphroditos"u getirmişti dünyaya.

Aphrodite güzelliğine güzeldir gerçi, üstelik de sevginin tanrıçasıdır ama acımasızlığı da yamandır. Oğlu Eros'un karısı olan gelini Psykhe'ye yapmadığını koymaz. Gizli aşkını açığa vuran Helios'a bir şey yapamaz ama öcünü onun kızı Pasiphae'den alır. Pasiphae'yi Minos'un boğasına âşık eder ve Minotauros canavarının doğmasına neden olur böylece. Şafak tanrıça Eos'u karşısına her çıkana sevdalandırır.

Aphrodite'in alayını Horalar, Kharitler, düğün tanrısı Hymenaios, Ares'ten doğma çocukları Eros ve Anteros, sabah yıldızı Phosphoros ve akşam yıldızı Hesperos oluştururdu.

Horalar Zeus ile Themis'in kızlarıdır. Adları Eunomia (Düzen), Eirene (Barış) ve Dike (Adalet)'dir. Göğün kapıcılarıdır Horalar. Mevsimleri, insanların ve kentlerin yaşamlarını düzenlerler.

"Üç Güzeller" diye bilinen Kharitler Zeus ile Okeanos kızı Eurynome'nin çocuklarıdır. Bunlar, Aglaia (Parıltı, Güzel-

lik), Thalia (Yeşillik, Bolluk) ve Euphrosyne (Sevinç) adlarındaki üç kızdır. Bu kızlar insanlara sevinç, bolluk ve iyilikle birlikte özgürlük, konuşkanlık ve bilgelik de dağıtırlardı. Roma döneminde "Graceler" adıyla el ele tutuşmuş, çıplak üç güzel kız olarak gösterilirlerdi heykellerde. Tanrıça Aphrodite'in tersine bu kızlar bakireydiler.

Efes'teki Aşk Evi'nin girişinde küçük bir heykeli bulunurdu Aphrodite'in. Erkekler eve girmeden önce bu heykelin önünde Aphrodite'e küçük bir tapınma töreninde bulunurlardı. "Aphrodite Pandemos"u (bütün halkın Aphrodite'i) simgelerdi bu heykel. Söylendiğine göre Aşk Evi'yle karşı sırasındaki Celcius kitaplığı arasında bir yeraltı geçidi varmış. Erkekler kitaplığa gitme bahanesiyle karılarını kandırarak bu geçidi kullanırlar ve Aşk Evi'ne geçerlermiş.

Tanrıçanın Roma'da "Venüs barbata" (sakallı Venüs) diye bilinen bir heykelinden söz ediliyor. Heykelin üst bölümü yüzü gür saç ve sakallarla kaplı bir erkeği temsil ediyormuş ama alt bölümü bir kadın vücudunu göstermekteymiş. Roma'da bir ara kadınların saçlarının dökülmesine yol açan salgın bir hastalık çıkmış. Romalı hanımefendiler bu hastalıktan kurtulmalarını Venüs'ten bilerek bu heykeli yaptırtmışlar. Göreme vadisinde bulunan Yılanlı Kilise'deki "Onouphorios" da bundan etkilenmiş olmalı. Bu resim de çıplak bir kadın gövdesi üzerine konmuş saçlı sakallı bir erkek başını temsil etmektedir.

Romalılar soylarını Aireias yoluyla Troia'ya, dolayısıyla da Anadolu'ya bağlıyorlardı. Karya bölgesindeki Aphrodisias şehrine Roma imparatorları çok önem veriyorlardı bu nedenle. Şehrin koruyucu tanrıçası Aphrodite'ti. Oynak, hoppa

Aphrodite tamamen değişik bir karakterde canlandırılmaktaydı burada. O, serüven peşinde koşan bir tanrıça değil Anadolu'nun Ana Tanrıça geleneğini oluşturan zincirin bir halkasıdır Aphrodisias'ta. Öteki heykellerindeki alışılmış çıplaklığın tersine baştan aşağıya giyimlidir ve de Ana Tanrıça'ya yaraşır bir ağırbaşlılık içindedir buradaki kült heykelinde.

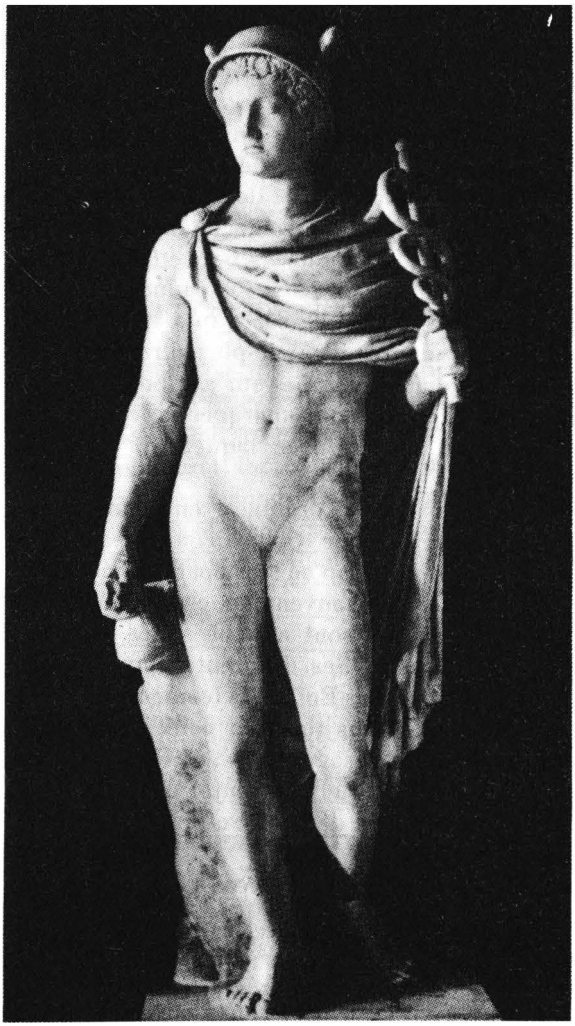
Tanrıçanın birçok heykeli arasında, özellikle Knidos'taki, Praksiteles'in elinden çıkma heykeli çok ünlüydü. "Knidos Aphrodite'i" adıyla bilinen bu heykelin Roma döneminde yirmiden fazla kopyası yapılmıştı.

Bizim "Cuma" dediğimiz ve Latin kökenli dillerde "Vendredi", "Venerdi", "Viernes" olarak geçen gün "Veneris dies" yani "Venüs günü" adıyla Aphrodite'e ayrılmıştı.

HERMES *(Latince: Mercurius)*

Yunan mitolojisinin en ilginç, en renkli tanrılarından biridir Hermes. Tanrılarla ilgili olup da adının az ya da çok karışmadığı macera yok gibidir bu ayağına çabuk ve hamarat tanrının.

Hermes, baş tanrı Zeus ile dev Atlas'ın kızı Pleiad Maia'nın birleşmelerinden doğmuştur. Daha doğduğu günden başlayarak göstermişti ne yaman tanrı olacağını. İşin tuhafı, tanrılık serüvenlerine hırsızlıkla başlamasıydı. Sabah doğan tanrı akşama doğru beşiğinden çıkıp dolaşmaya başlar. Mağarasının önünde bir kaplumbağa görür; hayvanın içini boşaltıp kabuğuna tel gerer ve ondan lir yaparak güzel sesler

Hermes, kesesi ve değneğiyle

çıkarmaya başlar çalgısından. Sonra ağabeyi Apollon'un tanrısal sürüleri güttüğü Pieria'ya gider. Elli dana çalar sürüden, hırsızlığı anlaşılmasın diye hayvanları geri geri yürütür. Onları bir mağaraya kapattıktan sonra gidip yine kundağına girer.

Apollon hayvanlarının çalındığını anlayınca, bunu Hermes'in yaptığını öğrenerek onun yattığı mağaraya gelir, sürüsünü geri ister. Hermes ise yalana başvurarak, "Ben çalmadım," der. İş büyüyecekken Zeus araya girerek Hermes'ten hayvanları sakladığı yeri Apollon'a göstermesini ister. Apollon o sırada Hermes'in yaptığı liri görür ve ondan çıkan sesler çok hoşuna gittiği için de kendisine vermesini ister bu çalgıyı. Karşılığında da Hermes'in çaldığı danaları ona bırakacaktır. Böylece anlaşırlar; biri kurnazlığın ve pratik aklın, öteki de sanatın temsilcisi olan iki tanrı çok iyi dost olurlar bundan böyle. Apollon Hermes'e bir değnek verir. Bu değnek onun elinden düşmeyen "kerykeion" olur. Hermes'e "Khrysorrapis" (altın değnekli) de denirdi bu nedenle.

Apollon'un sürülerini çalması tek hırsızlığı değildi onun. Yine Apollon'un oklarını da çalmıştı söylendiğine göre. Ok, Apollon'un simgesidir bilindiği gibi. Başka tanrılar da paylarını almışlardır simgelerini çaldırmaktan. Gözden sürmeyi çekercesine Poseidon'un üç dişli yabasını almıştır fark ettirmeden. Savaş tanrısı Ares'in kılıcı gitmişti ruhu bile duymadan. Güzeller güzeli Aphrodite'in büyülü kemeri de kaşla göz arasında iç ediliverir Hermes tarafından. Onun hırsızlıkta böyle usta oluşu, hırsızların piri ve koruyucusu olarak yüceltilmesine de yol açmıştır.

Ticaretin ve tacirlerin de koruyucusudur Hermes. Bu nedenle açık hava çarşıları olan "agora"larda bir sunak yeri olurdu Hermes'in.

Konuşmayı, yazıyı icat eden de Hermes'miş. İnsanlara toplum kurallarını, aile içindeki görevlerini öğreten de oymuş. Ayrıca dans etmeyi, güreşmeyi, beden eğitimini de o öğrettiği için sporcuların tanrısı olarak palaistralar ve gymnasionlarda kurbanlar sunulurdu Hermes'e.

Yolların, caddelerin güvenliğini de o korurdu. Yol ağızlarındaki Hermes heykelleri yönleri göstermeye yarardı.

Hermes'in sayılamayacak denli çok olan görevlerinden en önemlisi, hiç kuşku yok ki "tanrıların, özellikle de Zeus'un habercisi ve ulağı" olmasıdır. Eski Yunancada Angelos sözcüğü "haberci" anlamına geliyordu. Bu sözcük daha ilerki yüzyıllarda anlam kaymasıyla "ange", "angel" biçimlerinde Batı dillerine girmiştir. "Melek" demek oluyor bu yeni anlamlarıyla. Zaten meleklerin, özellikle de –Batı'da Gabriel denen– Cebrail'in görevi de bir melek olarak Tanrı haberciliği değil midir?

Kuran'a göre, İsmail'i –Tevrat'a göre İshak'ı– tam kurban edileceği sırada gökten bir koç indirerek kesilmekten kurtaran Cebrail'dir, Hermes de altın postlu koçla Phriksos ve Helle'yi kurban edilmekten kurtarmıştı. Hermes kimi kabartmalarında bir koçla birlikte görülür. Zaten "Kriophoros" (koç taşıyan) da denirdi ona.

Hermes'in bir başka görevi de ruhları öteki dünyaya götürmekti. Bu görevi dolayısıyla "Psykhopompos" (ruhları götüren) sıfatı verilmişti Hermes'e. Bu niteliğiyle de bir can alıcı meleğin işlevini görüyor.

Hermes, Zeus'un yalnızca habercisi ve ulağı değil onun gönül işlerindeki yardımcısıdır da zaman zaman. Zeus, Hera tapınağının rahibesi İo'nun güzelliğine vurulmuştu. Irmak tanrılarından İnakhos'un kızıydı İo. Zeus'un çapkınlıklarından yaka silken Hera, kocasının bu yeni kaçamağını da öğrenince kızın peşine düştü. Zeus kızın başına bir kötülük gelmesin diye onu ak bir ineğe dönüştürdü. Hera bu defa ineği istedi Zeus'tan ısrarla. Karısının istemelerinden bıkan Zeus ineği vermek zorunda kaldı. Hera ineği alır almaz onun başına dev Argos'u dikti bekçi olarak. Çünkü kocasının ne yapıp edip kızı kaçırmaya çalışacağını biliyordu.

Bu Argos'un yüz gözü vardı. Bunlardan sırayla ikisi dinlenir, ötekileriyse açık kalırdı. İşte Zeus çok hünerli Hermes'i bir düzen bulsun da onu ortadan kaldırsın diye Argos'un üzerine gönderdi.

Hermes tatlı masallar anlatarak bir güzel uyuttu ki Argos'u, yüz gözünün yüzünü kapatmasını sağlayarak hem de. Ondan sonra da kılıcıyla kesip kafasını, bir tepeden aşağı attı. Hera bu sadık bekçisinin anısını yaşatmak için onun yüz gözünü de kutsal hayvanı tavuskuşunun kuyruğuna serpiştirdi. Derler ki tavuskuşunun kuyruğundaki o renk renk benekler dev Argos'un gözleriymiş.

Bu, bir dakikası bile boş olmayan ele avuca sığmaz tanrıya Romalılar "Mercurius" derlerdi. Onun gibi ele avuca gelmez bir maden olan civaya Batı dillerinde verilen "mercure" adı da buradan kaynaklanıyor olmalı.

Hermes her zaman hareket halinde olduğu için bir yerden bir yere çabucak ulaşabilmek amacıyla kanat kullanırdı. Bu

kanatlar onun başlığında, topuklarında ve elinde hep taşıdığı değneğindeydi.

Hermes genellikle genç ve güzel bir erkek olarak gösterilirdi heykellerinde. Zaman zaman sakallı ve yaşlı bir erkek biçiminde canlandırıldığı da olurdu.

Hermes'in adının karıştığı öyküler ayrı bir kitap oluşturacak denli çoktur. İyisi mi biz keselim konuyu burada.

HEPHAİSTOS *(Latince: Vulcanus)*

Değişik yorumlar var Hephaistos konusunda. Hesiodos onun babasız olarak doğduğunu söyler. Zeus nasıl ki Athena'yı kendi kafasından çıkarmışsa, Hera da kocasına duyduğu hınç ve öfkeden dolayı hiçbir erkekle sevişmeden doğurmuştur Hephaistos'u.

Homeros destanlarındaysa, Zeus ile Hera'nın oğlu olarak görünür Hephaistos. Kendi anlatımına göre böylesine şekilsiz bir çocuğu dünyaya getirdiği için çok utanan Hera onu denize atmış. Tethys ile Okeanos kızı Eurynome sahip çıkmışlar ona ve dokuz yıl bakmışlar. O da sürgünlüğü sırasınca boş durmamış, bir mağarada kopçalar, bilezikler, küpeler, gerdanlıklar yapmış.

Ama Hephaistos "köpek gözlü" diye tanımladığı annesinden öç almayı aklına koyar. Demircilerin tanrısı ve ustası olduğu için altından güzel bir taht yapar. Bu tahtın görünmez zincirleri vardır. Oğlunun gönderdiği tahta kurula kurula oturan gökler ecesi zincirlerle birden kıskıvrak bağlan-

dığı için bir daha kalkamaz yerinden. Sonunda Dionysos'un yardımına başvurmak zorunda kalır tanrılar. Dionysos da topal tanrıyı tatlı şarapla sarhoş ederek bir eşeğe bindirir ve öyle getirir Olympos'a. Hephaistos'un bağlarını çözmesiyle ancak kurtulabilir Hera kıskıvrak yakalandığı tahttan.

Olymposlu tanrılar hep alay ederler onunla, küçümserler Hephaistos'u ama kimi zaman da ona hepsinin işleri düşer. Tanrılar arasında elinden en çok iş gelen odur. Onsuz yapamaz hiçbiri. Helios'un güneş arabasını, Herakles'in altın zırhını, Akhilleus'un kalkanını o yapmıştır hep. Zeus'un göksel tahtı ve yıldırımları da Hephaistos'un elinden çıkmadır. Onun bu hünerliliği insan yaratmaya kadar varır: İlk kadın Pandora'yı da o yaratmıştır.

Yalnız anasından değil, babası Zeus'tan da çekmiştir Hephaistos. Bir tartışmada annesi Hera'dan yana olduğu için Zeus onu tuttuğu gibi fırlatmıştı Olympos'un tepesinden. O da Lemnos (Limni) adasına düşmüştü de Sintiler gelmişti yardımına. Topallığı da bu düşüş yüzünden olmuştu. Hephaistos'un, karısı Aphrodite'i Ares'le bastırmasının öyküsünü bu tanrıçaya ayrılan bölümde görmüştük. Prometheus'u da Kafkas dağlarında Hephaistos zincire vurmuştu Zeus'un buyruğu üzerine. Elinde balyozuyla Zeus'un yardımına gelip kafasından Athena'nın çıkmasını sağlayan da odur.

Hem ateşin hem de demircilerin tanrısıdır Hephaistos. Yanardağların içinde yardımcıları Kykloplarla birlikte çalışır. Usta demirci olduğu kadar hünerli bir kuyumcudur da. Tanrıçalar için yüzükler, bilezikler, kolyeler yapar. Tanrıların içtikleri kutsal şarap kapları da bu sakat ama ince zevkli tanrının ellerinden çıkmadır.

ARES *(Latince: Mars)*

Yunan tanrılarının en sevilmeyeni, en nefret edileni ve de en küçük görülenidir Ares. Hesiodos onun Zeus ile Hera'nın oğlu olduğunu söylüyor.

Büyük tanrı ve tanrıçaların –başta Zeus olmak üzere– erdemli ve kusurlu yanları olduğu halde, Ares'in tek olumlu yanına rastlanamaz. Kendisine bağlanan sıfatlar da hep kötüleyici ve küçültücüdür. "Anaires" (yok edici), "Mainomenos" (deli), "Polydakrys" (gözyaşı döktüren) gibi nitelemeler onun bu olumsuz yanlarını gösterir hep.

Babası Zeus, Ares'i, "Olympos'ta oturan tanrılar arasında en iğrendiğim tanrı sensin," diye bir güzel azarlar. Ne tanrılar tarafından sevilir ne de insanlar. Savaş alanlarındaki yoldaşları da kendisi kadar korkunçtur. "Öfkesi sınırsız Eris" (Kavga), "Kan kırmızısı giysili Ker" (Ölüm), "Güçlü Enyo" (Yakıp yıkıcı), "Deimos" (Dehşet), "Phobos" (Korku) vb. hep yanındadırlar Ares'in.

Savaş tanrısıdır ama o işi de gereğince becerebildiğini söylemek zor. Troia savaşları sırasında Athena'nın yardımıyla ölümlü Diomedes onu yenmiş, üstelik bangır bangır bağırtmıştı. Onun bağırmasından dolayı hem Akhalıları hem de Troialıları titreme almıştı. Aynı savaşlarda ikinci yenilgiyi de Athena karşısında almıştı Ares. Athena, zekâ ve bilimin yanı sıra savaşı da simgeliyordu; "Promakhos" yani "önde savaşan" sıfatıyla. Ama akıl gücüyle işbirliği eden bir savaştı tanrıçanın simgelediği. Oysa Ares kaba kuvveti temsil ediyordu doğrudan doğruya. Ama o kaba kuvvet yetmemişti Ares'e Athena'yı alt edebilmesi için. Athena koca bir taşı Ares'in

Ares, Yunanlıların sevmediği tanrı

boynuna yapıştırdığı gibi düşürmüştü yere de, bu tanrı yedi dönümlük yer kaplamıştı. Aşağıda yenilgi, yukarda tanrılardan azar derken şamar oğlanına dönmüştü zavallı Arescik(!).

Ares'in bir de Aloeusoğulları Otos'la Ephialtes'in eline tutsak olarak düşüşü vardır. Bu iki dev, Ares'i zincire vurup bir küpün içine kapatırlar. Ares tam on üç ay kalır orada. Neyse ki Kermes gelir de kurtarır onu. Yoksa ölüp gidecekti bitkinlikten.

Ares, ölümlüler ve ölümsüzler katında bunca sevilmezliğine rağmen, güzeller güzeli Aphrodite'in gönlünü fethetmeyi başarmıştı. Ama bu işi de yüzüne gözüne bulaştırmıştı sonra. Oysa önlemini de almıştı uygunsuz durumda basılmamak için. Gözdesi Alektryon'u dikmişti kapıya, kendisi Aphrodite'le sarmaş dolaşken bir gelen olursa haber versin diye. Ama Alektryon nöbet beklerken bir güzel uyumuş; Güneş de âşıkların yaptıklarını görüp Hephaistos'u haberdar etmişti. İki âşık yatağa kıskıvrak bağlanmış halde Olympos-luların önünde gülünç duruma düşmüşlerdi ama Alektryon da görevini yerine getirmemenin cezasını bir horoza dönüşmekle ödemişti. Horoz bu nedenle her sabah öterek güneşin doğuşunu haber verirmiş o günden beri. "Alektryon" Yunancada "horoz" anlamına geliyor.

Atinalılar Ares'i "Areopagos" adı verilen ve cinayet davalarına bakan mahkemenin kurucusu sayıyorlardı. "Ares tepesi" anlamına geliyor bu sözcük. Nedeni de bu tepede kurulan mahkemede ilk olarak Ares'in yargılanmış bulunması.

Poseidon'un oğlu Hallyrothios, Ares'in kızı Alkippe'ye bu tepenin dibinde saldırmış; Ares de saldırganın cezasını onu öldürerek vermişti. Poseidon bunun üzerine Olympos

tanrılarını bu tepede toplayarak yargılatmıştı Ares'i. Mahkeme Ares'i akladı. O günden sonra da "Ares tepesi" diye anıldı orası.

Ares'in Aphrodite'le düşüp kalkmalarından "Deimos" (Dehşet) ve "Phobos" (Korku) adında iki oğlu ve "Harmonia" (Uyumluluk) adında bir kızı oluyor. Bir başka oğlu da, Pelias'in kızı Pelopeia'dan olma Kyknos'tur. Acımasız bir haydutmuş bu Kyknos. Geleni geçeni soyar, bununla da yetinmeyip öldürür ve ölülerini de babası Ares'e sunarmış. Ama günün birinde Yunan dünyasının en güçlü kahramanı Herakles'e çatmış. Ötekiler gibi Herakles'i de kolayca yeneceğini sanmış Kyknos ama Herakles hakkından gelmiş onun. Oğlunun öcünü almak için Olympos'tan inen Ares, öç alayım derken bir yenilgi de Herakles'ten almış. Kahramanımız onu kalçasından yaralayarak süklüm püklüm geri yollamış Olympos'a.

Ares'in bir başka oğlu da, yine Herakles tarafından öldürülen Thrakia kralı Diomedes'ti.

Bu geçtiği yere ölüm ve dehşet saçan kan içici tanrı Yunan dünyasında hiç saygı görmemiştir. Ne bir kentin ne de bir ırkın koruyuculuğu verilmiştir ona. Tapınak da dikilmemiştir Ares adına. Topu topu iki üç heykeli varmış. Bunların özellikle Sparta'da olanı ilginçmiş. Bu heykel zincirlenmiş ve bukağı vurulmuş olarak gösteriyormuş tanrıyı. Belli ki savaşçı Spartalılar güven duymuyorlarmış Ares'e ve de onun en olmayacak zamanda orduları bırakıp kaçmasından korktukları için sıkıca bağlamışlar tanrıyı.

Yunan dünyasında böylesine nefret duyulan Ares, tersine Romalılarca en saygı gösterilen tanrıların başında geliyordu.

Emperyalist bir devlet olan ve silah zoruyla üç kıta üzerinde egemenliğini yürüten Roma için doğal sayılmalıdır bu.

Tanrının Roma'daki tapınağının bir rahipler kurulu varmış. Yüksek tabakadan seçilirmiş bu rahipler. Mars'ın (Roma'da bu adla anılıyordu Ares) on iki kalkanını korurlarmış. Bu kalkanlardan birinin gökten düştüğüne inanılırmış.

Her yıl bu tanrı adına şenlikler yapılırmış Roma'da. "Salii" adı verilen bu rahipler erguvan rengi cübbeler giyip ellerinde kalkanlarla raks ederek ve atlayıp zıplayarak şehri bir baştan bir başa geçerlermiş.

Roma'da Mars adına birçok tapmak yapılmıştı. Bunlardan en ünlüsü İmparator Augustus'un tanrıya adadığı "Mars Vindicator", "Öç Alıcı Mars" tapınağıydı.

Tanrıya kurban olarak boğa, erkek domuz, koç ve daha seyrek olarak da at kurban edilirdi. Horoz ve akbaba, tanrının kutsal hayvanlarıydı.

Yılın üçüncü ayı "Mart" bu tanrının Latincedeki adı olan Mars'tan gelmedir.

DIONYSOS *(Latince: Bakkhus)*

Yunan din ve panteonunun en gizemli tanrısı olan Dionysos, en kıdemsizidir Olymposlu ölümsüzlerin. Geç tanınmıştır Yunanistan'da ama bir kez tanınınca çok derinden etkilemiştir Yunan düşünce ve tapımını.

Gerek Homeros gerekse Hesiodos şöyle bir değinip geçerler Dionysos'a, öteki tanrılardan uzun uzun söz ettikleri halde. Demek Yunan mitolojisinin kurucuları olan Homeros ve

Dionysos keçisiyle birlikte

Hesiodos'un yaşadıkları İÖ 9. ve 8. yüzyıllarda şöyle böyle tanınmaya başlamıştı Dionysos; ayrıntısız ve efsanesiz. Dionysos'u yeterince ve de gereken önemiyle tanımak için birkaç yüzyıl daha beklemek gerekecektir; dünyanın gelmiş geçmiş en büyük tragedya yazarlarından Euripides'in yaşadığı İÖ 5. yüzyıla gelinceye değin. Euripides *Bakkhalar* adlı oyununda gerçek Dionysos'u tanıtır bize. Onun geldiği yeri, gücünü, yoldaşlarını, kendini hafife alanlara neler yapabileceğini yalnız öğrenmekle kalmaz, adeta yaşarız da Euripides'in bu tragedyasında.

Euripides'in yaşadığı dönemde Dionysos'un kişiliği iyiden iyiye belirlenmişti artık. Bir başka deyişle Euripides, Dionysos denen tanrıyı kendisi uydurmamıştı kafasından ama kişiliği billurlaşmaya başlayan tanrıyı bir inanç çerçevesi içinde yorumlayarak çağının dünya görüşü doğrultusunda bir rol vermişti ona.

Hesiodos ünlü *Tanrıların Doğuşu*'sında Dionysos'tan söz ederken "Kadmos'un kızı Semele de sevişip Zeus'la, Şanlı Dionysos'u doğurdu, o coşkun tanrıyı," diyor. Dionysos'un doğumu üzerine verdiği bütün bilgi bu Hesiodos'un. Oysa Hesiodos'tan sonra köprülerin altından nice sular akmış, nice ince ince işlenmiştir bu tanrının doğumu. Evet, annesi Semele'dir Dionysos'un ama onu dünyaya getiren Semele değil, babası Zeus'tur.

Zeus ünlü kaçamaklarından birini de Thebai şehrinin ve soyunun kurucusu olan Kadmos'un kızı Semele ile yapmıştı. Ama kıskanç Hera çarçabuk haberdar oldu bundan. O bilinen amansız kiniyle Semele'nin ardına düştü. Ama kurnazca davranış içindeydi bu kez. Ölümlü prensesin cezasını

doğrudan Zeus'un vermesini istiyordu. Semele'nin yaşlı dadısı Beroe'nin biçimine girdi. Hoşbeşten sonra Semele'ye:

"Sen koynuna girenin –dilerim ki öyledir– Zeus olduğunu söylüyorsun ama emin misin bundan? Nice düzenbaz erkekler göz koydukları masum genç kızları kirli emellerine alet edebilmek için tanrıların adını kullanıyorlar. Karnında taşıdığın çocuğun babası Zeus ise gerçekten kanıtlasın bunu. Göstersin sana kendisini göksel tahtı üzerinde bütün görkemiyle. Seviyorsa eğer, geri çevirmez senin buncacık masum isteğini. Göstersin yüceliğini ki senin de rahat etsin için 'yavuklum oymuş' diyerek."

Semele gerçi tanrılar başbuğunun çocuğunu taşımaktadır karnında ama aklı ermez tanrısal düzenbazlıklara hiç. Dileğinin yerine getirilmesini ister Zeus'tan, bu dileğin ne olduğunu belirtmeden. Zeus da Styks ırmağı üzerine yemin eder Semele'nin dileğini yerine getireceğine. Styks ırmağı üzerine edilen yemin öylesine sağlamdır ki tanrılar bile dönemezler bu yeminlerinden. Zeus, üstelik tanrıları da da tanık tıtmuştur yeminine.

"Öyleyse," der Semele, "nasıl ki Kronos'un kızı Hera seni hep görmekteyse göksel tahtın üzerinde bütün görkemiyle, ben de görmek isterdim seni bir kez olsun böyle..."

Zeus irkilir, ağzını kapatmak ister Semele'nin, sözünün gerisini getirmesin diye. Ama olan olmuş, söz çıkıp karışmıştır boşluğa ve Styks de duymuştur bunu, tüm tanrılar da.

Uzun sözün kısası, olacak olur sonunda. Zeus gösterir kendisini tüm görkemiyle Semele'ye göksel tahtının üzerinde ama hangi ölümlü dayanabilirdi ki bu görünüme, Seme-

lecik dayanabilsin! Yanıp gider ölümlü kadın tanrısal yıldırımların ateşiyle.

Semele ölmüştür ama karnındaki bebek yaşamaktadır. Zeus kendi dölünden olan yaratığı alır anasının ölü bedeninden ve kendi baldırına yerleştirir. Geri kalan zamanını orada tamamlar tanrısal bebek. Günü gelince de Zeus getirir onu dünyaya Dionysos adıyla. Onu Nysa perilerine teslim eder. Nymphelerin özeniyle büyüyüp gelişen Dionysos başlar ülke ülke dolaşıp dinini yaymaya.

Bir doğuş öyküsü daha vardır Dionysos'un. Orpheousculların inancına göre Yeraltı Ecesi Persephone ile Zeus'un oğluydu Dionysos ve Zagreus adıyla anılmaktaydı. Hera o amansız kıskançlığıyla Titanları kışkırtmış; onlar da Dionysos'u parça parça ederek vermişler. Bir yüreği kalmış ortada. Zeus bu yürekten bir kez daha hayat vermiş Dionysos'a. Titanları da yıldırımlarıyla vurarak yok etmiş. O küllerden de insanlar yaratılmış. Bu nedenledir ki insanların oluşumunda da tanrısal bir cevher bulunmaktadır.

Her şeyden önce bir doğa tanrısıdır Dionysos. Taşkınlığın, coşkunun, yaşama sevincinin tanrısı. Üzümle simgelenen şarabın, sarhoşluğun; bu sarhoşluğun getirdiği sınır tanımazlığın tanrısı da odur. Bu sınır tanımazlık çılgınlığa kadar gider kimi zaman.

Tiyatro oyunları Dionysos adına yapılan kutlamalardan doğmuştur. Onun en sevdiği Silenoslar, Satyrler gibi yarı insan yarı teke yaratıklardır. Batı'dan gelen ve bizim de kullandığımız "trajedi" sözcüğü, Yunancadaki "tragodia" sözcüğünden kaynaklanıyor ve "teke şarkısı" anlamına geliyor.

Dionysos adına düzenlenen şenliklerde tekeler kurban edilir ve dinsel şarkılar söylenirdi Bu şenlikler tiyatrolarda düzenlenirdi. Bu nedenle tiyatro, bu tanrının kutsal alanıydı ve bir de sunak yapılırdı oraya Dionysos adına.

Thebai kralı Pentheus'un annesi Agaue bir Bakkha'ydı. Dionysos'un alayında bulunan bir tür rahibeydi yani. Tanrının da teyzesi oluyordu. Pentheus ise hiç inanmıyordu, Dionysos diye bir tanrının varlığına. Ama çok ağır çekti bu inançsızlığının cezasını. Dionysos'un başta annesi olmak üzere delirttiği Bakkhalar bir vahşi hayvan sanarak parça parça ettiler Penthcus'u.

Dionysos'la Pentheus'un ilk karşılaşmaları hem tanrının yurdunu açıklar hem de Pentheus'un inançsızlığını dile getirir.

PENTHEUS: Önce söyle bana, nedir senin kökenin?

DİONYSOS: Hiç böbürlenmeden söyleyeyim: Bundan daha kolay hiçbir şey yoktur benim için. Çiçekli Tmolos'u (Bozdağ) tanıyorsun kuşkusuz; ondan söz edildiğine göre.

PENTHEUS: Tanıyorum; Sardes şehrini bir amfiteatr gibi çeviren hani!

DİONYSOS: İşte oradanım ben. Lydia vatanımdır benim.

PENTHEUS: Yunanistan'a taşıdığın bu gizemler nereden gelme?

DİONYSOS: Zeus'un oğlu Dionysos verdi bana onları.

PENTHEUS: Demek orada yeni tanrılar yaratan bir Zeus var, öyle mi?

DİONYSOS: Hayır, tam da burada Semele'yle birleşen o Zeus'tur bu.

PENTHEUS: Sen bu buyruğu gece düşünde mi, yüz yüze mi aldın ondan?

DİONYSOS: Ben onu görürdüm, o da beni: Sırlarını emanet etti bana.*

Tanrının bir ölümlü biçimine girerek Pentheus'la yaptığı bu konuşmada, açıkça görüyoruz Dionysos'un Anadolulu olduğunu.

Dionysos, Pentheus'la konuşmasının bir başka yerinde bu sırların ancak o dine girenlere verileceğini söyler. Yandaşlarına karşı hoşgörülü ve sevecendir ama kendisini yadsıyanlardan korkunç biçimde öç alır. Thrakia kralı Lykurgos da payını alanlardandı onun bu acımasızlığından. Lykurgos, Dionysos tapımını kendi yurduna sokmak istememişti. Dionysos da kralı delirtti. Asma buduyorum diye, öz oğlunu öldürdü Lykurgos.

Orkhomenos kralı Minyas'ın kızları, Dionysos'u Zeus'un oğlu olarak kabul etmiyorlar ve ayinlerine de katılmıyorlar-

* Euripides: *Les Bacchantes*, Garnier Flammarion.

dı. Tanrının şenlikleri başladığı zaman, onlar da kendi işlerinin başına geçiyorlardı. Bir gün yine tanrının bayramında tezgâhlarının başına geçmiş çalışıyorlardı ki evin içince görünmez davulların çalındığını ve flüt seslerinin geldiğini duydular. Birden kumaşlar yeşererek üzüm salkımlarına dönüştü, iplikler asma dalları oldu. Akşam olmuştu ama gizemli bir ışık doldurmaktaydı içersini. Kızlar bağırmak istediler, tiz bir ses çıktı gırtlaklarından. Küçüldüler büzüldüler, saydam birer kanat çıktı sırtlarında. Birer yarasaya dönüşmüştü kızlar.

Dionysos, tapımını ve sırlarını kendisine yandaş olacaklara tanıtmak için bütün dünyayı dolaşırken bir deniz kıyısında korsanlara rastladı. Korsanlar kim olduğunu bilmedikleri bu yakışıklı genci gemiye atıp kaçırmak istediler. Dionysos hiç direnmedi, kendisini de tanıtmadı. Ama biraz sonra gemi ağırlaştıkça ağırlaştı ve yerinden kımıldamaz oldu. Korsanlar delikanlının ayaklarını bağlamak istedilerse de bağlar kendiliğinden çözülüyordu. Geminin dümencisi onun bir tanrı olduğunu anlamıştı ama korsanlar dinlemediler onu; bir de alay ettiler üstelik. Derken geminin direkleri asma dallarıyla donanıverdi birden; geminin içinde şaraplar akmaya başladı. Derken o uysal görünüşlü genç, bir aslana dönüşüp kükreyerek sağa sola saldırdı. Korsanlar korkuyla denize attılar kendilerini ve suya değer değmez de birer yunusa dönüştüler.

Theseus'un Minotauru'u öldürmesine yardımcı olan Ariadne'yi tek başına Naksos adasında bırakmıştı ünlü kahraman. Ariadne, Minos'un kızıydı. Naksos adasına gelen Dionysos kızla evlenerek ona ölümsüzlük bağışladı.

Yunanlılar "Lyaios" yani "gamdan kurtaran" derlerdi Dionysos'a. Dionysos'a bağlananlar o coşku içinde sıyrılırlardı tüm üzüntülerinden.

Onun en bilinen öykülerinden biri de Midas'la ilgili olanıdır. Dionysos'a bakıp onu büyüten Silenos bir gün şarabı fazla kaçırıp Phrygia çayırlarında kuytu bir köşede sızıp kalmıştı. Tanrının en sevgili yaratığıydı Silenos. Koca burunlu, çıplak kafalı, şişman ama kısa boylu, keçi bacaklı, boynuzlu bir yaratıktı. Midas onu bulup tanrıya getirmiş, karşılık olarak da Dionysos, krala onun isteği üzerine dokunduğu her şeyi altına çevirme yeteneği vermişti. Ama bu yetenek mutluluk getirmedi krala. Dokunduğu her şey, bu arada yiyeceği ve içeceği de altın oluyordu. Açlıktan ölecekti neredeyse. Çok zengindi ama hiçbir işine yaramıyordu bu zenginlik. Sonunda kendisini eski haline getirmesi için Midas, yalvardı tanrıya. Pişman olmuştu ve bir daha açgözlülük etmeyecekti. Sahip olduğuyla yetinmeyi bilecekti. Dionysos kralın gerekli dersi aldığını görerek yeterli buldu bu cezayı. Midas,'a, Paktolos (Sart) çayına girerek yıkanmasını söyledi. Tanrının dediğini yapan Midas eski haline döndü yeniden. O günden beri Sart çayında hep altın tozları olduğu söylenir.

Dionysos kimi zaman bir fıçı üzerine oturmuş gösterilir; kimi zaman da kaplan ya da panterlerin çektiği bir arabanın içindedir. Perge tiyatrosunda Dionysos'un, babası Zeus'un baldırından doğduğu andan başlayarak yaşamının birçok evresini tasvir eden bir dizi kabartma vardır.

Önceleri bir bağ kütüğüyle temsil ediliyordu Dionysos, üzümün ve şarabın tanrısı olduğu için. Sakallı, yaşlıca bir erkek biçiminde de gösteriliyordu. Roma dönemindeyse genç,

kız yüzlü bir erkek görünümüyle temsil edilmeye başlandı. Aspendos tiyatrosunda sahne binasının en üst bölümünde böyle bir kabartması vardır Dionysos'un.

Saksağan geveze bir kuş olarak kabul edildiği için tanrıya kurban olarak sunulan hayvanlardandır. Şarap nasıl ki insanın dilini çözer ve onu boşboğaz yaparsa saksağan da hep öyleymiş. Keçiler ve tavşanlar asma sürgünlerini yedikleri için onlar da tanrının kurbanlık hayvanlarındandır.

Dionysos'un kutsal hayvanı panterdir. Kutsal bitki ve ağaçlarıysa asma fidanı, sarmaşık, meşe ve çamdır.

OLYMPOSLU OLMAYAN TANRILAR

Buraya kadar Olymposlu diye adlandırılan ve o yüce dağın doruklarındaki görkemli saraylarında yaşayan tanrıların yaşamlarından ve öykülerinden söz ettik. Bunlardan kimisinin görevi ve sarayı yerin altında (Hades), kimisininki okyanusların derinliğinde (Poseidon), kimisininki de yanardağların içinde (Hephaistos) olduğu halde onlar da Olymposlu sayılıyorlardı. Bu tanrılar ya Kronosoğlu Zeus'un kardeşleri ya da onların çocuklarıdır. Bunlar ilk tanrılar kuşağını oluştururlar.

Bir de ikinci tanrılar kuşağı var. Bunlar da Zeus'un çocuklarından olma tanrılardır. Sağlık tanrısı Asklepios, Sevgi tanrısı Eros, Doğa tanrısı Pan bunlardandır.

Ama bir de Zeus gibi Titan soylu ve tanrılar hakanının amca çocukları olduğu halde Olymposlular arasında sayılmayan tanrılar da var: Helios, Selene ve Eos gibi.

Bunların yanı sıra gizemli bir tanrıça olan Hekate de vardır. Bu tanrı ve tanrıçaları ayrı ayrı incelemeye çalışacağız. Yeraltı Ecesi Persephone'yi ise Demeter bölümünde ayrıntılı olarak gördüğümüz için ayrı bir bölümde ele almayacağız. Önce Olymposlular dışında kalan Titan soylulardan başlayalım.

HELİOS

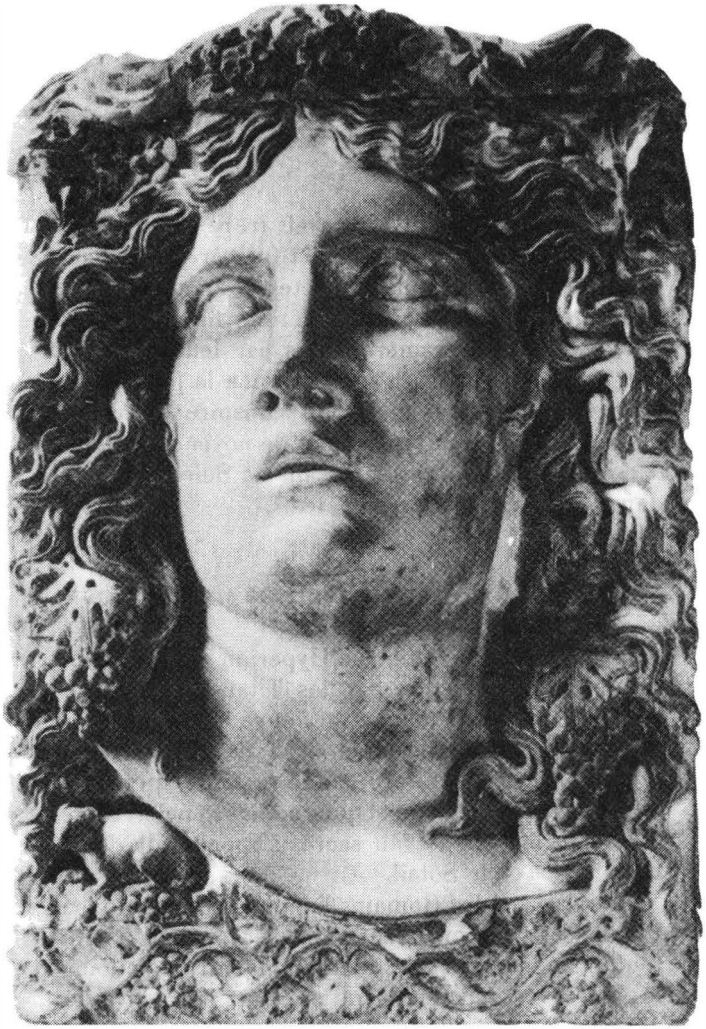
Güneş-tanrısıdır Helios. Bu sözcük Yunancada "güneş" anlamına geliyor zaten. Sonraları Apollon da güneşin simgesi olmuştu bir ışık tanrısı olarak. Bu yüzden Helios'un serüvenlerinin Apollon'a maledildiği olur. Ama güneşin asıl temsilcisi, adının da gösterdiği gibi Helios'tur.

Helios, Titan çifti Hyperion ve Tethys'in oğludur. Altın saçlı, çok güzel bir delikanlıdır. Güneş ışınları her yere girdiği için gözünden hiçbir şey kaçmaz onun. Aphrodite'in Ares'le gizli buluşmalarını ilk onun gördüğünü de söylemiştik zaten.

Helios'un sarayı billurdan, elmastan, başka değerli taş ve madenlerden yapılma, yüksek sütunlar üzerinde pırıl pırıl parlayan bir yermiş. Tanrının üzerinde oturduğu taht ise sarayın geri kalan bölümlerinden de daha ışıltılymış. Öylesine parlaklık fışkırıyormuş ki her yerden, bir ölümlünün gözü dayanamazmış bu parıltılara.

Helios göz kamaştıran giysileri içinde arabasına binermiş sabahları. Bu arabayı ateş soluyan atlar çekermiş. Şafak tanrıça Eos, Gün'ün kapılarını açınca Güneş de her zamanki yolculuğunu yapmak üzere göğün boşluğuna atılırmış. Akşam olunca da dinlenmek için dalgaların kucağına atarmış kendisini. Bu arada atları da yeni doğacak günle yeni bir yolculuğa başlamak üzere güç toplarmış.

Helios'un, Okeanos kızı Klymene'den doğma bir oğlu vardı. Phaeton'du bu çocuğun adı. "Parlaklık, ışıltılı" anlamlarına geliyor bu sözcük Yunancada.

Helios, Güneşin asıl temsilcisi

Mısır kralı Epaphos, Zeus'un oğluydu. Bu yüzden kendisine saygı gösterilmesini isterdi. Ama Phaeton, Güneş'in oğlu olduğunu söyleyerek reddetmişti ona boyun eğmeyi. O zaman şöyle dedi Epaphos, Phaeton'a:

"Annenin her söylediğine inanman ve hayali bir babanın oğlu olmakla övünmen ne kadar da saçma."

Phaeton kıpkırmızı kesildi ama ona bir şey söylemedi. Doğruca annesine gidip Epaphos'un sözlerini anlattı:

"Bana söylenen bu aşağılayıcı sözlerin yalan oldukları kanıtlanamazsa utancımdan ölürüm ben. Sen doğrula benim tanrısal bir kökenden geldiğimi bari ve varsa benim gökyüzünde haklarım onu da belirt bir işaretinle. Söyle bana gerçek babamın kim olduğunu."

Tanrısal kadın şöyle dedi o zaman:

"Şu parlak ışıklarıyla gözlerimizi kamaştıran, bizi duyan, bizi gören ve senin de hayran hayran baktığın şu Güneş var ya, şu dünyaya düzen veren Güneş hani! Yemin ederim ki sen onun oğlusun işte. Eğer yalan söylüyorsam, bugün son kez görmüş olayım onun ışıklarını. Ama yine de inanmıyorsan bana, git ona kendin sor o zaman."

Annesinin bu sözleri üzerine sevinçle yerinden fırlayan Phaeton babasının sarayına gitmek üzere yola çıktı. Işıklı yolu izleye izleye saraya vardı. Güneş ateşten ve zümrütten yapılına tahtında oturmaktaydı. Sağında ve solunda Gün, Ay, Yıl, Yüzyıllar ve Saatler sıralanmışlardı düzenli aralıklarla. Başında çiçekten bir taç taşıyan İlkbahar, elinde bir buğday demetiyle Yaz, eli yüzü ezilmiş üzümün suyuna bulaşmış Sonbahar ve beyaz dağınık saçlarına buzlar asılı Kış da oradaydı.

Phaeton tahta daha fazla yaklaşmadan durdu. Parıltıya dayanamayacaktı çünkü. Güneş sordu:

"Hangi hakla atıldın bu yolculuğa? Ne aramaya geldin bu sarayda ey babası olduğunu yadsıyamayacağım oğlum benim?"

"Ey ışığıyla şu uçsuz bucaksız dünyadaki her şeyi aydınlatan Güneş! Bana 'oğlum' diyorsan senden olduğumu belirten bir işaret ver bana da, şu beynimi kemiren kuşkudan kurtulayım."

O zaman Güneş başındaki alevden tacı çıkartarak oğluna daha yakınlaşmasını buyurdu:

"Senin benim oğlum olduğunu yadsımak bana yakışır mı hiç? Annen gerçek soyunu söylemiş sana. Daha fazla kuşkuda kalmaman için dile benden ne lütuf dilersen. Tanrılar tanık olsun ki yerine getireceğim dileğini."

Güneş sözlerini bitirir bitirmez Phaeton babasından bir günlüğüne arabasını istedi. Güneş ettiği yeminden pişman olmuştu:

"Senin bu isteğin benim gibi gözüpek olduğunu kanıtlıyor. Ama bu lütuf senin ne yaşınla ne de gücünle orantılı. Tanrılar bile duramazlar benim ateşler saçan arabamda. Olympos'un hakanı bile süremez benim arabamı. Zeus'tan daha büyüğü var mı oysa?"

Güneş böyle konuştu durdu oğlunu bu tehlikeli isteğinden vazgeçirmek için ama boşuna. Sonunda vermek zorunda kaldı arabayı, tutması gereken yol konusunda da sıkı sıkıya öğütler vererek. Phaeton aldı arabayı. Baştan iyi gidiyordu her şey ama sonradan egemen olamadı soluyan atlara. Atlar tanrısal sürücülerinin değiştiğini anlamışlardı çünkü.

Her zamanki yollarını bırakıp kimi zaman neredeyse gökleri tutuşturacak kadar yükseldiler, kimi zaman da iyice yeryüzüne yaklaşarak dağları yakıp kavurdular. Irmakları kuruttular.

İçi bağrı kupkuru kesilen Toprak, Zeus'a şikâyette bulundu olup bitenlerden dolayı. Sıcaktan, kanları vücut yüzeylerine yayılan Habeş ülkesi halkı karardı. Tüm ırmakları çekilen Libya çöle dönüştü. Yeryüzünün dört bir köşesi bu felaketten payını aldı.

Zeus, kurduğu evren düzeninin alt üst olmak üzere bulunduğunu görünce yıldırımlarını Phaeton'un üzerine fırlattı. Phaeton alevler içinde Eridanos ırmağına düştü. Su perileri Naiaslar şu dizeleri yazdılar bir kayanın üzerine:

"Burada yatmakta Phaeton, tanrısal arabayı süren,
Yönetemediyse de onu, soylu tutkusuna yenik düştü yine de."

Güneş baba yüzünü gizledi kederinden. Derler ki bütün bir gün geçip gitti güneşsiz.

Güneş kızları Aigle, Phaethusa ve Lampetie öyle gözyaşı döktüler ki kardeşleri için, dökülen yaşlardan amber taneleri meydana geldi, kendileri de birer kavak ağacına dönüştüler.

Helios, Nymphelerden Rhodos ile sevişmişti. Bu birleşmeden yedi oğlu oldu ve annelerinin adıyla anılan Rhodos adasının yönetimini paylaştılar. Ada halkı kendilerinin Güneşoğulları soyundan geldiklerine inanıyorlar ve Güneş tapımına özel bir önem veriyorlardı.

Güneş-tanrının, kendi kız kardeşi Perseis'le evlenmesinden de Aietes ve Perses adında iki oğluyla, Kirke ve Pasiphae adlı ikisi de büyücü iki kızı oldu. Tanrının Rhodos'taki heykeli dünyanın yedi harikasından biri sayılıyordu. Mısır'daki Heliopolis kenti de Güneş-tanrının adına kurulmuştu.

SELENE *(Latince: Luma)*

Titan soylu bir tanrıçadır Selene. Helios'un kız kardeşidir. Ay tanrıçasıdır. Helios nasıl ki "güneş" anlamına geliyorsa Selene de "ay" demektir.

Hesiodos *Tanrıların Doğuşu*'sına Musalara seslenişle başlarken Selene'nin adını da söyler "ışık saçan Selene" diye.

Ozanlar Apollon'la Helios'u zaman zaman bir tuttukları gibi, Artemis ile Selene'yi de karıştırırlar birbirine. Birinin macerası da ötekine mal edilir böylece.

Aslında, Selene olarak pek öyle macerası da yoktur Ay tanrıçanın. Bilinen tek efsanesi Beşparmak dağlarının çobanı Endymion ile olanıdır. Ama bu efsane de Artemis'e mal edilir çoğu zaman. Zaten yaygın kanıya göre Selene, tanrıça Artemis'in bir başka adı ve görüntüsüdür yalnızca.

Endymion, Hera'ya göz diktiği için sonsuz uykuyla cezalandırılmış. Latmos (Beşparmak) dağlarında uyur dururmuş hep. Ama güzel çobanın öylece uyuduğunu gören Selene geceleri gelir onu dolaşır, arada sırada da bir öpücük kondurduktan sonra gidermiş.

Bir başka anlatıma göre Endymion tanrılarca sevilen bir kişiymiş. Tanrılar bir lütufta bulunmak istemişler ve ona bir dileği olup olmadığını sormuşlar. O da ölümsüz bir uykuya dalmayı ve uyurken de hep genç kalmayı dilemiş. Onun hep uyuması bu yüzdenmiş işte.

EOS *(Latince: Aurora)*

Titan soylu Güneş ailesinin üçüncü üyesi Şafak tanrıça Eos'tur. Helios ve Selene'nin, bir başka deyişle Güneş ve Ay'ın kız kardeşidir. Hesiodos *Musalara Sesleniş*'inde Eos'un da adını anar. Homeros "erken kalkan gül parmaklı Şafak" der, Eos için.

Günün kapılarını açan Eos'tur. Atları Güneş'in arabasına o koşar ve Güneş'in önünde gider. Eos'un arabasını Lampos ve Phaeton adında iki at çeker.

Eos, Astraios (Yıldızlı Gök) ile birleşip Zephyros (Güney Rüzgârı), Boreas (Poyraz) ve Notos'u (Lodos) doğurdu. Rüzgârlardan sonra da Şafak yıldızı ve öteki yıldızlar çocukları oldu Eos'un.

Başka sevgilileri de olmuştu Eos'un. Troialı Tithonos'u kaçırıp onunla evlendi; bu evlilikten Habeşistan kralı Memnon doğdu. Akhilleus, Troia savaşları sırasında Memnon'u öldürünce Eos o kadar çok ağlamıştı ki gözyaşları otları ıslatan çiy tanelerine dönüşmüştü.

Sonra kral soyundan Kephalos'la evlenir. Kimi anlatımlara göre Phaeton bu evlilikten doğmuştu.

Bir başka sevgilisi de dev Orion'dur. Eos onu Delos adasına kaçırmıştı. Şafak tanrıça sevgililerini kaçırmalarıyla ünlüdür zaten. Kephalos'u Suriye'ye, Tithonos'u da Habeşistan'a kaçırmıştı. Tithonos için ölümsüzlük istemişti Zeus'tan ama sonsuz gençlik istemeyi unutmuştu. Bu yüzden, Tithonos ölmediği için bir yandan yaşlandıkça yaşlandı, öte yandan da gövdesi küçülüp büzüldü, sonunda durmadan ses çıkaran bir cırcır böceğine dönüştü.

Eos kimi zaman başı çiçeklerle donanmış ve kanatlı at Pegosos'un çektiği arabaya binmiş bir nymphe olarak temsil edilirdi. Sol eliyle bir meşale tutar, sağ eliyle de güller saçardı. Eski bir resimde Gece'yi ve Uyku'yu kovar bir biçimde gösteriliyordu.

İRİS

Işık simgesi tanrıçalarından biri de İris'tir. Deniz tanrı ve tanrıçalarından Thaumas ile Elektra'nın kızıdır.

Gökkuşağı demektir İris. Yerle gök arasında bir köprü gibi göründüğü için tanrısal bir haberci olarak algılanmıştır o da, Hermes gibi. Hermes nasıl ki her şeyden önce Zeus'un habercisiyse, İris de Hera'nın ulağıdır özellikle. Hanımının dairesini o çekip çevirir, yatağını o hazırlarmış. Süslenme işinde o yardım edermiş Hera'ya. Hanımı, Hades'ten Olympos'a döndüğü zaman onu yıkayıp paklayan, güzel kokular sürerek arındıran da İris'miş. Hera, kendisine yalnızca güzel haberler getiren bu yardımcısını çok severmiş.

İris, birçok parlak rengin oluşturduğu kanatlı, genç ve güzel bir kız olarak tasvir edilirdi.

HEKATE

Hesiodos Hekate'yi, Güneş soylu Perses ile ışığın simgeleri Koios-Phoibe çiftinin kızı Asterie'den doğma gösterir. Homeros'un kendisinden hiç söz etmediği Hekate'yi Hesiodos uzun uzun anlatır *Tanrıların Doğuşu*'nda.

Bu anlatıma göre Zeus herkesten üstün tutar Hekate'yi. Ona pahalı armağanlar verir. Karada, denizde, gökte payı vardır Hekate'nin. Ölümsüzler büyük saygı gösterirler Hekate'ye. Yeryüzünde kurban kesen her ölümlü, yakarışlarında Hekate'nin adını anar. Kimin dileğini kabul ederse tanrıça, ona bütün mutlulukları verir. Gaia ile Uranos'un bütün çocukları kendi paylarından vermişlerdi Hekate'ye. Savaşlarda şanı, şerefi dilediğine verir. Kurultaylarda saygın kralların yanında yer alır. Yarışmalarda dilediğine zafer kazandırır. Denize açılanlar da Hekate'ye başvururlar Poseidon'un yanı sıra. Avcılara yardım eder; sürüleri azaltır ya da çoğaltır; gençliğin gelişmesini sağlar.

Hekate'nin, Artemis'in bir başka görünümü olduğu da söyleniyor. Artemis gökte ayı simgelediği zaman Selene diye anılırmış. Kapıların ve yolcuların koruyucusu olurmuş o zaman yolları aydınlatarak.

Artemis yerin altına indiği zamansa, Hekate diye anılırmış. Yol kavşaklarında, mezarlıklarda dolaşırmış. Onun gel-

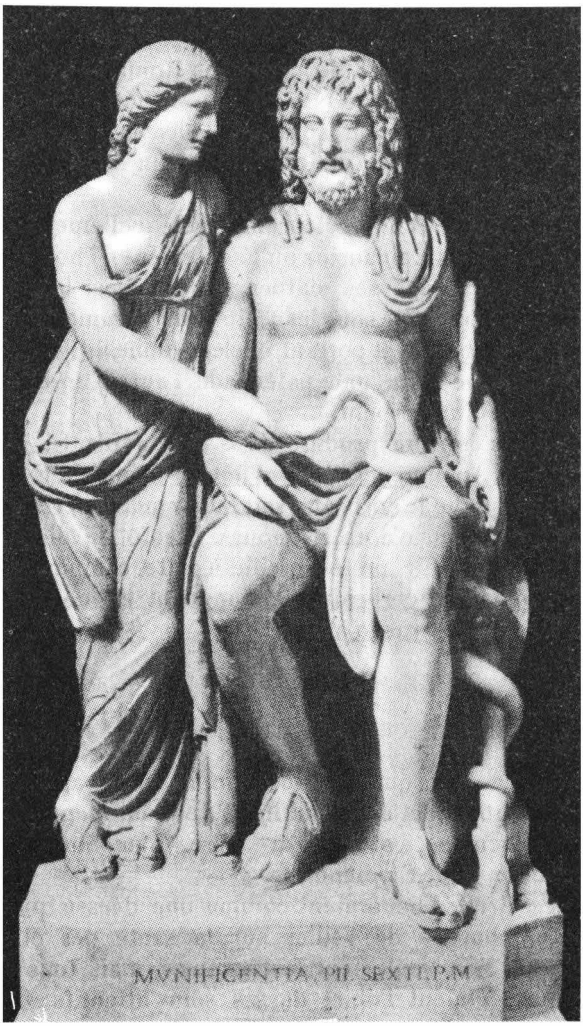
mekte olduğunu köpekler uluyarak haber verirlermiş. Büyücüler, sihirbazlar ondan öğrenirlermiş bildiklerini.

ASKLEPİOS

Sağlık tanrısıdır Asklepios. İlyada'da "Kusursuz hekim" diye geçer adı.

Thessalia kralı Phlegyas'ın Koronis adında bir kızı varmış. Apollon gönül vermiş bu kıza ve Asklepios'un annesi yapmış onu. Ama Phlegyas hiç hoşlanmamış bundan, tepki olarak gidip tanrının Delphoi'deki tapınağını ateşe vermiş. Ne var ki yaptığı bu dinsizce işin cezasını Tartaros'ta sonsuz bir azaba çarpılmakla görmüş. Bir başka anlatıma göre Koronis, Apollon'a sadakatsizlikte bulunarak bir yabancıyı koynuna almış. Tanrının kutsal kuşu kuzgun ya da karga Koronis'in bu ihanetini haber vermiş Apollon tanrıya. Bu muhbirliğinin karşılığında iyi bir ödül alacağım ummaktaymış tanrıdan. Ama tersi olmuş; öfkesinden deliye dönen Apollon bir güzel lanetlemiş kuşu böyle bir uğursuz haber getirdiği için. O güne değin tüyleri bembeyaz olan karga kararıvermiş birden Apollon'un bedduası üzerine. Karga o yüzden karaymış derler.

Ama Koronis de yakasını sıyıramaz ceza görmekten. Kimilerine göre avcı tanrıça Artemis alır ikiz kardeşinin öcünü, sadakatsiz kadını oklarıyla vurarak; kimilerine göre de Apollon yapar bu işi. Koronis'in bir odun yığını üzerinde yakıldığı da söylenir.

Akslepios, kızı Hygeia ile birlikte

Her ne halse, Koronis öldüğü zaman Asklepios'a gebeymiş. Apollon çocuğunu bırakmamış annesinin karnında. Onu binbir özenle alarak Kentauros Kheiron'a vermiş yetiştirmesi için. Bu yarı at yarı insan yaratık hekimlik sanatını çok iyi biliyormuş. Çocuğu çok yetenekli gördüğü için, hekimliğin bütün inceliklerini öğretmiş ona. Asklepios öyle büyük bir başarı göstermiş ki bu alanda, ustasını da geçerek eşsiz bir hekim ve cerrah olmuş. Derken yalnızca hastaları iyileştirmek yeterli gelmemeye başlamış ona; ölüleri de diriltmek istemiş ve bayağı da başarılı olmuş. Ama böyle yapmakla haddini aşmış. Ölüyü diriltmek yalnızca Zeus'un yetkisindeymiş çünkü. Tanrılar hakanı, Asklepios'u yıldırımlarıyla vurarak cezalandırmış haddini bilmezliğinden dolayı. Ama ölümünden sonra da, o yine hep hekimliğin tanrısı olarak kutsanmış ve adına tapınaklar dikilmiş.

Asklepios'un annesi Koronis'in adı Yunancada "kuzgun" anlamına gelen "korone" sözcüğüyle ilintili. Koronis'in ihanetini Apollon'a haber veren de anımsayacağınız gibi bir kuzgundu. Söylendiğine göre Asklepios bir kuzgun yumurtasının içinden yılan biçiminde doğmuş. Bilindiği gibi, yılan hekimliğin simgesidir. Tanrının Epidauros'taki tapınağında da bir yılan biçiminde saygı gösterilirmiş Asklepios'a. Orada ayrıca karayılanlar beslenirmiş özel olarak. Tanrı kendisini göstermek istediği zaman da o biçim altında görünürmüş insanlara.

Asklepios'un bir başka önemli tapınağıysa Bergama'daydı. Helenistik dönemde kurulan bu tapınak örgütlü bir sağlık merkeziydi aynı zamanda ve Roma döneminde ünü Epidauros'taki merkezi bile geçmişti. Diyet ve sıcak banyolarla

birlikte, çamur banyosu da uygulanırdı bu merkezde. Hastanın nekahat dönemini geçirmesi için bir kitaplıkla bir de tiyatro eklenmişti bu merkeze. Roma imparatoru Caracalla da burada sağlığına kavuşmuş ve tanrıya şükranlarını göstermek için Bergama tiyatrosunun yanındaki Dionysos tapınağını onartmıştı.

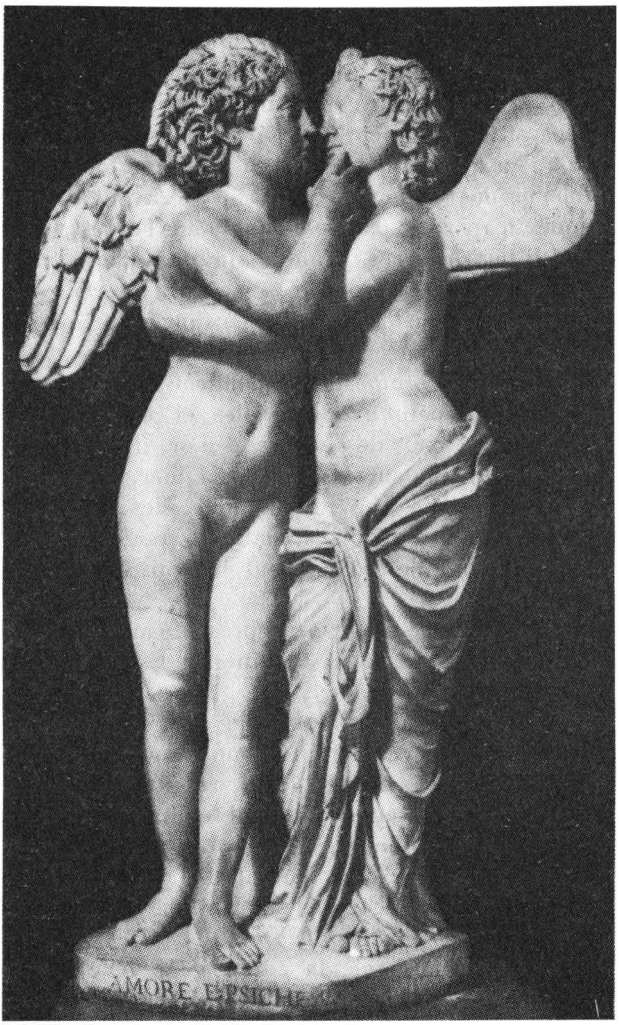
Şok tedavisi de uygulanırmış Bergama'daki sağlık merkezinde. Şok uygulanacak hastalar oradaki yeraltı geçidinden geçirilerek Asklepios tapınağına getirilirlermiş. Gece yarısı yapılırmış bu iş ve hastaların gözleri bağlı olurmuş. Hastalar tedavi odası olarak kullanılan tapınağa sokulunca gözlerindeki bağlar çözülürmüş. Biraz bekleyip de gözleri karanlığa alışınca, karşılarında kıpır kıpır oynaşan yılanlar görürlermiş hastalar ve de bu onlar için sözcüğün tam anlamıyla bir şok olurmuş.

Asklepios, kızı Hygeia (Sağlık) ve babası Apollon'la bir sağlık ailesi oluşturmaktaydı. Bergama'da bir de Telesphoros ekleniyor bu aileye.

Asklepios, heykellerinde genellikle sakallı ve başında defneden yapılma bir taçla gösterilirdi. Elinde de üzerine yılan sarılmış bir değnek tutardı.

EROS *(Latince: Cupido)*

Sevgi anlamına gelen Eros, daha yaradılışın hemen başında, Gaia (Toprak) ile birlikte ortaya çıkmıştı. Canlıların elini, ayağını çözen, insan ve tanrıların yüreklerini, akıl ve iradelerini ellerinden alan bir güçtür bu.

Eros, Psykhe ile birlikte

Evrenin düzeni kurulup yerleşince bir Eros daha doğar sonradan. Ares ile Aphrodite'in çocuklarıdır bu ikinci Eros.

Küçük, sevimli bir oğlan biçiminde tasarlanan bu Eros sırtında bir çift küçük kanatla gösterilir. Elinde ok ve yay taşır. Okunun değdiği kişiler aşk ateşinden yanıp tutuşurlar. Hiç kimse, hatta tanrılar bile kurtaramaz kendisini onun oklarının bu sihirli etkisinden.

Kimi zaman başında hazzın ve sevginin simgesi güllerden yapılma bir taç taşır Eros; kimi zaman da kör olarak gösterilirmiş. "Aşkın gözü kördür!" demezler mi?

Yerde, gökte, denizde, her yerde o vardır. Kimi zaman bir yırtıcı hayvanın üzerindedir, kimi zaman da bir yunusun. Bu demektir ki sevginin gücü her yaratığı etkisine alır ve de mekânla sınırlanamaz.

Eros dünyaya geldiği zaman Zeus onun yüzüne bakarak bir karışıklığa neden olacağını anlamış ve Aphrodite'e onu başından atmasını söylemiş, Aphrodite de Eros'u bir koruluğa bırakmış, orada yırtıcı hayvanlar emzirmişler çocuğu. Biraz büyüyünce çocuk ağaçlardan kendisine ok ve yaylar yapmış, bunları ilk kez hayvanlar üzerinde denemiş. Sonra da altından yapılma ok ve yaylarla değiştirmiş bu ilk silahlarını.

Bir de "Anteros" vardır. Sözcük anlamı "küçümsenen aşkların öcünü alan" demektir. Bir başka anlamı da "aşk için aşk"tır. "Karşı sevgi" anlamına da gelir. Aphrodite onu, sevinsin diye bir erkek kardeş olarak vermiş Eros'a.

Ölümlü-ölümsüz her canlı Eros'un oklarına hedef olabileceği gibi, kendisi de hedefi olur bir gün kendi oklarının.

Ülkelerden birinde Psykhe adında, güzellikte eşsiz bir kız yaşarmış. Bu kızın iki ablası da güzelmiş ama küçüğün gü-

zelliği bambaşkaymış. Akın akın kişiler uzak ülkelerden gelirlermiş hep bu güzel kızı görmek için. Öyle ki Aphrodite'in yerine koymuşlar kızı da. Kimse artık tanrıçanın tapınaklarına uğramaz olmuş. Aphrodite çok öfkelenmiş buna çünkü bakıyormuş ki Psykhe güzellikte yaya bırakmış kendisini. İnsanlar, kendisi gibi bir güzellik tanrıçasını bırakıp bir ölümlüye tapıyorlarmış. Onun için bu saygısızın cezalandırılması gerekirmiş, tanrısal yasalar uyarınca.

Oğlu Eros'u güzel kızın yaşadığı ülkeye götüren Aphrodite:

"Annenin öcünü al, oğlum," demiş. "At o sevgi getiren oklarını da şu kızı insanların en aşağılığına, en çulsuzuna, en yoksuluna, en çirkinine, yiyeceği ekmeği bile bulunmayan birine âşık et. O da anlasın tanrıçayla boy ölçüşmenin ne demek olduğunu."

Öte yandan, Psykhe'ye herkes hayranmış, ama ablaları evlenip gittikleri halde onu isteyen çıkmıyormuş bir türlü. Kızın kral babası, tanrı Apollon'un tapınağına gidip kurbanlar kesip, saçılar saçarak bir kısmet dilemiş Psykhe için. Sözcüsünün ağzından dile gelen Apollon tanrı şöyle demiş krala:

"Kızını giydir, kuşat, çıkar bir dağın doruğuna; oraya bir ejderha gelip alacaktır Psykhe'yi. Kızının kısmeti o ejderhadır işte."

Bu haber üzerine kral da kraliçe de yas tutup dövünmüşler ama boşuna. Yazgı gerçekleşecekmiş ne yapsalar. Çaresiz boyun eğmişler olacağa. Giydirmişler kıza gelinliğini, takmışlar takılarını, götürüp bırakmışlar yüce bir dağın doruğuna; sonra da ağlaya ağlaya dönüp gitmişler saraylarına. Psykhecik de ağlıyormuş korkusundan başına gelecekleri beklerken.

Derken yumuşacık bir yel esip kızı havalandırmış ve götürüp bir çayırlıktaki yemyeşil çimenlerin üzerine bırakıvermiş. Suları berrak berrak akan bir pınar varmış yanı başındaki ormanın göbeğinde. Kız yürümüş, bir saraya varmış ama ne saray! Her türlü pahalı eşya, mücevher, yiyeceklerle doluymuş her yan. O öyle hayran hayran sağına soluna bakarken kulağına bir ses gelmiş, kimden çıktığı bilinmeyen:

"Tüm bu bolluklar, zenginlikler senindir hanımım. Biz hepimiz senin hizmetçileriniziz. Beğen hangi odayı beğenirsen, hazırlayalım orayı sana," demiş.

Psykhe kendisini bir tanrının kolladığını anlamış. Seçtiği odada biraz uyumuş. Sonra hamama girip bir güzel yıkanmış; geçmiş odasına, bakmış ki orada bilmediği yiyeceklerle dolu bir sofra, yemeklerin biri gelip biri gidiyor. Ama görünen kimsecikler yokmuş ortalarda. Birileri kithara çalıyor, şarkılar söylüyor ama görünen hiç kimse yokmuş yine de.

Neyse, vakit ilerlemiş, gece olmuş, Psykhecik ürke titreye girmiş yatağına bundan sonra ne olacağını görmek için. Derken birinin geldiğini hissetmiş yatağına. Ama o da görünmezlerdenmiş. Sabaha kadar kalmış kızın yanında bu kim olduğu bilinmez güvey; gün doğarken de kalkıp gitmiş.

Daha nice geceler sürmüş gitmiş bu iş ama bu arada, Psykhe'yi bir ejderhanın götürdüğü ablalarının kulağına varmış, onlar da başlamışlar ah vah edip ağlaşmaya.

İşte o zaman, Psykhe'nin görünmez kocası uyarmış karısını ablalarından sakınsın diye. Kızın üzülmesi üzerine Psykhe'nin onları saraya konuk etmesine razı olmuş ama bir koşulla: Psykhe, ne olursa olsun kocasının yüzünü görmeye kalkışmayacakmış.

Ablaları o uçurumun tepesinde bekleyeceklermiş kardeşlerinin sarayına gitmek için. Psykhe'yi yumuşacık uçurup indiren Zephyros yeli ablalarını da öylece almış götürmüş saraya. Kızlar önce çok sevinmişler kardeşlerini sağ buldukları için ama sonra da bir kıskançlık kaplamış içlerini, Psykhe'nin yaşadığı o görkemi görünce. Kızın ağzından laf almaya çalışmışlar, "Kimmiş kocası?" diye. Ama Psykhe bir yalan uydurmuş: Kocasının tüyleri yeni bitmiş, hep av peşinde koşan yakışıklı bir genç olduğunu söylemiş.

Ablalarının kıskançlığı iyice büyümüş o böyle söyleyince. Kendi kocaları yaşlı, çirkin, dazlak, hastalıklı kişilermiş çünkü. Ama duygularını belli etmemişler kardeşlerine. Ne var ki dönüşlerinde bu işi iyice bir kurcalamaya karar vermişler.

Aradan zaman geçmiş, iyi yürekli Psykhe'nin yüreği ablalarının özlemiyle kabarmış yine. Kocası, büyük kızların kötü niyetini anladığı için karısını uyarmaya çalışmış ama nafile. Psykhe'nin üstelemelerine dayanamamış, buyurmuş Zephyros'a kıskanç ablaları alıp getirsin diye.

Hoş beş derken söz yine dönüp dolaşıp Psykhe'nin kocasının kim olduğuna gelmiş. Kız geçen defa söylediklerini unutmuş da, "orta yaşlı, kır saçlı, para işleriyle uğraşan bir adam" diye tanımlamış kocasını. Böyle deyince de adamakıllı işkillendirmiş ablalarını.

Kızlar dönerken, "Daha geçenlerde tüyleri yeni bitmiş, av peşinde biriydi kocası. Ne zaman yaşlandı da üstelik saçlarına kır düştü bu adamın?" diyerek kardeşlerini üçüncü buluşmalarında bir güzel kışkırtmaya karar vermişler. Görünmez kocanın karşı çıkmasına rağmen, üçüncü buluşma gerçekleşince şöyle demişler Psykhe'ye:

"Cümle âlem biliyor ki sen bir yılanla evlendin. Apollon tanrının sözcüsü de öyle söylememiş miydi zaten? Biz ablalık görevimizi yapıp seni uyaralım da sen bildiğini işle yine istersen."

Psykhe o zaman açıklamış ablalarına kocasının yüzünü hiç görmediğini. Karanlıkta gelip karanlıkta gidiyormuş kocası çünkü.

Ablaları, "Gördün mü bak?" demişler. "Demek saklayacak bir şeyi var ki görünmek istemiyor sana. Ama o ejderhadan kurtulmanın kolayı var. İki yanı keskin bir hançerle, bir yağ kandili alıp sakla önceden. Kocan olacak o yılan uykuya daldı mı kandili yakar, boynuna indiriverirsin hançeri."

Kız o gece heyecanla beklemiş kocasının gelmesini. Kocası aşk oyunlarından yorgun düşüp de uykuya dalınca, Psykhe elleri ayakları titreye titreye yakmış yağ kandilini; hançeri de almış eline kocasını kesmek için. Ama kandilin ışığı odayı aydınlatınca bir de ne görsün! Yanıbaşında yatan kişi güzellikte ne ölümlü, ne de ölümsüz kimsenin boy ölçüşemeyeceği sevgi tanrısı Eros değil mi?

Kız bu güzelliği görünce ona vuracağı hançeri kendisine vurmak istemiş ama hançer bu cinayeti işlemeyi kendisine yedirememiş olacak ki fırlayıp düşmüş kızın elinden. O öyle hayran hayran bakarken kandilden bir damla sıcak yağ akıp tanrının omuzuna uyandırmış onu.

Tanrı uçup gitmiş o zaman Psykhe'nin sarılışlarına aldırmadan. Kız da onun bacaklarına yapışmış, birlikte bulutlara yükselmişler. Ama Psykhe gücü tükenince düşmüş aşağıya. Eros da inmiş onunla birlikte yine de bir zarar gelmesin sevdiği kıza diye. Bir güzel sitemlerde bulunmuş Psykhe'ye sözlerini dinlemediği için:

"Ben kendi kendimi vurdum kendi oklarımla annem Aphrodite'in sözünü dinlemedim de. Seni en olmayacak birisine âşık etmektense kendimi âşık ettim sana. Bir de senin yaptığına bak. Demek beni kesmeyi kuruyordun öyle mi?"

Böyle dedikten sonra da uçup gitmiş.

Bu bir hayli uzun masalda Aphrodite gençlerin birbirine kavuşmasını önlemek için kızdan olmadık dileklerde bulunur. Psykhe, Hades'e bile iner Persephone'nin güzellik kutusunu Aphrodite'e getirmek için. Bütün bu zor görevlerinde tanrısal güçler yardım ederler kıza. Sonunda Zeus'un bu sarsılmaz sevgiyi görüp arabuluculuk etmesiyle mutlu sona bağlanır masalımız.

Psykhe, "ruh" demektir Yunancada. "Tutkulu istek" demek olan Himeros ve "özlem" anlamına gelen "Pethos" da Eros'un can yoldaşlarıdır. Okeanos ile Tethys'in kızı Peitho da Erosla birliktedir. "İkna etme" ya da "belagat" tanrıçasıdır Peitho. Bu sözcük "ikna etmek" anlamına geliyor zaten Yunancada.

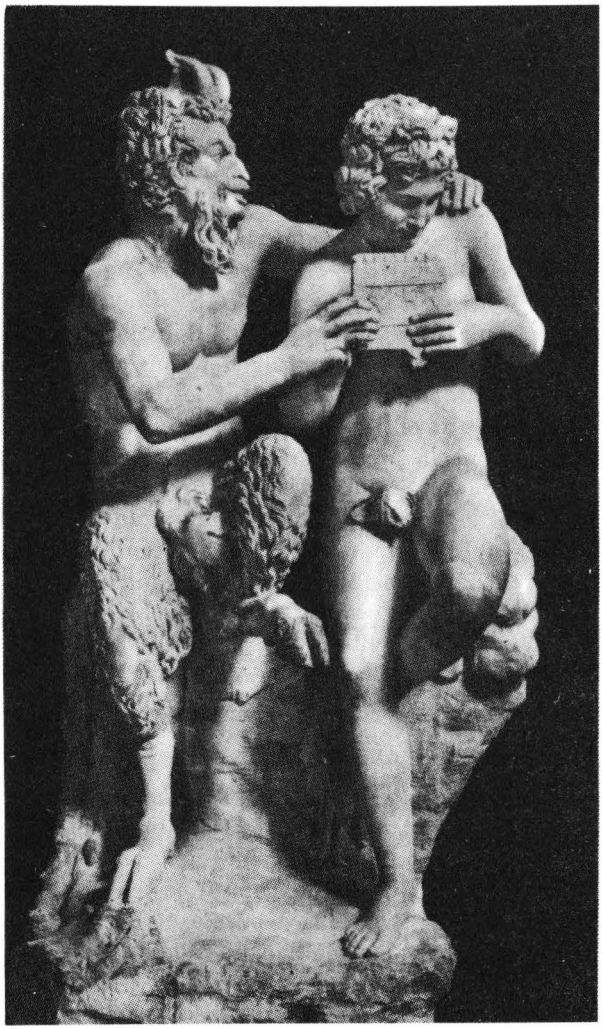
PAN

Pan bir doğa tanrısıdır. Kimlerin oğlu olduğu konusunda değişik görüşler vardır. Kimi anlatımlarda Zeus ile nymphe Thymbris, kimilerine göre Zeus ile Kallisto'nun çocuklarıdır. Uranus ile Gaia'dan doğma olduğunu söyleyenler de var. Ama yaygın görüşe göre Hermes ile nymphe Penelope'nin oğludur. "Pan" sözcüğü "bütün" anlamına geliyor ve bu tanrının gücünün ne geniş alanı kapsadığını gösteriyor.

Çocuk Pan dünyaya geldiği zaman görünüşü bayağı korkutmuş annesiyle babasını. Çünkü yarı keçi yarı insan bir hilkat garibesiymiş bu. Bir çift de boynuz varmış kafasında. Baba Hermes yavruyu bir tavşan postuna sarıp Olympos'a çıkarınca bir hayli eğlenmişler tanrı ve tanrıçalar bu garip yaratığın görünümüyle.

Pan'a özellikle dağlık Arkadia ilinde büyük bir saygı gösterilmekteydi. Bal ve keçi sütü sunuluyordu ona. Bir elinde değneği, öteki elinde "Syrinks" denen kavalı, dağda bayırda dolaşır dururdu. Bu Syrinks bir peri kızıydı. Pan bu güzel kızı elde etmeyi kafasına koymuştu. Bir gün ortalıklarda kimsenin görünmediği bir öğle vakti düştü kızın peşine, kovalamaya başladı. Zaten huyuydu bu Pan'ın. Birden güzel perilerin karşısına çıkar ve onları korkutarak eğlenirdi. Ama bu kez ardını bırakmıyordu kızın.

Syrinks gitgide yaklaşan Pan'ın keçi soluğunu ensesinde duyunca akarsulardaki, çayırlar ve ağaçlardaki Nymphe kardeşlerine seslenip yalvardı bu şehvetten gözleri dönmüş keçi kılıklı tanrının eline geçmektense, kendisini bir bitkiye çevirsinler diye. Yalvarışlarını daha bitirmemişti ki Pan'ın güçlü ve kıllı kollarının kendisini kucakladığını hissetti. Ama bir başka şey daha hissetti bu arada: Gövdesinin incelip küçüldüğünü. Ağzından salyalar akarak zaferini kutlamaya çalışan Pan ise kızın körpe vücudu yerine bir kucak dolusu kamış tuttuğunu gördü kollarının arasında. Kızın yalvarmalarına dayanamayan öteki nympheler kardeşlerini kamışa dönüştürmüşlerdi. Pan, "Seni kaçırdım gerçi elimden ey Syrinks ama simgen hep benimle birlikte olacak," diyerek kamışlardan birisini yonttu ve bir kaval yaptı kendisine. Yedi borulu kavalı böylece Pan icat etmişti işte.

Pan, Hermes'in yarı insan yarı keçi oğlu

Av tanrısı olarak da bilinirdi Pan. Sık sık kayaların, çalılıkların arkasında pusu kurardı. Kırlar onun yurdu olduğu için köşe bucak her yeri tanırdı. Bu yüzdendir ki Persephone'nin kaçırılmasından sonra, Demeter küsüp de bir kuytuluğa çekilince, onun saklandığı yeri Zeus'a haber veren Pan olmuştu.

Adının belirttiği üzere "bütün"ü temsil eden Pan'ın bedenine simgesel anlamlar yüklendiği de oluyor. Boynuzları güneş ışınlarıymış örneğin. Derisinin canlı renkleri göğün parıltısını gösteriyormuş. Karın bölgesindeki yıldızsı keçi postu gök kubbenin yıldızlarıymış. Dimdik kıllarla kaplı bacak ve ayaklarıysa toprağı, ağaçları ve bitkileriyle dünyanın alt bölümünü simgelemekteymiş.

Pan bir başka peri kızı Pitys'i de sevmişti. Üstelik bu kız keçi ayaklı tanrının aşkını Syrinks gibi karşılıksız da bırakmamıştı. Ama bir de rakibi vardı Pan'ın: Kuzey rüzgârı Boreas. O da nicedir güzel nymphenin peşindeydi.

Ne var ki Pitys hiç yüz vermiyordu bu hoyrat, esti mi sağı solu yıkan âşığa. Gönül kimi severse güzel odur," kavlince gönlünü bu biçimsiz, gülünç görünüşlü tanrı Pan'a kaptırmıştı güzel peri. Onun kendisine karşı olan bu ilgisizliği, Boreas'ı çileden çıkarmakta gecikmedi. Kızı kaçırıp olanca işkenceyi yaptı. Sonunda Gaia (Toprak) bile Pitys'in çektiği bu acıları görmeye dayanamayarak bir çam ağacına çevirdi onu. "Pitys" çam demektir Yunancada. Pan, sevgilisinin anısını ölümsüzleştirmek için çam yapraklarından yapılma bir taç taşırmış başında. Poyraz ise azgın esişiyle acı acı inletirmiş zavallı ağacı.

Selene'nin de âşık olduğu söylenir bu keçi bacaklı tanrıya. Bir gün, Beşparmak dağlarındaki mağarasında uyumakta olan çoban Endymion'u dolaşmaya gelen Selene kırların tanrısını görmüş ve unutuvermiş çoban sevgilisini.

"Ani korku"yu ifade eden "panik" sözcüğü de keçi kılıklı tanrının adından kaynaklanmaktadır. Onun birden görünüvermesi ve kavalından çıkan ürkütücü sesler insan olsun hayvan olsun herkesi korkutmaya yeter. O, Titanlar savaşında hayvan kabuğundan yapılma borusunu öttürerek o korkunç tanrısal yaratıkları bile dehşete düşürmüştü. Atinalılar, Marathon savaşında Pan'ın Persler üzerinde korku estirdiğine ve zafere onun sayesinde ulaştıklarına inanıyorlardı.

İmparator Tiberius döneminde bir gemi Ege denizinde yol almaktaymış. Geminin Thamus adında bir dümencisi varmış. Bir akşam rüzgâr kesilivermiş birden. Gemideki yolcular içki içip eğlenirlerken adalardan "Thamus Thamus!" diye dümencinin adını çağıran bir ses yükselmiş. Ses üçüncü kez gelince Thamus da yanıt vermiş. Ses o zaman gemi belirli bir noktaya varınca dümencinin "Yüce Pan öldü!" diye bağırmasını buyurmuş. Gemideki herkes korku ve dehşetten donakalmış. Thamus'un bu buyruğa uyup uymaması gerektiğini tartışmışlar. Thamus o söylenen yere gelindiğinde rüzgâr esiyorsa geçip gitmeyi ama kesilirse buyruğa uymayı kararlaştırmış. Oraya varınca kesilivermiş rüzgâr; Thamus da, "Yüce Pan öldü!" diye gırtlağının var gücüyle bağırmış. Susar susmaz da sanki bir alay kişi bu haberi almış da çok kederlenmiş gibi her yandan iniltiler ve ağlamalar yükselmiş. Gemideki herkes de tanık olmuş bu olaya.

Haber çok geçmeden Roma'da da yayılmış, İmparator Tiberius, Thamus'u bizzat görmek istemiş ve ona sorguya çekmiş. Bilginleri toplayarak bu Yüce Pan'ın kim olduğunu sormuş. Bilginler de onun Hermes'le Penelope'nin oğlu olduğunu söylemişler.

Bu olay sonraları, Hıristiyanlığın doğmasıyla eski inançların öldüğü biçiminde yorumlanmış.

MOIRALAR *(Latince: Parcalar)*

Moiralar Yazgı tanrıçalarıdır. Moira sözcüğü "pay" anlamına geliyor. Kişinin yaşamdan aldığı pay yani.

Moiralar, alın yazısının tanrıçaları

Homeros, Moiralardan söz eder ama adlarını belirtmez. Hesiodos adlarını da verir bu tanrıçaların. Zeus'un Themis'le evliliğinden doğan üç kız kardeştirler. "Klotho" yaşam ipliğini eğirir; "Lakhesis" yazgı, "Atropos" ise "bildiğinden şaşmaz" demektir.

Zeus'un kızlarıdır gerçi her üçü de ama onların verdiği kararı değiştirmeye Zeus'un bile gücü yetmez. Bu tanrıçalar ölümlülerin alın yazılarını kararlaştırdıkları gibi gökkürenin hareketine ve dünyanın düzenine göz kulak olurlar. İnsanların yazgıları, tanrıçaların yaşadıkları sarayda demir ve tunç üzerine kazılmıştır. Hiçbir şey silemez onları. İnsanların yaşam ipliğini örerler, yaşama sürelerinin bitiminde keserler ve hiç kimse de alıkoyamaz onları bunu yapmaktan.

Bu görevlerinin dışında insanların doğumlarını yöneten de Moiralardır. Tartaros'a geçici olarak giren kahramanları oradan gün ışığına yine Moiralar çıkartırlar.

Bir de "Nemesis"in adı geçer bu yazgı tanrıçaları arasında. Anlam olarak, "adaletsizliğe ya da hak edilmiş mutluluğa karşı duyulan öfke" demektir bu sözcük. "Kutsal öç" anlamını da içeriyor. Gece tanrıça Nyks'in kızıymış Nemesis, Moiraların da kız kardeşi (Hesiodos *Tanrıların Doğuşu*'nun bir başka yerinde Moiraları da Gece'nin kızı yapıyor). Kendini bilmezliği, aşırı gururu, taşkınlığı cezalandırırmış Nemesis.

"Ate" insanlara kötü eylemlerde bulunmayı esinleyen ve her türlü yıkıma yol açan bir tanrıçadır. "Hybris" taşkınlığın, şiddet ve küstahlığın kişileşmiş halidir.

"Tykhe" bir yazgı tanrıçasıdır. Ama Moiralar gibi kötü yazgının simgesi değildir yalnızca. Aklına estiğine göre kö-

tülük de dağıtabilir kişilere, iyilik de. Tykhe sözcüğü daha çok "açık baht", "başarı", "mutluluk" gibi anlamları içeriyor. Hesiodos, Tykhe'yi Okeanos ve Thetis kızları arasında sayıyor. Ozan Pindaros ona "Soteira" (kurtaran, özgürlüğe kavuşturan) diyor ve "Zeus Eleuterios"un (bağımsızlık koruyucusun) kızı olarak niteliyor.

MİTOLOJİNİN
TUHAF YARATIKLARI

Eski Yunan inanışında tuhaf yaratıklar da bir hayli yer tutar. Bu tuhaf yaratıklara denizlerde de rastlanabilir karada da. Bunlardan kimileri hem insana benzerler hem de hayvana ama ne insandırlar ne de hayvan. İyi olanları da vardır bunların kötüleri de. Şimdi bunlardan kimilerini görelim.

KENTAUROSLAR

Gövdelerinin üst bölümü insan, aşağı bölümü at olan yaratıklardır bunlar. Yeleleri, kuyrukları vardır. Lapithler kralı İksion ile Nephele'nin (Bulut) çocuklarıdır. Yabani, azgın, içki ve şehvet düşkünüymüş bu Kentauroslar.

Kentaurosların içinde iyi olanları da vardır. Asklepios'a hekimlik sanatını öğreten bilge Kheiron böyledir. Ötekilerle aynı soydan da değildir zaten. Kronos ile Philyra'nın oğludur. Silenos ve nymphe Melienne'den doğma Pholos da iyi huylu ve konuksever bir Kentaurostur.

Yunanlıların en güçlü kahramanı Herakles, Erymanthos domuzunu avlamaya giderken Pholos'a konuk olmuştu. Pholos güzel bir şölenle ağırlamıştı Herakles'i. Yiğidimiz bir testi de şarap açtırmak istemişti. Bu şarabı Kentauroslara, Herakles'e sunmaları koşuluyla Dionysos vermişti. Şarap

testisi açılınca kokusunu duyan öteki Kentauroslar koşup gelerek Herakles'e saldırdılar. Herakles onların hepsini tepeleyerek bilge Kheiron'un mağarasına kadar kovaladı ama bu arada attığı zehirli oklardan biriyle de Kheiron'u yaraladı. Kheiron öyle acı çekiyordu ki ölmeye razıydı ama ölümsüz olduğu için de ölemiyordu. Sonunda Prometheus onun yerine ölümsüzlüğü kabul etti ve Kheiron da öldü o zaman. Kimi anlatımlarda Herakles'in yaraladığı Kentaurosun Pholos olduğu söylenir.

Kentauros, yarı insan yarı at bir tuhaf yaratık

Lapithler kralı Peirithoos, Argos kralı Adrastos'un kızı Hippedameia –at evcilleştiren demektir bu sözcük– ile evlenecekti. Düğüne ünlü konuklar Herakles ve Theseus'la birlikte Kentauroslar da davet edilmişlerdi. Ama at-adamlar içtikleri şarabın etkisiyle sarhoş olunca geline sarkıntılığa yeltendiler. Bunun üzerine Lapithlerle Kentauroslar arasında bir kavga başladı. Theseus'la Herakles'in de katıldığı bu kavgada Lapithler bu azgın yaratıkları sürdüler ve Pelion'un yamaçlarına çekilmeye zorladılar. Bir başka anlatıma göreyse, Lapithler bunlardan birçoğunu öldürdüler ve geriye kalanlarını da kaçmaya zorladılar. Kurtulan Kentauroslar Sirenlerin yaşadıkları adalara sığındılar ama hepsi de yok oldular oralarda.

SATYRLER

Keçi ailesinden yarı insan yarı hayvan yaratıklardır Satyrler. İnsan gövdeli, keçi bacaklı ve kuyruklu, kulakları ve boynuzları da keçininkine benzeyen, boynuzlu ve bol kıllı yaratıklardır bunlar. Bazen de gövdelerinin üst bölümleri insan, alt bölümleriyse teke ya da at biçiminde tasarlanır. Şehvet düşkünüdürler. Kötü huyludurlar. Ağaçların arkasına, bağ kütükleri arasında ve otların içinde saklanarak birden peri kızları Nymphelerin karşısına çıkarlar ve onları korkuturlar; kimi zaman da peşlerine düşüp kovalarlar.

İlk Satyrlerin tanrı Dionysos ile su perilerinden Nikaia'nın çocukları oldukları söylenir. Kimi ozanlara göre Satyrler başlangıçta bütünüyle insan biçimindeymişler ve Diony-

sos'un bekçiliğini yaparlarmış. Ama Dionysos'un durmadan biçim değiştirerek kimi zaman bir genç kız, kimi zaman da teke kılığına girdiğini gören Hera öfkelenmiş ve bunu önleyemeyen Satyrlere ceza olsun diye boynuz, keçi kulakları ve keçi ayakları vermiş.

Dionysos bölümünde sözü edilen Silenos da aslında bir Satyrdir ama yaşlı ve saldırgan olmayan bir Satyrdir.

Aynı soydan bir de Aigipanlar vardır. Bunlar da boynuzlu, keçi ayaklı, Satyrler gibi kıllı yaratıklardır ama onlardan daha küçük yapıdadırlar. Aigipanlar kayalıklarda, dağ yamaçlarında atkıya zıplaya gezinirler ve sonra da kaya oyuklarında, mağaralarda gizemli bir biçimde gözden kaybolurlarmış.

Bir Aigipan deniz kabuğundan bir boru yapıp Titanlar savaşında üfleyerek herkesi dehşete düşürmüş. Bunu yapanın Pan olduğu da söylenir. Bu nedenle, keçi kafalı ve balık kuyruklu olarak düşünülürmüş bu yaratık.

KYKLOPLAR

Mitolojinin bir başka tuhaf yaratıkları da Kykloplardır. Alınlarının ortasında birer tek gözü olan devlerdir bunlar. Üç tür olarak ayırt edilebilirler. Birinci türleri evrenin yaratılışının balangıcında ortaya çıkmıştır. Gaia ile Uranos'un oğullarıdır ama babaları Uranos yerin altına kapatmıştır onları. Zeus bu devleri kapalı bulundukları yerden çıkartarak Titanlar savaşında bağlaşıkları olarak kullanmıştır, Apollon'un, oğlu Asklepios'un öcünü almak için yok ettiği Kykloplar bunlardır.

İkinci tür Kykloplar "demirci Kykloplar"dır. Bunlar Hephaistos'un yanardağlar içindeki atölyelerinde onunla birlikte çalışırlar. Demir döverler, tanrıların silahlarını yaparlar.

Homeros'un *Odysseia*'sında öyküsü uzun uzun anlatılan bir Kyklop vardır. Ama demircilikle değil de hayvancılıkla geçinir bu tek gözlü dev. Adı Polyphemos olup denizler tanrısı Poseidon'un oğludur. Bu dev, Odysseus'un arkadaşlarından kimilerini yemişti. Odysseus da sağ kalan arkadaşlarının yardımıyla Polyphemos'u tatlı şarapla sarhoş ederek uyuttuktan sonra onun o tek gözünü de kör etmişti.

Üçüncü tür Kykloplara "duvarcı Kykloplar" deniyor. İri iri taşlarla örülmüş surların bu devlerin elinden çıktıkları söyleniyor ve bu tür duvarlara da "Kyklop duvarları" deniyor zaten. Bu Kyklopların yurdu Lykia'ymış. Yani Anadolu kökenliymiş bu Kykloplar.

SEİRENLER *(Sirenler)*

Dilimize Batı dillerinden alınma biçimiyle Sirenler diye geçen bu yaratıklar gemicilerin korkulu rüyasıydılar özellikle. Kadın başlı, kuş gövdeli yaratıklardır bunlar. Çok güzel şarkılar söylerler, gemiciler de her şeyi unutup o seslerin geldiği yöne doğru giderlerdi bu güzel şarkıların büyüsüne kapılarak. Sonra da, Sirenler onları kapıp götürerek parçalarlarmış. Odysseus onları bölgesinden, büyücü Kirke'nin öğütleri uyarınca gemicilerin kulaklarını balmumuyla tıkatarak ve kendisini de serenlere sımsıkı bağlatarak geçmişti.

Odysseus'un teknesinin yanında Seirenler

Argo gemicileri de kurtulmuşlardı onların ellerine düşmekten. Bu sefere katılan Orpheus lirinden öyle büyüleyici sesler çıkarmıştı ki Seirenler dinlemişlerdi bu tanrısal ezgileri; kendilerini dinletecekleri yerde. Sonra da kendilerinden geçerek çalgılarını denize atmışlardı.

Seirenler Akheloos ırmağıyla Musalardan Kalliope'nin kızlarıymış. Persephone'nin arkadaşlarıymış. Persephone kaçırıldığı zaman Demeter, onları kızına göz kulak olmadıkları için kuşa dönüştürerek cezalandırmış. Bir başka anlatımdaysa, bu kızlar arkadaşlarının kaçırılmasından dolayı öylesine üzülmüşler ki tanrılardan, Persephone'yi dünyanın her

yerinde aramaları için kanat vermelerini dilemişler kendilerine.

Seirenler de, Poseidon bölümünde sözü edilen Harpyalara benzerler ve onlar gibi insanların başlarına felaketler getiren yaratıklardandırlar.

Deniz tanrıları soyundan gelen Graialar ve Gorgolar da tuhaf yaratıklardır. Bunlardan daha ilerde "Perseus" bölümünde söz edeceğiz.

SKYLLA VE KHARYBDİS

Homeros'un *Odysseia*'da anlattığına göre çok korkunç bir deniz ejderiymiş Skylla. Bu yüzden hiç kimse, hatta hiçbir tanrı bile görmek istemezmiş onu. Hepsi de biçimsiz ve güdük on iki ayağı varmış. Upuzun altı boynu üzerinde altı korkunç kafası bulunmaktaymış; kapkara ağızlarının içindeki sımsıkı dişleri üç sıralıymış. Yaşadığı mağaranın kovuğunda beline kadar gömülüymüş. Acı acı ulur; yunusları, köpekbalıklarını ve deniz canavarlarını yermiş.

Bir başka deniz canavarı da Kharybdis'tir. Poseidon'la Gaia'nın kızıymış bu Kharybdis. Herakles, Geryoneus'un öküzlerini çaldığı zaman onun bulunduğu yerden geçmiş. Doymak bilmez bir yaratık olan Kharybdis sürüye saldırarak tüm öküzleri yemiş. Zeus da buna kızmış ve yıldırımlarıyla, o güne değin karada yaşayan Kharybdis'i Messina Boğazı'nın bir başındaki deniz dibi mağarasına atmış. O günden sonra bir deniz canavarı olmuş bu yaratık. Günde üç kez dalgaları yutar; üç kez de büyük gürültüyle geri kusarmış onları.

Skylla ve Kharybdis boğazın karşılıklı iki ucunu tuttukları için oradan geçmek çok zormuş. Batı dillerindeki, "Kharybdis'ten kurtulup Skylla'ya düşmek" deyimi bu zorluğu belirtmek için kullanılır.

Bu bölümde şimdiye değin belirtilenlerin dışında kalan Minotauros, Sphenks, Khimaira, Pegasos gibi yaratıklardan, onlarla ilişkili kahramanların öyküleri anlatılırken söz edilecektir.

NYMPHELER

Doğa perileridir Nympheler. Homeros'a göre Zeus'un kızlarıdırlar. Nymphe sözcüğü "başı örtülü", "nişanlı kız", "genç evli", "gelin" gibi anlamlara geliyor. Bu sözcüğün türediği "nymphevo" fiiliyse "bir kızı evlendirmek", "evlenmek" gibi anlamları içeriyor. Ünlü kahramanların pek çoğunun, hatta kimi tanrıların bu Nymphelerden doğmuş olanlarından kaynaklanıyor olmalı bu anlamlar. Bir başka deyişle Nymphelerin tanrılara gelin gitmelerinden.

Nympheler işlevlerine göre değişik adlar alırlar. "Naias"lar su perileridir. Bu sözcük Yunancada "nao" fiilinden geliyor, "akmak" anlamında. Naiaslar da akarsuları temsil ediyorlar zaten.

Birer yarı tanrıça olarak da kabul edilen bu perilere keçi ve kuzular sunulurdu kurban olarak. Sunaklarına genellikle süt, meyve ve çiçek bırakılırdı. Eski dönemlerde su kaynaklarına, özellikle de büyük çeşmelere verilen "Nymphaion" adı

"Nymphelerin yeri" anlamındadır. Kaynağını "Nymphe" sözcüğünden alıyor.

Hermes'le Aphrodite'in oğlu on beş yaşına geldiğinde yurdunun dağlarını, onu besleyip büyüten İda'yı terk edip tanımadığı ülkeleri, nehirleri gezip görmek istedi. Lykia'yı ve Karia'yı dolaştı. Bir gölcük vardı Karia ülkesinde; bir baktı mı berrak suyuna, dibine değin gözüken. Her zaman canlı, her zaman yeşil otlarla kaplıydı bu gölcüğün çevresi. Bir peri kızı yaşardı orada ama ötekiler gibi av peşinde koşmayan bir peri. Ayağına çabuk Artemis'in tanımadığı tek su perisiydi bu kız.

Salmakis adındaki bu peri kendi adını taşıyan bu küçük göle girip uzun uzun yıkanmaktan büyük zevk alırdı. Kimi zaman üzerine saydam bir örtü atıp yeşil çayırlara uzanır, kimi zaman da çiçek toplardı renk renk.

İşte o günlerden birinde yabancı delikanlıyı gördü Salmakis. Görünce de gönlü aktı bu güzel gence. Ama gitmeden onun yanına, üstüne başına bir çeki düzen verdi önce.

"Eğer bir tanrıya inanmak gerekirse, buna en lâyık olan sensin güzel çocuk," dedi peri kızı. ""Eğer bir tanrıysan, Eros olmalısın. Ama eğer bir ölümlüysen de seni dünyaya getirenlere ne mutlu! Erkek kardeşin, kız kardeşin, sana süt veren dadın ne denli öğünseler azdır seninle. Ama nişanlıysan en mutlu kişi nişanlın, evliysen karındır mutlaka. Ben kaçamak bir zevke razıyım eğer evliysen. Ama değilsen, gel de aynı yatağı paylaşalım seninle."

Peri kızı sustu böyle dedikten sonra. Delikanlının yüzünüyse bir kırmızılık kapladı. Çünkü aşk nedir öğrenmemişti o. Ama kırmızılık yakışıyordu ona. Peri kızı üsteleyerek hiç

değilse bir kız kardeşiymiş gibi öpmek istedi genci. Ama o, "Ben gidiyorum buradan, seni de bırakıyorum gölünü de," dedi.

Kız korktu o zaman güzel çocuğu elinden kaçıracak diye. "Peki, peki yabancı! İşte sana kalsın meydan, ben uzaklaşıyorum buradan," diyerek gidermiş gibi yaptı ve sindi çalılıkların arasına. Çocuk ne bilsin gözetlendiğini, soyunup çırılçıplak göle daldı. Kız artık gem vuramıyordu arzularına. Oğlanın fildişine benzer çıplak vücudunu görünce, "Ben kazandım!" diye bağırarak o da attı kendini berrak sulara çırılçıplak. Dört bir yandan sarılarak genç adama, öpüp okşamaya başladı bir yılanın kendisini alıp götüren kartala kıvrım kıvrım dolandığı, bir sarmaşığın ağacın gövdesini sardığı ya da bir ahtapotun sayısız kollarıyla avını kıskıvrak bağladığı gibi.

Genç adam boyun eğmek, kendini bırakmak istemiyordu peri kızının şehvetine. Ama kız, "Çırpın çırpınabildiğin kadar edepsiz, kaçamayacaksın benden," dedi. Sonra yalvardı tanrılara:

"Ey tanrılar, lütfedin, ne şu çocuk ayrılabilsin benden ne de ben ondan ayrılayım!"

Tanrılar yerine getirmişler kızın bu dileğini, iki gövdeyi bir gövde yaparak. O zaman, Hermaphrodite adındaki genç adam da annesine babasına yalvarmış, "Ey her ikinizin de adını taşıdığım annem ve babam, bir lütufta bulunun bana!" diye. "Bu gölde yıkanan her erkek, yarı erkek olarak çıksın ordan."

Oğullarının bu isteği üzerine Hermes vs Aphrodite erkeği kadınlaştıran bir özellik vermişlermiş o göle.

Konusu eski Halikarnassos, günümüz Bodrum'unda geçen bir efsanedir bu. Eski Salmakis kaynağına, "Bardakçı" deniyor bugün. O kaynağın hemen yakınında Hermes ve Aphrodite adlarına yapılan birer de tapınak varmış. Hermaphroditos adı buradan kaynaklanıyor ve anlam olarak da çift cinsiyetli kişilere deniyor.

1- Dryaslar: Ağaç perileridir bunlar. "Drys" sözcüğü, "meşe" anlamına geliyor. Bu perilerin kimilerinin ömrü, içinde yaşadıkları ağacın ömrüne bağlıymış. Ağaç ölünce onlar da ölürlermiş. Ölümsüz olanları da vardı. Ünlü müzikçi Orpheus'un karısı Eurydike bir Dryas'mış.

Halkın bu perilere olan inancı çok güçlüydü ve de bu inanç onları kolayca ağaç kesmekten alıkoyardı. Ağaç kesmek için din yetkilisine danışmak gerekirdi her şeyden önce. O, perilerin ağaçları bırakıp gittiklerini söyledikten sonradır ki kesim yapılabilirdi ancak.

2- Hamadryaslar: Sözcük "ağaçla birlikte" anlamına geliyor. Dryasların içinde ölümsüzler de olduğu halde Hamadryaslar ölümlüymüşler. Bunlar ağaçla doğup ağaçla ölürlermiş. Hamadryaslar da kardeşleri Dryaslar gibi ağaçların, ormanların koruyucusudurlar. Ağaçlarını kesen kişileri ağır biçimde cezalandırırlardı. Eurysikhton, Demeter'in kutsal ormanını kesmeye kalkıştığı için tanrıça sonsuz bir açlıkla cezalandırmıştı onu. Yediği hiçbir şey doyurmuyordu Eurysikhton'u; sonunda kendini yedi.

3- Oreiaslar: Bunlar da dağ perileridir. Bu perilerden Ekho (Yankı), Zeus'un çapkınlıkları sırasında Hera'yı lafa tutarak tanrılar hakanının işini kolaylaştırıyordu. Ama bir gün bunu

fark eden Hera onu cezalandırdı. Güzel peri kendisinden önce kim konuştuysa onun son sözlerini tekrarlayabilecekti ancak.

Ekho, genç ve güzel Narkissos'u seviyordu. Ama Narkissos hiç yüz vermiyordu ona. Ekho da üzüntüsünden kaya oyuklarında, ağaç kovuklarında yaşamaya başladı. Kimseye görünmek istemiyordu artık. Duyduğu acıdan içi içini yiyor, gitgide zayıflıyordu. Derken bir deri bir kemik, ardından da yalnızca ses olarak kaldı ortada. Hiç kimse görmüyordu onu. Duyduğu cümlelerin de yalnızca son sözcüklerini tekrarlayabiliyordu.

Narkissos'a gelince, tanrılar onun bu kendini beğenmişliğini cezalandırmakta gecikmediler. Genç adam bir gün korulukta dolaşırken bir su birikintisinin içine yansıyan kendi yüzünü gördü. Görür görmez de vuruldu kendi güzelliğine. O sudaki yansımasını öpmek, kucaklamak isterken sudaki resmi de aynı şeyleri yapmak istiyordu. Ama işte tam "Kucaklaştık," derken sular bulanıveriyordu birden.

Delikanlı yemeden içmeden kesilmiş, gidemez olmuştu hiçbir yere. Eriyip gitti böylece kendi güzelliğini seyrede seyrede. Yorgun başını yemyeşil otların üzerine koydu ve kapadı gözlerini. Ruhlar dünyasına gitmek için Styks ırmağından geçerken son kez baktı suya yansıyan güzelliğine.

Narkissos'un ruhu ölüler âlemine göçmüştü ama ölümlü bedeni bir çiçeğe dönüşmüştü o gölcüğün kıyısında. Periler, "Narkissos" (Nergis) dediler bu çiçeğe güzel delikanlının adıyla...

Evet, bizim "nergis" diye bildiğimiz çiçeğin öyküsü de böyleymiş işte. Güzel delikanlının adı yalnızca çiçeğe değil

ruhsal bir hastalığa da verilmiş "narsisizm" diye; "kendini beğenme" hastalığına.

PRİAPOS

Dağların, ormanların ve suların perilerini anlatırken bereketi simgeleyen bir doğa tanrısının da öyküsüne değinmeden geçmemeli.

Değişik anlatımlar, değişik anne ve babalar yakıştırırlar Priapos'a. Ama yaygın öyküye göre Aphrodite ile Dionysos'un oğluymuş Priapos. Dionysos, Hindistan'da dinini yaymış; oradan şan ve zaferle dönüşünde Aphrodite büyük bir coşkuyla karşılamış tanrıyı; sonra da olanlar olmuş. Bu buluşmadan Priapos adını verdikleri tanrısal çocuk doğmuş.

Gelgelelim tanrılar ecesi Hera'nın kıskançlığı burada da göstermiş kendisini. Hera öyle bir üreme organı vermiş ki çocuğa gülünç olsun diye, boyu sahibinin gövdesinin boyuna eşitmiş neredeyse. O boyla orantılı bir de cinsel azgınlık vermişmiş çocuğa. Zaten Priapos'un ilk işi de kendi annesinin eteğini kaldırmak olmuş.

Çocuğunun edepsizliğinden ve biçimsizliğinden utanan Aphrodite onu uzaklara, Çanakkale Boğazı'ndaki Lampsakos'a (Lâpseki) göndermiş. Orada, kırlarda satyrlerle, nymphlerle birlikte büyümüş çocuk ama yine de rahat durmayıp peri olsun, insan olsun tüm dişileri bezdirmiş azgınlığıyla. Sonunda, oradan da kovulmuş. Kovulmuş ama kenti de bir salgın hastalık kaplamış. Söylendiğine göre kentteki bütün erkekler ona benzemişler. Bunun tanrısal çocuğa yapı-

lan saygısızlık yüzünden olduğunu düşünen Lampsakoslular onu tekrar aralarına almışlar.

Priapos'un öteki yaratıklar gibi Dionysos'un alayına katıldığına inanılırdı. Doğayı ve bereketi simgeliyordu. Efes Müzesi'ndeki heykeli, onu üreme organı üzerinde çeşitli meyvelerle birlikte göstermektedir. Bereketin döllenmeden geçtiğini simgeliyor bu.

Keçi, koyun sürüleri, arı kovanları, bağlar, bahçeler Priapos'un korumasında bulunurdu. Lampsakos'da eşek kurban olarak sunulurdu ona. Roma'daysa bu tanrı adına Priapos bayramları kutlanırdı.

Karabiga'da (Çanakkale) kalıntıları bulunan antik Priapos kenti bu tanrının adına kurulmuştu.

KARANLIKLAR DÜNYASININ BÜYÜK SUÇLULARI

Karanlıklar dünyası ya da Hades, "Ölüler Ülkesi", "Ruhlar Ülkesi" diye de bilinir. Bir "gölgeler dünyası"dır da orası. Hades'i anlattığımız bölümde ayrıntısıyla görmüştük yerin altındaki bu dünyayı.

Bütün ölüleri barındıran yer orasıdır. Ancak bu ölüler arasında bir de "Büyük Suçlular" vardır ki hiç bağışlanmayacaktır onların cezası. Bu suçluları Homeros, Ovidius ve Vergilius büyük bir canlılıkla anlatırlar sanki yerin altına inmişler de kendi gözleriyle tanık olmuşlar gibi, onların neler çektiklerine. Tam bir cehennem azabıdır onların çektikleri. Ama neydi suçları böylesi cezalara çarptırılmak için? Önce Sisyphos'u görelim:

Gölgeler dünyasının hâkimi Hades

Tanrılar başbuğu Zeus, ırmak-tanrı Asopos'un kızı Aigina'yı kaçırmıştı. Korinthos kralı Sisyphos tanık oldu bu olaya. Kızını arayan dertli baba ülkesinden geçerken Sisyphos ele verdi Zeus'u.

Doğaldır ki tanrılar hakanı hoşlanmadı bu muhbirlikten. Sisyphos'u cezalandırsın diye Thanatos'u (Ölüm) gönderdi yeryüzüne. Ama düzenbazlıkta eşsiz Sisyphos Ölüm'ü allem edip kallem edip kandırdı ve ellerini ayaklarını zincire vurup bir yere kapattı. Ondan sonra da Zeus işe el koyuncaya değin yeryüzünde hiç kimse ölmedi. Doğaldır ki bundan en hoşlanmayan kişi ölüler dünyasının tanrısı Hades'ti.

Ölüm-tanrı Thanatos özgürlüğüne kavuşunca Zeus'un zorlamasıyla, Hades'e ilk götürdüğü kişilerden biri de Sisyphos olmuştu. Ama kurnazlık da bol Sisyphos'ta, önlemin binbir çeşidi de. O her şeyi inceden inceye hesaplamıştı. Yerin altına inmeden önce karısını sıkı sıkıya uyarmıştı cesedini gömmesin, tören de yapmasın diye.

Uzatmayalım, Sisyphos yeraltına indi ama onun bu törensiz ve ayinsiz gelişi Hades'in de dikkatini çekmişti. Niye böyle olduğunu sorunca, "İzin ver bana ey ölüler hakanı! İzin ver de karım niye yaptı bu dinsizce işi, gidip hesabını sorayım. Hemen dönerim!" dedi. Ama Sisyphos bu, durur mu hiç sözünde! Gidiş o gidiş.

Ne var ki ölüm bütün insanların yazgısı; az da yaşasa çok da yaşasa. Sisyphos da çok yaşlı olarak ikinci ve de son kez Hades'e döndü, dönünce de sonsuz bir azaba uğradı.

Koca bir kayayı yüksek bir tepenin doruğuna çıkarmaktı çarpıldığı ceza. Uflaya puflaya, kan ter içinde ite kaka çıkarıyordu da onu nitekim. Ama tam doruğa oturtacağı sırada kaya paldır küldür yuvarlanıyordu aşağı ve Sisyphos bir kez daha başlıyordu yeniden, bu hiç bitmeyecek görevine.

Kimi anlatımlara göre "Laertesoğlu" diye bilinen Odysseus'un babası Laertes değil de Sisyphos'muş. Düğün gecesin-

den önce gene bir hileyle Laertes'ten önce Sisyphos girmiş-miş gelin Antikleia'nın koynuna. Odysseus da işte bu yüzden kurnazlıkta Sisyphos'tan geri kalmazmış.

Bir başka cehennemlik de Deukalion soyundan Aiolos oğlu Salmoneus'tur. Sisyphos'un da kardeşidir, "Ben niye bir tanrı değilim de ölümlüyüm" diye hayıflanan bu Salmoneus, sonunda bir tanrı olmaya karar vermiş ama tanrılardan hangisi olmalı?

En güçlü olanını seçmiş o da doğallıkla yani Zeus'u. Elis'de kendi adına taşıyan bir şehir kurmuş Salmone diye. Orada tunçtan bir yol yaptırmış, yolun üzerinden de demir tekerlerlerine zincir bağlı bir araba geçirtiyormuş. Böyle yapmakla Zeus'un yıldırımlarının çıkardığı sesi çıkartıyormuş aklınca. Bu iş onun çok hoşuna gidiyormuş ama halkın kulakları gürültüden sağır olacakmış neredeyse. Zeus bu küstahlığa daha fazla dayanamayarak kendi gerçek yıldırımlarını fırlatmış, hem Salmoneus'la arabasını yok etmiş böylece hem de şehri. Zeus onu Tartaros'taki uçurumların en dibine atmış.

Gelelim bir başka ağır cezalı olan İksion'a. Lapithlerin kralıymış bu İksion. Ares'in oğlu olduğu söylenir. Deioneus'un kızı Klia ile evlenmek istemiş. Ama evlenince de kızı almak için söz verdiği armağanları vermeye yanaşmamış, bir de üstelik şölen verme bahanesiyle evine çağırdığı kayınbabasını içi ateş dolu bir çukura atmış. Böylece katmerli bir günaha girmiş olan İksion'a hiçbir tanrı, hiçbir rahip günahlarından arındırma töreni yapmaya yanaşmamış. Herkes uzaklaşmış onun yanından. Sonunda tanrılar hakanı yücegönüllülük göstererek onu bağışlamış ve tanrılar katındaki göksel sofrasına konuk etmiş.

Ama içi dışı kötülükle yoğrulu İksion nasıl yanıt vermiş dersiniz, Zeus'un bu bağışlayıcılığı ve eli açıklığına! Orada önüne bakıp uslu uslu otıracağı yerde Hera'yı kestirmesin mi gözüne! Üstelik onunla da yetinmemiş bir de ilan-ı aşkta bulunmuş tanrılar ecesine. Yüzsüzlük ve küstahlığın bu derecesine akıl erdiremeyen Hera gidip şikâyet etmiş bu saygısız konuğu kocasına. Ama Zeus'un basireti mi bağlıydı ne, nankörlüğün böylesine ihtimal vermemiş ama kulak ardı da etmemiş karısının yakınmalarını. Buluttan bir kopyasını yapmış Hera'nın ve bakalım ne olacak diye beklemiş.

Pek de uzun sürmemiş bu bekleyişi. Budala İksion, Hera niyetine yatağına aldığı bulutla birleşmiş ve bu tıhaf birliktelikten yine tıhaf yaratıklar olan at-insan Kentauroslar doğmuş.

Tanrılar başbuğu bu nankörlük ve ihaneti kendi gözleriyle görmüş görmesine ama anlaşılan o günlerde bütün bağış-

İksion'un Hades'te uğradığı çark işkencesi

layıcılığı ve hoşgörüsü üzerindeymiş ki yine de kovmakla yetinmiş yalnızca, bu ahlaksızı sofrasından. Fazla kaçırdığı tanrısal şarabın başına vurduğunu düşünüyor ve onun için böyle densizlikler yaptığını sanıyormuş.

İksion da artık dilini tutup otursa köşesinde ve tanrıların gazabını üzerine çekmese olmaz mı? Ama o böyle yapmamış, neredeyse kapı kapı dolaşarak tanrılar ecesini nasıl baştan çıkardığını, Zeus'u nasıl boynuzlattırdığını ballandıra ballandıra anlatmış.

Bunları duyan Zeus'un gözleri açılmış işte o zaman. Hoşgörüyü bir yana bırakmış, insanların bu en nankörünü yıldırımlarıyla vurarak Hades'in en derin yeri Tartaros'a yollamış. Bununla da yetinmemiş, çepeçevre ateşler saçan bir tekerleğe bağlatmış İksion'u. Sonsuza değin dönüp duracakmış o tekerleğin üzerinde öylece.

Pamphylialı Ardaios da hiç bağışlanmayacaklardan biridir. Ardaios babasını, ağabeyini öldürmüş ve daha da birçok suç işlemiş bir zorbaymış. Cezasını çekip arınanlar bir kapıdan geçip gidiyorlarmış. Ama cezalarını bitirmeyenler ve uslanıp yola gelmeyenler çıkmak isteyince kapı onlara yol vermiyor ve gürlüyormuş. O zaman da ateş bedenli korkunç adamlar alıp götürüyorlarmış yaklaşanı. Ardaios da yanında kendisi gibi zorbalarla geliyormuş kapıya ama o korkunç zebaniler onların ellerine, ayaklarına zincir vurup derileri lime lime yüzülünceye değin dövüyorlarmış; sonra da dikenli çalıların üzerine atıyorlarmış.

Lydia kralı Tantalos da ünlü cehennemliklerdendir. İşlediği suç yüzünden tanrılar tarafından lanetlenmiş ve kendi soyundan gelen kuşaklar da paylarını almışlardır bu lanetlen-

meden. Tantalos'un kendisi de Hades'te en ağır cezalardan birine çarptırılmıştır, hem de Zeus'un oğlu olduğu halde.

Peki, neydi onun işlediği suç; Hıristiyanlıktaki ilk günah gibi kendisinden sonra gelenlerin bile yakasını bırakmayan?

Söylentiler çeşitli bu konuda ama hiçbirinin üzerinde de fikir birliği bulma olanağı yok.

Ona ilk bağlanan suç Troia kralı Tros'un oğlu Ganymedes'i kaçırmış olmasıdır; Tros Tantalos'u Troia'da verdiği görkemli şölene çağırmamış da Tantalos bunun öcünü almak için kaçırmış onun oğlunu. Ganymedes'i daha sonra Zeus kaçırmıştı Olympos'a; tanrılara şarap sunsun diye. Tantalos'un kendisinden önce davranmasını içi götürmemiş olmalı.

Tantalos'a yüklenen bir başka suç onun tanrısal sırları açığa vurmasıymış. Kendisi Zeus'un oğlu olduğu için sırlardan haberdardı belki ama neydi bu sırlar onu bilen yok hem de açığa vuruldukları halde.

Tanrıların sofrasına buyur edilirmiş Tantalos. Bu da doğal ama o bu nimetleri yiyip içip bir de tanrılara şükredeceği yerde böyle yapmamış, tanrısal yiyecekleri ve şarabı çalıp ölümlülere götürmüş, onlar da yararlansın bu nimetlerden ve ölümsüzlüğe kavuşsunlar diye. (Tanrısal sır da ölümsüzlük sırrıydı belki kim bilir!) Böylece ikinci bir Prometheus olup dikilmiş tanrıların karşısına, insanoğlunu mutlu edeceğim diyerek. Tanrılar bağışlarlar mı hiç böyle bir suçu? Yalnızca kendisinin değil soyunun bile peşini bırakmamışlar bu yüzden.

Kimilerine göreyse Tantalos'un suçu bunlardan hiçbiri değilmiş. Zeus ona, Girit'teki tapınağını beklesin diye bir köpek emanet etmiş. Ama Tantalos bu köpeği çalmış ve Zeus'a

da ne olduğunu bilmediğini söylemiş hayvanın. Cezası bu yüzdenmiş.

En fazla kabul gören öyküye göreyse Tantalos, tanrıları sınamak gibi bağışlanmaz bir suç işlemiş. "Bakalım gerçekten her şeyi anlıyorlar mıymış, görelim," diye kendi öz oğlu Pelops'u kesmiş, pişirmiş ve yemek niyetine koymuş tanrılar sofrasına. Ama onlar anlamışlar bu yemeğin ne olduğunu ve bu yüzden ellerini sürmemişler ona. Yalnızca, kaçırılan kızı Persephone'nin üzüntüsüyle dalgın Demeter oğlanın bir omuzunu yemiş. Tanrı Hermes sonradan bir fildişi omuz yapmış Pelops'a.

Suçu her neyse, sonunda çok ağır ödemiş onu Tantalos. Tartaros'ta susuzluktan içi yanarmış da bir su kaynağının ortasında ayakta durduğu halde içmek için eğilince su hızla yerin dibine kaçarmış. Her yanı meyve ağaçlarıyla çevriliymiş ama açlıktan içi kazınıp da meyva dolu dallardan birine uzanınca dal hemen geriye çekiliverirmiş. Böylesine bolluk içinde hep açlık ve susuzluk çekermiş Tantalos, tanrılar sofrasında bol bol yiyip içmesinin değerini bilmediği için.

Gaia'nın oğullarından dev Tityos da bu cezalılardan biridir. Zeus'un sevgilisi ve Apollon ile Artemis'in anneleri Leto'ya da saldırmak istemişti. İkiz kardeşler onu oklarıyla vurarak Tartaros'a attılar. Orada iki akbaba her gün yeniden büyüyen karaciğerini yer Tityos'un.

Koronis'in babası, Asklepios'un da büyükbabası olan Phlegyas kızını kirleten Apollon'dan öç almak için tanrının tapınağını yakmıştı ama Hades'te de cezasını görmüştü bu eyleminin. Kafasının üzerinde ha düştü ha düşecek koca bir taş asılı durmaktaydı. Phlegyas, taş kafasına düşecek korkusuyla kıpırdayamıyordu bile yerinden.

Gerdek gecesi kocalarını öldüren Danaos kızlarının cezaları da ilginçti. Her birinin elinde birer dipsiz kova, bir dereden su taşıyorlar ve dipsiz bir fıçıyı doldurmaya çalışıyorlardı.

Latin ozanı Vergilius, Yunanlıların en ünlü kahramanlarından Theseus'u da bu ağır cezalılardan biri olarak gösterir. Oturduğu yere çiviliymiş Theseus ve sonsuza değin de hep öyle kalacakmış. Kendisine onca yardım eden Ariadne'yi Naksos adasında vefasızca bırakıp kaçmış olmasından dolayı bu cezaya çarptırılmıştı herhalde.

ZEUS'UN AŞKLARI

Tanrılar hakanı Zeus ölümsüzlerin en çapkınıydı da. Hesiodos'a göre yedi kez evlenmişti Zeus ölümsüz tanrıçalarla. Ama yalnızca tanrıçalarla yetinmemiş, peri kızları ve ölümlü kadınlarla da gönül ilişkilerine girmişti.

Tanrıçalarla olan evlilikleri; ikinci kuşak Olymposlularla Kharitler, Musalar, Horalar gibi perilerin ve bir de Moiraların atası yapmıştı onu. İlgili bölümlerde görmüştük bu konuları.

Zeus'un, neredeyse sayılamayacak denli çok ölümlü sevgililerinden ise mitolojinin ünlü kahramanları doğmuştu. Bu periler ve insan kızları içinde tanrı babası yapanlar da vardır Zeus'u, Semele ve Maia gibi.

Ünlü kahramanların maceraları efsaneler dünyasının en ilginç ve sürükleyici bölümlerini oluşturur ama bu kahramanların doğuşlarına yol açan tanrısal gönül maceraları da o denli ilginçtir ve de onları daha iyi tanıyabilmek için o kah-

ramanları doğuran kadınlardan da söz etmek gerekir, az da olsa. Biz de böyle yapmaya çalışacağız bu bölümde.

Danae: Argos kralı Akrisios'a biliciler, kızı Danae'den bir torunu olacağını ve kendisini öldüreceğini söylemişlerdi. Akrisios da bunun üzerine yerin altına içi tunç kaplı bir oda yaptırarak kızı oraya kapattı, kimseyle ilişkiye girişenlesin diye. Ama güzel kıza gönül veren Zeus oraya girmenin de kolayını buldu. Bir altın yağmuru biçiminde Danae'nin odasına aktı ve birleşti kızla. Bu birliktelik Perseus'un babası yaptı tanrılar başbuğunu.

Antiope: Thebai kralı Nykteus'un Antiope adında çok güzel bir kızı vardı. Bu kız da ilgisinden uzak kalmadı ölümsüzler hakanının. Zeus bir Satyr biçimine girerek Antiope'ye yanaştı. Güzel kız Amphion ile Zethos'a gebe kaldı ama tanrılar başbuğu ile de olsa kızının böyle gizli kapaklı ilişkisini onaylamayan baba Nykteus çok kızmıştı bu işe. Babasının öfkesinden korkan Antiope kaçarak Sikyon kralı Epopeus'a sığındı. Kral, Antiope'yi eş olarak aldı kendisine. Ama kızının davranışını bir türlü içine sindiremeyen Nykteus onu geri almak için savaş açtı Epopeus'a, Ama bu savaş sırasında ağır yaralanmıştı. Kızını geri alması görevini kardeşi Lykos'a yükledi. Lykos Epopeus'u yenerek öldürdü ve Antiope'yi geri getirdi Thebai'ye. Antiope yolda ikiz kardeşler Amphion ile Zethos'u doğurdu. Lykos, tahtının gideceği korkusuyla ikizleri Kithairon dağına bıraktı, Antiope'yi de sarayına köle olarak aldı. Dağda çobanlar tarafından büyütülen ikizlerse feci bir biçimde aldılar öçlerini annelerine kötü davranan yengeleri Dirke'den. Kadını bir boğanın boynuzuna bağ-

layarak sürüttürdüler hayvana her parçası bir kayada kalıncaya değin, sonra da bir ırmağa attılar gövdesinden geri kalanını. Söylendiğine göre tanrılar acımışlar kadına da adını bir su kaynağına vermişler.

Dionysos'un öfkesine uğrayan Antiope'nin çıldırdığını söyleyenler de var. Bu çılgınlıkla boydan boya dolaşmış ülkeyi, sonra aklı başına gelince de Sisyphos'un torunu Phokas'la evlenmiş.

Europa: Fenike kralı Agenor'un kızıydı Europa. Agenor da Poseidon ile Epaphos'un kızı, Libya'nın oğluymuş.

Bu Europa da çok güzelmiş, Zeus'un gönlünü kaptırdığı öteki kızlar gibi. Bir ilkbahar günü babasının sarayından çıkmış, kırlara açılmıştı arkadaşlarıyla birlikte. Akdeniz güneşinin ılıklığıyla beslenen Toprak Ana'nın doğaya armağan olarak sunduğu renk renk ve hepsi de birbirinden güzel bahar çiçeklerini topluyorlardı kızlar. Yarış içindeymişler, "Bakalım en güzel çiçekleri hangimiz toplayacağız?" diye.

Böyle derleye derleye çiçekleri, deniz kıyısına değin gelmişler. Oradaki tarlalarda da diz boyu otlar arasında çok güzel çiçekler varmış. Dalmışlar tarlalardan birine kızlar ama orada o güne değin hiç görmedikleri güzellikte bir boğayla karşılaşmışlar. Alacalı, ipeksi tüyleri varmış boğanın. Sevimlinin sevimlisiymiş. Yumuşak yumuşak bakıyormuş kızlara, "Niye öyle uzak duruyorsunuz benden? Yaklaşsanıza haydi! Ben sizin için geldim buraya, sevip okşayasınız diye beni," diyormuş adeta bakışlarıyla. Öfkeli bir boğa değil de koşup zıplamak isteyen uysal bir kuzuymuş sanki.

Europa boğanın üzerinde

Kızlar hiç korkmadan gelmişler boğanın yanına, o güzel ipeksi tüylerini okşamaya başlamışlar hayvanın. Onlar böyle okşadıkça boğa da eğiyormuş başını aşağı doğru kızlar daha iyi sevsinler diye. Derken tam da gelip Europa'nın önünde uzanmış yere; kıza, "Bin sırtıma da ülkeler gezdireyim sana," diyormuş sanki. Europa hiç çekinme duymadan binmiş bu uysal hayvanın sırtına.

İşte o uysal boğa birden değişivermiş o zaman. Doğrulmasıyla yerinden sırtında kızla birlikte dalıvermiş denize. Kayarcasına gidiyormuş boğa dalgaların üzerinde, tüm deniz yaratıkları, nereidler, tritonlar saygıyla doğruluyorlarmış

onlar geçerken. Europa o zaman boğa biçimindeki bu yaratığın tanrılar başbuğu Zeus olduğunu anlamış.

Zeus böylece Girit adasına götürmüş güzel Europa'yı. Orada gerçekleşmiş birleşmeleri. Üç oğulları olmuş Minos, Radamanthys ve Sarpedon adlarında. Minos ve Radamanthys yeryüzündeki adil davranışları nedeniyle ruhlar ülkesine yargıç olmuşlar ölümlerinden sonra.

Europa ise adını vermiş "Avrupa" diye bildiğimiz kıtaya.

İo: İo ile ilgili öykünün bir bölümüne Hermes tanıtılırken değinilmişti. Irmak-tanrı İnakhos'un kızıydı İo ve Argos'taki Hera tapınağının da rahibesiydi. Tanrılar ecesi Hera çapkın kocasının bu kıza da kanca attığını öğrenince büyük bir kıskançlığa kapılmış, Zeus da ak bir ineğe dönüştürmüştü kızı; karısının yüzünden bir kötülük gelmesin başına diye. Ama Hera bu ineği kocasından almış, başına da kaçmasın diye yüz gözlü dev Argos'u dikmişti. Hermes tatlı masallarla devi uyutarak başını kesti. Hera da bir at sineği saldı o zaman zavallı ineğin başına. İocuk denizlere attı kendini çılgın gibi, sineğin ısırmalarından kurtulma umuduyla. Dolaştı o ülke senin bu ülke benim. Bir denize verdi adını "İon Denizi" diye. Sonra İstanbul Boğazı'ndan geçti oraya da vererek adını. Kafkas dağlarına vardı, orada zincire vurulmuş Prometheus ile konuştu. Yedi iklim dört bucağı dolaştıktan sonra geldi Mısır'a. Çilesi bitmiş olmalı ki artık, Zena eski biçimine döndürdü onu Mısır'da. İo da sonraları Mısır kralı olan Epaphos'u doğurdu orada. Mısır soyunun kurucusu Aigyptos, Argoslular soyunun kurucusu Danaos ve Fenike kralı Agenor bu Epaphos'un soyundan gelmedirler hep.

Leda: Aitolia kralı Thestios'un kızıymış Leda. Babası onu, kardeşi Hippokoon tarafından kovulunca Aitolia'ya sığınan Sparta kralı Tyndareos'a vermişti. Ama Zeus da tutkundu bu güzel prensese. Bir kuğu biçimine girerek yaklaştı Leda'ya.

Leda dört çocuk anası oldu ama bunların babaları konusunda kesin bir görüş birliği yok. Kimi ozanların söylediklerine göre, bir yumurta yumurtlamış Leda. Bu yumurtadan iki ayrı ikiz çocuk çıkmış biri kız biri erkek olmak üzere: Helene-Polydeukes ve Klytaimnestra-Kastor çiftleri. Birinciler Zeus'un, ikinciler ise Tyndareos'un çocuklarıymış. Daha eski zamanlarda ise Kastor ile Polydeukes'in Tyndareos'un oğulları olduğu söyleniyormuş.

Bu dört çocuğun da başından önemli maceralar geçmiştir. Yeri gelince göreceğiz onları da.

Alkmene: Perseus oğlu ve Mykene kralı Elektryon'un kızı olan Alkmene amcası Alkaios'un oğlu Amphitryon ile evlenecekti. Amphitryon kaza ile gelinin babası ve kendi amcası Elektryon'u öldürmüştü. Alkmene yine de evlenecekti Amphtryon ile ama bir koşulla: Taphoslular tarafından öldürülen kardeşinin öcünü alacaktı Amphitryon.

Müstakbel güvey kendisine verilen bu görevi yerine getirmeye gidince Alkmene'ye göz koyan Zeus, Amphitryon'un görüntüsüne bürünerek gelir Alkmene'nin yatağına girer. "Hani koşul yerine getirilmeyince girmeyecekti Alkmene Amphitryon'un koynuna?" diye sormamalı. Alt tarafı bir efsanedir bu, neyse...

Derler ki Zeus tam üç gün üç gece sevişmiş Alkmene ile Amphitryon görünümünde. Yine derler ki üçüncü günün so-

nunda gerçek Amphitryon dönüp gelmiş seferden ve Alkmene ile birlikte olmak istemiş. Alkmene, "Daha yeni çıkmadın mı odamdan, üç gündür beraberdik ya?" deyince Amphitryon karısının oyuna getirildiğini anlamış. Neyse, iş büyüyecekken araya Zeus girmiş de tatlıya bağlanmış olay. Alkmene'nin iki oğlu olmuştu. Bunlardan İphikios Amphitryon'un, Herakles ise Zeus'un çocuğu / muş. Latin yazan Plautus'un bu konuda bir oyunu vardır.

Kallisto: Nymphe Kallisto'ya da göz koymuştu Zeus. Artemis'in perilerindendi Kallisto. O da Artemis gibi bakireydi. Zeus da ona tanrıçanın biçimine girerek yanaştı ve Arkas doğdu bu beraberlikten.

Daha başka sevgilileri de olmuştu Zeus'un yukarda öyküleri anlatılanların dışında... Aigina, Elektra, Laodameia, Hermes'in annesi Maia, Niobe, Pluto, Taygete, Pandora, Dia gibi. Ancak bu kadınlarla olan maceraları ilginçlik taşımıyor, ölümlülerden Semele ile olan macerası ise ilginçtir gerçekten. Bunun öyküsü Dionysos bölümünde anlatılmıştı.

Helenistik dönemde Büyük İskender'in Zeus'tan doğma olduğuna inanılmıştı. Güya Zeus bir yılan biçiminde Kral Philippe'in eşi Olympias'ın yatağına girmiş ve onunla birleşmiş. İskender Philippe'in değil Zeus'un oğluymuş, bu nedenle de tanrı sayılıyorumş. İskender Ephesos'taki Artemis tapınağını onartmak isteyince halk, "Bir tanrı başka bir tanrı adına tapınak yaptıramaz?" diye karşı çıkmıştı onun bu girişimine.

MİTOLOJİNİN
ÜNLÜ KAHRAMANLARI

Mitologya yalnızca tanrıların, onların çevresindeki yarı tanrı, peri ve tanrılarla ilişki içindeki ölümlülerin öykülerinden oluşmaz. Bir de kahramanların öyküleri vardır ki birer masal tadıyla ve ilgiyle izlenenler de bunlardır zaten.

Kahramanların öykülerinin hepsi aynı önem ve sürükleyicilikte değildir elbet. Bunlar arasında da ayrım yapılması gerekir. Bilek gücüne ve kılıç zoruna dayanan en ünlü öyküler Yunanlıların en büyük ve en güçlü üç yiğidi Perseus, Herakles ve Theseus ile ilgili olanlardır. Bellerophontes'in öyküsü de aynı kategoriye girebilir.

Yazgının gücünü ve önlenemeyeceğini belirten öyküler vardır Kral Oedipus'unki gibi. Çalgısıyla dağı taşı büyüleyen Orpheus vardır. Sonra soybaşları vardır Kadmos vb. gibi.

Hepsi aynı önemde ve sürükleyicilikte olmayan bu öykülerin uzunlukları da aynı değildir doğal olarak. Bu kahramanlardan kimilerinin macerası sayfalarca sürerken kimilerininki de birkaç satırda bitebilir. Odysseus'un ve Aineias'ın başından geçenler ise tek başlarına birer destan oluşturuyorlar kahramanlarının adıyla. Kimi kahramanların öyküleri de belirli bir olay, yolculuk ya da savaş ortamı içinde gelişip önem kazanıyor: Meleagros, İason, Akhilleus, Aias, Hektor vb.

Biz bu bölüme Zeusoğlu kahramanların öyküleriyle başlayacağız önce.

DİOSKURLAR

"Dioskouroi" sözcük anlamı olarak "Zeus'un delikanlıları" demek. Bu çocukların doğuşlarını Leda'yı anlatırken görmüştük. Bunlardan Polydeukes (Polluks) ölümsüz, Kastor ölümlü imiş. Birincinin babasının Zeus, ikincisininkinin Typdanaos olduğu söylentisine rağmen her ikisi de Zeus çocukları sayılır genellikle.

Daha doğar doğmaz Hermes onları beslenip büyüsünler diye Pallene yarımadasına götürmüştü. Orada büyüyen ikizler yalnızca kardeşliğin değil dostluğun da simgesi oldular. İçten bir sevgiyle bağlandılar birbirlerine.

İlk işleri büyüdükleri yeri korsanlardan temizlemek olmuştu. Bu yüzdendir ki denizcilerin tanrıları olarak büyük saygı görürlerdi. Fırtınaya tutulan denizciler yardım isterlerdi bu ikizlerden. Onlar da fırtınanın en şiddetli zamanında ortaya çıkarlar ve yatıştırırlardı havayı. Onların savaşlarda da kurtarıcı olduklarına inanılırdı. İkisi de atlı olarak tasvir edilirdi. Leda onları Sparta ilindeki Taygetos dağında dünyaya getirdiği için Sparta devletinin kurucu tanrıları sayılmaktaydılar ikizler. Adlarına Sparta'da bir de tapınak dikilmişti.

Troialı prens Paris tarafından kaçırılan güzel Helena bu tanrısal ikizlerin kardeşiydi. Ama ilk kez Paris değildi onu kaçıran. Daha önce Theseus da kaçırmıştı Helena'yı. Dioskurlar, Theseus'un bir ara Hades'e inmesini fırsat bilerek kız kardeşlerini geri almışlar, bir de üstelik misilleme olarak onun annesi Aithra'yı kaçırmışlardı.

Tanrısal ikizler Kalydon avına ve Argonautlar seferine de katıldılar ve büyük yararlılıklar da gösterdiler. Ancak daha

sonra giriştikleri bir aşk macerası üzücü olarak sonuçlandı Dioskurlar açısından.

Öte yandan Tyndareos oğulları diye de bilinen ikizler, Tyndareos'un kardeşi Leukippos'un kızlarını yani kuzenlerini de kaçırdılar. Ama Phoibe ve Hilaira adındaki bu güzel kızlar Aphareus oğulları İdas ve Lynkeus'un nişanlılarıydılar. Onlar da düştüler kaçakların ardına. Zorlu bir dövüş oldu. İdas çok güçlüydü, Lynkeus'un da bakışları kayaları delip geçirdi. Dioskurlardan ise Polydeukes çok iyi bir boksördü, Kasteo da usta bir at binicisiydi.

Kavga sonunda ölümlü Kastor yaşamını kaybetti. Polydeukes o denli üzülmüştü ki kardeşinin ölümüne, ya onu da kendisi gibi ölümsüz yapmasını ya da Hades'e kardeşiyle birlikte inmesine izin vermesini diledi Zeus'tan. Tanrılar başbuğu kısmen yerine getirebildi ölümsüz oğlunun bu dileğini. İkisi de hem Hades'te hem de Olympos'ta yaşayacaklardı dönüşümlü olarak.

Bir başka anlatıma göre, birbirlerine sonsuz derecede düşkün olan ikizleri Zeus ayırmak istememiş ve her ikisini de yıldız yapmış gökyüzünde. İkizler burcu tanrısal ikizlerin simgesiymiş.

AMPHİON ve ZETHOS

Zeus'un bir Satyr kılığına girerek yanaştığı Antiope'den Amphion ve Zethos adında iki oğlu olmuştu. Bu iki kardeş annelerinin öcünü aldıktan sonra Zeus'un buyruğuyla Thebai şehrinin yöneticileri oldular. Eğilimleri birbirlerinden çok farklıydı

bu ikizlerin. Sert yaratılışlı Zethos avcılığa ve kavgaya düşkündü ve çok da güçlüydü. Kardeşi Amphion ise sanatçı yaradılışıydı, müzik ve şiiri çok seviyordu.

Thebai şehrinin kurucusu Kadmos'tu ama sur yaptırmamıştı kurduğu şehrin çevresine. Bu işi de ikiz kardeşler üstlendiler. Zethos o korkunç gücüyle koca koca kayaları sırtında taşıyor, sonra da onları üst üste koyarak şehir duvarlarını oluşturmaya çalışıyordu.

Amphion ise sakin sakin bir köşeye oturup lirini çalıyordu. Ama onun lir çalması, Zethos'un kan ter içinde duvar örmeye çalışmasından çok daha etkili oluyordu çünkü kocaman kayalar Amphion'un çalgısından çıkan büyülü sesi duyunca kendiliklerinden harekete geçiyorlar, bununla da kalmayarak üst üste sıralanıyorlardı duvarı örmek için.

EPAPHOS

Epaphos Zeus'un İo'dan doğma çocuğudur. Hera'nın, üzerine bir at sineği saldığı inek biçimindeki İo nereye gitse bu sinekten kurtulamadığı için çıldırmış, sonunda Mısır'a varmıştı. Zeus Nil'in ağzındaki Kanabes şehrinde akıl sağlığını geri verdi İo'ya ve İo da Epaphos'u doğurdu.

Hera, İo'nun çektiği çileleri yeterli bulmamış olacak ki bu kez de oğluna yöneltir hıncını. Kuretalar alıp kaçırırlar küçüğü. Zeus Kuretaları öldürür, İo'yu da oğlunun bulunduğu yere gönderir. Epaphos'u alan İo Mısır'a döner.

Epaphos büyüyünce Mısır tahtına geçer. Mısır, Danaos ve Thebai soyları Epaphos'tan türeyecektir hep.

Aigyptos ve Danaos, Epaphos'un dördüncü kuşak torunlarıdır. Babaları Belos, Danaos'a Libya'yı, Aigyptos'a Arabistan'ı vermişti ama Aigyptos "Melampodes" yani "Kara Ayaklılar Ülkesi" denilen Mısır'ı fethetti ve adını oraya verdi.

İki kardeşten Aigyptos'un elli oğlu, Danaos'un da elli kızı vardı. Aigyptos, Danaos'un kızlarını kendi oğullarına almak istedi ama Danaos buna yanaşmayınca iki kardeşin arası açıldı. Kızlarını alıp ata yurdu Argos'a döndü Danaos ve orada yaşayanlara kendi adını verdi "Danaoslar" diye.

Ne var ki bir süre sonra Aigyptos'un elli oğlu da geldiler Argos'a ve amca kızlarını kendileriyle evlenmeye zorladılar. Bunun üzerine Danaoas bir hançer verdi kızlarına ve gerdek gecesi kocalarını öldürmelerini buyurdu. Hepsi yerine getirdi babalarının buyruğunu birisi dışında. Bu nedenle de Hades'te ağır bir cezaya çarptırıldılar. Kızlardan Hypermnestra ise kocasına olan sevgisi nedeniyle uymadı babasının buyruğuna. Babasının ölümünden sonra da Argos tahtına kıyamadığı kocası Lynkeus geçti.

Lynkeus'un oğlu Abas'tan iki torunu olmuştu. Akrisios ve Proitos adlı bu çocuklar Danaosoğullarının geleneksel kinini taşımaktaydılar damarlarında. Daha analarının karnındayken dövüşmeye başlamışlardı birbirleriyle. Babalarının ölümünden sonra da birbirleriyle taht kavgasına giriştiler. Sonunda Akrisios el koydu tahta ve Proitos'u kovdu Argos'tan. O da gitti Lykia kralı İobates'e sığındı ve onun kızı Anteia ile evlendi. Kayınbabasının desteğinde Yunanistan'a döndü, Tiryns'e kral oldu. Daha sonra da kardeşi Akrisios'la anlaştılar ve bölüştüler Argos'u aralarında.

Proitos'un çok güzel üç kızı olmuştu. Ama hadlerini bilmeyerek güzellikte tanrılar gecesi Hera ile boy ölçüşmeye kalkışınca tanrıça cezalandırdı onları. Kızlar çıldırdılar ve bütün Peloponnesos'u dolaştılar kendilerini inek sanarak. Geçtikleri her yer onların böğürtüleriyle dolmaktaydı. Sonunda ünlü İason'un yeğeni Amphitaon oğlu Melampus kurtardı onları deliliklerinden. Adı "kara ayaklı" anlamına gelen Melampus çocukluğunda bir yılan ölüsü bulmuş ve onu bir odun yığını üzerine koyarak insana yapılan cenaze töreni gibi bir törenle yakmış, yavrularını da büyütmüş. Yılanlar da onun bu iyiliğini unutmamışlar, gözlerini, kulaklarını yalamışlar ve Melampus çok üstün bir görme ve işitme yeteneğine sahip olmuş böylece. Kuşların ve hayvanların dillerini anlarmış. Birçok bilici ve falcı kuşağının atası olmuştu Melampus.

PERSEUS

Bilicilerden, torununun hem tahtını hem de canını alacağını öğrenen Argos kralı Akrisios, kızı Danae'yi, kimseyle ilişkide bulunmasın diye yeraltında yaptırdığı her yanı tunçla kaplı bir odaya yerleştirmişti. Ama kız yine de gebe kalmıştı Zeus'tan.

Bunu öğrenen Akrisios kızıyla torununu bir kayığa koydurup denize bıraktırdı. Dalgalar kayığı Seriphos adasına atmışlardı neyse ki. Diktys adında bir balıkçı ana-oğulu buldu ağ çektiği sırada ve onları adanın kralı Polydektes'a götürdü.

Gorgolardan ölümlü Medusa'nın başı

Polydektes çok iyi karşılamıştı Danae ile oğlunu. Dahası bakım ve eğitimini de üstlenmişti genç prensin. Ama sonra Danae'ye âşık olunca durum değişti. Polydektes ne yapıp edip gönül ilişkisine girmek istiyordu güzel kadınla ama oğlu engel oluşturmaktaydı buna. Bu yüzden delikanlıyı uzaklaştırmak gerekmekteydi Seriphos'tan. Başarılması çok güç bir görev verdi Perseus'a; gidip Medusa'nın kafasını getirecekti genç prens.

Sthenno, Euryale ve Medusa üç kız kardeştiler. "Gorgolar" deniyordu onlara. Phorkys'le Keto'nun kızlarıydılar. Birer canavar olarak nitelenen bu kardeşlerden Sthenno ile Euryale ölümsüz, Medusa ise ölümlüydü.

Aslında Medusa çok güzel bir kızmış söylendiğine göre. En güzel yeri ise saçlarıymış. Çok isteyeni varmış Medusa'nın. Denizler hakanı Poseidon da bu taliplerden biriymiş. Bir kuş biçimine girerek Medusa'yı Athena'nın tapınaklarından birisine kaçırmış, tanrıça da çok öfkelenmiş buna.

Bir başka anlatıma göre ise Medusa güzellikte meydan okumuş Athena'ya. Tanrıça da bunun üzerine onun o güzel saçlarını yılanlarla doldurmuş, gözlerine de baktığı kişileri taşa çevirecek bir nitelik vermiş. Bu yüzden kimse görmek istemezmiş onu.

Tanrılar tarafından sevilen Perseus'a Athena ve Hermes yardımcı oldular bu güç görevde. O da şöyle olmuştu:

Perseus üstlenmişti bu güç görevi ister istemez ama Medusa'yı nasıl ve nerede bulacağı konusunda hiçbir fikri yoktu. Hoş, bulsa da nasıl hakkından gelebilecekti bu canavarın; onu da bilmiyordu.

Böyle üzgün ve düşünceli bir halde dolaşırken Hermes'e rastladı. Elindeki kanatlı değnek ve kanatlı sandallarından tanımıştı onu. Hermes Perseus'a yaklaşarak, "Üzüntünün nedenini biliyorum delikanlı," dedi. "Polydektes seni son derece güç, hatta başarılması olanaksız bir göreve gönderiyor ama üç şey gerekli bunun için sana: Büyülü başlık, büyülü çanta, bir de kanatlı sandallar. Bunları da Nymphelerden alabilirsin ancak. Onların yerini de Graialardan öğreneceksin."

Adları "Kocakarılar" anlamına gelen Graialar üç kişiydiler ve Gorgoların da kardeşleriydiler. Tek bir dişleri ve tek bir gözleri vardı Graiaların, değişe değişe kullandıkları. İkisi uykuya çekildikleri sırada üçüncüsü bu tek diş ve gözü alarak nöbet beklerdi. İşte Perseus, değişim sırasında bu göz ve dişi kapacak ve kocakarılar Nymphelerin yerini söylemedikçe de geri vermeyecekti onları Graialara.

Hermes'le birlikte Athena'da yardımına gelmişti Perseus'un. Graiaları aramaya gitmezden önce Hermes keskin bir kılıç verdi Perseus'a "Al, bununla daha kolay kesersin Medusa'nın kafasını," diyerek. Athena da kalkanını verdi delikanlıya. "Göz göze gelme sakın o canavarla," dedi, "yoksa taş kesilirsin. Ayna gibi kullan bu kalkanı, geri geri gidip Medusa'ya yaklaş ve görüntüsünü kalkanın içine yansıt; öyle kes kafasını. Haydi, yolun açık olsun."

Perseus yollara düştü ve araya sora buldu Graiaları. Bunlardan biri tam gözünü ve dişini çıkarıp nöbet değişimi için

ötekine teslim ederken Perseus koştu ve kaptı onları. Hiçbiri bir şey göremediği için anlamamışlardı ne olduğunu. Birbirleriyle kavga etmeye başladılar; biri, "Niye vermiyorsun gözle dişi, yoksa hep sende mi kalsın istiyorsun onlar?" diyor; öteki de, "Nasıl vermiyorum, kapan sen değil misin onları elimden? Asıl sen onları geri vermemek için böyle diyorsun."

Derken üçüncü de girdi sıraya. Perseus baktı ki uzayıp gidecek bu kavga, araya girip yatıştırdı onları gözü ve dişi kendisinin aldığını söyleyerek. Geri verecekti her ikisini de ama önce Nymphelerin bulunduğu yeri bildirmeleri koşuluyla.

Ne yapsın kocakarılar? Söylemek zorunda kaldılar Perseus'a Nymphelerin yerini. O da teşekkür ederek gözle dişi geri verdi kocakarılara.

Sıra Nymphelerin yanına gitmeye gelmişti şimdi. Hermes'in yardımıyla bunda da zorluk çekmedi. Güzel periler tam bir konukseverlikle ağırladılar Perseus'u. Ona istediklerini verdiler zorluk çıkarmadan.

Sonra Gorgoların yaşadıkları yere götürdü Athena ile Hermes delikanlıyı. Uykudaydı canavarlar. Perseus onları ayna gibi parlayan kalkanın içinde göre göre yanlarına yaklaştı ve Aıhena'nın yönlendirdiği eliyle Medusa'nın başını kesti. Hermes'in verdiği kılıç sayesinde çok kolay olmuştu bu iş.

Medusa'nın kesilen kafasından akan kanlardan Pegasos adındaki kanatlı atla elinde altın kılıç tuttuğu için Khrysaor denen yaratık doğdu.

Perseus Medusa'nın kanlı başını büyülü çantaya koydu, büyülü başlığı kafasına geçirip büyülü sandallarını da giyince, kardeşlerinin öcünü almak için arkasına düşen Gorgolardan kolaylıkla kaçtı.

Sonra Athena'nın verdiği kanatlı at Pegasos'a bindi Perseus. Medusa'nın başını Polydektes'e götürmek üzere yola düştü. Ama yolda evlilikle sonuçlanan bir macera geçti başından yiğidimizin.

Habeşistan kralı Kepheus'un karısı Kassiepeia güzelliğine güzeldi hakçası ama tanrıçalarla Nereus kızlarına meydan okumak, kendisini güzellikte üstün görmek de ne oluyor? Bu haddini bilmezliğinin cezasını da gördü doğal olarak. Denizler hakanı Poseidon bir ejderha saldı ülkenin başına. Her yeri alt üst ediyordu bu korkunç canavar. Ne yaptılarsa olmadı. Zeus-Ammon tapınağının bilicisine danışıldı sonra. Bilici, ejderhanın ancak kralın kızı Andromeda'yı yerse yatışacağım söyledi.

Yapacak bir şey yoktu, o ülkede bu korkunç ejderhaya karşı gelebilecek bir yiğit bulunmadığına göre. Kızı bir kayaya bağlayıp çekildiler. Ejderha denizden çıkmış, birazdan bir körpe vücudu yutacak olmanın verdiği iştahla ağır ağır kıza doğru ilerlemekteydi ki Perseus beliriverdi uçan atıyla havada. Onu gören ejderha bir yerine iki kurban bulmanın sevinciyle büsbütün heveslenmişti belki de ama kursağında kalıverdi iştahı. Kendisi kurban olup gitti kahramanımızın amansız vuruşları altında.

Perseus görür görmez âşık olmuştu Andromeda'ya. Kızı ana babasından istedi. Onlar da hemen kabul ettiler Perseus'u damatlığa. Kızlarını ölümden kurtaran bir yiğitten iyisini bulacak değillerdi ya.

Ama düğün günü kana bulandı. Kepheus'un kardeşi Phineus'un gözü vardı kendi öz yeğeninde. Gözü dönmüş amca adamlarıyla dalmıştı şölenin yapıldığı salona ve savaş ala-

nına çevirmişti orayı. Perseus sayı çokluğu karşısında kaybedecekti belki de kavgayı ki Medusa'nın kesik kafası geldi aklına. Onu çıkarıp çantasından gösterince, saldırganlar taş kesilip kaldı.

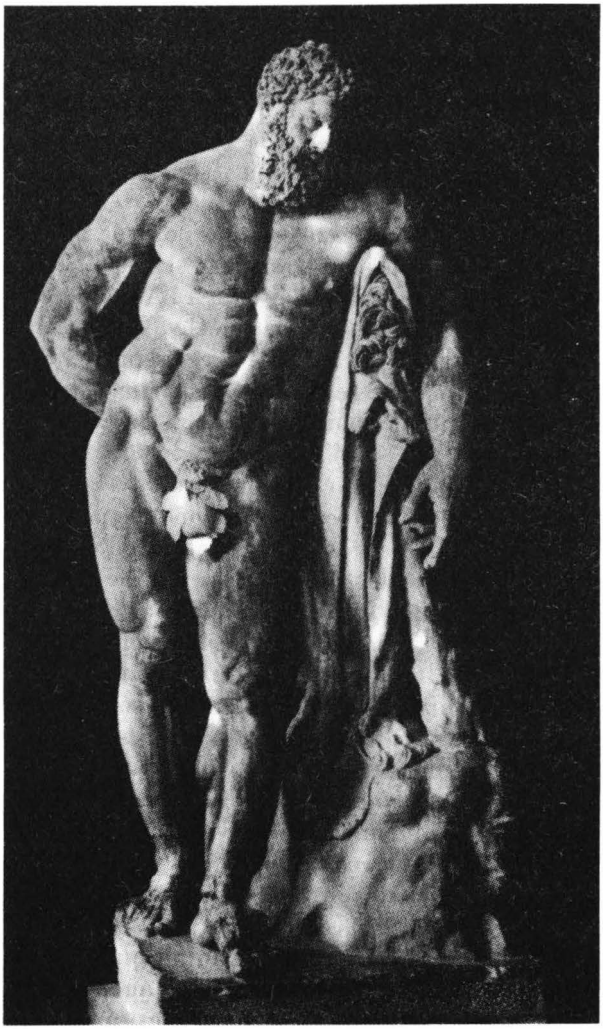
Uzatmayalım, Perseus yanında güzel karısı Andromeda, çantasında Medusa'nın korkunç başı dönüp gelir Seriphos'a ve hem kral Polydektes'i hem de adasını taşa dönüştürür canavarın başıyla. Sonra anası ve karısını da alıp ata yurdu Argos'a gelir. Torununun geldiğini gören Akrisios korkarak kaçar onun eliyle ölmemek için. Ama yazgı baştan çizilmiştir bir kez. Perseus Larissa'da düzenlenen bir yarışa katılır, büyükbabası da izleyiciler arasındadır. Perseus bir disk fırlatır havaya, disk rüzgârın yönlendirmesiyle gidip tam alnına vurur Akrisios'un. Büyükbaba o anda veda eder yaşama torununun elinden çıkan diskle.

İstemeden işlediği bu cinayetten dolayı çok üzülür Perseus ve artık Argos'ta kalamayarak gider Mykene şehrini kurar.

Büyük atalarının yurdu Argos ve Mısır'da, kurucusu olduğu Mykene'de, Seriphos adında büyük bir saygı görmekteydi Perseus. Bütün Yunan kahramanlarının en ünlüsü ve en güçlüsü Herakles de Perseus soyundan gelmedir.

HERAKLES

Yalnızca Yunan mitolojisinin değil, ölümlü olarak doğan bütün efsane kahramanlarının en güçlüsüdür Herakles. Gücünün sınırı yoktur. Ne Sümer'in Gılgamış ve Enkidu'su ne

Herakles, efsanelerin sınırsız güçlü kahramanı

İran'ın Zaloğlu Rüstem'i ne İsrail'in Samson'u ne Germenlerin Siegfried'i ve ne de Yunanlıların yine kendi kahramanlarından Perseus'u, Theseus'u, Akhilleus'u boy ölçüşebilirler onunla güç bakımından. O, tanrılara bile kafa tutar gereğinde ve de tanrılar çekinirler zaten bu gücü sınırsız yiğitten.

Üstelik art niyetsizdir de kahramanımız bu sonsuz gücüne rağmen. Örneğin –Theseus'un yaptığı gibi– kendisine onca yardım eden bir kadını (Ariadne) ıssız bir adada tek başına bırakıp kaçmak türünden vefasızlık ve karakter zaafı göstermez. Sırf kendisi şan kazansın ve değeri anlaşılsın diye –Akhilleus'un yaptığı gibi– kendi yurttaşlarının kötü duruma düşmelerini de istememiştir. O, kendisine verilen görevleri yerine getirir ve sözlerini tutmayanları cezalandırır.

Dostlarına da bağlıdır ve yardımseverdir yiğidimiz. Dostu Pherai kralı Admetos'un karısı Alkestis'i Thanatos'un (Ölüm) elinden zorla koparıp alır. Bunu yapmak için de Hades'e inmeyi göze almıştır.

Görev duygusu ve sorumluluğuyla davranır Herakles. Gücü sınırsızdır ama kişisel çıkarı ya da kendisine bir övünme payı çıkarmak için kullanmaz bunu. İstemeden zaman zaman kötü işler de yaptıysa da, kendi çocuklarını öldürmek gibi, asıl suçlusu o değildir bu gibi eylemlerin. Tanrıça Hera'nın onun ardını bırakmayan amansız kini ve de yazgının oyunudur.

Zaten başardığı görevler de canavarları öldürmek, zalim yöneticilerin hakkından gelmek gibi insanların yararına olan işlerdir. O bu görevlerini yaparken işin önünü ardını düşünmez. Görev görevdir onun için. İnceliklerle de uğraşmaz. Bu

yüzden onu zekâsı kıt olarak nitelerler çoğu zaman. Ama gerçekten de zekâsı kıt mıydı acaba Herakles'in?

Herakles kendisine yüklenen on iki görevin çoğunda canavarlar, ejderler, insan yiyen atlar, yırtıcı kuşlar ve devlerle boğuşmuştur. Bu işleri başarmak için kafa gücünden çok beden gücüne gereksinme duyuluyordu ve bu da fazlasıyla vardı Herakles'te. Bu canavarlar zeki değil güçlüydüler. Ama Herakles hepsinden güçlüydü onların. Bu yüzden kol gücüyle alt etti hepsini. Kaldı ki gerektiğinde kurnazlığa da başvurabiliyordu pekâlâ. Geçici olarak yüklendiği gökkubbeyi Dev Atlas kendisine sürekli olarak taşıtmak isteyince kurnazca bir bahaneyle yeniden devredivermişti bu yükü asıl sahibine. Sonra Augias'ın ağıllarını temizlemek için gübrelerle tek tek uğraşacağına oradan akarsu geçirmesi de bir zekâ ve beceri örneği değil midir?

Kahramanın adının "Hera'nın şanı" anlamına "Heras kleos" sözcüklerinden geldiği söyleniyor. Ama tanrılar ecesi, kendi şanı olarak nitelenen Herakles'e bir gün olsun iyi davranmamış. Daha doğumundan başlayarak uğursuzluklar sarmaya çalışmış kahramanımızın başına.

"Alkides" de denirmiş Herakles'e, "güçlü" anlamında. Bu sözcüğün "Alkaiosoğlu" anlamına geldiği de söyleniyor büyükbabası Alkaios olduğu için. Ama bu "Alkaios" sözcüğü de "güçlü" anlamına gelen "alke" sözcüğünden türeme.

Her neyse, biz gelelim şimdi kahramanımızın dünyaya geliş öyküsüne. Başlı başına bir maceradır o da.

Herakles'in Doğumu:

Perseus'un üç oğlu olmuştu: Elektryon, Alkaios, Sthenelos. Alkaios'un oğlu Amphitryon bir kaza sonucu amcası Mykene kralı Elektryon'u öldürmüştü. Sthenelos'un öc almasından korkarak Thebai'ye kaçtı ve öldürdüğü amcasının kızı Alkmene ile evlendi. Ama kendisinin olmadığı bir sırada Zeus girmişti Alkmene'nin koynuna onun biçimine girerek. Bu konu "Zeus'un sevgilileri" bölümünde anlatılmıştı daha önce.

Alkmene, Herakles ve İphikles'e gebe kalmıştı bu birleşme sonucu. Zeus, doğacak olan çocuğundan dolayı mutludur ve öğünür bütün Olymposlulara, "Benim kanımdan doğacak bir insan bütün komşularına buyuracak," diye. Bunun üzerine kurnaz Hera,

"Haydi bakalım öyleyse Olymposlu, büyük bir ant iç şimdi. Öyle bir ant ki bugün senin kanından, senin soyundan doğacak çocuk geçirsin buyruğunu tekmil komşularına." Böyle der ve de kendi andıyla faka bastırır tanrılar başbuğunu. Çünkü Sthenelos'un karısı da gebeydi o sırada, henüz yedi aylıktı gebeliği ama Hera doğum tanrıçası ve kızı olan Eileithyia'ya onu erken doğurtturdu, Alkmene'nin doğumunu ise erteletti. Zeus'un andı da Sthenelos'un oğlu üzerine geçerli oldu böylece. Eurystheus Herakles'ten önce doğar ve kral olmaya hak kazanır. O da Perseus, dolayısıyla da Zeus soyludur çünkü.

Hera, hileyle Herakles'in hakkını elinden almıştır ama bununla da yetinmemiştir. Daha bebekliğinde bile felaket salar çocuğun başına. Beşiğine kocaman iki yılan gönderir çocukları öldürsünler diye. İphikles korkudan basar feryadı ama Herakles'in hoşuna bile gider bu. Birer oyuncakmış gibi

kavrar iki yılanı her bir eliyle ve sıka sıka boğar onları. Derler ki bunu gören Hera insafa gelmiş de Athena'nın ricası üzerine emzirmeye bile razı olmuş küçüğü ona ölümsüzlük vermek için. Ama Herakles öyle bir güçle çekiştirmiş ki tanrıçanın memesini, göğsünden kuvvetle fışkıran süt göğe kadar yükselmiş ve Samanyolu'nu oluşturmuş orada.

Herakles Thebai'de büyüdü. Bir prens olduğu için iyi bir eğitim ve öğrenimden geçmesi gerekiyordu. Çok iyi hocaları oldu.

Araba kullanmayı, ok atmayı, hekimliği öğrendi. Ama müziğe karşı hiç yeteneği yoktu. Bir gün müzik öğretmeni Linos, hep yanlış ses bastığı için öğrencisini azarlayınca o da elindeki müzik aletini kaldırdığı gibi başına vuruverdi adamcağızın. Hemen o anda öldü zavallı öğretmen.

Büyüdükçe boyu posu ve gücü gelişti Herakles'in. Korkunç bir iştahı vardı. Bir keresinde acıkmış ve bir öküzü yemişti tek başına. İçmesi ona göreydi. Bir dikişte bir fıçıyı midesine indirirdi.

İlk yiğitlik başarısını Kithairon dağında gösterdi. Amphitryon sürülerini beklesin diye göndermişti onu oraya. Sürülere dadanan bir aslan vardı dağda. Herakles o aslanı öldürdü.

Filozof Prodikos'un anlattığına göre, bir gün dağların ıssızlığında gezinirken iki kadın çıkmış karşısına. Bunlardan birisi "Erdem", öteki de "Haz" imiş. Her ikisi de kendi yanlarına çekmeye çalışmışlar kahramanımızı vaadlerle. Herakles çetin olan yolu yani "Erdem"in yolunu seçmiş.

Thebai kralı Kreon'un kızı Megara ile evlenmişti. Birçok da çocuğu olmuştu ondan. Ama sonra Hera'nın neden oldu-

ğu bir geçici çılgınlık bunalımına kapıldı ve çocuklarını öldürdü o sırada.

Aklı başına geldiği zaman çok pişman olmuştu. O dev yapılı koca adam ağladı çocuklar gibi, dövündü. Bilerek hiç kimseye kötülük yapmak istemezdi o, korkunç gücünü kötü işlerde kullanmak islemezdi ama olan olmuştu bir kez. Şimdi bu günahtan nasıl temizleneceğini düşünmesi gerekirdi. Bunu da öğrenmekte gecikmedi. Babası Zeus, Deiphoi'daki Apollon tapınağının rahibesinin ağzından ne yapması gerektiğini bildirdi oğluna. Kral Eurystheus'un hizmetine girecekti Herakles. Eurystheus daha önce doğmuştu Herakles'ten ve krallık haklan onundu, üstelik Zeus ettiği yeminle pekiştirmişti de bu hakları. Tanrı oğlu prens Herakles basit bir köle gibi hizmet edecekti Eurystheus'a. Ancak böyle arınabilecekti işlediği günahtan.

Eurystheus gerçi Hera'nın düzeni sayesinde tahtı ele geçirmişti ama hiç de layık bir kral değildi o tahta. Hem güçsüzdü hem de korkaktı. Güçlü Herakles'in tahtını başına yıkmasından korkuyordu günün birinde. Bu yüzden kahramanımıza, başka herhangi bir yiğit için bir tekinin bile üstesinden gelinmesi olanaksız tam on iki görev yükledi birbiri ardına.

Herakles'in On İki İşi:

Birinci görev: Khrysaor'la Kallirhoe'den yarı bedeni güzel bir genç kız, yarı bedeni ise her yanı benek benek koca bir yılan olan bir canavar doğmuştu. Ekhidna idi bu canavarın adı. Yı-

lan Typhon'la birleşerek bir sürü korkunç yaratık ve canavar salmıştı yeryüzüne bu Ekhidna. Nemea aslanı denen canavar da onun döllerinden biriydi. Nemea çevresine korku saldığı için bu ad verilmişti canavara.

Herakles zorlu bir kavgaya girişti bu aslanla. Önce oklarını kullanmayı denedi. Ama öyle bir derisi vardı ki hayvanın ok işlemiyordu. Kahramanımız ata ata bitirdi sadağındaki okları. Bu kez de ağır topuzuyla girişti işe. Ama o da yarar sağlamadı. Sonunda inanılmaz güçteki kollarıyla sardı aslanı ve sıka sıka hakkından geldi bu yenilmez canavarın. Postunu da ondan sonra hep üzerinde taşıdı simge olarak.

İkinci görev: Birinci görevden alnının akıyla dönen Herakles hemen ikinci bir işe gönderildi. Hera, Argos'taki Lerna bataklığında Hydra adlı yılanı büyütmüştü, Herakles için. Dokuz kafası vardı bu ejderhanın ve o da bir Ekhidna dölüydü. Bu canavar da büyük zarar veriyordu çevreye. Bu ejderhanın her başı kesilişinde yerine iki yenisi çıkardı.

Herakles arabasına bindi ve yanına da İphikles'in oğlu İolaos'u aldı. Herakles çok severdi yeğenini. İolaos bu seferde araba sürücülüğünü yapacaktı Herakles'in.

Ejderhanın hakkından gelmek kolay olmadı. Kesilen başların yerine yenilerinin çıkması zorlaştırıyordu işleri. Ama kahramanımız bunun da buldu çaresini. Ağaç kütükleri yaktı ve kestiği başların yerlerini onlarla dağladı. Ancak sonuncu baş ölümsüz olduğu için kesilmek bilmiyordu. Herakles bununda kolayını buldu. Canavarın başının üzerine öyle büyük bir kaya yerleştirdi ki o baş kalkmak bir yana, kıpırdayamadı bile bir daha yerinden.

Herakles sonra da oklarını ejderhanın kanına buladı. Kanı zehirliydi Hydra'nın ve bu okların açtığı yaradan hiçbir ölümlü kurtulamayacaktı.

Bir anlatıma göre tanrılar ecesi Hera bir yengeç göndermiş ejderhaya yardım olsun diye. Yengeç ayağını ısırmış Herakles'in ama kahramanımız da ezmiş onu. Hera da o yengeci gökte burç yapmış.

Üçüncü görev: Arkadia'daki Eurymanthos dağında korkunç bir yaban domuzu vardı. Bölgedeki tarlalarda ekin bırakmıyordu bu canavar. Kral Eurytheus bu domuzun canlı yakalanmasını istedi Herakles'ten. Hayvan epeyce uğraştırdı yiğidi. Herakles kovalıyor, yaban domuzu kaçıyordu. Herakles sonunda karlar içine sürükledi canavarı. Yorgun düşen yaban domuzu kara saplanıp kaldı orada. O zaman Herakles vurdu koca domuzu sırtına ve doğru Eurysteus'un sarayına götürdü. Domuzun daha görünüşünden korkan Eurystheus bir fıçı içine saklandı.

Dördüncü görev: Eurystheus bu kez Keryneia geyiğini yakalamaya gönderdi Herakles'i. Ayakları tunçtan, boynuzları altından bir geyikti bu. Artemis'in kutsal hayvanıydı. Bu nedenle ona hiç zarar vermeden yakalamak istiyordu Herakles bu hayvanı. Çok hızlı koşan kutsal geyiği hiçbir avcı yakalayamamıştı o güne değin. Ama Herakles hiçbir güçlükten yılmadı, tam bir yıl boyunca kovaladı hayvanı dur durak bilmeden. Sonunda yorgunluktan bitkin hale gelen geyiği yakalayarak diri diri götürdü Eurystheus'a.

Beşinci görev: Arkadia'daki Stymphalos gölünde yaşayan tuhaf kuşlar vardı. Bir çeşit kanatlı canavardı bu kuşlar. Gagaları ve pençeleri tunçtandı. Tüylerini de ok gibi fırlatabiliyorlardı. Sayıları o denli çoktu ve öyle büyüktüler ki kanatlarını açtıkları zaman güneş ışıklarının geçmesini engelleyerek havayı karartabiliyorlardı. Herakles bu konuda Athena'dan da yardım aldı. Tanrıçanın verdiği bir çeşit kaynana zırıltısına benzeyen aleti alıp kuşları ürküttü. Onlar ortaya çıkınca da teker teker vurarak öldürdü, bu insan etiyle beslenen kanatlı canavarları.

Altıncı görev: Helios'un oğlu ve Elis kralı Augias'ın üç bin öküzü vardı. Ama otuz yıldır temizlenmemişti sürülerinin barındığı ağıllar. Gübreler üst üste yığılmıştı ve bütün ülkeyi pis kokular sarmıştı. Eurystheus kahramanımızı aşağılamak için bu ağılları temizlemeye gönderdi. Şimdiye değin yaptığı en pis iş olacaktı bu Herakles'in. Kahramanımızın bu işi bir günde bitirmesi gerekiyordu. Öyle buyurmuştu Augias.

Kral, Herakles'e, eğer bu işi başarabilirse sürülerinin onda birini vereceğini söyledi. Herakles Alpheios ve Peneus ırmaklarının yataklarını değiştirerek suları ağılların içinden geçirdi ve sonra da gidip kralın vaadettiği ödülü istedi. Augias Herakles'in özgür bir insan olmadığını öğrenince savsakladı onu. Başından savmak için oğlu Phyleos'a gönderdi o karar versin düşüncesiyle. Ama Phyleus hem Herakles'in arkadaşıydı ve hem de durum bir yargıyı gerektirmeyecek denli açıktı. Hizmetinin karşılığını almalıydı Herakles.

Ama Augias oğlunun bu yargısından hoşlanmadı ve ülkeden kovdu onu. Herakles'e de ücretini vermedi. Kahrama-

nımız bunun üzerine bu dönek kralın ülkesini yağma etti, kendisini öldürdü, Phyleos'u da babasının tahtına geçirdi.

Yedinci görev: Girit kralı Minos, söz verdiği halde Poseidon'un kendisine verdiği boğayı kurban etmek istememişti. Poseidon da boğayı kudurttu o zaman. Hayvan Girit'te ekin diye bir şey bırakmadı. Eurystheus boğayı diri yakalayıp getirmesini buyurdu Herakles'e. Kahramanımız bu görevi de başarıyla yerine getirdi.

Sekizinci görev: Thrakia kralı Diomedes Ares'in oğluydu. Bu kralın ağız ve burunlarından alev saçan atları vardı. Diomedes insan etiyle beslerdi atlarını. Ülkeye bir yabancı gelecek olursa onu atlarına yedirirdi. Herakles'e de aynı şeyi yapmak istedi Diomedes ama gücü yetmedi buna. Tersine kendisi yem oldu kendi atlarına. Herakles bu zalim kralla dövüşerek onu yendi ve kendi atlarına yedirdi. Sonra da alıp götürdü atları Eurystheus'a.

Dokuzuncu görev: Eurystheus'un kızı Admete Amazonlar kraliçesi Hippolyte'nin kemerini istemişti babasından. O da bu görevi Herakles'e verdi doğal olarak.

Amazonlar, yalnızca kadınların oluşturduğu bir topluluktu. Savaşmayı çok seven bu vahşi yaratılıştı kadınların yurdu Pontos Euksinos'daki (Karadeniz) Thermodon çayı kıyısındaki Themiskyra şehri idi. Bu kadınlar şehirleri yağmalarlar ve aldıkları ganimetlerle geçinirlerdi. Erkekler onların köleleri ya da uşaklarıydı. Yalnızca çocuk doğurmak için bir araya gelirlerdi erkeklerle. Doğan çocuk kız olursa o da sa-

vaşçı olarak yetişmek üzere topluma katılırdı. Erkek çocuk öldürülür ya da sakat bırakılırdı. Hem at üzerinde hem de yaya olarak gayet ustaca dövüşürlerdi bu kadınlar.

Herakles arkadaşlarıyla Amazonların ülkesine vardı ve çok iyi de ağırlandı. Kraliçeleri Hippolyte kemeri vermeye razı olmuştu kahramanımızın niçin geldiğini öğrenince. Ama onu bebekliğinden beri rahat bırakmayan ve başarıları yüzünden öfkesi iyice bilenen Hera yine fesat karıştırdı işe. Kadınlara, Herakles'in kemeri almak için değil kraliçelerini kaçırmak için geldiğini söyleyerek kışkırttı onları. Bunun üzerine Amazonlarla Herakles'in adamları arasında kavga çıktı. Herakles istemeden Hippolyte'yi de öldürmüştü bu kavga sonucu. Kimi anlatımlarda da Herakles'in Hippolyte'yi kaçırıp eş olarak Theseus'a getirdiği söylenir.

Herakles bu görevini de başarmış ve Hippolyte'nin büyülü kemerini efendisinin kızı Eurystheus'a getirmişti.

Onuncu görev: Dünyanın batı ucunda Khrysaor ve Kallirhoe'den doğma Geryoneus adında bir dev yaşardı. Üç kafası vardı bu devin. Onun öküz sürülerini de kendisi gibi birer canavar olan Orthos Erythion bekliyordu.

Herakles'in Geryoneus'un yaşadığı yere ulaşabilmesi için Libya çölünü geçmesi gerekiyordu. Ama çok sıcaktı orası ve güneş ışıkları çok rahatsız etmişti kahramanımızı. Herakles Güneş-tanrı Helios'u oklarıyla tehdit etti. Gözüpekliğin bu derecesine pek şaştı Helios ama yine de altın sandalını verdi Herakles'e, binip de geçsin Okeanos'u diye.

Neyse, kahramanımız nice zorluktan sonra vardı varacağı yere. Önce sürünün bekçileri canavar köpek Orthos'la dev

Erythion'u, sonra da Geryoneus'u öldürdü; sürüleri de alıp Eurystheus'a getirdi.

On birinci görev: Okyanusun ötesinde "Hesperos kızları" diye bilinen "Hesperidler" (akşam kızları) otururlar ve altın elmalar veren ağaçlara bakarlardı. Bu nymphelerle birlikte bir de ejder beklemekteydi büyülü meyvaları. Bunlar Hera'ya, tanrılar başbuğu ile evlenirken verilen düğün armağanlarıydı. Herakles bu kez de bu elmaları getirecekti Eurystheus'a.

Nerede olduğunu kimsenin bilmediği bu ülkeyi öğrenmek için deniz ihtiyarı Nereus'tan yardım ister kahramanımız. Ama Nereus ona yanıt vermemek için biçimden biçime girer. Sonra kızları Nereidlerin de araya girmesiyle söyler gideceği yolu Herakles'e.

Herakles Prometheus'un yardımıyla gider dev Atlas'ı bulur önce. Atlas, büyülü elmaları bekleyen Hesperidlerin babasıdır. Herakles ona, elmaları nasıl alabileceği konusunda akıl danışır. Atlas, "Ben bu işi kolayca yaparım," der. "Ancak bu koca yükümle gidemem kızlarımın yanına. Eğer sen sırtlarsan gökkubbeyi benim yerime biraz, ben de kolayca alır gelirim elmaları."

Herakles ne yapsın, razı olur bunu elmalar gelsin diye. Alır omuzlarının üzerine gökkubbeyi. Atlas gerçekten de sözünde durmuş ve koparıp getirmiştir elmaları, ne var ki yükünü geri almaya yanaşmaz bir daha. O zaman Herakles:

"Peki, ben taşıyayım öyleyse göğü," der, "ama hazırlıklı değilim bunun için. Boynumu ve omuzlarımı fena ağrıtıyor bu yük. Sen şimdi biraz tut şunu da ben omuzlarıma bir şeyler sarayım, geri alırım senden onu yine."

Dev anlamaz onun bu kurnazlığını, "Nasıl olsa artık hep o taşıyacak," diye düşünerek geri alır yükünü. Ama alış o alış. Herakles bir daha ardına bile bakmadan koşa koşa uzaklaşır oradan elmalarla.

On ikinci görev: Son olarak bir görev daha yükledi Eurystheus kölesine. Herakles cehennemin bekçisi üç başlı Kerberos köpeğini alıp getirecekti ölüler dünyasından. Hermes ve Athena'nın yardımıyla Hades'e inmeyi başardı kahramanımız. Ölüler hakanı izin verdi Herakles'e Kerberos'u götürmesi için. Ama bir de koşul ileri sürdü: Herakles silahsız olarak boğuşacaktı bu canavarla ve ancak öyle yenebilirse götürecekti onu. Oysa Kerberos'u değil yenmek, yanına bile yaklaşmak olanaksızdı.

Herakles, cehennem bekçisi Kerberos'u getiriyor

Ama gücünün sınırı olmayan kahramanımız bu işin de üstesinden geldi. Sürüye sürüye çıkardı canavarı yerin altından ve Eurystheus'a getirdi. Hayvanın korkunç görünümünden ödü kopan Eurystheus, onu geri götürmesini söyledi Herakles'e.

Herakles'in Öteki Maceraları

Herakles kendisine yüklenen on iki görevi de başarıyla yerine getirmiş ve özgürlüğüne kavuşmuştu ama ne çilesi bitmişti onları bitirmekle ne de maceraları sona ermişti.

Herakles on ikinci görevini de yüzünün akıyla başarıp Thebai'ye dönünce ilk karısı Megara'yı sadık yoldaşı ve yeğeni İolaos'a verdi eş olarak. Sonra da Oikhalia şehrinin kralı Eurytos tarafından düzenlenen ok atma yarışmasına katıldı. Kral, yarışmada kendisini ve oğullarını geçecek olana kızı İole'yi verecekti. Herakles yarışmayı kazandı ama kahramanımızın vaktiyle köle olduğunu öğrenen Eurytos bahaneler ileri sürerek kızını vermek istemedi ona. Buna çok kızan Herakles kralın oğlu İphitos'u öldürdü. Oysa kendisinden yana çıkmıştı İphitos. Sonradan aklı başına gelen Herakles yaptığına pişman oldu ve işlediği suçtan arındırılmak için Apollon'un Delphoi'daki tapınağına başvurdu. Ama rahibe Pythia buna yanaşmayınca Herakles kadını tehdit etti ve kutsal üç ayaklı kazanı alıp götürmeye kalkıştı. Bunun üzerine bizzat Apollon Tanrı geldi tapınağını korumaya. Ama Herakles ona da kafa tutmaktan çekinmedi. Tam kavga başlayacaktı ki Zeus yıldırımlarıyla girdi araya ve kavgacıları ayırdı.

Herakles'ten çok Apollon'un işine gelmiş olmalıydı bu. Çünkü bu gözünü budaktan esirgemez kahramanla kapışmayı hiç de gözü kesmiyordu Apollon'un, işin aslına bakılırsa.

Ama Herakles'in bu zorbaca davranışları cezasız kalmadı yine de ve bir kez daha köle oldu. Bu sefer de bir kadının, Lydia kraliçesi Omphale'nin hizmetine girdi. Omphale olmayacak işleri gördürüp eğleniyordu bu dev cüsseli güçlü kölesiyle. Ona yün ördürttü, yer sildirtti, bulaşık yıkattırdı kadın gibi entariler giydirterek. Ama söylenenlere bakılırsa bu hizmet gündüzle sınırlı değildi ve kraliçenin yatağında da devam ediyordu geceleri. Bu da Lydia tahtına Heraklesoğulları soyunu çıkarmıştı daha sonra.

Neyse, bu kölelik de sona erdi ve Herakles başka maceraların içine attı kendini. Önce Troia kralı Laomedon'dan öcünü aldı.

Troia şehrinin surlarını Poseidon yapmıştı Laomedon'a Zeus'un isteği üzerine. Apollon da kralın sürülerini gütmüştü. Ama hizmetleri sona erince Laomedon tanrıların ücretlerini ödemek istemedi. Üstelik bir de ellerini ayaklarını bağlayıp kulaklarını keserek köle diye satmakla tehdit etti onları. Bunun üzerine Poseidon bir ejderha salar şehrin üzerine her yanı kasıp kavuran. Tanrı sözcüsü, bu ejderhadan kurtulmanın yolunun kralın kızı Hesione'yi kurban etmek olduğunu söyler. Laomedon da kabul etmek zorunda kalır bunu. Andromeda öyküsünde olduğu gibi bir kayaya bağlanır Hesione. O sırada oradan geçmekte olan Herakles kızı kurtaracağını söyler ama karşılık olarak da kraldan büyülü atlarını kendisine vermesini ister. Bu atları, Ganymedes'i kaçırması karşılığı olarak Zeus, Laomedon'un babası Tros'a vermişti.

Laomedon Herakles'in bu isteğini kabul eder ama kahramanımız ejderhayı öldürüp de kızı kurtarınca bir kez daha döner sözünden. İşte ilk iş olarak bunun öcünü aldı Herakles. Laomedon'la savaştı, onu ve bir tanesi dışında bütün oğullarını öldürdü. Hesione'ye, kardeşlerinden birini kurtarması hakkını vermişti. Hesione de en küçük kardeşi Podarkes'i kurtardı üzerine örtüsünü atarak. Çocuğa bu olaydan sonra Priamos (satın alınmış) adı verildi.

Herakles, Kalydon kralı Oineus'un kızı Deianeira ile evlenecekti. Bunu Hades'e indiği sırada karşılaştığı Meleagros istemişti ondan. Meleagros Deianeira'nın erkek kardeşiydi. Herakles Meleagros'un bu dileğini yerine getirmek için Kalydon'a gitti. Ne var ki ırmak tanrı Akheloos da talip olmuştu güzel Deianeira'ya. İki rakip dövüşürler kızı elde etmek için. Ama kahramanımızın sınırsız gücüne rakip mi dayanır? Akheloos bu dövüşte kahramanımızdan kurtulmak için şekilden şekile girer. Yılan olur kıvrım kıvrım, derken boğaya dönüşür, Herakles kırar boğanın boynuzunu, peri Amaltheia da çiçek ve meyvayla doldurur onun içini.

Velhasıl ne şekle girerse girsin Akheloos sonunda pes etmek zorunda kalır Herakles karşısında. Kızı da kahramanımız alır.

Herakles'in Hyllos adında bir çocuğu olmuştu Deianeira'dan. Yiğit bir süre sonra karısı ve oğluyla bir yolculuğa çıktı. Derken bir ırmakla karşılaştılar. Herakles bir raslantı eseri karşılarına çıkan at-adam Nessos'tan ricada bulundu, karısını öteki kıyıya geçirsin diye. Kentauros Deianeira'yı sırtına aldı ama ırmağın ortasına varınca kadını kaçırmaya –bir söylentiye göre de tecavüze– kalkıştı. Karısının çığlıkla-

rını duyan Herakles Lerne ejderinin kanına batırmış olduğu zehirli oklarıyla vurdu Nessos'u. At-adam ölmeden önce yarasından akan kandan verdi genç kadına şu sözlerle:

"Benim kanım sihirli bir kandır Deiaeneira. Al ondan, bakarsın işine yarar bir gün. Kocanın sana karşı sevgisinin azaldığını hissedersen bir gömleği bula benim kanıma ve onu giydir kocana. Sana olan sevgisinin kat kat arttığını göreceksin."

Deianeira inandı bu tuhaf yaratığın sözlerine ve kanı aldı. Bir süre sonra da Herakles Eurytos'ta yarım kalan öcünü almak için Oikhaiia'ya gitti. Sözünü tutmayan kralı öldürdü ve kızı İole'yi de tutsak olarak aldı.

Bu arada dedikodular almış yürümüş, Herakles'in İole'ye vurulduğu, onu karısının üzerine kuma olarak götüreceği söylentileri Deianeira'nın kulaklarına kadar ulaşmıştı. Büyük bir öfkeye ve kıskançlığa kapıldı Deianeira. Kocası yeni bir gömlek göndermesini istemişti Deianeira'dan. Deianeira'nın aklına Nessos'un büyülü kanı geldi. Gömleği bu kana batırdı ve öyle yolladı kocasına. Herakles bu gömleği sırtına geçirir geçirmez eskisinden de çok sevecekti Deianeira'yı. Hiç değilse öyle sanıyordu kadın. Kötü niyetli Kentauros'un, soyunun öcünü almak için onu hem de karısı eliyle öldürtmek istediğini nereden bilecekti Deianeira?

Hiçbir şeyden kuşku duymayan Herakles giydi gömleği sırtına. Ama daha giymesiyle korkunç bir acı duydu bütün vücudunda. Gömlek kor gibi yakıyordu gövdesini. Derken bu acı en küçük hücrelerine değin yayıldı. Onca acılara göğüs geren kahraman, dişini sıktı inlememek için. Ama duyduğu acı üstün geldi onun dayanma gücüne. Öyle bir haykır-

dı ki sesi ormanlık Oita dağını baştanbaşa kapladı. Gömleği yırtmak isterken derileri de yüzülüyordu birlikte. Nice güçlü olursa olsun hiç bir ölümlünün dayanabileceği bir acı değildi bu. Sonunda bir odun yığını hazırlattı Oita dağında ve kendisini alevlerin içine attı bu acıdan kurtulmak için. Alevler yükselirken tanrıça Athena göründü tüm görkemi ve güzelliğiyle. Tanrıça elinden tuttu korkusuz yiğidi, Olympos'a doğru yükseldiler birlikte. Tanrılar orada alkışlarla karşıladılar böylesine inanılmaz işler başaran kahramanı. Herakles de bir tanrı olmuştu artık orada ölmezliğe kavuşarak. Tanrılar başbuğu sonsuz gençlik ve güzellik tanrıçası Hebe'yi verdi Herakles'e eş olarak.

Deianeira ise bilmeyerek aracı olduğu bu cinayetten dolayı dayanılmaz bir pişmanlık duydu. Bir türlü bağışlayamıyordu kendisini kötü niyetli at-adamın sözlerine inandığı için. Bu vicdan azabına dayanamayarak en sonunda o da son verdi yaşamına kendi elleriyle.

Başka maceraları da vardı Herakles'in bunların dışında. Geryoneus'un sürülerini getirmeye giderken Mısır'dan geçmişti. Mısır'da Busiris adında zalim bir kral vardı. Oraya gelen yabancıları Zeus'a kurban ediyordu. Herakles'e de aynı şeyi yapmak istemişti. Kahramanımızın başına çelenkler koymuş, kollarını bağlamış ve sunağa götürmüştü. Ama nasıl bir belaya çattığını nereden bilsin Busiris? Kahramanımız kollarındaki sargıları çürük birer iplik gibi çatır çatır koparınca o zaman aklı başına geldi zalim kralın ama iş işten de geçmişti artık. Herakles sunakta ne Busiris'i sağ bıraktı, ne oğullarını ne de kendisini elleri kolları bağlı olarak kurban etmek üzere bekleyen kasapları.

Değişik bir anlatıma göre Busiris İspanya'nın bir zorba kralıymış. Atlas kızlarının güzelliğini duymuş ve korsanlarına kaçırttırmış onları. Ama Herakles de korsanların peşi sıra gidip yakalamış ve de bir güzel tepelemiş hepsini. Sonra da gidip Busiris'i öldürmüş.

Dev Antaios Poseidon ile Toprak'ın oğluydu. Yoluna kim çıkarsa kendisiyle güreşmeye zorluyor ve kollarının korkunç gücüyle sıka sıka kemiklerini kırıyordu bahtsız yolcuların. Öldürdüğü adamların kafataslarıyla bir tapınak yükseltecekti babası Poseidon için.

Herakles Libya çölünden geçerken onun da karşısına çıktı dev adam ve güreşmeye zorladı yiğidi. Antaios'tan daha güçlü olan Herakles kaldırıp kaldırıp yere çarptı devi ama Antaios yere her düşüşünde anası Toprak'tan güç alıyor ve fırlayıp yeniden dikiliyordu Herakles'in karşısına. Bunu fark eden kahraman, sonuncu karşılaşmalarında kolları arasında sıkarak boğdu dev adamı.

Herakles altın elmaları almaya giderken yolu Kafkas Dağları'na düşmüş ve Prometheus'la karşılaşmıştı. Ona Atlas'ın yerini söyleyen Prometheus olmuştu. Herakles de onun bu yardımına karşılık her gün gelerek büyüyen karaciğerini yiyen kartalı öldürmüştü.

Kahramanımız Argonautlar seferinin de bir bölümüne katılmıştı bunca macera arasında. Herakles, gönül verdiği güzel delikanlı Hylas ile birlikte katılmıştı bu sefere. Mysia bölgesinde Herakles ve Hylas da karaya çıkarlar öteki gemicilerle. Herakles kürek yapmak için ağaç keserken Hylas da su bulmak üzere ormana dalar. Orman perileri bu güzel delikanlıyı kaçırıp aralarına alırlar ona ölümsüzlük vermek

Argo gemisinin yapılışı

için. Herakles dostunu aramaya gittiği sırada gemi demir alınca kahramanımız seferin bundan sonrasına katılamaz.

Kalydon domuzunu yakalamak için Meleagros tarafından düzenlenen ava da katılmıştı Herakles. Ama pek öyle önemli bir rolü yoktur orada. Bu olayın baş kişisi Meleagros'tur.

Herakles bu arada bir haydutu daha kaldırmıştır ortadan. Savaş tanrısı Ares'in oğlu Kyknos, Delphoi'a kim gelirse öldürürmüş. Sonunda öteki zalimler gibi Herakles'le karşılaşmış bir gün. Aynı şeyi ona yapacakmış ama tersine kendi kellesi gitmiş. Bunun üzerine, Ares inmiş Olympos'tan oğlunun öcünü almak için ama Herakles de onu kalçasından yaralayarak indiğine ineceğine pişman etmiş. Neredeyse sayısız denecek yenilgilerinden birini de yenilmez Herakles karşısında alan Ares, süklüm püklüm dönmüş Olympos'a.

Sparta kralı Tyndareos'un elinden kardeşi Hippokoon tahtını zorla almış, üstelik de ülkeden sürmüştü kralı. Tyndareos'un yardım dileği üzerine bu işe de karıştı Herakles, Hippokoon'u öldürerek tahtı Tyndareos'a iade etti.

Sicilya yakınlarındaki Pithekussai adalarında Akhenon ve Passalos adında iki kardeş yaşardı. "Pithekos" (maymun) sözcüğünden türeyen bu ad "maymun dolu" anlamına geliyor. Buranın halkı kötülük ve düzenbazlıkları yüzünden maymuna dönüştürülmüştü ve onun için bu ad verilmişti adalara da. Halkına da "kerkops" (maymun adam) denirdi.

Bu iki kardeş kavgacılıkları ve haylazlıklarıyla yaka silktirmişlerdi çevrelerine. Gelene geçene sataşıyorlardı. Anneleri Sennon bir gün onlara "kara bacaklı" bir adamdan kendilerini sakınmalarını öğütlemişti.

Günün birinde bir ağacın altında uyumakta olan Herakles'e rastladılar ve ona sataşmaya kalktılar, başlarına neler geleceğini bilmeden. Kahramanımız onları ayaklarından birbirlerine bağladı ve yanından hiç ayırmadığı topuzuna başaşağı astı ikisini de. Sonra da vurdu sırtına topuzunu, iki kafadar başları yerde, ayakları havada çırpınıp dururlarken o avdan dönen bir avcı gibi girdi şehre. Akhenon ve Passalos, "Korkmamız gereken kara bacaklı buymuş meğer," dediler. Bu sözleri duyan Herakles bastı kahkahayı ve iki kardeşi serbest bıraktı.

Herakles'in bir kavgası da Hephaistos'un oğlu Kakos ile olmuştu. Yarı satyr, yarı insan, adının da belirttiği gibi kötünün kötüsü bir yaratıktı bu. Ağzından alevler saçardı ve çok da iriydi.

Herakles Geryoneus'un sürülerini almış dönüyordu. Tiber nehri kıyısında bir mola verdi. Sürüleri otlarken kendisi de bir ağacın gölgesine çekilip biraz kestirmek istedi.

O sırada Kakos da dolaşmaktaydı orada, kahramanımızın uyuduğunu görünce sürüden sekiz öküz çaldı ve mağarasına götürdü. Kahramanımız uyanmış ve gitmeye hazırlanıyordu ki sürüdeki öküzler böğürmeye başladılar. Mağaraya kapatılmış öküzler de yanıt verdiler ona böğürtüleriyle. Bunun üzerine Herakles öfkeyle mağaraya doğru seğirtti ama girişi koca bir kaya kapatmıştı ve de bu kaya Hephaistos'un dövdüğü bir zincirle de sımsıkı tutturulmuştu. Herakles kayayı yerinden oynatarak içeri girecek kadar bir yol açtı kendisine ve devasa yaratık ağzından burnundan alevler püskürtedursun, o sımsıkı kavradığı gibi kollarıyla, öldürdü Kakos'u.

Yunan mitolojisinin bu en güçlü yiğidinden sonra öteki kahraman maceralarını da görelim.

MİTOLOJİNİN
ÖTEKİ KAHRAMANLARI

Efsaneler dünyasındaki bütün kahramanlar Zeus'un doğrudan kendi çocukları değildir. Bunların arasında tanrılar başbuğunun uzak torunları olanlar da bulunduğu gibi, başka tanrıların soyundan gelenler de vardır. Kimileri de bir şehrin kurucusu ya da bir soyun başıdır. Bu kahramanları da tanımaya çalışalım.

DEUKALİON

İnsan soyu saygısızlık içindeydi tanrılara karşı. Onlara olan görevlerini yerine getirmiyorlar, kurban kesmiyorlar, tapınaklar yükseltmiyorlardı. Kendi aşağılık zevklerine dalmışlar ve tanrıları unutmuşlardı artık. Cezalandırmak gerekirdi isyancı soyu. Ama bunu yapmadan önce Zeus, dünyada belki doğru bir insan kalmıştır umuduyla Arkadia kralı Lykaon'un sarayına gitti, bir ölümlü biçimine girerek. Sınamak istiyordu onun davranışını.

Kral da konuğunun bir tanrı olmasından kuşkulanmıştı. Ona insan eti sundu yemekte anlayıp anlayamayacağını öğrenmek için. Ölümsüzler hakanı, hemen anlamıştı sofraya konanın insan eti olduğunu. Lykaon'un bu küstahlığı karşısında gerekeni yaptı. Yıldırımlarını savurarak onun elli oğlundan kırk dokuzunu öldürdü, kendisine sadık olan en kü-

Kadmos ejderhayı öldürüyor

çük oğluna verdi Arkadia tahtını. Kralı da bir kurda dönüştürdü.

Bu saygısızlık Zeus'un insan soyunu yok etme kararını pekiştirmişti. Bunu da yeryüzüne korkunç bir tufan göndererek yapacaktı.

Uzundur bu tufanın öyküsü. Kısaca özetlemek gerekirse, ne şehir kalmıştı yeryüzünde ne tarla, ne orman ne de canlı yaratık; tanrısal yaratıkların dışında. Ama kurtulan bir çift olmuştu yine de. Prometheus'un oğlu Deukalion ve karısı Pyrrha, yaptıkları bir kayığa binerek kurtarmışlardı canlarını. Sonra yağmur dindi, kayıkları Parnassos dağının tepesine oturdu.

Kendilerinden başka insan kalmadığını gören karı koca yeni bir soy yaratması için yalvardılar tanrılar başbuğuna. Zeus da, "Büyük ananın kemiklerini geriye atın," diye öğüt verdi onlara. Ne demekti büyük ananın kemikleri? Yorum Prometheus'tan geldi: Büyük ana "Toprak"tı; kemikleri de taşlar. Şu halde yerden taş alıp arkalarına atacaklardı ve de öyle yaptılar.

Deukalion'un attıkları taşlardan erkekler, Pyrrha'nınkilerden de kadınlar yaratıldılar. Bu kadınlar ve erkekler ise yeni bir insan soyunun öncüleri oldular.

Daha sonraları anlatılan bir efsaneye göre ise Tufan'dan sağ kurtulan Deukalion ile Pyrrha'nın Hellen adında bir oğulları olmuştu. Hellen dağ perilerinden Orseis ile evlendi ve bu evlilikten Ksuthos, Doros ve Aiolos adında üç oğlu doğdu. Ksuthos da Kreusa ile evlendi ve İon'un babası oldu. Bu efsane Hellen ırkının üç önemli boyu olan Aiol, Dor ve İonların nasıl ortaya çıktıklarını açıklıyor.

KADMOS

Thebai şehrinin kurucusu Kadmos, Fenike kralı Agenor'un oğlu, Zeus'un boğa biçimine girip kaçırdığı Europa'nın da

ağabeyi idi. Kızının kaçırıldığını öğrenen kral Agenor, Kadmos'u göndermişti Europa'yı arayıp bulsun diye.

Kız kardeşinin ardından onu bulmak için ülke ülke dolaşan Kadmos sonunda Delphoi'a geldi ve Apollon tapınağı bilicisinden ne yapması gerektiğini öğrenmek istedi. Bilici, Kadmos'a kız kardeşini artık aramaktan vazgeçmesini söyledi. Bir şehir kurmalıydı o. Bunun için de bir inek yol gösterecekti Kadmos'a. İnek nereye çökerse Kadmos da oraya kuracaktı şehrini.

Bir süre yol aldıktan sonra bir inek sürüsüne rastladı. Bu ineklerden birinin üzerinde ay biçimimle benekler vardı. Biraz sonra sürüden ayrıldı inek, Kadmos da onun ardına takıldı. İnek gitti gitti, sonunda Boiotia bölgesinde bir yere çöktü kaldı. Kadmos da bunun tanrısal bir işaret olduğunu düşünerek oraya kurmaya karar verdi şehrini.

Kadmos, işe başlamadan önce ineği Athena'ya kurban etmek istedi. Arkadaşlarını oradaki büyük ormana yolladı su bulup getirsinler diye. Ormanın içinde bir su kaynağı vardı gerçi ama bir ejderha bekliyordu bu kaynağı. Ares'in çocuğuydu bu ejderha. Ateşten gözleri, üç dili ve üç sıra da dişi vardı. Ormana giren adamlardan birçoğunu öldürdü, kimilerini dişleriyle parçalayarak, kimilerini zehirli soluğu, kimilerini de kıvrım kıvrım gövdesinin kıskaçlarıyla.

Arkadaşlarının dönmediğini gören Kadmos kaygılandı. Ormana daldı ve onların izlerini süre süre geldi ejderhanın olduğu yere. Giysi olarak bir aslanın postu vardı üzerinde, silah olarak da ışıl ışıl parlayan bir kargısı. Ama bütün silahlardan daha değerlisi yüreğiydi onun. Arkadaşları yere serilmiş yatıyorlardı. Ejderha ise koca gövdesini sermiş, onların yaralarından akan kanları yalamaktaydı.

Kadmos, "Ya sizin öcünüzü alırım ya da ben de paylaşırım yazgınızı benim sadık yoldaşlarım," dedi ve koca bir kayayı fırlattı canavarın üzerine. Uzatmayalım, çok zorlu bir savaştan sonra Kadmos tepeledi ejderhayı, tanrıça Athena belirdi o zaman karşısında. Kahramanımıza ejderhanın dişlerini yere ekmesini söyledi. Kadmos tanrıçanın dediğini yapınca baştan ayağa zırhlı, silahlı adamlar çıktı toprağın içinden. "Spartoi" deniyordu bu adamlara "ekilmişler" anlamında. Daha yerden biter bitmez de birbirleriyle kavgaya tutuştular; içlerinde yalnızca beşi sağ kalıncaya değin. Bu beş adam Thebai şehrinin kurucusu oldu, Kadmos'la birlikte.

Ama Kadmos da cezasını çekti Ares'in ejderhasını öldürmenin. Tanrıya yedi yıl kölelik etmek zorunda kaldı. Sonra da kurduğu şehre kral oldu.

Zeus, Ares ile Aphrodite'in kızı Harmonia'yı eş olarak verdi Kadmos'a. Tanrılar armağan olarak bir gerdanlık verdiler geline. Çok güzel ama o ölçüde de uğursuz bir armağan oldu bu gerdanlık. Öyle ki değil yalnızca Kadmos'u, soyunun da ardını bırakmadı bu uğursuzluk. Kadmos ve Harmonia öldükten sonra birer ejderhaya dönüştüler.

PELOPS

Bir başka soybaşı da Pelops'tur. Ancak onun yazgısı da Kadmos'unkine benzeyecek, lanet ve uğursuzluklar, cinayetler, ondan türeyecek kuşakların ardını bırakmayacaktır.

Aslında lanetlenme ve cinayet Pelops'un babasıyla başlar. Pelops'un babası Lydia kralı Tantalos'un öyküsü ilgili bölümde anlatılmıştı. Zeus'un oğluydu Tantalos. En fazla ka-

bul gören anlatıma göre, tanrılar sofrasına sık sık çağrıldığı için şımaran bu kişi onların her şeyi anlayıp anlamayacaklarını sınamak için kendi oğlunu kesip ölümsüzlerin önüne koymuştu yemek diye. Onun bu küstahlığı ve işlediği cinayet kendisinin Tartaros'ta çok ağır bir cezaya çarptırımasına neden olduğu gibi, soyunun da lanetlenmeden pay almasına yol açacaktır. Hem oğlundan hem de kızından türeyen kuşakların ardını bırakmayacaktır uğursuzluklar.

Tanrılar bu yemek olayından sonra yeniden can verirler Pelops'a. Ancak durmadan kaçırılan kızını düşünen Demeter dalgınlıkla Pelops'un bir omuzunu yemişti ama Hermes sonra fildişinden yeni bir omuz yapmıştı ona.

Pelops büyür, başından kimi maceralar geçer. Bir ara denizler tanrısı Poseidon bu güzel çocuğu sarayına kaçırır ve şarap sunucusu olarak kullanır onu. Sonra da değerli atlar armağan ederek Pelops'u yine gönderir yeryüzüne.

Pelops bir gün Elis kralı Oinomaos'un sarayına konuk geldi ve kralın güzel kızı Hippodameia'ya âşık oldu. Kız da gönül vermişti delikanlıya. Kral, kendisinden kızını isteyen konuğuna açıkça "hayır" demedi ama bir koşulla verecekti Hippodameia'yı: Pelops'un kendisini alt etmesi gerekiyordu yapacakları araba yarışmasında. Bu ise neredeyse olanaksızdı. Çünkü kralın arabasına koştuğu atlar Ares'in armağanıydı, ölümlü hiçbir at geçemezdi onları. Daha başka kişiler de kıza istekli olmuşlar ve kralla yarışmışlardı ama hiç biri de yenememişti onu. Oinomaos bir öncelik tanıyordu yarışmacılara, sonra da arkadan yetişip kargısıyla vurarak öldürüyordu onları. Bu da nedensiz değildi çünkü biliciler kızıyla evlenecek adamın onun ölümüne yol açacağını söylemişlerdi.

Pelops –ya da kimi anlatımlara göre Hippodameia– kralın araba sürücüsü Myrtilos'u elde etti. Bu rüşvetin nasıl sağlandığı konusundaki söylentiler de çeşitli. Pelops para önermiş arabacıya. Ülkenin yarısını önerdiğini söyleyenler de var. Kimilerine göre de arabacı Myrtilos'un prenseste gözü varmış ve onunla bir gece geçirmek karşılığında işbirliği yapmış Pelops ve Hippodameia ile.

Her neyse, yarışmadan önce Myrtilos kralın arabasının tekerleklerini gevşetir ya da dingili belli olmayacak biçimde keser. Yarış sırasında tekerlekler fırlayınca Oinomaos da düşer arabadan ve parçalanarak ölür ya da kendini öldürür. Hem ülkesi hem de kızı Pelops'a kalır.

Arabacı ne oldu peki? Pelops, göz göre göre azmettirdiği cinayete kimsenin tanık olmasını istemedi. Arabacıyı da bir yolculuk sırasında denize atarak öldürdü. Myrtilos ölmeden önce beddua etti Pelops'a. Bu doğruysa Tantalos'un laneti üzerine bir lanet daha eklenmiş demek ki.

Hippodameia'dan Atreus ve Thyestes adlarında iki oğlu olmuştu Pelops'un. Bu iki kardeş Pelops'un bir nympheden doğan oğlu Khrysippos'u annelerinin de yardımıyla öldürdüler ama babalarının da lanetine uğradılar. Pelops kovdu çocuklarını ülkeden, onlar da gidip Argos kralı Sthenelos'un yanına sığındılar.

Sthenelos'un oğlu Eurystheus döl bırakmadan ölünce tahtın kime kalacağı konusunda tartışmalar başladı. Atreus'un sürüsünde altın postlu bir koç vardı. Thyestes bu koçu çaldı ve ayrıca Atreus'un karısı Aerope'yi de baştan çıkardı.

Bu altın postlu koçun önemi büyüktü. Hermes'in Pelops'a armağanıydı bu koç ve tahtın simgesiydi. Thyestes bu koçu

çalmakla tahtın kardeşine geçmesini engellemek istemişti. Düşündüğü gibi de oldu. Postun sahibi olduğu için o tahta geçti.

Ne var ki tanrıların da araya karışmasıyla yaptığı düzenbazlık ortaya çıktı Thyestes'in ve tahttan indirildi. Atreus tahta çıkınca hem koçunu hem de karısını çalan bu hayırsız kardeşini kovdu ülkeden. Thyestes giderken yeğeni Pleisthenes'i de götürdü yanında. Onu tıpkı kendi çocuğuymuş gibi büyüttü. Çocuk eli silah tutacak yaşa gelince de kendi öz babasını öldürmeye gönderdi yeğenini.

Nasıl olduysa, delikanlının hangi amaçla geldiği anlaşıldı Atreus'un sarayına. Atreus bilmeden kendi öz oğlunu öldürttü. Ama bunun farkına varınca da korkunç bir öç tasarladı. Kardeşine haber göndererek onunla barışmak ve ülkeyi paylaşmak istediğini bildirdi. Kardeşinin onuruna bir de şölen verecekti sarayda.

Bunca düzenbazlığın kotarıcısı Thyestes'in basireti mi bağlanmıştı ne; hiçbir kuşkuya kapılmadan Atreus'un verdiği şölene gitti, iki oğlunu da götürdü birlikte.

Atreus Thyestes'in haberi olmadan çocukları kestirtip pişirttirdi ve de yemek diye çıkarttırdı babalarının önüne. Hiçbir şeyin farkına varmayan Thyestes afiyetle yedi kendi öz çocuklarını.

Yemekten sonra iki kardeş, geçmişe bir sünger çekmek ve dargınlıkları unutmak için birbirlerine söz verdiler, göğü de tanık tutarak. Thyestes bir ara çocuklarını görmek istedi. Bir tepsi içinde çocukların başları, elleri ve ayakları getirildi babalarına. Bunu gören Thyestes nefret ve dehşet içinde lanet-

ler savurarak masayı devirdi. Her şeyi gören Güneş de görmüştü bu korkunç cinayeti. Öylesine tiksinti duymuş ve ürkmüştü ki o gün yolunu tamamlamadan geri döndü Güneştanrı Helios.

Thyestes öç duygusuyla yanıp tutuşuyordu. Kardeşine verdiği sözün bu iğrenç cinayetten sonra bir geçerliliği kalmamıştı artık. Ama o, bu duygular içinde daha da iğrenç bir suç işledi. Kendi öz kızı Pelopeia'yı iğfal etti ve ondan doğan oğlu Aigisthos'u annesiyle birlikte Atreus'un sarayına yolladı.

Arap saçına dönen bu öykü Arteus'un, "Kimdir bunlar, neyin nesidirler?" diye hiçbir kuşkuya kapılmadan ana oğlu sarayına alması, üstelik bir de anneyle evlenmesiyle sürer gider. Atreus çocuğu kendi oğlu gibi büyütür, sonra da Thyestes'i öldürmeye gönderir. Ama Aigisthos asıl babasının Thyestes olduğunu öğrenir; onun yerine Atreus'u öldürür. Bu cinayetten sonra Thyestes çıkar Argos tahtına.

Ne var ki Tantalos soyunu kovalayan lanet sonucu, entrika ve cinayetler burada da bitecek değildir. Atreus'un oğlu Agamemnon'da da sürecektir uğursuzluklar, daha ilerde görüleceği gibi.

NİOBE

Tantalos soyundaki lanet onun yalnızca oğlundan türeyenlerde değil kızından doğanlarda da gösterir kendisini.

Tantalos'un kızıydı Niobe, Thebai kralı Amphion'un da karısı. Öyle anlaşılıyor ki hem Tantalos hem de Thebai soyunun laneti gelip bu talihsiz prenseste birleşmişti.

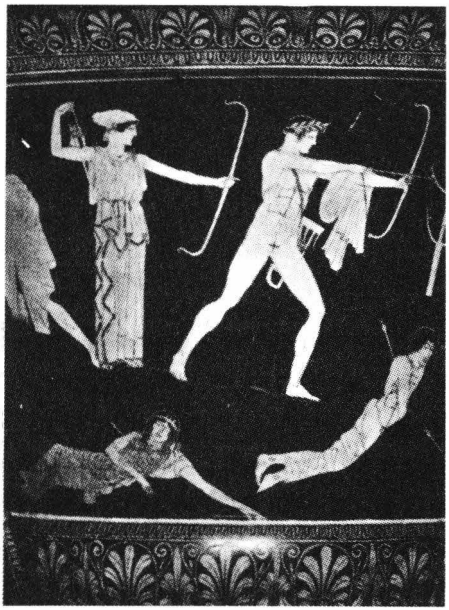
Niobe'nin öyküsünü kısa bir biçimde Homeros anlatır önce. Yüzyıllar sonra da Latin ozanı Ovidius daha ayrıntılı ve şairane bir biçimde yineler aynı öyküyü. Aiskhylos'un da bir tragedyası vardır bu konuda. Başka ozanlar, ressamlar, heykeltraşlar da işlemişlerdir bu konuyu değişik çağlarda.

Niobe'nin altısı oğlan, altısı kız on iki çocuğu olmuştu. Tanrılar sofrasında yemek yediği için gururlanan, bu yüzden de bağışlanmaz bir cezaya çarptırılan Tantalos'un övüngenliği kızına da geçmişti ve Niobe sözlerini sakınmaması yüzünden başına gelecek felaketlere çanak tutmuştu adeta. Üstelik tanrıçayla boy ölçüşmeye kalkan yurttaşı Arakhne'nin başına ne geldiğini bile bile, o da bir başka tanrıça hakkında atıp tutmuştu.

Apollon ve Artemis'in anneleri Leto için düzenlenen bir törende şöyle demişti Niobe:

"Benim için daha hiçbir saçı saçılmaz ve buhur yakılmazken Leto adına yapılan bu kutlamalar, bu tapınaklar da neyin nesi? Benim babam Tantalos, tanrılar şölenine çağırılma onuruna erişmiş tek insandır; annemse Pleiadların kız kardeşi. Bir büyükbabam gökkubbeyi omuzlarında taşıyan Atlas, bir başka büyükbabam da tanrılar başbuğu Zeus'tur. O kayınbabam da olur benim. Bütün bunlara on iki çocuğumu da ekleyin; o zaman ben gururlanmayayım da kim gururlansın? On iki çocuğun yanında yalnızca iki çocuğun sözü mü olurmuş tanrısal da olsalar? Ama Leto kasım kasım kasılıyor bununla. Gelsin de benim çocuklarımı görsün, anlar o zaman neymiş döl bereketi."

Bir ölümlünün kendisini aşağılamasından dolayı son derece üzülen Leto gider anlatır bunu çocuklarına ve bu aşağı-

Niobe'nin on iki çocuğunun Apollon ve Artemis tarafından öldürülmeleri

lamayı karşılıksız bırakmamalarını ister onlardan. Çocuklar yerine getirmez olurlar mı analarının dileğini? Kuşanırlar ok ve yaylarını gidip avlarlar haddini bilmez Niobe'nin günahsız on iki çocuğunu tek tek. Kimi at sürerken, kimileri güreş tutarken çiçekli Phrygia çayırlarında, kimi koşarken dudaklarında gülücüklerle, kimileri yemyeşil otlar üzerinde sere serpe uzanıp yatarken, kimileri de Toprak Ana'nın sunduğu yabani çiçekleri toplarken hedef olur okçu tanrı ve tanrıçanın ölüm kusan silahlarına. Her biri olduğu yerde kalır, niye çarptırıldığını anlayamadan bu tanrısal cezaya.

Dayanır mı bir ana yüreği böylesi bir acıya? Günlerce yaş döker Niobe. Sonra organları sertleşir yavaş yavaş duyularıyla birlikte. Derken bütün vücudu taş keser günün birinde, kıpırdayamaz olur yerinden. Ama gözyaşları akar durmadan binlerce yıldır, yitirdiği on iki çocuğunun ardından.

Manisa şehrinde bir taş vardır. Uzaktan bakıldığında bir kadın başını andırır bu iri taş parçası. Gözlerinden yaş akan

bir kadın başı. Derler ki Niobe'ymiş o; Phrygia çayırlarında okçu kardeşler tarafından savunmasızca tek tek avlanan çocukların annesi. Göz pınarları canlıymış hâlâ, tüm gövdesi taş kesmesine rağmen. "Ağlayan Kaya" diyorlar bu kadın başlı kayaya. Gerçekten Niobe miydi o bilinmez ama böyle yakıştırılmış bu efsane, böyle yorumlanmış. Ne denir?

Niobe bir Anadolu kadınıydı. Doğurgan Anadolu anasını, bir başka deyişle Toprak Ana'yı simgeliyordu. Kadını her şeyden üstün tutan anaerkil düzenin bir simgesiydi. Leto da Anadolulu idi köken olarak ve de tanrı anasıydı, hem Apollon hem de Artemis'e hayat vermiş olarak.

İşin aslına bakılırsa her ikisi de geleneksel Anadolu Ana Tanrıçası zincirinin birer halkasıydı. Dahası Niobe Leto'nun kendisiydi, Leto da Niobe'nin. Biri Lykialıydı öteki Phrygialı ama her ikisi de Anadoluluydu. Neyse...

Niobe'yi doğurganlığından dolayı kıskanan Leto değildi yalnızca. Eltisi de kıskanmıştı onu. Aedon (Bülbül) adındaki bu kadının tek bir çocuğu olmuştu. Bu yüzden amansız bir kin bağlamıştı Niobe'ye. Onun en büyük oğlunu öldürmeye karar verdi. Ama tanrılar hoş görmediler onun bu cinayet işlemeye varan kıskançlığını ve Aedon'u şaşırttılar. Aedon, Niobe'nin oğlunu öldürüyorum diye kendi biricik çocuğu İtylos'u öldürdü, bir gece karanlığında. Sonra da duyduğu büyük acıdan, "İtylos! İtylos!" diye sayıklamaya başladı her gece. Tanrılar yine de acıyıp bir bülbüle dönüştürdüler Aedon'u. O güzel ötüşlü bülbül, acısından her gece, "İtylos! İtylos!" diye bilmeden kendi elleriyle öldürdüğü oğlunu arayan Aedon'dan başkası değilmiş.

THESEUS

Atina kralı Aigeus iki kez evlenmişti ama hiç çocuğu olmamıştı. Delphoi tapınağına giderek ne yapması gerektiği konusunda akıl danıştı. Bilici ona, bir çocuk sahibi olmayı düşünmeden önce şehrini yeniden ele geçirmesini söyledi. Sonra bir şeyler daha dedi ama Aigeus hiçbir şey anlamadı onun bu sözlerinden.

Atina'ya dönmeden önce Troizen'e uğradı Aigeus. Oranın kralı Pittheus bilge bir insandı; Aigeus'un da akrabası olurdu. Bilicinin sözlerini o yorumlayabilirdi belki.

Buna pek de gerek kalmadığı anlaşılıyor öykünün gidişinden. Pittheus'un Aithra adında bir kızı vardı çünkü ve yemekte içtiği şaraplarla iyice sarhoş olan Aigeus, o geceyi bu güzel kızın kollarında geçirdi. Aithra Theseus'a gebe kaldı o gece.

Aigeus ertesi sabah oradan ayrıldı. Yola çıkmadan önce de Aithra'ya, eğer bir oğlu olursa onu yanında büyütmesini, bir sınamadan geçmedikçe de babasının kim olduğunu açıklamamasını söyledi. Sonra koca bir kayanın altına kılıcını ve sandallarını gizledi; Aithra'ya da, "Sınama bu olacak işte," dedi. "Eğer büyüyüp de tek başına bu kayayı kaldıracak güce erişirse, o zaman bu sakladıklarını da alıp gelsin, bulsun beni Atina'da."

Küçük Theseus böylece büyükbabasının sarayında, Kentauros Kheiron'un ve eğitmen Konnidas'ın gözetiminde büyüdü. Daha çocukluğunda ne yaman bir yiğit olacağını belli etmişti.

Günün birinde Herakles gelmişti Pittheus'un sarayına. Her zaman üzerinde taşıdığı aslan postunu yere bırakmıştı. Postu canlı bir aslan sanmıştı herkes ve korkuyla sağa sola kaçışmıştı. Theseus ise kılıcını çekip postun üzerine yürümüştü.

Çocuk on altı yaşına gelince Aithra onu, Aigeus'un silahlarını altına sakladığı kayanın yanına götürdü. Theseus hiç güçlük çekmeden kayayı kaldırdı, altından kılıcı ve sandalları aldı. O zaman annesi söyledi ona babasının kim olduğunu.

Theseus babasını bulmak üzere yola çıktı. Denizden de gidilebilirdi Atina'ya, karadan da. Deniz yolu daha güvenliydi ama o tehlikeli olan kara yolculuğunu seçti. Her yer haydutlar ve canavarlarla doluydu. Ama Herakles'in kahramanlık öykülerini dinleye dinleye büyüyen Theseus da onun gibi olmak istediğinden yapılan uyarılara kulak asmadı.

Yolda önce Periphetes adlı haydutla karşılaştı. Hephaistos'un oğluydu bu. Elinde bir topuzu vardı, karşısına çıkanları bununla öldürürdü. Ama Theseus bu haydudun boğazına göre lokma değildi. Onu kendi silahıyla tepeledi ve de topuza el koydu.

İkinci olarak "Pityokamptes" (Çambüken) adıyla tanınan haydut çıktı karşısına. Asıl adı Sinis olan bu haydut iki çam ağacını eğerek kurbanının bir ayağını ağacın birine, öteki ayağını da diğerine bağlardı. Sonra da ağaçları bırakır, zavallı kurbanın her bir bacağı bir ağaçta kalırdı. Theseus onun başkalarına yaptığı gibi yaptı ona da.

Hakkından geldiği üçüncü haydut Skiron'du. Bu haydut yolcuları kendi ayaklarını yıkatmaya zorluyordu bir uçurumun kıyısında ve onlar bunu yaparken de bir tekme atarak

yuvarlıyordu uçurumdan aşağı. Theseus da ona ayaklarını yıkattı, sonra da vurduğu gibi tekmeyi haydutu uçurumdan aşağı attı.

Kerkyon diye bir dev vardı. Poseidon'un oğluydu. Karşısına çıkan herkesi kendisiyle güreşmeye zorlardı ve kimse de bu deve güç yetiremediği için yenilirlerdi ona. Dev de öldürürdü onları. Ama Theseus'la da güreşmeye kalkınca yenilen ve öldürülen kendisi oldu.

Theseus'un karşısına son çıkan haydut Prokrustes olmuştu. Bir yatağı vardı bu haydutun. Eline düşme bahtsızlığına uğrayan kişileri bu yatağa yatırırdı. Eğer boyu yataktan kısaysa gövdesinden çeke çeke uzatırdı yatakla aynı boya gelene değin. Uzunsa o zaman da keserek yatak boyuna denk getirirdi kurbanını. Theseus bu haydutun da hakkından geldi onun kendi yöntemiyle.

Bu arada bir de canavar tepeledi kahramanımız. Krommyon diye, Typhon ve Ekhidna dölünden bir domuzdu bu.

Kahramanımız, Herakles örneği olağanüstü bir gözüpeklik ve güçle bütün bu işlerin üstesinden gele gele Atina'ya vardı. Ama ünü kendisinden önce varmıştı oraya.

Kral Aigeus, oğlu olduğunu bilmediği bu genç yiğidi sarayında verdiği bir şölene çağırdı. Kral o sırada büyücü Medeia'ya tutulmuştu ve onunla birlikte yaşıyordu sarayında. Medeia Theseus'un kim olduğunu öğrenmişti ama Aigeusa söylemedi bunu. Yalnız, bu yabancının onun tahtını elinden alabileceğini bildirdi. Aigeus, Medeia'nın hazırlayacağı bir zehirle öldürmeliydi bu yabancı genci.

Aigeus konuğuna zehirli şarabı uzatırken içsin diye, Theseus da kılıcını çıkarmıştı kendisini tanıtmak için babasına.

Kabzadaki armayı gören Aigeus, delikanlı tam kupayı kafasına dikmek üzereyken kaptı onu elinden. Kendi oğlunu öldürecekti az daha. Onu bu aşağılık cinayete iten kadını aradı ama o, başına gelecekleri anladığı için çoktan kaçıp gitmişti.

Babasının büyük bir sevgiyle bağrına bastığı Theseus'u bir başka önemli ama o denli de zor görev bekliyordu. Girit'e Minotauros'u öldürmeye gidecekti kahramanımız.

Vaktiyle Poseidon, yine kendisine kurban edilmesi koşuluyla bir ak boğa armağan etmişti Girit kralı Minos'a. Ama boğanın güzelliğini gören Minos kıyamamıştı ona. Bunun üzerine boğayı delirtmişti Poseidon. Bu hayvanı Herakles diri diri yakalayıp Marathon ovasına getirmiş, orada da serbest bırakmıştı. Şimdi de o yöreyi kasıp kavuruyordu boğa.

Poseidon boğayı delirtmekle de yetinmemiş, bir de Minos'un karısı Pasiphae'yi âşık etmişti ona. Boğayla birleşebilmek için yanıp tutuşan Pasiphae, elinden daha birçok iş gelen mimar ve yontucu Daidalos'a bir inek heykeli yaptırtmıştı. Heykelin içine giren Pasiphae muradına ermişti ermesine ama dünyaya da bir canavar getirmişti Minotauros (Minos'un boğası) adıyla. Boğa başlı insan gövdeli bir yaratıktı bu.

Minos, mimar Daidalos'a bir de içine girenin bir daha çıkamayacağı, yolları karmakarışık bir bina yaptırtarak Minotauros'u oraya kapattırdı.

Theseus'un Atina'ya gelmesinden önce Minos'un oğlu Androgeos, Panathenaia bayramlarına katılmak üzere konuk olarak gelmişti Aigeus'un sarayına. Aigeus, bütün yarışmaları kazanan bu gencin başarısını kıskandığı için mi nedir; onu Marathon ovasının altını üstüne getiren boğayı öldürmeye gönderdi. Zavallı genç bu azgın canavarı öldüreyim derken kendisi canından oldu. Buna çok öfkelenen Minos

konukluk haklarını hiçe sayan Aigeus'u cezalandırmak için Atina üzerine yürüdü. Önce Megara'yı kuşattı. Bu şehrin başında Aigeus'un kardeşi Nisos bulunuyordu yönetici olarak. Erguvan renkli tek bir saçı vardı Nisos'un ve bu tılsımlı saça onun bütün yaşamı bağlıydı. Nisos'un kızı Skylla, Minos'u uzaktan görmüş ve âşık olmuştu Girit kralına. Babası uyuduğu sırada bu saçı kesti, Nisos da o anda öldü. Skylla sevgisinin belirtisi olarak bu saçı Minos'a sundu ama kral, Skylla'nın baba katilliğinden ve vatan hainliğinden öylesine tiksinmişti ki hakaretlerle kovdu kızı. Böyle bir davranışı hiç beklemeyen Skylla kendini denize attı. Atar atmaz da bir kuşa dönüşüverdi. O anda bir atmaca beliriverdi tepesinde. Kuş korkuyla ondan kaçmak isteyince atmaca da ardına takıldı kuşun, o gün bu gündür de durmadan kovalarmış bu küçük kuşu. Skylla'nın babası Nisos'muş bu atmaca. Kızını yakalayıp öcünü almak istermiş hep.

Minos tiksintiyle kovmuştu Skylla'yı ihanetinden dolayı ama bu ihanetten yararlanmakta da gecikmedi. Başsız kalan Megara'yı aldı önce, sonra da Aigeus'u yenip ağır bir vergiye bağladı Atina'yı. Aigeus her yıl yedi genç kız ve yedi delikanlı gönderecekti Girit'e, Minotauros'a yem olsunlar diye.

Theseus babasından bu olanları işitince kendisi de bu ölüm yolculuğuna katılmak istedi gönüllü olarak. Canavarın hakkından gelebileceğini düşünüyordu. Ama bu arada bir başka sorun çıkmıştı, babasının başına. Aigeus'un kardeşi Pallas'ın elli oğlu Atina tahtı üzerinde hak iddia ediyorlardı. Bir düzenle tahtı ele geçirmek, Aigeus ile Theseus'u da öldürmek istiyorlardı. Ama bu düzenleri ortaya çıktı ve hepsi de Theseus'un elinde can verdiler.

Theseus artık yola çıkabilirdi kurbanlık öteki gençlerle birlikte. Gemi, yas belirtisi olarak, yola çıkarken kara yelkenler açmıştı. Eğer Theseus canavarı öldürmeyi başarırsa dönüşte de ak yelken açacaktı sevinç belirtisi diye.

Theseus gerçi Aigeus'un oğluydu ama söylendiğine göre annesi Aithra, Poseidon'la da bir gece geçirmişti. Bu nedenle denizler hakanının da oğlu sayılıyordu kahramanımız. Derler ki bu deniz yolculuğunda Theseus bir ara denize dalmış da Nereidler alıp babasının sarayına götürmüşler onu. Denizler ecesi Amphitrite, pırıl pırıl parlayan bir altın çelenk armağan etmiş üvey oğluna.

Uzatmayalım; gemi Girit'e vardı, yolculuk da sona erdi. Ama bu on dört genç kız ve delikanlının yaşamlarının da sona ermesi demekti, az sonra.

Kurbanlık gençler saygın konuklar gibi ağırlandılar önce. Bir şölen düzenlendi onlar için, tıpkı bir idam mahkûmunun son arzusunu yerine getirircesine. Herkes acıyordu bu bahtsız gençlere; saygı da duyuyorlardı ayrıca. Çünkü bu yabancı gençler kendilerini kurban ederek Giritli gençlerin canlarını kurtarıyorlardı.

Ama bir de aşk doğmuştu bu şölen sırasında. Minos'un kızı Ariadne görür görmez vuruldu yakışıklı Theseus'a. Onunla konuştu, anlaştı. O, karmakarışık dehlizlerde yolunu bulması için yardım edecekti kahramanımıza ama bir de koşulu vardı: Theseus bu kavgadan yüzünün akıyla çıkarsa evlenecekti onunla. Bir de yemin ettirdi delikanlıya.

Theseus labirente girmeden önce bir yün yumağı verdi genç kız ona. Yumağın bir ucundan da kendisi tuttu. Kahramanımız bu yumağı çöze çöze ilerliyordu karanlık dehlizler-

de. Amphitrite'nin verdiği parıltılı çelenkle de önünü aydınlatıyordu.

Gide gide vardı Minotauros'un inine. Silahsızdı Theseus ama olağanüstü güçlü kollarıyla silaha gereksinme de duymuyordu zaten. Yumruklarıyla kafasına vura vura öldürdü canavarı. Öteki kurbanlık gençler de onunla birlikteydiler. Dönüşte yumağın yardımıyla yine kolayca çıktılar o geçit vermez dehlizlerden.

Ülkelerine dönebilirlerdi artık. Yola çıkarken Theseus, Ariadne'yi de aldı yanına söz verdiği gibi. Atina'ya varmadan önce Naksos adasında mola verdiler. Ama Theseus orada Ariadne'yi tek başına bırakıp nankörce Atina'ya doğru yelken açtı. Yemini oraya kadarmış demek ki.

Theseus'un bu yakışıksız davranışını tanrıların öyle buyurmasına bağlayanlar da var. Bu tutumu anlaşılan hiç kimse içine sindiremiyor ki –tanrılara kara çalmak pahasına da olsa– kahramanı aklamak için böyle bir bahane uydurmak gereği duyuyorlar. Neyse ki onlardan hemen sonra Dionysos gelmiş de Naksos adasına kızı kurtarmış oradan, bir de nikâhına almış onu üstelik.

Gemi Attika'ya yaklaşıyordu artık. Aigeus da oğlunun sağ esen dönmesini bekliyordu sabırsızlıkla. Ama Theseus onca telaş ve kargaşa arasında gemiye ak yelken çekmeyi unutmuştu. Kıyıda gemiyi kollayan Aigeus kara yelkenleri görünce oğlunun da Minotauros canavarına yem olduğunu sanarak duyduğu üzüntüyle kendini denize attı. O günden beridir Aigeus'un adıyla anılır bu deniz, "Ege Denizi" diye.

Theseus Atina kralı oldu ve birçok reform gerçekleştirdi. Attika yarımadasındaki dağınık kasabaları ve küçük şehirle-

ri bir yönetimde birleştirerek Atina birliğini kurdu. Panathaneia bayramlarına yeni bir düzen verdi. Prytaneion (Belediye Meclisi) ve Bouleuterion'u (Şehir Meclisi) kurdu. Poseidon onuruna İsthmos şenliklerini düzenledi.

Bütün bu uğraşlar arasında maceralara atılmaktan da geri kalmamıştı. Atina'ya saldıran Amazonlarla savaştı, kraliçeleri Antiope'yi (ya da Hyppolyte) tutsak alıp onunla evlendi.

Theseus bu arada Lapithlerin kralı Peirithoos ile çok içten bir dostluk kurmuştu. İçtikleri su ayrı gitmiyordu. Peirthoos Zeus'un sayısız çocuğundan biriydi. İki kafadar düşündüler taşındılar, bir Zeus kızıyla evlenmeye karar verdiler. Aynı zamanda bir Zeus kızı da sayılan Tyndareos'ın kızı Helena'nın güzelliği dillere destan olmuştu o sıralar. Helena henüz on yaşındaydı ama her yerde onun güzelliğinden söze dildiğini duyan iki arkadaş yaşının küçüklüğüne aldırış etmediler ve kaçırdılar kızı. Kime düşeceğini belirlemek için de aralarında kura çektiler. Kız Theseus'a düşmüştü. Ama Atina halkı Sparta ile aralarını açacak böyle bir kaçırma olayının ürününü kabul etmediği için Theseus, Helena'yı Troizen'deki annesi Aithra'nın yanına bıraktı.

Şimdi bir Zeus kızı daha bulmak gerekiyordu Peirithoos için. Ama ortada ölümlü Zeus kızı da pek kalmamıştı artık evlenecek. Bunun üzerine hiç olmayacak bir işe girişmeye karar verdiler: Ölüler ülkesinin ecesi Persephone'yi kaçıracaklardı. Başarıları o denli döndürmüştü başlarını. Herakles ölüler hakanının elinden Pherai kralı Admetos'un karısı Alkestis'i söke söke almamış mıydı, onu yeniden kocasına iade etmek için? İki kafadar da bu kez kendi karısını alırlardı onun elinden, bu denli kolay görünmekteydi bu iş onlara.

Ne var ki evdeki hesapları çarşıya uymadı iki arkadaşın. Hades önce güleryüzle karşılamıştı Theseus'la Peirithoos'u. Ama ne maksatla geldiklerini öğrenince de tavrı değişti ve oturdukları yerde tutsak etti onları. Kahramanlarımız kıpırdayamıyorlardı yerlerinden. Eğer Kerberos'u götürmek için o sırada Herakles inmemiş olsaydı Hades'e, Theseus da sonsuza değin kalacaktı orada, Peirithoos gibi. Herakles Theseus'u kurtarıp çıkarmıştı cehennemden ama "Unutma Koltuğu" denen yere oturan Peirithoos bir daha kalkamamıştı yerinden.

Theseus "gücü gibi zekâsı da yüksek" bir kahraman olarak nitelenir genellikle. Herakles'in ise biraz "geri zekâlı" olduğu söylenir. Buna en belirgin örnek olarak da onun yerin altında Hades ile dövüşerek Alkestis'i kurtarması gösterilir. Peki, Theseus'un işi neydi öyleyse Hades'te? Üstelik Herakles sonsuz gücüyle üstlendiği her işin altından yüzünün akıyla çıkıyordu. Oysa yüksek zekâlı Theseus gücünün sınırlarını hesaplayamamış olmalı ki yapacağı işte, bir de geri zekâlı(!) Herakles'e muhtaç oldu kurtulmak için.

Neyse, o böyle Hades'te uğraşadursun, o sırada Dioskurlar da Troizen'e gelip kız kardeşleri Helena'yı geri aldılar, bununla da yetinmeyerek bir de Theseus'un annesini Sparta'ya kaçırdılar ve kardeşlerine hizmetçi yaptılar onu. Theseus bir karı daha alayım derken annesini de kaçırmıştı elinden böylece.

Theseus, Ariadne'nin kızkardeşi Phaidra ile evlenmişti ilk karısı Antiope (ya da Hippolyte) ölünce. Phaidra, Theseus'a Akamas ve Demophon adında iki oğul vermiş ama sonra da

üvey oğlu Hippolytos'a âşık olmuştu. Bu öykünün ayrıntısını Poseidon bölümünde görmüştük.

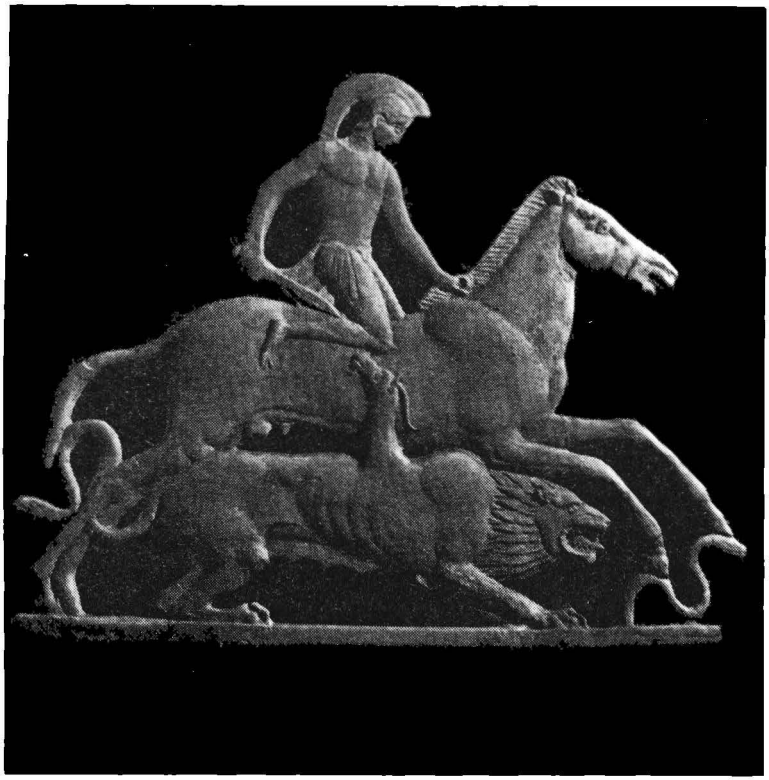
Theseus yaşlanmıştı artık. Menestheus adlı biri soyluların desteğiyle yönetimi eline geçirdi ve Theseus'u da ülkeden kovdu. O da Skyros adasına çekildi ama çok yaşamadı orada. Skyros kralı Lykomedes arkasından vurarak öldürdü onu. Cesedi Atina'ya getirildi ve anıtsal bir mezar yaptırıldı adına. Ama yurdu için pek çok şey yapan bu kahramanlarının anısını hiçbir zaman unutmadılar Atinalılar. Marathon savaşı sırasında Atinalı askerler devasa bir gölge görmüşler. Bu gölge savaşa savaşa düşmanları bozguna uğratıyor ve Atinalıları da zafere doğru götürüyormuş. Ulusal kahramanları Theseus'un gölgesiymiş bu.

BELLEROPHONTES

Bellerophontes'in öyküsünü uzunca bir biçimde Homeros anlatır *İlyada*'sında. Ama daha sonraki eklemelerle genişlemiştir öykü.

Bellerophontes düzenbazlığı ile ünlü Sisyphos'un torunuymuş. Glaukos'muş babası. Ama aslında o da Poseidon'un oğluymuş, Theseus gibi. Söylendiğine göre bir av sırasında kaza ile kardeşi Belleros'u öldürmüş de bu yüzden Bellerophontes deniyormuş ona "Belleros'u öldüren" anlamında.

Kaza ile de olsa bir cinayet işlemişti ve bu suçtan arınması için bir ölümlüye hizmet etmesi gerekiyordu. O da gitti

Bellerophontes, Pegasos'un sırtında Khimaria'ya saldırıyor

Tiryns kralı Proitos'a kapılandı. Proitos'un karısı Stheneboia Lykia kralı İobates'in kızıydı. Yakışıklı bir genç olan Bellerophontes'e gönül vermişti bu kadın ama ondan karşılığını bulamadı. Bunun üzerine iftiraya yeltendi, Bellerophontes'in ona tecavüze kalkıştığını söyleyerek. Proitos bir mektup yazdı kayınbabası olan İobates'e ve onu Bellerophontes'e vererek Lykia'ya götürmesini söyledi. Mektupta bu gelen kişinin

Stheneboia'ya sarkıntılık ettiği ve öldürülmesi gerektiği yazılıydı.

Kral İobates gereğince ağırladı damadının ulağını. Dokuz gün şölenler ve şenliklerle geçti, onuncu gün kral mektubu görmek istedi. Hiçbir şeyden haberi olmayan Bellerophontes mektubu verdi ona.

Kral mektubu okuyunca başarılması zor bir görev yükledi Bellerophontes'e: Kahramanımız gidip Khimaira adındaki canavarı öldürecekti. Yiğidin boyuna posuna bakmış ve onu kendi elleriyle öldüremeyeceğine aklı kesmişti. Khimaira'ya giden bir daha geri dönemezdi nasıl olsa.

Bu Khimaira, Typhon'la Ekhidna'nın dölünden bir canavardı. Homeros onu "önü aslan, arkası yılan, ortası keçi" diye tanımlıyor. Hesiodos'a göre ise "biri aslan, biri keçi, biri de yılan" olmak üzere üç kafası varmış. Her neyse, Bellerophontes'in öldürmeye gideceği Khimaira böyle bir canavardı işte. Bir de üstelik alevler püskürtürdü ağzından ve bütün Lykia'yı alt üst ederdi.

Bellerophontes kanallı at Pegasos'la gelmişti Lykia'ya. Perseus'un öldürdüğü Medusa'nın kanından çıkmıştı bu Pegasos. Bellerophontes Pegasos'a sahip olmayı çok istiyordu. Ama nasıl bulabileceğini bilmiyordu bu ele geçmez yaratığı. Günün birinde Athena tapınağına gitmiş ve düşünüp dururken uykuya dalıvermişti orada. Düşünde Athena'yı gördü. Tanrıça altın bir gem vermişti kahramanımıza. Bellerophontes uyandığında gemi yanı başında görmesin mi? Tanrısal bir işaretti bu demek. Athena ona da yardımcı olacaktı, Perseus'a olduğu gibi. Astığı bir çifteyle Helikon dağındaki Hippukrene (At pınarı) kaynağını oluşturan bu vahşi yaratığı bu gem sayesinde eline geçirebilecekti.

Bundan sonrası ise zor olmamıştı artık. Pegasos'u buldu Korynthos'ta. Hayvanı kolayca kendine alıştırdı ve Lykia'ya yolculuğunu da onun sırtında yaptı. Khimaira'yı onunla birlikte yenecekti ve öyle de oldu.

Khimaira güç yetiştiremedi gökyüzünden tepesine binen kanatlı belaya. O ateş çukuruna benzeyen ağzından püskürttüğü alevlerle hem atı hem binicisini kavurmak istiyordu ama Pegasos bir kanal çırpışta yükseliveriyordu göğe doğru. Alevler erişemiyordu onlara. Derken Beilerophontes oklarını yağdırmaya başladı canavarın ağzına doğru. Ucu kurşunlu bu oklar Zeus'un yıldırımlarına benziyordu adeta. Kurşunlar canavarına ateş dolu gövdesinde eriyerek yakıp kavurdular Khimaira'yı. Korkunç yaratık yok olup gitti öteki Ekhidna soyları gibi ama alevi hiç sönmeden kalakaldı kayaların üzerinde. O gün bugün de yanar durur "Yanartaş" denen yerde.

Bu güç görevden yüzünün akıyla sıyrılan Bellerophontes başka güç işlerin de üstesinden geldi. Amazonlar ve Solymoiları yendi kanatlı atının sıranda. Bellerophentes'i tanrıların koruduğunu anlayan İobates ona ülkesinin bir bölümüyle birlikte kızını da verdi.

Ama başarılarından dolayı çok gururlanmıştı kahramanımız. Kendisini tanrılara denk görmeye başlamıştı neredeyse. Gidip tanrıların yurdunu görmek istedi. Ama onların hoş göreceği bir şey değildi bu. Binlerce yıl önce bir Sümer kahramanı olan Eiana da buna benzer bir girişimde bulunmuş, bir kartalın sırtına binip göğe çıkmaya çalışmıştı. Tanrılar delirtmişlerdi kartalı, o da binicisini sırtından atmıştı. Aynısını Olymposlu tanrılar yaptılar bu kez. Pegasos'u çıldırttılar, o

da Bellerophontes'i attı sırtından. Sonra da tek başına yükseldi göğe. O gün bu gündür Zeus'un yıldırımlarını taşın durumuş.

Homeros'a göre, bir gün ne olmuşsa olmuş, tanrılar el çekmişler Bellerophontes'ten. O da insanlardan uzakta yemiş, bitirmiş kendisini.

MELEAGROS

Bu kahramanın adı ünlü Kalydon domuzu avının öyküsünde geçer. Bu maceranın başkahramanıdır Meleagros. İlkin Homeros anlatmıştır bu öyküyü. Aynı konuyu yüzyıllar sonra Ovidius daha ayrıntılı biçimde yeniden ele almıştır arada başka ozanların da değinmeleri bir yana bırakılırsa.

Meleagros. Kalydon kralı Oineus'un oğludur. Homeros'da geçmeyen bir anlatıma göre annesi Althaia henüz loğusa yatağında yatarken Moiralar gelmiş ve ocağa bir odun atarak Althaia'ya,

"Çocuğunun ömrü şu odunun yanıp bitme süresi kadar olacak," demişlerdi. Bunu duyan Althaia hemen yataktan fırlamış ve üzerine su dökerek söndürmüştü odunu. Sonra da bu yarı yanmış odunu evinin en uzak ve en gizli köşesinde bir sandığa saklamıştı. Böylece canını kurtarmıştı oğlunun.

Meleagros büyüyüp delikanlılık çağına erişti. O sıralarda Oineus'un ülkesi bereketli bir yıl geçirmişti. Oineus şükranlarını belirtmek için bütün tanrılara kurbanlar sunduğu halde Artemis'i unuttu. Bunu kendisine karşı bir saygısızlık ve aşağılama olarak gören tanrıça korkunç bir yaban domuzu

saldı ülkeye. O bilinen yaban domuzlarından değildi gönderdiği. Gözlerinden kan ve ateş fışkırıyordu. Tüyleri diken dikendi. Epeiros ve Sicilya çayırlarında otlayan boğalardan hiçbiri onun kadar iri değildi. Ağzından çıkan alevli soluğu tarlalarda ekin diye bir şey bırakmıyordu.

Meleagros bu canavarı ortadan kaldırmak için ün yapmış bütün Yunan soylularını çağırdı. Katılanlar arasında bir de genç kız vardı Atalante adında. Kız yüzlü bir oğlan çocuğuna ya da oğlan yüzlü bir kız çocuğuna benziyordu. Meleagros görür görmez vuruldu bu kıza, "Ne mutlu bunun kocası olacak erkeğe!" diye iç geçirdi. Ama böyle düşüncelerle geçirilecek zamanları yoktu.

Uzatmayalım, av başladı. Canavar birçoğunu yere serdi bu ünlü yiğitlerin. Sonunda Atalante yaraladı domuzu, Meleagros da son bir vuruşla bitirdi onun işini. Ayağını hayvanın başına koyarak şöyle seslendi güzel avcı kıza:

"Bu başarı yalnız benim değil senindir de. Öyleyse bunun ödülünü de seninle paylaşacağım."

Böyle diyerek dimdik tüylerle kaplı deriyi ve dişleri, kocaman kafayı Atalante'ye verdi ama Meleagros'un iki dayısı Pleuksippos ve Tokseus hiç memnun kalmamışlardı bundan. Yumruklarını sıkarak kıza:

"Bırak onları oraya kadın, bize düşmesi gereken ödülü almaya kalkışma sakın ve de çek git buradan. Güzelliğin aklını başından almış bunları sana verenin ama bakalım savunabilecek mi seni?"

Meleagros bu sözlere dayanamadı:

"Ey şan ve şeref hırsızları! Öğrenin öyleyse ne demekmiş gözdağı vermek!"

Böyle diyerek her iki Thestios oğlunu da öldürdü.

Kardeşlerinin ölümünü öğrenen Althaia yasa büründü. Hele katillerinin kendi öz oğlu olduğunu öğrenince adamakıllı yıkıldı. Kardeşlerinin öcünü almak için gidip kendi elleriyle ocağı yaktı, sonra da kuytularda yıllardır sakladığı yarı yanmış odunu çıkardı. Ama analık ve kardeşlik duygularının birbirleriyle çatıştıklarını duyuyordu içinde. Dört kez elini götürdü ocağa odunu atmak için, dört kez de geri çekti.

Sonunda kardeşlik duygusu baskın çıktı, odunu attı ocağa. Meleagros da kıvrana kıvrana öldü acılar içinde. Althaia da kendini öldürdü bu acıya dayanamayarak.

Homeros'un anlatımında ise avı paylaşamayan Aitollarla Kuretler arasında kavga çıkar. Meleagros anasının ilenmelerine kızıp da savaştan çekilince Aitolların durumu kötüye gider. Aitollardan kim gelirse kandıramaz Meleagros'u savaşa geri dönmeye. Artık nerdeyse şehri ateşe vereceklerdir ki Kuretler, o zaman karısı yalvarır, Meleagros da savaşa döner ve Kuretleri bozguna uğratır.

Bu anlatıma sonradan yapılan eklemeye göre, Althaia'nın ilenmesini duyan Erinysler bunu yanıtsız bırakmazlar ve gelip yine de götürürler Meleagros'u Hades'e. Althaia da kendini öldürür bu acıyla.

OİDİPUS

Mitolojinin çağlar boyu en fazla işlenmiş, üzerinde en çok durulmuş konularından birini oluşturur bahtsız kral Oidipus'un trajik öyküsü. Aynı zamanda, ne yapılırsa yapılsın yazgının değiştirilemeyeceğini gösteren bir öyküdür bu.

Thebai kralıdır Oidipus. Şehrin kurucusu Kadmos'un dördüncü kuşaktan torunudur. Kadmos soyu da lanetlenmiştir bilindiği gibi, Tantalos soyu örneği ve bu lanet, kuşaklar boyu sürer gider ama en olumsuz biçimiyle gelip Oidipus'un üzerinde çöreklenir. Onunla da son bulmaz, çocukları üzerinde de sürer.

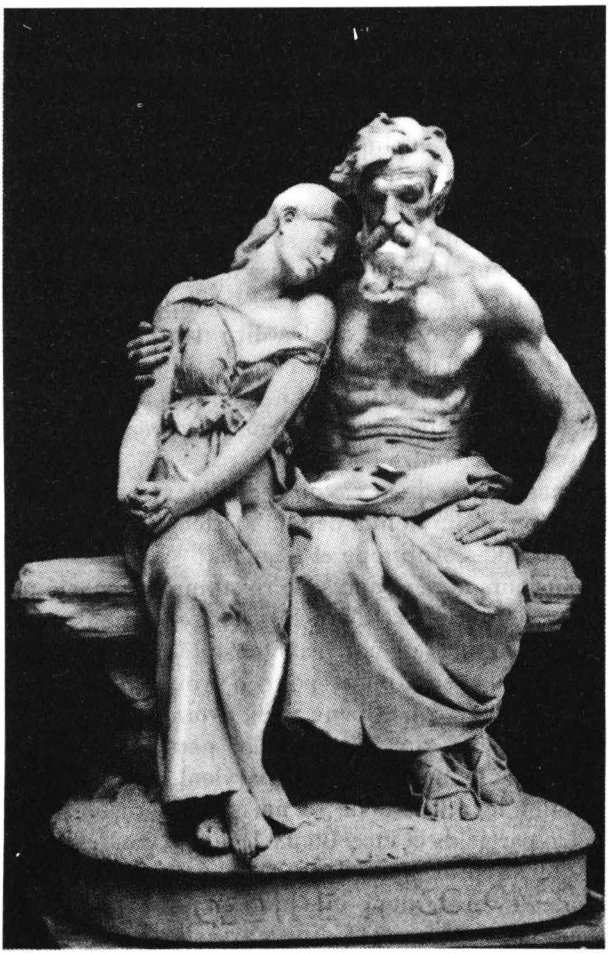
Eski Yunan dünyasında yüzyıllardır anlatılan bu öyküyü en yetkin biçimiyle Sophokles işlemiştir. O, bu çok bilinen öyküyü Thebai'nin üzerine çöken veba afetiyle başlatır ama nereden kaynaklanıyor bu afet, bunu bilmek için öykünün Sophokles tarafından anlatılmamış olan başlangıcına dönmek gerekir.

Thebai kralı Laios'un karısı İokaste bir düş görmüştü. Apollon bilicisi şöyle yorumladı düşü: Kraliçe bir erkek çocuk doğuracak ve bu çocuk babasını öldürecekti.

Gerçi yazgı tanrıların bile hükmedemediği bir şeydi ama Laios yine de kolayca boyun eğmek istemedi alın yazısına. Çocuğun ayaklarını bağlattı ve Kithairon dağına attırdı. Nasılsa yırtıcı hayvanlar çok geçmeden parçalarlardı çocuğu. Böyle düşünüyordu kral.

Ama yırtıcı hayvanlardan önce bir çoban gelerek buldu çocuğu. Götürüp onu Korinthos kralı Polybos ile karısı Merope'ye verdi. Çiftin çocukları olmadığı için evlat edindiler bebeği. Bağlardan dolayı ayakları şiştiği için "Oidipus" adını verdiler ona "şiş ayaklı" anlamında.

Çocuk Polybos'un sarayında büyüdü böylece. Ama günün birinde bir tartışma sırasında, "Sen kralın oğlu değil bulunmuş bir çocuksun!" dediler ona, yüzüne karşı. O da gerçeği Apollon'dan öğrenmek için Delphoi'a gider. Ne var ki

Oidipus ve Antigone

tapınak bilicisinin verdiği haberle iyice sarsılır. Bilici ona anne ve babasının kimler olduğunu söylemeden Oidipus'un kendi öz babasını öldüreceğini ve öz annesiyle evleneceğini söylemiştir.

Oidipus bu korkunç yazgıyla karşılaşmamak için Korinthos'tan kaçar. Annesi babası bildiği Merope ile Polybos'a da kötülüğü dokunmayacaktır böylece. Yazgıyı alt ettiğini sanmaktadır. Bunun sevinci içinde giderken Kithairon bölgesinde, üç yol ağzında bir arabayla karşılaşır. Arabada Oidipus'un öz babası Thebai kralı Laios bulunmaktadır. Oidipus'la kralın adamları arasında yol verip vermeme konusunda tartışma çıkar, sonra bu tartışma kavgaya dönüşür. Kavgada Oidipus kral Laios'u öldürür, kendi öz babası olduğunu bilmeden.

Bu kavgadan sonra Thebai'ye gider ama oraya varan yolun üzerindeki bir kayalığı kadın başlı, aslan gövdeli bir canavar tutmuştur. Sphinks denen bu canavar gelene geçene bir soru sormakta, bilemeyeni uçurumdan aşağı atmaktadır. Zaten kimse de bilememiştir o güne değin canavarın sorusunu.

Oidipus'un da yoluna çıkar Sphinks ve sorar bilmecesini:

"Sabahleyin dört, öğle üzeri iki, akşam da üç ayakla yürüyen yaratık hangi hayvandır?"

Oidipus fazla düşünmeden yapıştırır cevabı:

"İnsandır bu yaratık. Çocukluğunda kolları ve bacakları üzerinde emekler, büyüdüğü zaman iki ayağı üzerinde yürür, ihtiyarlayınca da bir değneğe dayanır."

Oidipus çözmüştür bilmeceyi. Bunu hiç beklemeyen canavar umutsuzluk içinde atar kendisini kayalıktan aşağı. Ülke de kurtulur böylece bu felaketten.

Laios ölünce geçici bir süre için onun kayınbiraderi Kreon yönetmişti Thebai'yi. Ülkeyi bu Sphinks belasından kurtaracak yiğide kız kardeşi İokaste'yi, hem de tahtı vereceğini vadetmişti. Sözünü de tuttu. Oidipus hem öz annesiyle evlendi hem de babasının yerine tahta geçti. Dört de çocuğu oldu annesinden; ikisi kız, ikisi erkek. Asıl felaketler de ondan sonra sarmaya başladı Kadmos soyunu. İlkin bir veba salgını çöker şehrin başına. Sophokles de zaten buradan başlatır tragedyasını. Oidipus Kreon'u Delphoi tapınağına göndermiştir bu afetten nasıl kurtulabileceklerini öğrenmek için. Kreon bildirir Apollon'un yanıtını: Eski kral Laios'un katili Thebai'dedir ve onun kovulması gerekmektedir şehirden.

Oidipus katilin bulunmasını ister. Bir de buyruk verir: Hiç kimse konuşmayacaktır o katille, evine almayacaktır, lanetlenmiştir o. Ama kimdir o katil? Sonunda her şeyi bilen kâhin Teiresias'a başvururlar. Kör ve çok yaşlı bir adamdır bu. Önce söylemek istemez ama Oidipus'un üstelemesi ve onu Kreon'la bir olup kendisine karşı dolap çevirmekle suçlaması üzerine söyler gerçeği: Oidipus'un kendisidir bu katil. O sırada Korinthos'tan gelen bir habercinin söyledikleri biraz su serper Oidipus'un yüreğine. Kral Polybos ölmüştür. Onu Oidipus öldürmediğine göre demek ki baba katili değildir ve kehanet de tutmamıştır. Ama aynı haberci Oidipus'un, Polybos'un öz oğlu olmadığını söyleyince yeniden bir kuşku düşer içine. Kral Laios'un eski hizmetçisini Korinthos'tan gelen haberciyle yüzleştirince gerçek ortaya çıkar. Bu hizmetçi bebek Oidipus'u Kithairon dağına götürmüş ve orada Polybos'un çobanına vermiştir. Bu çoban da Oidipus'un sarayına gelen habercidir.

Olay böylece aydınlanınca kraliçe İokaste kendisini asar. Oidipus da gözlerini kör eder; Thebai'den çıkıp gider.

ARGONAUTLAR SEFERİ VE İASON

Maceralarla dolu bir yolculuğun öyküsüdür bu sefer. Kalydon avında olduğu gibi dönemin en ünlü yiğitleri katılmışlardır bu yolculuğa.

Ama niye yapılmıştır bu sefer ve nereden kaynaklanmaktadır? Bunları öğrenmek için de Altın Post efsanesine bir göz atmak gerekir.

Denizler hakanı Poseidon Thrakialı prenses Theophane'ye delicesine âşık olmuştu. Ama bu kızın isteklileri çok olduğu için Poseidon Theophane'yi gizemli Krimissa adasına kaçırdı. Çok geçmeden öteki sevdalıları da buldular kızın izini. Bunun üzerine Poseidon bir dişi koyuna dönüştürdü Theophane'yi. Kızın isteklilerini de birer koyun yaptı. Kendisi ise görkemli bir koç kılığına girerek kızla birleşti. Bu birleşmeden de Altın Koç doğdu.

Orkhomenos'taki Minylerin kralı Athamas, Nephele (Bulut) ile evliydi. Nephele, Phriksos ve Helle'yi doğurdu Athamas'a. Ama bir süre sonra Athamas Nephele'yi bırakarak İno'yla evlendi. O zaman da kızarak göğe çekildi Nephele. Minylerin ülkesine de korkunç bir kuraklık yolladı.

Çocukları ortadan kaldırmak için bir bahane kollayan üvey anne İno, kaçırmadı bu fırsatı. O kendi oğlunu kral yapmak istiyordu ülkeye Athamas'ın ölümünden sonra. Bunun gerçekleşebilmesi için de Phriksos'un ölmesi gerekiyor-

du. Bir kâhinle anlaştı ve ona eğer Phriksos kurban edilmezse bu kuraklığın geçmeyeceğini söyletti. Ne yapsın Athamas? Ülkesini bir açlık afetinden kurtarmak için oğlunu feda etmeyi göze aldı.

Ama gökteki ana Nephele'nin gönlü razı olmamıştı elbette bu cinayete. Oğlanı tam kurban edecekleri sırada Altın Postlu Koç'u gönderdi oraya. Koç da hem oğlanı hem de kızı attığı gibi sırtına havalandı ve gözden kayboldu.

Phriksos kurtulmuştu gerçi ama kız kardeşi Helle onun kadar şanslı olmadı ne yazık ki. Çanakkale Boğazı'nın üzerinden geçerlerken Hellecik denize düştü ve boğuldu. O günden sonra "Hellespontos" (Helle Denizi) denildi oraya.

Phriksos Altın Koç'un üzerinde yoluna devam etti ve Karadeniz'in doğusundaki Kolkhis'e vardı. Kolkhis kralı Aietes, bu gökten gelen konuğa büyük saygı göstererek ağırladı. Phriksos, koçu Zeus'a sundu kurban olarak, Altın Post'unu da kral Aites'e armağan etti. Aietes de bu postu Ares'e adanan ormandaki bir meşe ağacına astı, başına da korkunç bir ejderha dikti bekçi olarak.

İşte Argonautlar seferi bu postu ele geçirmek için yapılan yolculuğun öyküsüdür. Bu seferin düzenleyicisi ise İoikoslu prens İason'dur.

İolkos'un kurucusu Kretheus'un ölümünden sonra oğlu Aison ve üvey oğlu Pelias arasında taht kavgası başlamıştı. Sonunda Pelias tahtı ele geçirdi ve hem üvey kardeşi Aison'u hem de onun oğlu İason'u uzaklaştırdı İolkos'tan.

Küçük İason bilge at-adam Kheiron tarafından büyütüldü. Hekimlik sanatını öğrendi ondan. Yirmi yaşına gelince Delphoi'a gitti Apollon'a danışmak için. Tanrı sözcüsü ona

sırtına bir pars postu giymesini ve her bir elinde bir kargı taşımasını söyledi. Bu kılıkla İolkos'a gidecekti İason.

Pelion dağı eteklerinde bir dereyi geçmesi gerekti. Kimi anlatımlara göre yaşlı bir kadına rastlamış orada, kadın İason'dan kendisini de sırtına alıp geçirmesini istemiş. Bu kadın Hera imiş, meğerse Pelias'tan nefret ediyormuş ve güç işlerinde yardımcı olacakmış İason'a.

Neyse, İason dereyi geçer ama akıntıda sandalının tekini de kaybeder. Böylece varır İolkos'a.

Kâhinler Pelias'a tek ayakkabılı bir adamdan sakınmasını söylemişlerdi. O da her gelenin kılığına bakıyordu. İason bir kurban töreni günü gelmişti İolkos'a. Pelias, babası Poseidon'a kurban sunuyordu. Bu tuhaf giysili adamı görünce şaşırdı. Hele ki tek ayakkabılı olduğunu görünce iyice artmıştı şaşkınlığı. Demek bu adamdı kâhinlerin bildirdikleri ve ondan sakınması gerektiği.

İason açık açık tahtı istedi Pelias'tan. Halkı tarafından hiç sevilmeyen kral, doğrudan "olmaz" diyemedi onun bu isteğine. Ama böylesi durumlarda yapıldığı gibi zora koştu delikanlıyı. İason Kolkhis'teki Altın Post'u getirmeliydi önce, bunu yaparsa taht onundu.

İason Argos adlı ustaya bir gemi yaptırdı. Ustasının adından dolayı "Argo" denildi bu gemiye. Argos sözcüğü "hızlı, hafif, parlak" anlamlarına da geliyor Yunancada. Sefere katılan yiğitlere de geminin adından dolayı "Argonautlar" (Argo gemicileri) denildi. Tanrıça Athena'nın denetim ve gözetiminde yapılmış bu gemi söylendiğine göre ön bölümü Zeus'un Dodona'daki koruluğundan kesilen meşe ağacından-

mış. Athena ona konuşma yeteneği verdiği için de konuşan bir gemiymiş bu Argo.

Yolculuğa elli ya da elli beş yiğidin katıldığı söyleniyor. Bunlar arasında öykülerini yakından bildiğimiz Herakles, Admetos, Peirithoos ile tanrısal ikizler Dioskurlar da bulunuyordu.

Gemi Thessalia'dan görkemli bir törenle yola çıktı. İlk uğrak yerleri Lemnos (Limni) adası oldu kahramanlarımızın. Adada kadınlar egemenlik kurmuşlardı. Kocalarını öldürdükleri için hepsi de bu yiğitlerle birlikte olmaya can atıyorlardı. İstediklerini de elde ettiler ve Argonautlardan gebe kaldılar.

İkinci duraklan da Samothraka (Semendirek) adası oldu. Aralarında bulunan ünlü müzikçi Orpheus'un girişimiyle gizemleri öğrendiler. Oradan da Dolionlar ülkesine vardılar. Burada talihsiz bir olay geçti başlarından. Dolionlar kralı Kyzikos'u öldürdüler istemeden. Şöyle oldu bu olay:

Kyzikos Argonautları gayet dostça karşılamış, bir de şölen vermişti onurlarına. Kahramanlarımız oradan yola çıktıktan sonra bir fırtınaya tutuldular. Fırtına onları gece karanlığında az önce ayrıldıkları ülkenin kıyılarına sürükledi yeniden. Karanlıkta onların kim olduklarını tanımayan Dolionlular, Argonautlarla savaşa tutuştular bu gemicilerin korsan olduklarını sanarak. Kyzikos bu kavgada İason tarafından öldürüldü. Onun karısı Kleite de kendini öldürdü üzüntüsünden. Nympheler öyle çok ağladılar ki üzüntülerinden, onların gözyaşlarından kraliçenin adını taşıyan bir kaynak meydana geldi.

Argonautlar bu istenmeyen savaşta ölen dostları için üç gün yas tuttular, kurban törenleri yaptılar ve sonra yine yola koyuldular. Daha sonraki durakları olan Mysia kıyılarında karaya çıktıklarında Herakles çok sevdiği dostu Hylas'ı kaybetmiş ve bunun üzüntüsüyle Argonautları bırakmıştı, Argonaut'lar onsuz devam ettiler yollarına.

Daha sonra Bebryklerin ülkesine vardı kahramanlarımız. Bunların kralı Amykos çok usta bir yumruk dövüşçüsüydü. Ülkesine ayak basanları kendisiyle dövüşmeye zorlardı ve her zaman da kendisi kazanırdı. Ama Argonautlar arasında da Dioskurlardan ünlü boksör Polydeukes bulunmaktaydı. Amykos'un güçlü yumruklan Zeus'un tanrısal oğlu karşısında etkili olamadı ve yenildi Bebryklerin kralı. Bir daha da kimseyi zorlamadı kendisiyle dövüşmeye.

Argonautlar Kelkhis'e doğru yeniden yelken açtılar ama fırtına bu kez Thrakia kıyılarındaki Salmydessos'a sürükledi onları. Buranın kör kralı Phineus bir biliciydi de aynı zamanda. Ama hiçbir zaman doymuyordu yaşlı adam çünkü ne zaman yemek yemeye kalksa Harpyalar saldırıp tabağındakini kapıyorlar, bir de pisliklerini bırakıyorlardı yerine. Borcas oğulları Kalais ve Zetes bu kadın yüzlü kanatlı canavarların ardına düşerek yakaladılar. Tam hepsini öldüreceklerdi ki Hera'nın habercisi İris gelerek bağışlanmalarını diledi Harpyaların. Onlar da bir daha dokunmayacaklardı Phineus'a. Yaşlı kral onların bu iyiliğine karşılık yolda ne gibi tehlikelerle yüz yüze gelebileceklerini ve bunları nasıl atlatabileceklerini söyledi.

Gemicilerimizin Karadeniz'e çıkmadan önce Symplegadlar yani "çarpışan kayalar" arasından geçmeleri gerekiyor-

du. Mavi Kayalar da denen bu kayalar, aralarından bir gemi geçecek oldu mu gök gürültüsüne benzer bir ses çıkartarak kapanıveriyor ve aralarında kalan her şeyi paramparça ediyorlardı. Yola çıkmadan önce Phineus, "Kayalıkların arasından bir güvercin uçurun, eğer bu güvercin zarar görmeden geçebilirse siz de geçersiniz, yoksa hiç devam etmeyin yolunuza!" diye öğütte bulunmuştu Argonautlara. Onlar da sözünü tuttular ihtiyar bilicinin. Uçurdukları güvercinin yalnızca kuyruğundan birkaç tüy sıkışıp kalmıştı kayaların arasında. O zaman gemi de atıldı ileri. Hızlı kürek çeken kürekçilerinin sayesinde o da bir kuş gibi uçup geçti. Kayaların arasından çıktıkları zaman geminin pupasında belli belirsiz bir zedelenme olmuştu o kadar. Kayalar bu olaydan sonra bir daha hiç çarpışmamışlar söylendiğine göre.

Bunca maceralı yolculuktan sonra sağ esen Kolkhis'e vardı kahramanlarımız. Burada Güneş'in oğlu kral Aietes ve kızı Medeia tarafından karşılandılar.

İason ve arkadaşlarının Altın Post'u almak üzere geldiklerini öğrenince yüzü değişti kralın. Ama belli etmek istemedi duygularını konuklarına. Olmaz da diyemedi açık açık. Hepsi birbirinden yiğit elli gemiciyle çarpışmayı ise hiç göze alamadı. Altın Post'u verecekti ama bir koşulla: İason önce bir ejderha öldürecekti. Sonra burunlarından ateş püsküren tunç ayaklı iki boğayı boyunduruğa koşacak ve onlarla bir tarla sürecekti. Son olarak da ejderhanın dişlerini tarlaya ekecek ve oradan çıkan silahlı adamlarla çarpışarak hepsini öldürecekti.

Bu görev altından kalkılabilir gibi değildi, eğer Medeia'nın yardımı olmasaydı...

Ölümsüzler de yardım ediyorlardı İason'a. En başta da Hera. Genç adam ihtiyar bir kadın sanarak sırtında geçirmişti tanrılar ecesini derenin öte yakasına, bu yüzden de sandalının tekini kaybetmişti. Hera unutmamıştı delikanlının bu yardımseverliğini. Gitti Aphrodite'e açtı duygularını. Aphrodite de hayranlık duymuştu İason'a zaten gözüpekliğinden dolayı. Oğlu Eros'a sevgi oklarıyla Medeia'yı vurmasını buyurdu. Eros da annesinin verdiği görevi hiç vakit geçirmeden getirdi yerine.

Medeia birden dayanılmaz bir sevginin doğduğunu duydu içinde İason'a karşı. Ne yapıp edip üstesinden gelmesini sağlamalıydı onun bu zor görevinin. Ama babasına karşı çıkmış olacaktı o zaman.

Kalbinin sesini dinledi sonunda. Sevdiği adamı yalnız bırakmayacaktı. Bütün Güneş soylu kızlar gibi çok usta bir büyücüydü Medeia da. Bir merhem hazırlayıp sevdiği adama verdi:

"Bu merhemi vücuduna sürünce bir gün boyu hiç bir silah işlemez sana. Ne ejderhanın dişleri, ne boğaların sivri boynuzları ne de yakıcı solukları. Topraktan çıkacak adamları alt etmek ise işin en kolay yanı. Yerden bir taş al, at ortalarına, hepsi haklarından gelir birbirlerinin. Ama ufak bir ricanı olacak benim de senden bu yardımlarıma karşı: Bundan sonra ben kalamam bu ülkede. Giderken beni de al götür."

Hayır denir mi böyle bir yardıma? İason da seve seve kabul etti Medeia'nın koşulunu. Onun verdiği merhem sayesinde kolayca üstesinden geldi bütün işlerin.

İason, Aites'in Altın Post'u vermek için ileri sürdüğü koşulu yerine getirmişti ama kral verdiği sözü yerine getirmedi.

Yine yokuşa sürdü işi. Aslında zaman kazanıp Argonautları ortadan kaldırmanın yolunu aramak istiyordu. Ama Medeia anlamıştı babasının aklından geçen uğursuz düşünceleri.

"Hiç vakit kaybetmeye gelmez," dedi İason'a. "Babam eline geçen ilk fırsatta hem geminizi yakmayı hem de hepinizi ortadan kaldırmayı tasarlıyor. Hemen kaçalım hep birlikte."

"Peki ya Altın Post ne olacak?" diye sordu genç adam.

"Hiç tasalanma sen o iş için! Gel benimle yalnız."

Birlikte Ares'in ormanına gittiler. Post o meşede asılı duruyordu hâlâ ve ejderha da bir yere kıpırdamıyordu oradan. Ama Medeia büyülü şarkılarıyla o korkunç yılanı uysal bir yavru kuzuya döndürdü. Biraz sonra da mışıl mışıl uykuya daldı ejderha o koca gövdesiyle.

Altın Post'u kolayca alıverdi İason yıllarca asılı durduğu ağaçtan. Koşa koşa arkadaşlarının yanına gittiler birlikte. Argo denizcilerinin hepsi hazırdı zaten. Bindiler gemilerine ve yelken açtılar.

Argonautların yola çıktığını gören Aietes hemen adamlarını saldı arkalarına. Medeia erkek kardeşi Absyrtos'u da almıştı yanına. Babasının adamlarının gittikçe yakınlaştıklarını görünce dehşet verici bir çareye başvurdu onlardan kurtulmak için. Kardeşini parça parça ederek denize attı. Aites'in adamları prensi gömebilmek için bu parçaları toplamakla uğraşırken Argo gemisi çoktan uzaklaşıp gözden kaybolmuştu bile.

Dönüş yolculuğu gidişten daha az olaylı geçmedi. Gemi önce İstros (Tuna) ırmağına vardı, oradan da Eridanos (Po) yolunu tuttu Yunanistan'a varmak için. Argo gemisi, üzerinde, elini kardeşkanıyla kirleten bir kadını taşımak istememiş-

ti. Bu yüzdendir ki İason ve Medeia bu suçtan arınmadıkça Yunanistan'a dönmeyi kabul etmemişti. Bunun üzerine Medeia'nın aklına halası Kirke geldi. O da kendisi gibi bir büyücüydü Güneş'in kızı olarak. Ancak Kirke arındırabilirdi onları.

Kirke yeğenini arındırdı gerçi ama fazla da konuk etmek istemedi onları. Yine de onlara yol boyu yararlı olabilecek kimi öğütlerde bulundu. Birçok tehlikeler beklemekteydi Argonautları, dikkatli olmaları gerekiyordu.

Yolcularımız bu tehlikelerle tek tek karşılaştılar da nitekim. Önce şarkılarıyla insanları büyüleyen Seirenlerin bulunduğu yerden geçtiler. Bu yarı kuş yarı kadın yaratıklar tam şarkılarına başlayacaklardı ki ünlü müzikçi Orpheus onlardan önce davrandı. Lirinden öylesine büyüleyici ezgiler çıkardı ki, kendilerinden geçti Seirenler. Sonra da çalgılarını denize attılar bir anlatıma göre.

Kirke'nin öğütleri ve Hera'nın koruyuculuğuyla deniz canavarları Kharybdis ve Skylla'nın uçurumlarını da geçtiler fazla bir güçlük çekmeden. Daha sonra yüzen adalarla ve Girit'te yaşayan Tunç çağından kalma Talos adındaki devle karşılaştılar ama bu güçlüklerin de üstesinden geldiler, sonunda da ülkelerine vardılar.

İason İolkos'a döndüğü zaman babası Aison'un öldüğünü haber aldı. Pelias da tahtı İason'a vermemek için binbir bahane ileri sürüyordu. Medeia yaşlı kralı ortadan kaldırmanın da yolunu buldu. Önce Pelias'ın kızlarıyla arkadaşlık kurarak onlara ihtiyarları gençleştirebileceğini söyledi. Dediklerini kanıtlamak için de yaşlı bir koç alıp kesti ve onu içinde birtakım büyülü otlar bulunan kaynar bir kazana attı. Biraz

sonra koç, körpe bir kuzu halinde çıktı kazandan. Medeia aynı deneyi babaları için yapmayı düşünüp düşünmediklerini sordu kızlardan. Onlar elbette ki genç bir babaları olsun isterlerdi. Medeia o zaman:

"Madem öyle, siz de benim yaptığım gibi yapın. Kesin babanızı ve atın kazanın içine. Göreceksiniz, babanız taze bir civan olarak çıkacak kazandan."

Bu iyi niyetli ama budala kızlar büyücünün bu sözlerine kanarak kendi elleriyle doğradılar öz babalarını ve kazana attılar. Ama yaşlı kral parçalanıp haşlandığıyla kaldı.

Ne var ki Medeia'nın bu düzeni tahtın İason'a verilmesi için yeterli olmamıştı yine de. Pelias'ın oğlu Akastos krallığı ele geçirdi, İason'la Medeia'yı da kovdu Thessalia'dan. Onlar da gidip Korinthos'a sığındılar.

İason, Kolkhis'ten dönerken yolda Phaiklar ülkesine uğramış ve orada evlenmişti Medeia ile. Korinthos'ta barış içinde yaşadılar uzun yıllar; iki de çocukları oldu derken İason Korinthos kralı Kreon'un kızı Kreusa ile evlenmek istedi ve kendisine yaptığı yardımları unutarak sadakatsizce bırakıverdi karısını. O zaman da o güne değin işlediği cinayetlerin en korkuncuna başvurdu büyücü kadın. Gelin Kreusa'ya sözde düğün armağanı olarak büyülü bir giysi gönderdi. Düğün günü bu giysiyi sırtına geçiren Kreusa cayır cayır yanmaya başladı. Kreon kızının yardımına koşmak isteyince o da yandı onunla birlikte. Medeia İason'dan olma kendi öz çocuklarını da öldürdü babalarından öç almak için. Sonra da sihirli arabasıyla Atina'ya gelerek kral Aigeus'un sarayına yerleşti. Ama Theseus gelince oradan da kaçıp ülkesi Kolkhis'e döndü.

İason'a gelince; bir sıcak yaz günü deniz kıyısında gezinirken kumlara çekilmiş gemisinin gölgesine uzanarak biraz dinlenmek istedi. Yerinden oynayan koca bir kalas başına düştü o sırada. Bunca tehlikeli maceradan hiçbir bere almadan çıkan kahramanımız bu beklenmedik kazadan kurtulamadı ve başı ezilerek o anda can verdi.

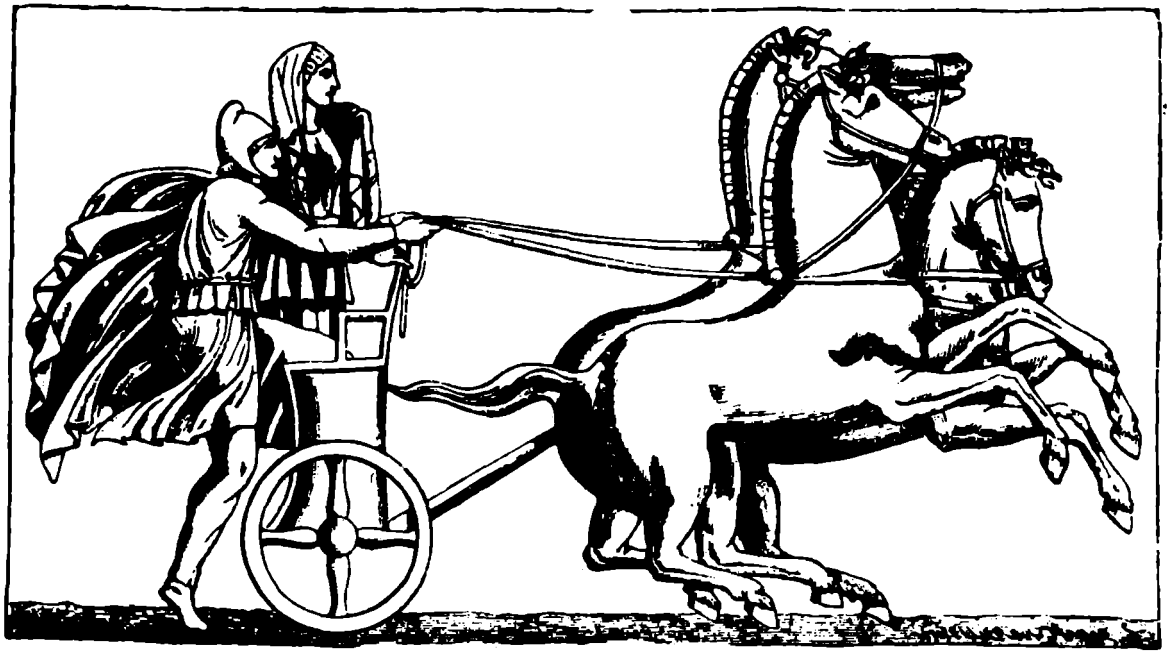
TROİA SAVAŞLARININ ÖNDE GELEN DÖRT ADI

Başlığa bakıp da Troia savaşlarının en önemli adlarının yalnızca dört kişiden oluştuğunu düşünmek yanlış olur elbette. Daha pek çok kahramanı vardır bu savaşın her iki yanda da. Kendilerinden söz edeceğimiz kişilerin önemi savaşın başlamasına, sona ermesine ve akışının değişmesine neden olmalarından ileri gelmektedir. Paris, Odysseus, Akhilleus ve Hektor'dur, yukarıdaki başlık altında inceleyeceğimiz bu kişiler.

PARİS

Paris'in bir anı da Aleksandros'tur. Troia kralı Priamos'la karısı Hekabe'nin en küçük oğluydu. Hekabe bir gece düşünde karnından çıkan bir alevin bütün şehri yakıp kül ettiğini görmüştü. Kötüye yordular biliciler bu düşü, "Senin karnından çıkacak çocuk, Troia'nın yanıp yıkılmasına neden olacak," dediler.

Priamos'u da, Hekabe'yi de korkutmuştu bu yorum. Üstelik Hekabe gebeydi de o sıralar. Çocuk doğar doğmaz Priamos öldürülmesini istedi onun. Ama analık duygusu baskın geldiğinden Hekabe oğlunu öldürtmek yerine uşağına vererek İda dağına bıraktırdı onu. Yırtıcı hayvanlar nasıl olsa sağ

Paris, güzel Helena'yı kaçırıyor

bırakmazlardı bu savunmasız bebeği, İda'nın sık ormanlarında.

Ama düşündükleri gibi olmadı işler. Bebeği bir dişi ayı emzirdi önce. Sonra da çobanlar buldu onu, bakıp büyüttüler. Delikanlı çağına gelen Paris hem güzelliği hem de zekâsıyla hemen sivrilivermişti dağda yaşayanlar arasında. Peri kızı Oinone âşık oldu bu yakışıklı gence ve evlendiler.

O sırada üç tanrıça arasındaki bir yarışmanın hakemi olarak seçildi Paris, tanrılar tarafından. Şöyle gelişmişti bu olay:

Nereus kızlarından Thetis, Aiakos'un oğlu Peleus'la evleniyordu. Görkemli bir düğün yapıldı Olympos'ta. Bütün ölümsüzler gelmişti bu düğüne ama kavga ve nifak tanrıçası Eris çağrılmamıştı, ortalığı karıştırmasından korkulduğu için. Ne var ki o yine yapacağını yaptı. Bir altın elmanın üzerine "en güzel kadına" yazısını yazıp şölen sofrasına attı ve de karıştırdı ortalığı.

Hera, Athena ve Aphrodite'ten her biri en güzel olma onurunu kendi üzerine aldığı için elmanın kime verileceği bilinemedi. Sonunda Zeus, İda dağının çobanı Paris'in hakemlik yapmasını buyurdu.

Her üç tanrıça da en göz alıcı güzellikleriyle çıktılar genç çobanın karşısına. Her biri bir çeşit rüşvetle kendi yanına çekmeye çalıştı Paris'i. Hera, eğer kendisini seçecek olursa onu Asya ve Avrupa'nın hâkimi yapacaktı. Athena sonsuz akıl ve ün verecekti. Aphrodite ise, "Eğer elmayı bana verecek olursan dünyanın en güzel kadınının aşkını kazandıracağım sana," dedi.

Paris, dünyanın en güzel kadınını elde etme sözüne mi kandı yoksa Aphrodite'in doyumsuz güzelliği karşısında mı büyülendi bilinmez, sevgi tanrıçasına verdi elmayı. İşte o za-

man da öteki iki tanrıçanın, Troia'nın bütün halkıyla birlikte yok olmasına yol açacak kin ve öfkesi çöktü üzerine.

Sonra Troia'ya geldi Paris. Bir boğa yarışmasını kazandı ama ağabeyleri onun bu başarısını kıskandıkları için öldürmeye kalkıştılar kardeşlerini. Sonra kız kardeşi Kassandra tanıdı onu ve böylece de babasının sarayına yerleşti Paris. Bir süre sonra da Sparta kralı Menelaos'un güzel karısı Helena'yı kaçırdı. Akhalarla Troialılar arasındaki savaş da başladı. Kehanet gerçekleşmişti.

Aslında olumsuz bir kişidir Paris ve önemi de bu olumsuzluğundan gelmektedir zaten. Hem verdiği yargıyla hem de güzel Helena'yı kaçırmasıyla savaşın başlamasına, sonuçta da binlerce kişinin ölümüne ve de parlak bir uygarlığın yıkılmasına neden olmuştur. Zaten Troia sarayının sevilen bir kişisi de değildir. Her fırsatta horlanır yiğit Hektor tarafından. Bencildir ve yiğit de değildir ayrıca. Ama namus belası teslim etmezler onu düşmanlara ve onun getirdiği namus yükünü birlikte taşırlar en seçkin yiğitlerin kanı pahasına.

Paris Philoktetes'in okuyla ağır yaralandı. O zaman İda dağına götürülmesini ve ilk karısı Oinone tarafından iyileştirilmesini istedi. Ama Oinone, Paris'in kendisini Helena için bırakmasını unutamamıştı bir türlü. İlgilenmedi Paris'le. Sevdiği adam acılar içinde kıvrana kıvrana öldü. O zaman pişmanlık duyan Oinone de kendini öldürdü.

ODYSSEUS

"Gelmiş geçmiş Yunanlıların en akıllısı ve en kurnazı" dense yeridir Odysseus için. Yalnız akıl gücü değil beden gücü ola-

rak da üstündür ve yakışıklıdır da. Kirke, Kalypso, Nausikaa can atarlar onunla birlikte olmaya. Karısı Penelopeia kocasının bir gün döneceğine inanarak yirmi yıl atlatır kendisiyle evlenmek isteyen İthakalı soyluları.

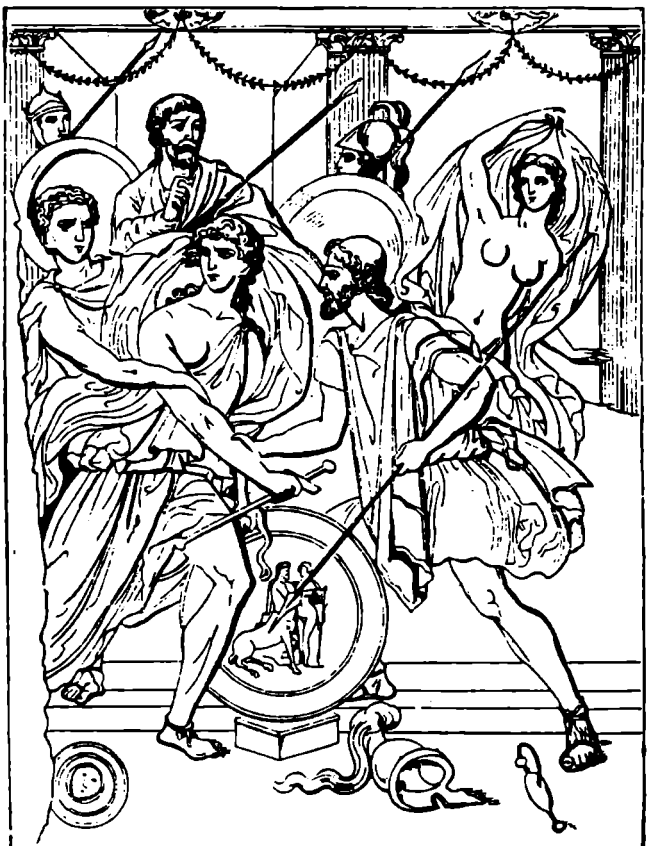
Odysseus'un maceraları bir mitoloji kitabının sınırlı sayfalan içinde anlatılamaz. Büyük ozan Homeros yirmi dört bölümlük bir destan yazmıştır yalnızca bu kahramanı anlatmak için. *Odysseia* adlı bu yapıt sonraki yüzyıllarda da birçok sanatçıya esin kaynağı olmuştur.

İlyada'nın büyük bölümünde de Odysseus vardır. Yalnız bu destanlarla da sınırlanmaz kahramanımız. İlk çağların öteki ozanları ve tragedya yazarları da Odysseus'u konu etmekten kendilerini alamamışlardır.

Babası Laertes anası Antikleia'dır Odysseus'un. Sisyphos'un oğlu olduğu da söylenir. Antikleia düğünden bir gün önce Sisyphos'un yatağına girmiş de Odysseus'a gebe kalmış. Odysseus'un bu denli kurnaz oluşu da Sisyphos'a çekmesindenmış.

Odysseus'un akıl gücünü açıklamak için uydurulmuşa benzeyen bu efsane bir yana bırakılırsa hep Laertesoğlu diye çağrılır kahramanımız.

Paris nasıl ki yargısı ve Helena'yı kaçırmasıyla Troia savaşını başlatan kişi olduysa, Odysseus da önerdiği "Tahta At" düzeni sayesinde savaşı bitiren kişi olmuştur. Bir soykırıma yol açmıştır onun bu düzeni. Bu nedenle olumsuz bir rolü olmuştur bu konuda. Ama Paris gibi, kendi ülkesinin değil savaştığı ülkenin yıkımına neden olmuştur Odysseus. Sonuçta savaştır bu ve Odysseus da başvurduğu "Tahta At" hilesiyle ülkesine kazandırdığı için bağışlanabilir.

Odysseus, Akhilleus'un kimliğini ortaya çıkarıyor

Aslında bu savaşa katılmak da istememiştir başlangıçta. Henüz yeni evlenmişti Penelopeia ile. Kendi genç ve güzel karısını tek başına bırakıp elalemin karısı için savaşa gitmeyi hiç çekmiyordu içi. Agamemnon ve Menelaos bütün Akha prenslerini ve soylularını savaşa davet etmekteydiler. Menelaos Palamedes'le birlikte Odysseus'un krallığı İthaka'ya da

geldi, kahramanımızı çağırmak için. Ama Odysseus deliliğe vurdu kendisini götürmesinler diye. Deniz kıyısında kumların üzerine tuz ekti tohum niyetine, bir öküz ve bir eşeğin koşulu bulunduğu sabanla bu tarlayı sürmeye başladı sözüm ona ama Palamedes anlamıştı onun numara yaptığını. Sabanın önüne onun yeni doğmuş oğlu Telemakhos'u koydu. Odysseus oğlunu ezmemek için sabanın yolunu değiştirince de foyası çıktı ortaya. Sonra kendisi de benzeri biçimde Akhilleus'un yalanını ortaya çıkardı.

Odysseus istemeye istemeye katılmıştı savaşa ama bir kez katılınca da canla başla uğraştı. Akhilleus gibi kişisel kırgınlığı nedeniyle bir köşeye çekilip yüz üstü bırakmadı silah arkadaşlarını.

Troia hisarları önünde yiğitliği, davranışları ve akıllılığıyla değerini kanıtlayan kahramanımızı *Odysseia* adlı dönüş destanında bütün ayrıntılarıyla tanırız. Sayfa hesabına vurulduğunda dört yüz sayfayı aşan bu yolculuğun öyküsünü burada satır başlarıyla çok kısa olarak özetleyebiliriz ancak.

Troia'dan ayrılışlarında bir fırtına Thrakia'daki Kikonlar ülkesine atar onları. Orada çıkan bir kavgada altı yoldaşını kaybeder. Oradan ayrılırlar ama yeni bir fırtına bu kez de Lotos yiyenlerin ülkesine atar gemilerini. Bu lotos meyvesini yiyenler yurtlarını unuturlardı. Odysseus'un arkadaşları da bu meyveden yedikleri için gelmek istemezler, Odysseus zorla gemiye bindirerek zincire vurur onları.

Sonra tek gözlü dev Kyklop Polyphemos'un yaşadığı adaya gelirler. Odysseus on iki arkadaşıyla bilmeden devin mağarasına girer. Dev, arkadaşlarını ikişer ikişer yer. Odysseus Polyphemos'u şarapla sarhoş ederek gözünü çıkarır ve ancak öyle kurtulabilir geriye kalan arkadaşlarıyla birlikte.

Yolculuklarını sürdüren kahramanlarımız bu kez de rüzgâr tanrısı Aiolos'un adasına çıkarlar. Ailos onları iyi karşılar, rüzgârları bir tulum içine doldurarak Odysseus'a verir. Ama Odysseus uyuyunca arkadaşları içinde para var sanısıyla tulumu açarlar, tulumdan çıkan rüzgârlar gerisin geri aynı adaya sürükler gemiyi, o zaman da Aiolos onları kovar.

İnsan yiyen dev Laistrygonların ülkesinde on bir geminin tayfası bu yamyamlar tarafından yok edilir. Yalnızca Odysseus'un gemisi kurtulabilir oradan. Derken büyücü Kirke'nin yaşadığı Aiaie adasına gelirler. Büyücü Kirke, Odysseus'un arkadaşlarını domuza dönüştürür. Ama Hermes'in yardımıyla Odysseus onların yine eski hallerine gelmelerini sağlar. Bu arada Kirke âşık olmuştur kahramanımıza, Odysseus Kirke ile orada bir yıl yaşar.

Arkadaşlarının baskısıyla Kirke'den ayrılan Odysseus ölüler ülkesine de iner, orada birçok ünlü kahramanla karşılaşır. Yeniden Kirke'nin yanına döner. Kirke ona yolda karşılaşacağı tehlikeleri tek tek anlatır. Onun dediği gibi de olur. Seirenlerden kurtulurlar, Skylla ile Kharybdis'in tuttukları geçitlerden geçecekleri sırada Skylla arkadaşlarından altısını yer Odysseus'un.

Oradan da kurtulunca Güneş-tanrının sürülerinin otladığı adaya çıkarlar. Uygun yel olmadığı için adadan ayrılamayan denizciler Odysseus'un uykuya daldığı bir sırada tanrının sığırlarından bir kaçını kesip yedikleri için Zeus, gemilerini yıldırımlarıyla vurarak parçalar. Odysseus'un dışında hepsi ölür tayfaların. Odysseus Kharybdis geçidini bir kez daha aşar ve dokuz gün dalgalarla boğuştuktan sonra Kalypso'nun adasına çıkar.

Daha sonraki durağı, Poseidon salını batırdığı için yüze yüze çıktığı Phaiaklar ülkesidir. Odysseus, başından geçenleri kendi ağzından orada anlatır zaten.

Bundan sonrası ise Odysseus'un Phaiakların evlenmek isteyen kişileri ortadan kaldırmasının öyküsüdür. Sonunda bütün bu güç işlerin üstesinden gelinir ve Odysseus da aile ocağına yeniden kavuşur.

Bu inanılmaz maceralarında tanrıça Athena yardım eder kahramanımıza hep. Aklı simgeleyen tanrıçanın, akıl kumkuması bir ölümlüyü desteklemesinde şaşılacak bir yan olmasa gerek.

AKHILLEUS

Yunanlıların, Troia savaşına katılan yiğitleri içinde en güçlü ve en fazla bel bağladıkları kişiydi Akhilleus.

Annesi Nereus kızlarından Thetis, babası Aiakos oğlu Peleus idi. Aiakos ise Zeus ile peri Aigina'nın oğlu idi. Ölümünden sonra ruhlar üzerine yargıç yapmıştı babası onu. Sağlığında kralı bulunduğu Aigina adasının halkına "Myrmidonlar" deniyordu. Bunlar "Myrmikes" yani karıncaların insana dönüştürülmesiyle oluşmuş bir halktı.

Akhilleus hem ana hem baba yönünden tam soylu oluyordu böylece. Homeros'un destanlarında geçmeyen kimi anlatımlara göre Thetis oğlunu tanrıların yiyeceği ambrosia ile beslermiş, geceleri de ateşe tutarak temizlermiş. Akhilleus'u ölümsüz kılmak istiyormuş böyle yapmakla ama bir gün Peleus yakalamış onu ve evden kovmuş. Thetis de bu-

nun üzerine oğlunu topuğundan tutup Styks nehrine daldırmış, çocuk da yaralanmaz olmuş. Ama Thetis tutarken eliyle örttüğü için topuğuna su değmemiş, bu yüzden bir tek oradan yara alabilirmiş.

Çocuğu at-adam Kheiron büyütür ve hekimlik öğretir ona. Onunla da yetinmez dövüş sanatında, araba sürmekte, kargı kullanmakta, koşuda da usta yapar Akhilleus'u. Müziği ve söz söyleme sanatını da öğretir. İster ki hem bedence hem de kafaca üstün olsun öğrencisi. Ona sarsılmaz bir yüreklilik ve karşı koyulamaz bir güç versinler diye aslan ve kaplan beyni de yedirirmiş Kertauros Kheiron. Akhilleus'un bir başka hocası da Phoiniks'miş.

Akhilleus kısa ama ünlü bir yaşamla uzun ama ünsüz bir yaşam arasında bir tercih yapması gerektiği zaman birinciyi seçmişti.

Troia için sefer hazırlığı başlayınca Thetis, oğlunu bekleyen yazgıdan korumak için bir düzen tasarlamışı; Delikanlıyı kız kılığına sokarak Skyros adasına gönderdi. Oranın kralı Lykomedes'in sarayında Pyrrha adıyla konuk oldu Akhilleus. Söylendiğine göre Lykomedes'in kızlarından biriyle gizlice evlendi orada ve oğlu Pymhos ya da Neoptolemos dünyaya geldi.

Bilici Kalkhas, eğer Akhilleus savaşa katılmazsa Troia'nın alınamayacağını söylemişti. O zaman Odysseus aramaya çıktı onu. Skyros'a da geldi, ünlü kurnazlığıyla bir düzen tasarladı orada. Gezgin bir satıcı kılığına girerek kralın sarayına geldi, kızların ve kadınların önlerine onların hoşlanacakları türden kumaş, mücevher gibi eşyalar çıkardı, bir yana da silahlar koydu. Kızlar bu eşyalarla ilgilenirken savaş narala-

rı duyuldu birden. Kızlar ve kadınlar kaçıştılar, Akhilleus ise silahlara el attı. Kimliği ortaya çıkmıştı böylece ve o da savaşa katılmak zorunda kaldı.

İçlerinde bu kez Akhilleus'un da bulunduğu Akhalar, Troia sanarak Mysia (Bergama ve yöresi) kıyılarına çıkarlar ilkin. Herakles'in oğlu Telephos Mysia'da yerleşmişti. Mysialılarla Akhalar arasında çıkan savaşta Akhilleus Telephos'u yaralar. Telephos ölmez ama iyileşemez de bir türlü. Biliciler bu yarayı ancak onu açanın iyileştirebileceğini söylerler. Telephos da gelip Akhilleus'u bulur, Akhilleus kargısının ucundaki pastan birazını yaraya sürünce Telephos iyileşir.

Akha ordusu dokuz yıl kalır Troia önünde. Bu sırada Akhilleus da sağda solda yağmacılıklarla uğraşır. Onuncu yılın kısa bir bölümünde de Homeros'un *İlyada*'sını oluşturan olaylar cereyan eder. Bir başka deyişle *İlyada* destanı, Troia savaşının sondan bir önceki evresinin öyküsüdür. Homeros bu destanda Akhilleus'un ölümünü, Tahta At'ı, Troia'nın yakılıp yıkılmasını hiç anlatmaz. Tahta At'a *Odysseia*'da şöyle bir değinir. Öteki konuları ise Vergilius ele alır, *Aineas* adlı destanında.

İlyada destanı Akhilleus'la başlar yine onunla sona erer. Ve biz asıl burada tanırız Akhilleus'u.

Akhilleus güçlüdür, herkesin saydığı ve çekindiği bir yiğittir. Ama sevilen bir kişi midir aynı zamanda? Eğer en yakın arkadaşı Patroklos bir yana bırakılırsa bu soruya olumlu yanıt vermek zor.

Bir defa son derece bencildir Akhilleus. Agamemnon onun elinden gözdesini aldı diye küsüp bir kenara çekilmesi yetmiyormuş gibi bir de Zeus'un Troialılara yardım etmesi-

ni ve Akhaların da yok olmalarını ister. Ancak böyle anlaşılacaktır değeri. Kısacası onun derdi şan kazanmaktır, yoksa umurunda bile değildir yurttaşlarının gözleri önünde yok olup gitmeleri.

Son derece acımasızdır da. Patroklos'un cenaze töreninde günahsız on iki Troialı çocuğu gözlerini kırpmadan kurban eder.

Homeros yüceltir gibi göründüğü Akhilleus'u yerer aslında biraz üstü kapalı bir biçimde. Ama yüzyıllar sonra bir Shakespeare çıkar, hem Akhilleus'u hem de Akhaların ondan sonraki en güçlü adamı Aias'ı yerin dibine batırır. Shakespeare'in kişilerinin onları nasıl değerlendirdiklerini görelim:

"Akhilleus mu! Bir arabacı uşağı, bir hamal, ayının da kendisi!" (Pandaros)

"Böyle düşünürsek, Akhilleus'un atı bir sürü Akhilleus'a bedeldir." (Nestor)

"Akhilleus'un beyni Habeşistan kumları kadar çorak da olsa –ki Apollon bilir, daha da çoraktır!–" (Nestor)

"Sen bir duayı ezberleyinceye kadar, senin atın nutuk çekmesini öğrenir... Haydi vur sünger kafalı prens! Benim diz kapaklarımda, senin kafandakinden daha çok beyin vardır. Bir sıpa bile ders okutur sana, seni yiğit bozması, koca eşek seni!" (Thersites kendisini döven Aias'a söylüyor.)

"Zaten kara cahiller de bilir akıllarının ne kadar kıt olduğunu; öyle alabildiğine çorak bir akıl ki bir sineği örümceğin elinden kurtarmak icab etse, bulabilecekleri tek çare kocaman kılıçlarını çekip örümcek ağını kesmektir." (Thersites Aias ve Akhilleus için söylüyor.)

"Bir boynuzlu, bir de orospu! Bütün mesele bundan çıkıyor!" (Thersites, Menelaos ve kaçırılan karısı Helena için söylüyor.)

"İnsan bu kadar ahmak bir kahraman olacağına, bir koyunun sırtında kene olsun, daha iyi." (Thersites, Akhilleus için söylüyor.)

"Hadi oradan, kendi kendinin resmi, budalaların taptığı put." (Thersites Akhilleus'a söylüyor.)

"Hem Akhilleus'un oğlan uşağı diyorlar sana... Oğlan orospusu demek." (Thersites, Patroklos'a söylüyor.)

"Şu Agamemnon'a bakın. Fena adam değil, piliçlere de pek düşkün; gelgelelim, kafasında beyinden fazla kulak kiri var. Ya kardeşine ne dersiniz? Jüpiter'in o öküzüne, boynuzluların o canlı heykeline, abidesine! Uyuz bir dilencinin üstünde bir bit olmaya razıyım ama Menelaos olmaya asla!" (Thersites)

"Siyaset diye yaptıkları da, o soysuz Aias köpeğini Akhilleus köpeğiyle kapıştırmak! Şimdi Aias köpeği Akhilleus köpeğinden de daha fazla şımardı, savaşmayacakmış bugün." (Thersites)

"Boynuzu takanla taktıran birbirlerine girdiler. Haydi öküz!" (Thersites birbirleriyle dövüşen Menelaos ve Paris için söylüyor.)

Shakespeare böyle görüyor işte Yunan cephesini ve o cephenin ünlü kahramanlarını, *Troilos ile Kressida* adlı yapıtında.

Güçlü olmasına güçlü ama bu gücünden dolayı da son derece kasıntılı ve burnundan kıl aldırmayan, kişisel değeri ortaya çıksın diye kendi yurttaşlarının kötü duruma düşmelerine göz yuman, dahası bunun için dua eden, sınırsızcasına

bencil, yurt aşkına değil şan aşkına dövüşen Akhilleus –gücünü nice övse de– Homeros'un hayranlık duyduğu bir kahraman değildir. Batı dünyasının ise örnek aldığı bir yiğit hiç değildir.

Ama Batı'nın örnek aldığı, hayranlık duyduğu bir yiğit vardır yine de bu savaşlarda. Yenik Troia'nın yenik kahramanı Hektor'dur bu yiğit.

HEKTOR

Yiğitliği, hoşgörüsü, duygusallığı, insancıllığı, sorumluluk duygusu ve özverisiyle bir ortaçağ şövalyesinin ilkçağ destanlarına uyarlanmış biçimidir adeta Hektor. Gerçek bir yurtseverdir, iyi eş, iyi baba, iyi evlattır. Bir insanlık, bir kahramanlık örneğidir kısacası.

Bu savaşa hiç de severek, isteyerek girmemiştir Hektor. Bir oldu-bitti karşısında kaldığı için, savaşı istemese de yurdunu savunmak zorundadır ve de savunur elinden geldiğince. Şan kazanmak, kişisel çıkar elde etmek peşinde değildir. Bir istila ordusu çökmüştür tepelerine, ne yapıp edip savunmak zorundadır yurdunu bu istilacılara karşı. Paris açmıştır bu belayı Troia'nın başına. Ama kardeştir ne olsa, ne atılır ne satılır, başa gelen çekilir namus belası, diyerek. Horlar Paris'i, azarlar ama Helena'yı elinden geldiğince hoş tutar. Verseler Helena'yı savaş bitecektir ama aklına getirmez bunu Hektor. Bir konuktur o, konuğa saygı gerekir nice kızsa da kardeşine. Yalnız Hektor değil Priamos da gönlünü almaya

çalışır her fırsatta bu davetsiz konuğun. Helena da büyük saygı gösterir onlara. En çok da Hektor'u sayar ve sever.

Sekizinci kuşaktan Zeus'un torunudur Hektor ama yine de etten, kemikten bir insandır. Korktuğu da olur ama bu korkusu öleceğini bile bile Akhilleus'la çarpışmasına engel olmaz. Hasılı bir insan yüreğidir göğsünde taşıdığı, güçlü ve zayıf yanlarıyla. Ama yurt sevgisi, insanseverliği, öleceğini bile bile direnmesi siler geçer gözden her insanda çok daha fazla bulunan zayıf yanını. Hektor temel direğidir Troia'nın. Temel direkleri çökünce maneviyatları da çöker Troialıların.

Aslında Troia'nın dışında pek öyle bir öyküsü de yoktur Hektor'un. Ama onun insalcıllığı ve çıkar hesaplarına dayanmayan yiğitliği bu savaşların başkahramanı yapmıştır Hektor'u. Denebilir ki Hektor'un destanı olmuştur *İlyada.* Homeros'un satır aralarında yücelttiği bu yiğittir aslında.

Hektor ölür, Akhilleus'un amansız kini nedeniyle. Akhilleus o denli çıkmıştır ki insanlıktan, bir ölüye gösterilmesi gereken saygıyı göstermez ona. Arabasının ardına bağlayıp dokuz kez dolaştırır ölüsünü hisarların çevresinde. Böyle yapmakla da Hektor'dan Patroklos'un öcünü aldığını sanır. Oysa Hektor savaş alanında öldürdüğü düşmanına böyle bir şey yapmayı aklına getirmemiştir.

İşte bu nedenledir ki Roma Yunanistan'ı değil Anadolu'yu kök olarak almıştır kendisine ve soyunu yine bir Troialı prens olan Aineias'a bağlamış, onu kendi soyunun kurucusu olarak görmüştür. Kahramanı ise kan dökmeye doymayan Akhilleus değil gerçek bir yiğit olan Hektor'dur.

İlyada'yı okumak gerekir Hektor'u gereğince tanımak için. Onunla ilgili satırların tek tek altını çizmek gerekir. An-

cak öyle anlayabiliriz bu Anadolulu gerçek yurtsever ve şövalyenin kişiliğini. Babası Priamos'a, annesi Hekabe'ye, karısı Andromakhe'ye, oğlu Astyanaks'a karşı gösterdiği sevgi ve saygıyı belirten bölümleri içimiz titremeden okuyamayız. Bu konuda sözü koca ozan Homeros'a bırakmak en iyisi...

Savaş kanlı ve hazin bir biçimde sona erdi. Tam bir soykırım yaşandı Troia'da. Homeros anlatmıyor Troia'nın düşüşünü. Dili varmıyor belki de nice güzellikler barındıran bir şehrin yok oluşunu söylemeye. Sonrakilere bakılırsa gözleri dönmüş istilacılar Hektor'un ihtiyar babasıyla küçük çocuğuna bile kıydılar. Nasılsa, Aineias kaçabildi bu kıyımdan yaşlı babası Ankhises'i de sırtına alarak.

Ama Akhalara da uğur getirmedi bu savaş. Pek azı dönebildi bu sefere katılan soylu savaşçı ve prenslerden. Akhilleus, Apollon'un yardım ettiği Paris tarafından öldürüldü. Aias çıldırarak bir koyun sürüsünü kılıçtan geçirdi düşmanları kılıçtan geçirdiği sanısıyla. Sonra da utancından kendini öldürdü.

Başkomutan Agamemnon'u ise bir başka kanlı son bekliyordu kendi evinde. Onu da görelim.

AGAMEMNON'UN ÖLÜMÜ

Priamos'un kızı ve Hektor'un kız kardeşi Kassandra'yı geleceği haber verme yeteneğiyle donatmıştı Apollon. Buna karşılık genç kız da Apollon'a teslim edecekti kendisini ama bu yeteneği aldıktan sonra Kassandra sözünde durmadı. O zaman da Apollon cezalandırdı onu. Şöyle ki Kassandra ola-

cakları söyleyecek ama kimseler inanmayacaktı onun sözlerine. Gerçekten de öyle oldu. Paris'in İda dağından Troia'ya gelişine, Helena'nın kocasının sarayından kaçırılıp getirilişine, Tahta At'ın şehre alınışına hep karşı çıkmış ama kimseye kabul ettirememişti gerekçelerini.

Troia'nın düştüğü gece Kassandra, Athena tapınağına sığınmıştı ama "Küçük Aias" da denen Oileusoğlu Aias zorla dışarı çıkartmaya çalıştı genç kızı. Kassandra, tanrıçanın heykeline sarılmıştı çıkmamak için. Kızı zorla sürükledi dışarı Aias ama onun bu zorbaca davranışı kendi adamlarının bile nefretini uyandırmıştı. Taşlanmaktan kurtulmak için bu kez kendisi sığındı tanrıçanın tapınağına.

Zafer ganimetleri bölüşülürken Kassandra Agamemnon'un payına düştü. Agamemnon köle olarak aldığı kıza delicesine tutulmuştu. Onu alıp Argos'a götürdü. Kassandra Agamemnon'a, yurda dönüşte öldürüleceğini söylemişti ama inandıramamıştı kralı sözlerine.

Sonunda yine kızın dediği çıktı. Agamemnon seferdeyken karısı Klytaimnestra Thyestes'in oğlu Aigisthos'la düşüp kalkmaya başlamıştı. Klytaimnestra âşığı ile kurduğu düzen sonucu kocasını banyoda öldürdü. Tantalos soyu üzerindeki lanet Agamemnon'u da almıştı kıskacına. Kassandra da zalim kraliçenin elinde can verdi.

Ama cinayetler zinciri son bulmamıştı henüz. Agamemnon'un kızı Elektra, babasının alçakça öldürülmesinin kinini içinde yaşatmaktaydı. Küçük kardeşi Orestes'i de bu kinle ve öç alma duygusuyla yetiştirdi hep. Onu önce Phokis kralı olan amcası Strophios'un sarayına gönderdi. Orestes orada büyüdü ve amcasının oğlu Pylades'le içten bir dostluk kur-

du. Sonra birlikte Argos'a geldiler ve Elektra'nın yanında gizlendiler. Bu arada da Orestes'in öldüğü haberini yaydılar.

Orestes'in, babasının öcünü alacağı düşüncesiyle hep korku içinde yaşayan Klytaimnestra çok sevinmişti bu habere. Şükran sunusu için Apollon tapınağına gitti, oradan çıkarken de kendi öz oğlu Orestes tarafından öldürüldü. Orestes daha sonra annesinin işbirlikçisi ve âşığı Aigisthos'u da öldürdü.

Erynisler ana katilinin peşine düştüler. Orestes, Areopagos mahkemesi önüne çıkartıldı. Yargıçların yarısı aklanmasına yarısı da ölümüne karar verdiler. Son anda Athena da aklanması yönünde oy kullanınca Orestes kurtulmuş oldu. Tantalos soyu üzerinde kuşaklar boyu süren lanet de sona erdi böylece.

Şimdi de, bir başka lanetli kuşak olan Kadmos soyu öyküsünün son bölümünü görelim Antigone'nin kişiliğinde.

ANTİGONE

Oidipus'un, annesi İokaste ile yaptığı lanetli evlilikten Eteokles ve Polyneikes adlı iki oğlu, Antigone ve İsmene adında da iki kızı olmuştu.

Oidipus kendi gözlerini kör edip de Thebai'den kovulunca kızı Antigone yalnız bırakmamıştı babasını. Ona destek olmuş ve Theseus tarafından Attika'ya kabulünü sağlamıştı. Babasının ölümünden sonra Thebai'ye döndü.

Oidipus gidince oğulları Eteokles ve Poiyneikes ülkeyi dönüşümlü olarak yönetme kararı almışlardı. Her yıl biri

kral olacaktı. Önce Eteokles çıktı Thebai tahtına ama bir yıl dolup da Poiyneikes anlaşma gereği sırasını isteyince Eteokles buna yanaşmadığı gibi bir de kovdu kardeşini. Poiyneikes de gidip Argos kralı Adrastos'a sığındı. Kalydonlu Tydeus da sürgün olarak bulunmaktaydı Adrastos'un sarayında. Poiyneikes, Adrastos ve Tydeus'u Thebai'ye karşı bir sefere razı etti. Ancak Adrastos bilici Amphiaros'un da bu savaşa katılmasını istemişti. Oysa Amphiaros uğursuzlukla sona ereceğini görmüştü seferin, bu nedenle gizlendi katılmamak için. Poiyneikes, Kadmos'la Harmonia'nın düğünlerinde tanrıların armağan olarak verdikleri uğursuz gerdanlığı Amphiaros'un karısına vererek kadını konuşturdu ve kocasının nerede gizlendiğini öğrendi. Amphiaros da istemeye istemeye katıldı bu sefere. Onlarla birlikte Kaneus, Hippomedon ve Parthenopaios adlı üç prens daha katılınca yedi kişi oldular ve "Thebai'ye karşı Yediler" seferini gerçekleştirdiler böylece.

Amphiaros'un önceden belirttiği gibi savaş uğursuzlukla sonuçlandı. Adrastos'un dışında hiçbiri sağ dönemedi yedilerden. Eteokles ve Poiyneikes birbirlerini öldürdüler. Eteokles'in yerine tahta çıkan Kreon, onun yurdunu savunurken öldüğünü söyleyerek görkemli bir tören yaptırttı Eteokles'e. Poiyneikes ise yabancılarla bir olup yurduna karşı silah çekmişti, bu yüzden yasakladı onun gömülmesini. Ama Antigone, her ölünün gömülmeye hakkı olduğunu söyleyerek Polyneikes'i gömdü. Kreon yasağa karşı çıkan Antigone'yi açlık ölümüne çarptırdı. Kreon'un oğlu Haimon Antigone'nin nişanlısıydı. Babasını sert sözlerle eleştirdikten sonra nişanlısını kurtarmaya gitti. Ama Antigone asmıştı kendisini. Kızı

çok seven Haimon da öldürdü kendisini üzüntüsünden. Bu felaketleri Haimon'un annesi Eurydike'nin oğlunun acısına dayanamayarak yaşamına son vermesi izledi.

Thebai soyu üzerindeki lanet bir kez daha göstermişti uğursuz yüzünü böylece.

MİTOLOJİNİN
İLGİNÇ AŞK ÖYKÜLERİ

Tanrılarla ilgili aşk öykülerine daha önce yer yer değinilmişti, onlarla ilgili bölümlerde. Bu bölümde ele almak istediklerimiz ise ölümlüler arasındaki aşk öyküleri. Orpheus ve Eurydike'nin öyküsüyle başlayalım önce.

ORPHEUS İLE EURYDİKE

Thrakia kralı Oiagros ile Musalardan Kalliope'nin oğluymuş Orpheus. Güzel sanatlar tanrısı Apollon'un oğlu olduğu da söylenir. Tanrısal müzik yeteneği, tanrı babasından geliyormuş demek, eğer öyleyse.

Orpheus, yırtıcı hayvanları büyüleyen ozan

Onun bu yeteneği öylesine eşsizdi ki çalgısını çalmaya başladığı zaman en yırtıcı hayvanlar bile yırtıcılıklarını unutup ayaklarının dibine uzanırlardı, lirinden çıkan tanrısal ezgileri dinlemek için. Kuşlar şakımalarını keser, rüzgârlar esişlerini, ırmaklar akışlarını durdururlardı.

Eurydike adlı bir kıza sevdalıydı ozanımız. Kız da gönülden tutkuluydu ona. Birlikte çok mutlu günler geçirdiler; ne var ki çok fazla sürmedi mutlulukları. Günün birinde bir yılanın sokmasıyla öte dünyaya göçtü Eurydike.

Orpheus günlerce ağladı, dövündü karısının arkasından. Ama öylesine tutkulu bir sevgiyle bağlıydı ki eşine Thanatos'un (ölüm) oldu-bittisine boyun eğmek istemedi başkaları gibi. Yerin altına inecek, ruhlar dünyasının hakan ve ecesine yalvaracaktı, sevdiğini geri versinler diye.

Sonunda vardı da ölüler ülkesine nice engelleri aşa aşa. Hades'in asık yüzlü hakanıyla ecesini şarkılarıyla yumuşatabilirdi ancak. Hem çaldı hem söyledi şu deyişlerle:

"İçtenlikle söylüyorum sizlere ey ölüler dünyasının sultanları! Tartaros'u görmeye meraklı olduğum için gelmedim buraya. Medusa soyundan üç başlı cehennem köpeği de sürüklemedi beni yerin altına. Bir engerek soktu eşimi, zehirini bütün vücuduna akıtarak önündeki uzun yılları çarçabuk bitiriverdi. Onun kaybının acısına dayanmak istedim ve denedim de bunu. Ama aşk kırdı benim direncimi. Onun gücünü siz de yadsıyamazsınız; sen ey ruhlar dünyasının efendisi! Aşk denen duygudan habersiz olsaydın eğer kaçırıp getirir miydin Persephone'yi buraya ve paylaşır mıydın tahtını onunla? Sonunda hepimizin yolu buraya düşecek. Karımın çok erken kestiğiniz yaşam yumağını bağlayın yeniden yalvarırım size. Verin onu bana da geri götüreyim. Eğer bu lütfü esirgerseniz benden bilin ki ben de geri dönmeyeceğim. Belki de daha çok sevinirsiniz o zaman kimbilir!"

Orpheus sazının tellerini en tanrısal ezgilerle böyle tıngırdattıkça Hades'in kendine özgü yaşamı da durmaktaydı. Bütün ruhlar ağlıyordu şimdi. Cehennemin sonsuz azaplıları

bile büyülenmişlerdi bu ezgilerden. Tantalos, ağzını uzattıkça kendisinden kaçan su kaynağıyla ilgilenmiyordu artık, İksion'un çarkı durmuştu. Yuvarladığı kayanın üzerine oturmuştu Sisyphos. Tityos'un ciğerini gagalayan akbabalar ara vermişlerdi işlerine.

Hades ile Persephone de çok duygulanmışlardı. Eurydike'yi verdiler Orpheus'a geri götürsün diye. Ama bir de koşul ileri sürdüler: Orpheus, Hades'in yeryüzüne açılan kapısından çıkıncaya değin dönüp bakmayacaktı ardı sıra yürüyen Eurydike'ye, yoksa boşuna olacaktı bunca çabalar.

Birkaç adım kalmıştı yeryüzüne çıkmaya. Ama bunca aşılmaz yolculukları göze alan Orpheus'un içini öylesine bir özlem doldurmuştu ki yeniden ışığı görmek için geçecek birkaç saniyelik zaman yüzyıllar gibi uzak geldi ona. Dayanamadı, döndü baktı geriye, bakmasıyla da karısını bir daha görmemecesine kaybetmesi bir oldu. Yeniden Hades'e inme umudu da kalmamıştı artık. Tanrılar izin vermezlerdi ikinci bir kez böyle bir şeye.

Orpheus hiçbir kadına ilgi duymadı bir daha. Thrakialı kadınlar fena aldılar bu ilgisizliğin öcünü ozandan. Bir gün parça parça ettiler onu. Kesik başını ve çalgısını denize attılar. Derler ki kesik baş dalgalar üzerinde salınarak şarkı söyleye söyleye Lesbos'a (Midilli) kadar gitmiş. Sonra bir tapınak yapılmış orada Orpheus için söylendiğine göre.

HERO İLE LEANDROS

İkinci aşk öyküsünün konusu yurdumuzda geçiyor, Çanakkale Boğazı'nda. Hüzünlü bir masaldır bu da.

Çanakkale Boğazı'nın iki yakasında eski çağlarda kurulmuş iki şehir varmış karşı karşıya. Avrupa yakasındaki şehre Sestos derlermiş; Anadolu'dakine de Abydos.

Sestos şehrindeki bir kulede Hero adında güzel bir kız yaşarmış, sütninesiyle birlikte. Bir Aphrodite rahibesiymiş genç kız. Ama henüz bir kez bile ayak basmamışmış tanrıçanın tapınağına. Doğduğundan beri o kulede yaşıyormuş. Bilicilerin, kız daha doğmadan söylediklerine göre, Hero yaşadığı sığınaktan çıkacak olursa bir uğursuzluk gelecekmiş başına ve henüz yaşamının baharında ölecekmiş.

Kızcağız aslında delicesine merak edermiş dört duvardan ibaret dünyasının dışında neler olup bittiğini. Otururmuş saatlerce penceresinin kenarına boğazın kimi zaman kıpırtısız mavi-lacivert sularını seyredermiş. Hoş ezgiler gelirmiş zaman zaman kulağına. Nereidlerin söylediği şarkılarmış bunlar ya da kıza öyle gelirmiş. Tritonların su yüzeyine çıkıp birbirleriyle şakalaştıklarını görür gibi olurmuş. Kimi zaman da o kıpırtısızlık dev dalgalara bırakırmış yerini. Sular yükselir yükselir sonra köpük köpük öfkeyle vururmuş kıyıya. Kızcağız o zaman korkuyla, "Acaba kimler kızdırdı denizler hakanını böyle!" diye düşünürmüş.

Sonra bahar gelirmiş ve işte Abydos kıyılarının seyrine doyum olmazmış o zaman. Toprak Ana'nın bağrı kır çiçekleriyle bezenirmiş her renkten. Rüzgâr tatlı tatlı esişiyle usul usul boyun eğdirirmiş meyve yüklü yemyeşil dallara. Kuşların cıvıltıları Orpheus'un çalgısından çıkan tanrısal ezgilerle yarışırlarmış. Doğanın sevinciymiş bu aslında. Aphrodite'in sevgilisi Adonis'in yeniden yeryüzüne dönmesinden duyduğu sevinç. İki sevgilinin kavuşması şenliklerle kutlanırmış, törenler yapılırmış tanrıçanın tapınağında.

Bir bahar günü yine yapılmaktaymış kutlamalar. Halk akın akın Aphrodite'in tapınağına gidiyormuş. Herocuk da katılmak istemiş bu şenliklere. "Zaten görevimdir de bu benim, tan-rıçamıza adanmış bir bakire değil miyim ben? Öyleyse ben gitmeliyim bu kutlamalara herkesten önce. Aphrodite'in tapınağında buhurlar yakıp saçılar sunmalıyım ona," demiş. Öylesine yalvarmış, öylesine üstelemiş ki yaşlı sütnine razı olmak zorunda kalmış sonunda. Kızın bu en doğal isteğini engelleyip Ak Kollu Tanrıça'nın öfkesini üzerine çekmeyi de istemiyormuş ayrıca.

Neyse, çıkmışlar kuleden, tutmuşlar tapınağın yolunu ötekilerle birlikte. Hero öylesine şaşkın ve öylesine mutluymuş ki ilk kez içinde bulunduğu doğanın bu güzelliği karşısında yavru kuzular gibi zıplayıp oynamak istiyormuş hep.

Tapınağa varmışlar, Hero buhurunu yakmış, saçısını sunmuş sevinç içinde. Sonra çıkmışlar tapınaktan sütnineyle birlikte.

Hero'nun tam o sırada kendi yaşında bir delikanlıya takılmış gözleri, o kadar güzelmiş ki genç adam, Hero bir türlü bakışlarını ayıramıyormuş ondan. "Bu genç olsa olsa kendi adına yapılan şenlikleri yerinde kutlamaya gelen Adonis'tir," diye düşünmüş. "Hiçbir ölümlü erkek bu kadar güzel olamaz. Tanrıçamız haklıymış ona vurulmakta. Aphrodite çağırmış olmalı onu tapınağına. Ama ben niye bakıyorum böyle tanrıçamızın yavuklusuna gözlerimi dikip! Hayır, hayır günaha girmemeliyim; bakıp da kızdırmamalıyım Aphrodite'i."

Böyle diyormuş kendi kendine ama bir türlü bakışlarını ayıramıyormuş delikanlıdan.

Öte yandan Leandros adındaki bu genç adam da ayıramıyormuş gözlerini bir türlü genç kızdan. O da benzeri düşünceler içindeymiş. "Bu kız insan suretine girmiş Aphrodite'in ta kendisi olmalı. Yoksa hiçbir kadın güzellikte yaklaşamaz bile ona. Anlaşılan bu bahar tanrıça insan görünümüne girip ölümlülerle paylaşmak istiyor, yavuklusuyla kavuşmasından duyduğu sevinci. Mutlaka böyle olmalı, yoksa tanrıçanın işi ne ölümlüler arasında. Ama ben bakmayayım onun yüzüne, çarpılırım yoksa."

İki genç böyle düşüne düşüne uzaklaşacakları yerde birbirlerine yaklaşmamışlar mı, farkında bile olmadan! Sonra birleşivermiş elleri birden.

İlk heyecanlan geçtikten sonra söylemişler birbirlerine Boğaz'ın iki yakasından birer ölümlü olduklarını. Leandros, "Ama aşkımız ölümsüz olacak bizim," demiş, "çünkü Ak Kollu Tanrıça istemiş olmalı bunu. Aşk Tanrıçası değil mi? Verdi oğlu Eros'a buyruğunu, o da ta yüreklerimizin orta yerine attı sevgi taşıyan oklarını. Artık birbirimizden vazgeçemeyiz."

"Peki, nasıl buluşacağız?" demiş Hero. "Ben ayrılamam ki kuleden."

"Kolayı var onun. Ben şu karşı kıyıdaki Abydos'ta yaşarım. Ama tasalanma! Bir Triton gibi güzel yüzerim. Geceleri el ayak çekilip de sütninen uyuyunca sen yakarsın fenerini, ben de ışığı görüp yüze yüze gelirim senin bulunduğun yere. Gül parmaklı Şafak güzel yüzünü göstereceği sırada da ayrılırım yanından."

Dedikleri gibi de yapmışlar. Hero sütninesi uyurken o da yatağına çekilirmiş sanki uyur gibi yaparak, sonra geçermiş

pencereye elinde feneri delikanlının yolunu gözleyerek yüreği çarpa çarpa. Leandros bir deniz kuşu gibi süzülüp suyun üzerinde kıyıya çıkarmış, o zaman kucaklaşırmış iki sevgili. Delikanlının bedenindeki tuzlu ıslaklık Hero'nun vücuduna da geçermiş tam bir ürperti vererek.

Kaç gün, kaç hafta, kaç ay geçtiğini bilmeden buluşmuşlar böyle her gece Eros'un yürekleri alevlendiren esiniyle. Ama onlar fark edemeseler de geçiyormuş mevsimler ardı sıra; ilkbahar çoktan bitmiş, yaz gitmiş, sonbaharın son günleriymiş artık, kış geliyormuş neredeyse, deli deli esen rüzgârlarıyla.

Bir gece Anadolu yakasından yine denize girmiş Leandros, her günkü zorlu yolculuğuna başlamak üzere. Karşı kıyıda Hero'nun ışığını görüyormuş, rüzgârla titreşen.

Artık karşı kıyıya yaklaşmak üzereymiş ki ne olduysa o zaman olmuş. O zamana kadar pek de azgın görünmeyen denizde bir fırtına patlamış ki o kadar olur. Denizler hakanı Poseidon sanki birine öfkelenmiş de kızgınlığını ondan almak istermişçesine üç dişli yabasıyla sürmüş dalgaları Leandros'un üzerine üzerine. Her kıyıya yaklaşmak isteyişinde dalgalar geri atmış delikanlıyı. "Ak Tanrıça'dan" yardım istemiş Leandros. Denizdeyken zorda kalanlara yardım edermiş o ama dalgaların uğultuları ve kükremeleri arasında delikanlının sesini duyamamış olmalı besbelli.

Delikanlı son gücü ve umuduyla ışığa doğru yüzmeye çalışıyormuş hâlâ ama ışık da sönüvermesin mi fırtınadan birdenbire! Leandros nereye doğru yüzeceğini de bilememiş o zaman. Saatlerdir dalgalarla boğuşa boğuşa yüzecek güç de kalmamış kollarında zaten. Derken dalgaların en büyüğü ge-

lip uçurmuş delikanlıyı bulutlara doğru adeta, oradan da savurmuş onu bir o kıyıya bir bu kıyıya doğru. Sonunda da merhamete gelmişler gibi, cansız bedenini Hero'nun kulesinin önündeki kıyıya bırakmışlar dalgalar.

Hero sönen ışığını yakmış yeniden kaygıyla. Bir yandan da kollayıp durmuş dalgaları, Leandros'u geliyor mu diye.

Bir ara içi geçer gibi olmuş o kaygı ve gerginlik arasında. Gözlerini açtığında ise gece yerini kış gündüzünün puslu, kurşuni aydınlığına bırakmışmış. Leandros'u görmüş o zaman kumsala serili durumda. Yüzü Hero'dan yana dönükmüş ve hâlâ açık gözleriyle ona bakmaktaymış sanki.

Hiçbir tepki göstermemiş Herocuk. Tapınağa giderken giydiği en güzel giysilerini giymiş yeniden, bırakmış kendisini kulenin en tepesinden dalgaların koynuna.

Derler ki Nereus kızları bu iki cansız bedeni alıp götürmüşler tanrısal bir arabada denizler ecesi Amphitrite'nin sarayına. Amphitrite yeniden can vermiş onlara ve evlendirmiş ikisini. Hâlâ da mutluluk içinde yaşamaktaymışlar, denizler ecesinin o nerede olduğu bilinmez sarayında.

Ne Abydos diye bir şehir var bugün ne de Sestos. Günümüze kala kala bir kaç yıkıntı kalmış, çoğu insanın belki de adlarını bile duymadığı bu iki şehirden. Ama iki sevgilinin öyküsü unutulmamış hiç binlerce yıldır söylenegelmiş. Daha nice binlerce yıl söylenecektir belki de kimbilir!

PHİLEMON İLE BAUKİS

Yine Anadolu'muzdan bir aşk öyküsü işte. Bergama'dan. Ama bu seferki kavuşamayan değil bir arada çok uzun yıllar

mutlu bir yaşam süren, ölümlerinde bile birbirlerinden ayrılmayan yaşlı bir çiftin öyküsü.

Günün birinde tanrılar başbuğu Zeus'un aklına esmiş nasıl esmişse, "Varıp şu ölümsüzlerin arasına nicedir halleri bir göreyim!" demiş, almış Hermes'i de yanına, her ikisi de insan görünümüyle Olympos'tan inmişler yeryüzüne.

Bir eve gelmişler, çalmışlar kapıyı, "Yolunu yitirmiş iki garip âdemiz, açar mısınız kapınızı, alır mısınız bizi içeri konukluğa, tanrılar hoşnut olsun diye sizden?" demişler ama kapı değil açılmak, aralanmamış bile.

Böyle bin ev dolaşmışlar belki ama kimseden konukseverlik görememişler. Ya açmıyorlarmış kapıyı ya da açsalar bile hemen kapatıyorlarmış, "Bizim ne idüğü belirsiz çulsuz, dilenci takımıyla işimiz yok," diyerek. Nice zengin konaklarından aldıkları yanıt böyle olmuş işte.

Her yerden geri çevrilen tanrısal gezginler sonunda harap bir kulübeye gelmişler. Saz ve samanla kaplıymış bu kulübenin her yanı.

Kapıyı yaşlı mı yaşlı bir kadın açmış. Bakmış ki karşısında iki zavallı yolcu. Çok yol yürümüşler belli ki yorulup susamışlar. Kadın, "Kimsiniz, necisiniz?" diye sormamış bile. "Aa, durulur mu öyle kapıda sayın konuklarım, buyursanıza içeri!" demiş.

Tanrısal konuklar içeriye girince bir de en az kadın kadar ihtiyar, neredeyse iki büklüm ama güleryüzlü bir adam görmüşler.

İhtiyar, "Buyurun sayın konuklar, oturun şu minderin üzerine de dinlenin biraz. Size sunacak bir koltuğumuz bile yok ama bağışlayın bizi artık, en iyi eşyamız bu," diyerek es-

ki püskü, yamalı ama temiz bir minder göstermiş. Kendisi de karısıyla birlikte bir kütük bulup üzerine oturmuşlar tanrısal konukların karşısında.

"Benim adım Philemon'dur," demiş ihtiyar adam. "Karımınki de Baukis. Kaç on yıl geçti birlikte yaşayalı bilemiyoruz. Belki altı, belki de yedi. Biz bize geçinip gidiyoruz böyle. Hizmetçimiz de yok efendimiz de, buyuranımız da yok buyurulanımız da. Ama aslında hem hizmetçisiyiz evimizin hem efendisi, hem buyuranıyız hem buyurulanı. Böyle gelmiş yaşamımız böyle gitsin diliyoruz tanrılardan."

Adam böyle konuşurken kadın ocağa kuru yapraklar, kabuklar atmış, güçsüz soluğuyla henüz sönmemiş kıvılcımları üfleyerek ateşi canlandırmaya çalışmış. Sonra kocasının kendi elleriyle sulayıp büyüttüğü sebzeleri ayıklamış, bir küçük tencereye koymuş onları, üzerlerine de kimbilir ne zamandır sakladığı rengi kararmış kurutulmuş etten katmış biraz. Ama katmadan, eti biraz kaynar sudan geçirmiş daha yumuşak olsun diye. Sonra yemek ağır ağır pişinceye değin konuklarını oyalamak için yorgun kollarını, bacaklarını yıkamış onların ılık suyla.

Yaşlı kadın sonra titreyen elleriyle üç ayaklı bir masa çekmiş ortaya. Masanın üçüncü ayağı kısa geliyormuş da kadın dengelemek için bir kırık çanak parçası koymuş altına. Sonra da masaya iştah açsın diye taze naneler, siyah ve yeşil zeytinler, hindibalar, kızılcıklar koymuş; ılık külde pişmiş yumurtalar, taze peynirler getirmiş. Yemek pişince o da gelmiş masaya. Kadıncağız daha ne çıkaracağını bilemiyormuş konuklarına. Cevizler, üzümler, hurmalar, erikler, kokulu elmalar, incirler dizilmiş masanın üzerine. Bir testi de şarap

bulmuş kadın. Daha yeni çekilmişmiş şarap, tadı da pek öyle iyi değilmiş ama buymuş elde olan.

Konuklar yemeklerini yedikçe ihtiyar kadınla adamın yüzleri mutluluktan ışıldıyormuş, onları şöyle ya da böyle ağırlayabildikleri için. Yapmacık değil içten gelen bir konukseverlikmiş onlarınki.

İhtiyarların dikkatlerini şarap testisi çekmiş bir ara. Sık sık koydukları halde çanaklarına, hep eski düzeyinde duruyormuş şarap eksileceği yerde. İhtiyarları bir korkudur almış, dualar okumaya başlamışlar. Bir yandan da bağışlanmalarını diliyorlarmış konuklardan, onlara bu denli mütevazı bir sofra kurabildikleri için. Bir kazları varmış ihtiyarların, onu da yemek için değil de bekçilik etsin diye besliyorlarmış kulübelerine. İhtiyarlar bu kazı kesip sunmak istemişler tanrısal konuklarına ama yaşlılıktan doğru dürüst yürüyemeyen ihtiyarlar, kaz bir o yana bir bu yana attıkça kendisini, savrulurlarmış bir o yana bir bu yana onlar da. Kaz sonunda kaça kaça gelip tanrıların yanına sığınmış, onlar da kestirmemişler hayvanı. Sonra, "Bizler tanrıyız," demişler. "Sizin o dinsiz komşularınız hak ettikleri cezaya çarpılacaklar ama size hiçbir kötülük gelmeyecek. Yalnız bırakın evinizi de, dağın tepesine gelin bizimle birlikte."

İhtiyarların ikisi de uymuşlar bu söze ve değneklerini kaka kaka, oflaya puflaya çıkmışlar tanrıların ardı sıra yokuşu.

Tepeye varınca bütün şehrin sular altında kalmış olduğunu görmüşler. Bir kendi evleri ayaktaymış ama artık küçücük, harap bir ev değil de bir tapınakmış o. Zeus, "Dileyin ihtiyarlar bizden ne dilerseniz," demiş.

Philemon ile Baukis birbirleriyle fısır fısır konuştuktan sonra tanrılara dönmüşler:

"Tapınağınızın hizmetçileri ve bekçileri olmaktır dileğimiz," demişler. "Mademki bugüne değin birlikte yaşadık, isteriz ki aynı anda tamamlayalım günlerimizi, birimiz ötekinin ardından ağıt yakmasın."

Gerçekleşmiş dilekleri. Yaşadıkları sürece tapınağın bekçisi olarak kalmışlar. Sonra daha da yaşlanmışlar ve iyice bükülmüş belleri. Bir gün tapınağın merdivenlerine oturmuş eski günleri anarlarken her ikisi de birbirlerinin yapraklarla kaplandığını görmüşler. Güçlükle, "Elveda, ey benim sevgili eşim!" sözcükleri dökülmüş dudaklarından ve her ikisinin ağzı da kabuklarla kaplanmış, tepeleri dallanmış, aynı kökten bir meşeyle bir ıhlamur ağacı çıkmış. Philemon ile Baukis birer ağaca dönüşmüşler böylece ölmek yerine. Gelen geçen çelenkler asarmış bu ağaçların dallarına.

ÜÇ DEĞİŞİK ÖYKÜ

Kitabımızı üç ayrı konudaki üç ilginç öyküyle bitirmek istiyoruz. Bunlardan birincisi yine bir aşk öyküsü sayılabilir belki ama değişik bir aşk bu: bir canlının bir cansıza, kendi elinden çıkan bir heykele aşkı. İrlandalı yazar George Bernard Shaw'un bu hayali öykünün kahramanından esinlenerek yazdığı bir oyunu vardır *Pygmalion* adıyla.

PYGMALİON

Kıbrıs'ta Pygmalion adında bir heykeltraş yaşardı. Kadınlardan nefret ederdi. Hiç de evlenmemişti. Var gücüyle sanatına vermişti kendini.

Günün birinde fildişinden bir kadın gövdesi yonttu. Öyle olağanüstü bir güzellik vermişti ki eserine, bir ölümlüden doğma hiçbir kadında yoktu böylesi bir güzellik. Gerçek bir genç kız nasıl görünürse göze, o da öyle görünmekteydi. Gören canlı sanıyordu onu, neredeyse ayaklanıp yürüyecekti hani.

Kendi yaptığı bu cansız gövdeye âşık olmuştu Pygmalion. Onun karşısına geçtikçe yüreğinden alevler fışkırıyordu sanki. Bu yapma bedene hayran hayran bakıyordu. Kimi zaman, "Bu acaba etten mi yoksa fildişinden mi yapılma?" di-

ye kuşkuya düştüğü de oluyordu. Aslında onun fildişinden cansız bir heykel olduğunu kendisine bile itiraf etmekten kaçınıyordu. Öpüyor, kokluyordu heykeli onun da karşılık vereceğini hayal ederek. Konuşuyordu eseriyle, kolları arasına alıp sıkıyordu. Eti, parmaklarının dokunuşuyla sanki esniyormuş gibi geliyordu Pygmalion'a. O zaman korkuyordu parmaklarının izi gövdesinde morluklar bırakacak diye. Kimi zaman okşuyordu onu, kimi zaman da boynuna binbir renkli kır çiçeklerinden, deniz kabuklarından yapılma gerdanlıklar takıyordu. Kulağına inci küpeler, parmaklarına değerli taşlardan yapılma yüzükler geçiriyordu. Kimi zaman da giysiler giydiriyordu eserine. Çıplak da giyimli de; her şey yakışıyordu ona.

Aphrodite bayramları kutlanıyordu. Bütün Kıbrıs akın etmişti tanrıçanın tapınağına. Boynuzları süslü ak boyunlu inekler tanrıçaya kurban ediliyor, buhurlar yakılıyordu. Pygmalion da tapınağa gelenler arasındaydı. Tanrıçanın sunağı önünde yalvarmaktaydı titrek bir sesle.

"Ey tanrılar ve tanrıçalar!" diyordu. "Her şeyi bağışlamaya gerçekten gücünüz yetiyorsa, benim dileğimi de getirin yerine! Şu fildişinden yapılma kıza benzeyen bir eşim olsun benim!"

"Şu fildişi kız benim eşim olsun!" diyecekti aslında ama cesaret edememişti o kadarına.

Aphrodite'in kendisi de bizzat gelmişti tapınağa, bayramında hazır bulunmak için. Pygmalion'u severdi tanrıça. Çünkü o gerekli saygıyı hiç esirgememişti kendisinden. Bu dindar kişiyi ödüllendirmek istedi. Bir şimşek çaktı havada, bir ışık parladı. Tanrıça kabul etmişti Pygmalion'un dualarını.

Pygmalion eve dönüşte fildişinden heykeli sardı kollarıyla ve bir öpücük kondurdu yüzüne. Dudakları fildişinin soğukluğuna değil de ılık bir ete değmiş gibi geldi Pygmalion'a. Elleriyle göğsünü yokladı, fildişi yumuşamıştı sanki. Parmağını dokundurunca damarların attığını duydu. Bir daha sarılıp öptü kızı. Kuşkusu kalmamıştı artık. Heykel canlanmıştı. Yaratıcısının dudaklarım teninde duymuş ve kızarmıştı genç kız. Evet, fildişinden cansız bir heykel değil etiyle, canıyla bir genç kızdı o artık.

Pygmalion sevgisiyle ruh vermişti cansız heykele. Sevginin gücüydü bu mucizeyi yaratan.

PROKNE, PHİLOMELA, TEREUS

Atina'nın ilk kralı Kekrops idi. Yarı insan yarı yılan bir yaratıktı bu. Sonra Erikhtonios kral oldu. Onun oğlu Pandion, kız kardeşler Prokne ile Philomela'nın babasıdır.

Prokne, Thrakia kralı Tereus ile evliydi. Uzun süredir yurdundan uzak yaşamakta olan Prokne kocasına bir gün, "Yıllardır görmedim kardeşimi," dedi. "Nasıl da burnumda tütüyor, bilemezsin. Eğer birazcık hatırım varsa gider getirirsin bana Philomela'yı. Babam onu gözünün önünden uzaklaştırmak istemez bilirim ama fazla kalmayacağını, götürdüğün gibi yine geri getireceğini söylersen izin verir sana. Ne olup yap bu iyiliği benim için! Bana vereceğin en değerli armağan bu olacaktır."

Tereus güzel karısının isteğini kıramadı, gemisini hazırlatarak kayınpederinin ülkesine doğru yelken açtı.

Pandion damadının geliş nedenini öğrenince üzülmedi değil ama gözden ırak kızının dileğini de yerine getirmezlik edemedi. Küçük kızı Philomela'ya yolculuk hazırlıklarını yapmasını bildirdi. Eniştesi çok sevdiği ablasının yanına götürmeye gelmişti onu.

Kral Pandion, Tereus yola çıkmadan ona, "Kızımın birinin özlemiyle yanıp duruyorum zaten. Bu ikincinin gidişi ise büsbütün acı gelecek. Ne olur! Götürdüğün gibi yine sağ esen getir onu bana. Eğer buna söz verirsen sana Philomela'yı gönül rahatlığıyla emanet ederim."

Tereus söz verdi Pandion'a. Philomela'yı bindirdi gemiye ve yola koyuldu.

Ancak Tereus daha görür görmez çarpılmıştı kızın güzelliği karşısında. Karısını, kayınpederini, ona verdiği sözün kutsallığını, her şeyi unuttu. Nasıl yapıp da kıza sahip olacağını düşünüyordu yolculuk boyunca.

Gemi Tereus'un ülkesine varınca kral gemide görevli kim varsa hepsine izin vererek evlerine yolladı. Sonra Philomela'yı ıssız bir ormana götürdü ablasına götüreceğini söyleyerek. Philomela'nın içi içine sığmıyordu, az sonra ablasını görecek olmanın sevinciyle ama eniştesiyle tek başına ıssız ormana girince işin içinde bir şeylerin dönmekte olduğunu anladı ve ablasının nerede olduğunu sordu. Tereus, "Ablanı da göreceksin ama biz önce kendi işimize bakalım," diye saldırdı savunmasız kızcağıza ve oracıkta sahip oldu ona. Philomela ağlayarak emanetin kutsallığını, verdiği sözü hatırlatmak istemişti Tereus'a ama boşuna. Adamın bu sözlere ku-

lak verecek hali yoktu. Philomela duyduğu utanç ve nefretle, "Beni öz ablamın kuması yaptın!" diye bağırdı. "Ben şimdi nasıl bakacağım onun yüzüne? Ama olsun. Susmayacağım yine de! Herkese bildireceğim aile kutsallığını hiçe sayışını ve emanete ihanetini. Dağa taşa haykıracağım alçaklığını ki bilsin halkın nasıl bir kral tarafından yönetildiğini!"

Tereus, Philomela'nın sessiz bir boyun eğişle katlanacağını sanmıştı başına gelenlere. İşin böyle bir renk alacağı hiç aklına gelmemişti. Birden korkuya kapıldı. Kızı konuşturmamaktı tek çare. Bunun da yolu zavallının dilini kesmekti. Bu alçaklığı da yaptı zalim kral. Kızın ipeksi saçlarını ellerine dolayarak geri çekti başını. Sonra ağzının içine demir bir kıskaç sokarak dilini kanırttı ve kılıcıyla kökünden kesip yere attı bu kanlı et parçasını. Dil sanki bir şeyler söylemek istiyormuşçasına çırpınıyordu toprağın üzerinde kanlı izler bırakarak.

Tereus sonra Philomela'yı ormanda bir kulübeye kapattı ve başına da bir bekçi dikti. Saraya varınca da, kardeşinin gelmesini dört gözle bekleyen karısına onun öldüğünü söyledi yalancıktan ağlaya sızlaya.

Aradan bir yıl geçti. Philomela başına gelenleri bildirmenin yollarını aramaktaydı hep. Sonunda buldu da. Usta bir nakışçıydı. Oturdu, başına gelenleri bir bir döktü bir kumaşın üzerine hünerli elleriyle. Sonra da onu başında bekleyen kadınla ablasına gönderdi.

Prokne kumaşa daha göz atar atmaz tanımıştı kardeşinin nakışlarını. Kadına bunu gönderenin nerede olduğunu sor-

du. Kadın söylemek istemedi önce ama Prokne'nin her şeyi öğrendiğini görünce anlattı bildiklerini, Prokne'nin zorlamasıyla kızı alıp saraya da götürdü üstelik.

İki kardeş gözyaşları içinde kucaklaştılar. Sonra da oturup o alçak ve zalim Tereus'tan nasıl öç alacaklarını düşünmeye başladılar.

O sırada Tereus'la Prokne'nin oğlu İtys girdi onların bulunduğu odaya. Onu gören Prokne'nin uğursuz bir düşünce beliriverdi kafasında. "Ah, ne kadar da benziyormuşsun babana!" dedi. Kardeşine ve oğluna duyduğu sevgi arasında bocalamaktaydı şimdi. Ama öç duygusu hepsinden baskın çıktı. Oğlunu alıp sarayın en ıssız köşesine götürdü. Başına gelecekleri anlamıştı çocuk, son bir atılımla, "Anne!" diye seslenecek oldu ama bıçak da boğazına girmişti o anda.

Prokne İtys'i pişirip akşam yemeği diye koydu kocasının önüne. Tereus yemeği afiyetle yedikten sonra oğlunu görmek istedi. Prokne o zaman, "Neyini görmek istiyorsun oğlunun? O senin içinde ya!" dedi.

Tam o sırada Philomela da içeri girip İtys'in hâlâ kanlı başını babasının kucağına attı. O zaman her şeyi anlayan kral bu korkunç cinayeti elbirliğiyle işleyen karısını ve baldızını öldürmek için üzerlerine atıldı. Tam öldürecekti ki her üçü birden kanatlanıp birer kuşa dönüştüler. Prokne bir kırlangıç, Philomela bülbül, Tereus da bir hüthüt kuşu olmuştu.

Tereus un bir atmaca olup bu iki kuşu durmadan kovaladığı da söylenir. Kimi anlatımlara göre de bülbüle dönüşen Philomela değil de Prokne'ymiş.

"Olan zavallı İtys'e mi oldu, hepsi bir kuşa dönüştü de sırayla?" diye sorarsanız, ona da acımış tanrılar da bir saka kuşuna dönüştürmüşler çocuğu.

DAİDALOS VE İKAROS

Hem bir heyketraş hem de mimar olan Daidalos'un, Minotauros'un içine kapatıldığı karmakarışık dehlizlerle dolu bir yapı olan labirentin de yaratıcısı olduğunu görmüştük, Theseus bölümünde. Baltayı, duvarcı düzecini, matkabı bulan da bu el becerisi yüksek sanatçıymış. Yelken de onun buluşlarından biriymiş.

Theseus'a, yolunu bulması için Ariadne'ye yumağı verdiren de o imiş. Bu yüzden Labyrinthos'a kapatmıştı onu Minos. Pasiphae'nin içine girip Minos'un boğasıyla birleştiği inek heykelini Daidalos yapmıştı. Minos'un onu bu yüzden cezalandırdığı da söylenir.

Her neyse, Daidalos hapishanesinden kaçmanın yollarını arıyormuş hep. Bulmuş da o işlek zekâsıyla. Oğlu da yanındaymış Daidalos'un. Birer kanat yapmışlar kendilerine aynı kuş kanadına benzeyen. Daidalos tüyleri en küçüğünden en büyüğüne sıraya dizdikten sonra balmumuyla tutturmuş, bir çiftini kendinin bir çiftinin de oğlunun sırtına bağlamış sağlam bir biçimde. Oğlunu, "Sakın güneşe fazla yaklaşayım deme!" diye de uyarmış. "Fazla aşağıdan da gitme ki kanatların ağırlaşmasın. En iyisi orta yolu tutmaktır."

Sonra baba oğul bırakmışlar kendilerini boşluğa. Önceleri İkaros babasının yolunu izliyormuş gökte. Sonra nasıl olmuşsa olmuş bir yükselme düşüncesi esmiş aklına. Bırakmış babasının ardı sıra gitmeyi, yükseldikçe yükselmiş ve iyice yaklaşmış güneşe.

İşte o zaman anlamış baba öğüdünü tutmamanın ne yıkım getireceğini ama çoktan iş işten geçmişmiş artık. Sıcaklı-

Daidalos ve İkaros, kanat yapımında

ğın etkisiyle mumlar erimiş ve tüyler çözülmeye başlamış birer birer. En sonunda tek bir tüy bile kalmamış üzerinde. İkaros kollarını çırpa çırpa kuşlar gibi uçmayı denemiş ama düşüvermiş altındaki denize yuvarlana yuvarlana.

İkaros düşmüştü gerçi ama Daidalos acısını içinde saklaya saklaya uçmasını sürdürdü ve İtalya'da Cumae şehrine vardı. Kanatlarını tanrı Apollon'a armağan ederek bir de tapınak dikti onun adına. Kapısının üzerine Minos ve ailesinin öyküsünü kazıdı.

Söylendiğine göre iki kez de İkaros'un düşüşünü resmetmeyi denemiş ama her ikisinde de oğlunun anısından duyduğu acıyla parmakları gevşemiş ve kalem düşmüş elinden.

KÜÇÜK
MİTOLOJİ SÖZLÜĞÜ

–A–

ABAS: Mitolojide bu adı taşıyan iki kahraman vardır. Birincisi Argos soyunun atalarından sayılan Abas'tır.

Mısır kralı Aigyptos'un elli oğlu, amcaları Danaos'un elli kızını kendilerine eş olarak almışlardı. Ne var ki bu evlenme gönül hoşluğuyla değil de silah zoruyla olmuştu. Yeğenlerinin tehdidine boyun eğmek zorunda kalan amca Danaos, kızlarının her birine birer hançer verdi ve onlara gerdek gecesi kocalarını öldürmelerini buyurdu. Kızlardan Hypermnestra'nın dışında hepsi bu buyruğa uydular, bu yüzden de Hades'te ağır bir cezaya çarptırıldılar. Hypermnestra ise kocası Lynkeus'a duyduğu sevgi nedeniyle kıyamamıştı ona. Danaos'un ölümünden sonra Argos tahtına Lynkeus çıktı. Abas bu Lynkeus'un oğludur. Mitolojinin ünlü adları Akrisios ve Proitos, Abas'ın oğullarıydı ve daha analarının karnındalarken birbirleriyle dövüşmeye başlamışlardı. Doğduktan sonra bu kez Argos tahtına sahip olmak için dövüşlerini sürdürdüler. Mitolojinin en güçlü kahramanlarından ikisi, Perseus ve Herakles de Abas soyundandır.

İkinci Abas ise *İlyada*'da geçen Abantlar boyuna adını veren yiğittir ve önemli bir rolü yoktur.

ABSYRTOS: Kolkhis kralı Aietes'in oğlu ve büyücü Medeia'nın kardeşi. Medeia, Argonautlar seferinin başkahramanı İason'a âşık olup onun Argo adlı gemisiyle kaçarken kral Aites de onları yakalamak için arkalarından başka bir gemi gönderdi. Medeia yakalanacaklarını anlayınca öz kardeşi Absyrtos'u parça parça doğrayıp denize attı. Aietes'in adamları bahtsız prensin parçalarını toplamakla uğraşırken Argo gemisi de kaçıp kurtuldu.

ABYDOS: Çanakkale Boğazı'nın Anadolu yakasında kurulu eski bir kent. Musaios'un ünlü aşk öyküsünün erkek kahramanı Leandros her gece Boğaz'ın karşı kıyısına yüze yüze geçer ve oradaki Sestos kentinde yaşayan sevgilisi Hero ile buluşurdu.

ADMETE: Argos kralı Eurystheus'un kızı. Kral Eurystheus da, Herakles gibi Perseus soyundan gelmeydi. Hera'nın hilesi nedeniyle Herakles'ten önce doğmuş olduğu için hem Argos tahtını ele geçirmiş, hem de yiğitler yiğidi Herakles'i –Zeus'un sözü uyarınca– buyruğu altına almıştı. Admete, babası Eurystheus'tan Amazonlar kraliçesi Hippolite'nin kemerini istemişti. Kral da bu güç görevi Herakles'e vermişti doğallıkla.

Bir Sisam efsanesi Admete'yi Argos'ta Hera tapınağının rahibesi olarak gösterir. Eurystheus, Argos tahtını Hera'ya borçlu olduğuna göre kızını da tanrıçanın tapınağına rahibe olarak ataması doğaldır. Ne var ki Eurystheus'un ölümünden sonra işler karışır. Admete de tanrıçanın heykeliyle birlikte Sisam'a kaçar. Argoslular parayla

korsan tutarak heykeli geri almaya çalışırlar ama heykel gemiye bindirilince yelkenler açılmaz. Bu da tanrıçanın Sisam'da kalmak istediği biçiminde yorumlanır.
Samos (Sisam) Hera'sı diye anılan bir heykel ilkçağ sanatının önemli eserlerinden biri sayılırdı. Bu adadaki Hera tapınağı (Heraion) arkaik Yunan sanatının önemli anıtları arasında yer almaktaydı. Ephesos'daki arkaik dönem Artemis Tapınağı'nı kuran üç mimardan biri Theodoros, Sisam'daki Hera tapınağının da mimarıdır.

ADMETOS: Tesalya'daki Pherai kentinin kralı, Kalydon avına ve Argonautlar seferine katılmıştı. Tanrı Apollon, oğlu Asklepios'un öcünü almak için Kyklopları öldürünce Admetos'un yanında bir yıl boyunca çobanlık yapma cezasına çarptırılmıştı, tanrılar başbuğu Zeus tarafından. Ama ölümlü beyle tanrısal hizmetçi çok iyi anlaşmışlar ve çok yakın birer dost olmuşlardı.
Bekâr olan Admetos, Pelias'ın güzel kızı Alkestis'e deli divane âşıktı. Ne var ki hiç de kolay bir iş değildi Alkestis'le evlenmek. Çünkü Pelias'ın bir koşulu vardı: Bir yaban domuzuyla bir aslanın çektiği arabayı kim sürebilirse ancak o alabilecekti güzel prensesi eş olarak.
Admetos'un yanıp tutuştuğunu gören Apollon tanrı, efendisinin yardımına koşar ve bu yırtıcı hayvanları güzelce eğitip yumuşatarak Admetos'un buyruğuna sunar.
Admetos, tanrısal hizmetçisinin yardımıyla Alkestis'i alır almasına ama sevincinden Artemis tanrıçaya sunması gereken kurbanı unutur. Bu yüzdendir ki yeni evliler gerdek odasına girdiklerinde orasının yılan dolu olduğunu gö-

rürler. Neyse, tanrısal hizmetçi Apollon bu dertten de kurtarır ölümlü efendisini. Bununla da yetinmez, düğünde yazgı tanrıçaları Moiraları bir güzel sarhoş ederek ağızlarından söz alır. Ölüm günü geldiğinde Admetos eğer kendi yerine can bulabilirse yaşamını kurtarabilecektir.

Bundan sonrası ise bir Deli Dumrul öyküsü. Admetos'un ölüm günü gelip çattığında ne anası, ne de babası canlarını vermeye razı olurlar oğullarını kurtarmak için. Ama karısı Alkestis seve seve verecektir canını kocası için. Ne var ki bu fedakârlığı da boşuna yapmış olmayacaktır. Yiğitler yiğidi Herakles Hades'e inip Alkestis'i cehennemler ecesi Persephone'den zorla alarak sevgili kocasına getirecektir.

Yunanlı büyük tragedya yazarı Euripides, *Alkestis* adlı yapıtında bu ünlü öyküyü ölümsüzleştirmiştir.

ADONİS: Aşk ve güzellik tanrıçası Aphrodite'nin sayısız sevgililerinden en önde geleni. Güzeller güzeli tanrıça uğursuz bir aşkın ürünü olan bu yakışıklı delikanlıya delicesine vurgundu ama Adonis günün birinde bir yaban domuzu tarafından öldürülür. Çılgına dönen Aphrodite, babası tanrılar başbuğu Zeus'a yalvarır sevgilisini geri versin diye. Ne var ki ölüler dünyasının ecesi Persephone de âşık olmuştur güzel delikanlıya. Zeus'un iki kızı arasında bir "verirdin, vermezdim" çekişmesi başlar. Neyse, araya tanrılar başbuğu girer de bir çözüm sunar: Adonis yılın dört ayını Persephone, dört ayını da yeryüzünde Aphrodite ile geçirecek, kalan dört ayını ise istediği gibi kullanacaktır.

Adonis'in yeryüzüne dönüşü ilkbaharın simgesi olarak törenlerle kutlanırdı.

ADRASTOS: Talaos'un oğlu. Argos kralı. Oidipus sonrası "Thebai'ye Karşı Yediler" öyküsünde önemli bir rolü vardır.

AEDON: Thebai kentinin kurucusu Kadmos'un, Amphion ve Zethos adında iki oğlu vardı. Aedon Zethos'un karısıydı. Eltisi Niobe'nin on iki çocuğuna karşılık kendisinin yalnızca bir oğlu olduğu için büyük kıskançlık duymaktaydı Niobe'ye. Kıskançlığı onu Niobe'nin en büyük oğlunu öldürme düşüncesine kadar götürür. Ne var ki gece karanlığında öldürdüğü kişi kendi öz oğlu İtlyos'tan başkası değildir. Bu yüzden duyduğu büyük acıyla her gece, "İtlyos, İtlyos!" diye sayıklamaya başlar. Tanrılar da acıyıp onu bir bülbüle dönüştürürler.

AEROPE: Girit kralı Katreus'un kızıdır. Önce Pleisthenes, sonra da Atreus ile evlenir. Agamemnon ve Menelaos'un anneleri olarak gösterilir.

AGAMEMNON: Troia savaşına katılan kahramanların en önde gelenlerinden biri. Birleşik Yunan ordularının komutanı ve başbuğu. Lanetli bir soydan geldiği için özel yaşamı da olumsuzluklar ve bahtsızlıklarla doludur. Bu olumsuzluklar Troia savaşı sonrasında da onun yakasını bırakmaz, ölümü de karısı ve kuzeninin elleriyle trajik bir biçimde olur.

Agamemnon'un Troia önlerinde çaba ve etkinlikleriyle daha sonraki yaşamını öğrenmek için Homeros'un *İlyada* ve Aiskhylos'un *Agamemnon* adlı yapıtlarına başvurulabilir.

AGAUE: Şarap tanrısı Dionysos'un teyzesi. Thebai kralı Pentheus'un annesi. Thebai soyunun kurucusu Kadmos'un kızı. Agaue ve kızları birer Bakha yani Dionysos'un rahibeleriydi. Ama Agaue'nin oğlu Pentheus Dionysos'a inanmıyordu ve de bu inançsızlığının cezasını çok feci bir biçimde gördü. Bir dinsel tören sırasında Dionysos, Agaue ve kızlarının akıllarını başlarından aldı. Çıldıran kadınlar yırtıcı bir hayvan öldürdükleri sanısıyla Pentheus'u parça parça ettiler.

AGENOR: Denizler hakanı Poseidon ile Libya'nın oğlu. Thebai kenti ve soyunun kurucusu Kadmos ile Zeus'un sevgililerinden Europa'nın babası. Mitolojide fazlaca önemli bir serüveni olmayan Agenor, Fenike kralı idi.

AGLAİA: Üç Kharit (Üç Güzeller) kız kardeşlerden olan Aglaia onların en küçükleriydi. Adı "parıldayan" anlamına gelir. Tanrıça Aphrodite'nin hizmetinde bulunan bu üç güzel. Zeus ile Okeanos kızı Eurynome'den doğmuşlardır.

AİKOS: Zeus ile peri Aigina'nın oğlu. Yunanlıların en dindarı diye bilinir. Ruhlar dünyasının üç yargıcından biriydi.

AİAS (Telamonoğlu): "Büyük Aias" diye de bilinen Telamanoğlu Aias, Troia önlerindeki Yunan ordusunun Akhilleus'tan sonraki en güçlü ve en yiğit kişisiydi. Troialı prens

Hektor'u savaşta alt edip saf dışı bırakmasının yanı sıra daha nicelerini de Hades'e göndermişti.

Üstelik tam bir yurtseverdir Aias. Sırf kişisel nedenlerle küsüp bir kenara çekilerek (Akhilleus'un yaptığı gibi) kendisine en fazla gereksinim duydukları anda yoldaşlarını yüz üstü bırakmaz.

Bu korkusuz yiğidin yaşamı çok acı bir biçimde sona erer. Akhilleus'un ölümünden sonra onun silahları en yiğit savaşçıya kalacaktı. Bu kişi de doğal olarak Aias'tı. Ne var ki Agamemnon ile Menelaos allem kallemle Odysseus'a verdiler silahları. Böyle bir davranışı hiç beklemeyen Aias, geçirdiği bir bunalım sonucu Akha ordusunu yok ettiği sanısıyla bir koyun sürüsünü kılıçtan geçirdi. Aklı başına gelince de duyduğu utançtan dolayı kılıcının üzerine atlayarak kendisini öldürdü.

AİAS (Oileusoğlu): Lokrislilerin komutanıdır. Ufak tefek bir adamdır. Bu yüzden "Küçük Aias" diye de bilinir. Kaba, kavgacı ve ahlâk kurallarını içe sayan Küçük Aias, Troia Yunanlıların eline geçtikten sonra aşağılık bir davranışla Priamos'un kızı Kassandra'nın ırzına geçmişti. Athena Tapınağı'na sığınmış bulunan genç kızı zorla dışarı sürükleyerek gerçekleştirmişti bu ahlâksızca eylemini. Ama bizzat kendi yurttaşlarınca taşlanınca bu kez de kendisi sığınmıştı Athena Tapınağına. Athena tanrıça kendisine karşı işlenen bu dinsizlik ve saygısızlığı cezalandırmak için dönüş yolunda Aias'ın bindiği gemiyi parçalattı. Aias, Poseidon'un yardımıyla canını kurtararak bir kayaya sığındı. Ama akılsız ve küstah kahramanımız dilini tutup

tanrıya teşekkür edeceği yerde, "Tanrılara inat işte, nasıl kurtuldum!" diye kasım kasım kasılmasın mı! Haddini bilmezliğin bu derecesine çok içerleyen denizler hakanı. Aias'ın üzerine çıktığı kayayı üç dişli yabasıyla ikiye böldü. Aias da dalgalara yuvarlanarak Homeros'un deyişiyle "acı suları yuta yuta" öldü.

AİETES: Güneş-tanrı Helios ile Okeanos kızı Perseis'in oğlu. Önce Korinthos, sonra da Kolkhis ülkesinin kralı. Büyücü Kirke ile Pasiphae'nin kardeşi, güneş soylu bütün kadınlar gibi bir büyücü olan Medeia'nın babası.
Nephele'nin (Bulut) oğlu Phriksos, kız kardeşi Helle ile annelerinin gönderdiği altın postlu koça binerek kaçarlarken Helle, Çanakkele Boğazı üzerinde denize düşerek boğulmuştu. Tek başına yolculuğunu sürdüren Phriksos koç üzerinde uça uça Kolkhis'e (Gürcistan) vardı. Orada altın postlu koçu Zeus'a kurban olarak sundu; altın postu da Aites'e armağan etti. Bu altın post "Argonautlar Seferi" diye bilinen ve birçok ünlü yiğidin katıldığı uzun, serüvenli yolculuğun nedeni olmuştur.

AİGEUS: Atina kentinin ulusal kahramanı Theseus'un babası. Pandion'un oğlu. Theseus boğa başlı, insan gövdeli canavar Minotauros'u öldürüp ülkesine dönerken gemisine beyaz yelken çekmeyi unutmuş, siyah yelkenle yolculuğunu sürdürmüştü. Gemi Atina'ya yaklaşırken siyah yelkeni gören kral Aigeus, bunu oğlunun öldüğü biçiminde yorumlamış ve üzüntüsünden kendisini denize atarak canına kıymıştı. İçinde boğulduğu denize de o günden sonra "Aigais Pontos" (Ege Denizi) adı verildi.

AİGİNA: Irmak-tanrı Asopos'un kızı. Tanrılar başbuğu Zeus bu güzel kıza âşık olarak onu Oinone adasına kaçırmıştı. Korinthos kralı Sisyphos bu olaya tanık olarak Zeus'u ele verdi. Aigina bu adada ölüler dünyasının üç yargıcından biri olacak Aiakos'u doğurdu.

AİGİSTHOS: Agamemnon ve Menelaos kardeşlerin amcaoğulları. Agamemnon Troia seferine gidince. Aigisthos onun karısı Klytaimnestra'yı baştan çıkardı. Troia dönüşünde Agamemnon iki sevgili tarafından kalleşçe öldürüldü. Agamemnon'un oğlu Orestes de ablası Elektra'nın kışkırtmalarıyla hem Aigisthos'u, hem de öz annesi Klytaimnestra'yı öldürerek babasının öcünü aldı.

AİNEİAS: Troialı prens Ankhises ile tanrıça Aphrodite'in oğlu. Birleşik Yunan ordusuna karşı koyan yiğitlerdendir ve büyük yararlılıklar gösterir. Ama onun asıl ünü Troia'nın ele geçirilmesinden sonradır. Kentin yakılıp yıkılmasından sonra yaşlı babası Ankhises, karısı Kreusa ve oğlu Askanias'la oradan kaçar. Aineias'ın kişiliğini ve serüvenini Latin ozanı Vergilius destanlaştırmıştır.
Romalılar kendilerini Aineias yoluyla Aphrodite'e ve Anadolu'ya bağlarlardı. Roma imparatorları bu nedenle Anadolu'ya çok önem vermiştir.

AİOLOS: Rüzgâr tanrısı Aiolos, on iki çocuğu ile birlikte bir adada egemenlik sürmekteydi. Denizler hakanı Poseidon'un oğludur. Troia'dan dönüşünde Odysseus ile arka-

daşlarını ağırlamış ve tam bir ay yedirip içirmişti onları. Ayrıldıkları zaman da rüzgârları bir tulum içine doldurarak Odysseus'a verdi. Ama Odysseus uyuyunca arkadaşları içinde para var sanısıyla tulumu açtılar. Tulumdan çıkar rüzgârlar gemiyi gerisin geriye aynı adaya sürükledi. O zaman Aiolos da sert sözlerle onları kovdu.

AİSON: Tesalya'daki İolkos kentinin kurucusu Kretheus'un oğlu. Kretheus'un ölümünden sonra Aison ve üvey kardeşi Pelias arasında taht kavgası başlamıştı. Sonunda Pelias tahtı ele geçirdi. Aison'u zindana attı, onun oğlu İason'u da altın postu getirmesi için İolkos'a gönderdi.

AİTHRA: Troizen kralı Pittheus'un kızı. Atina'nın ulusal kahramanı Theseus'un annesi. Aigeus çocuksuzluğuna bir çare aramak üzere Delphoi Tapınağı'na gitmiş, dönüşte de Pittheus'un sarayında konuk kalmıştı. Pittheus'un kızı Aithra o geceyi babasının isteği üzerine Aigeus ile geçirdi ve bu birliktelikten de Theseus doğdu.
Ne var ki aynı gün denizler hakanı da bu güzel kızla karşılaşıp onu koynuna almıştı. Bu yüzden Aigeus'un yanı sıra Poseidon'un da oğlu sayılıyordu.

AKAMAS: Thescus'la Phaidra'nın oğlu. Troia'nın tahta at hilesiyle ele geçmesinde rol oynayan Akha yiğitlerinden biriydi.

AKASTOS: İolkos kralı Pelias'ın oğlu. Pelias'ın kızları, büyücü kadın Medeia'nın öğütlerine kanarak yaşlı babaları-

nı kesip kazanda kaynatmışlardı. Babalarının gençleşeceğini sanıyorlardı böyle yapmakla. Ama kral haşlandığıyla kalmış, taht da Akastos'a geçmişti böylece. Akastos kral olunca tahtın gerçek mirasçısı İason'u ve onun sevgilisi Medeia'yı İolkos'tan kovmuştu.

AKHELOOS: Titan çift Okeanos'la Tethys'in oğlu, ırmaktanrıların başı.

Akheloos, Kalydon kralının kızı Deianeira'ya âşıktı. Ama Herakles de seviyordu güzel kızı. İki rakip Deianeira'yı elde etmek için dövüştüler. Herakles'in sonsuz gücüne karşılık Akheloos da biçimden biçime girme yetisine sahipti. Herakles onu tam yeneceği sırada hemen bir başka biçime dönüşüveriyordu. Koca bir yılan, sonra da azgın bir boğa oldu. Herakles boğanın boynuzunu kırdı. Akheloos da kahramanımızın sonsuz gücü karşısında çareyi pes etmekte buldu en sonunda. Deianeira'yı da Herakles'e bıraktı.

AKHERON: Ölüler ülkesinin ırmağı. Gaia ile Güneş-tanrı Helios'un oğludur.

AKHİLLEUS: Troia önündeki birleşik Akha ordusunun en güçlü yiğidi. Peleus ile deniz tanrıçalarından Thetis'in oğlu. Serüvenleri Troia savaşındaki kahramanlıkları ve bu savaş öncesindeki yağma ve çapullarıyla ilgilidir. Homeros'un *İlyada* adlı destanının başkişilerinden biridir. Arkadaş canlısıdır ama öte yandan da kişisel kaprisi uğruna yoldaşlarının kendi gözleri önünde yok olmalarından

hoşnutluk duyacak denli de bencildir. (Bu ilginç kahramanın yaşamını ve kişiliğini daha iyi anlayabilmek için onunla ilgili bölümün okunması gerekir.)

AKRİSİOS: Argos kralı Abas'ın Akrisios ve Proitos adında iki oğlu olmuştu. İkiz olan bu çocuklar daha anne karnındayken bile Argos tahtı için dövüşmeye başlamışlardı. Doğup büyüdükten sonra kavgaları sürüp gitti. Sonunda tahta Akrisios el koydu ve kardeşi Proitos'u Argos'tan kovdu.

Akrisios'a biliciler, kızı Danae'den doğacak torunun, onun hem canını, hem tahtını alacağını söylemişlerdi. Akrisios da kızını yeraltında yaptırttığı tunçtan bir odaya kapadı. Ama tanrılar başbuğu Zeus bir altın damlası biçiminde odaya girerek Danae'yle birleşti ve bu birleşmeden Yunan kahramanlarının en büyüklerinden biri olan Perseus doğdu.

Büyük baba Akrisios önlemlerinin işe yaramadığını görünce kızıyla torununu bir kayığa koydurup denize bıraktırdı ama Perseus büyüyüp birçok yiğitçe iş başardıktan sonra yazgı yerine gelecek ve kahramanımız katıldığı bir disk yarışmasında tanımadığı büyük babasını kaza sonucu öldürecektir. Bilmeden işlediği bu cinayetten çok üzüldüğü için Argos'ta kalmak istemez ve gidip Mykene kentini kurar.

AKTAİON: Thebaili bir avcı. Tanrıça Artemis'i gökle çırılçıplak yıkanırken görmüştü ama bu saygısızlığının ceza-

sını çok ağır bir biçimde ödedi. Tanrıça, Aktaion'u bir geyiğe dönüştürerek onu kendi köpeklerine parçalattırdı.

ALEKSANDRÜS: Troialı prens Paris'in bir başka adı.

ALEKTO: Öç tanrıçası Erinyslerden biri.

ALKAİOS: Perseus ile Andomeda'nın oğlu. Ampitryon'un babası. Ampitryon Herakles'in ölümlü babası sayıldığı için Alkaios da onun büyük babası oluyordu ve bu nedenle kahramanımıza "Alkaiosoğlu" da deniyordu.

ALKESTİS: İolkos kralı Pelias'ın kızı. Pherai kralı Admetos'un karısı. Kocasının canını kurtarmak için kendi canını feda etmiş ama yiğit Herakles onu ölüm tanrı Thanatos'un kollarından zorla söküp alarak yeryüzüne geri getirmişti.

ALKMENE: Perseus'un oğlu Elektryon'un kızı. Alkmene, amcası Alkaios'un oğlu Amphitryon ile evlenecekti ama Amphitryon bir kaza sonucu amcası ve Alkmene'nin babası Elektryon'u öldürmüştü. Bu yüzden Alkmene müstakbel kocasına karşı önce biraz olmazlandı, sonra da bir koşul ileri sürdü: Amphitryon ile evlenecekti ama o da Tapnoslularca öldürülen kardeşlerinin öcünü alırsa.
Güvey bu görevi yerine getirmek için yola koyuladursun, Alkmene'ye nicedir göz koyan Zeus hemen Amphitryon'un görüntüsüne bürünerek genç kızın yatağına girdi. Alkmene, "Sen sefere gitmemiş miydin? Nereden çıktın

böyle?" diye sorma gereğini duymadan bırakıverdi kendisini Amphitryon sandığı tanrılar başbuğunun kollarına. Tam üç gün üç gece seviştiler ve Alkmene Herakles'e gebe kaldı.

Zeus, Alkmene'nin yanından ayrılır ayrılmaz görevini tamamlayıp dönen gerçek Amphitryon geldi bu kez güzel gelinin yanına ama iş de ortaya çıktı. Amphitryon, aldatılmışlığının öcünü almak için Alkmene'yi bir odun yığınının üzerinde yakmak isteyince. Zeus yağmur yağdırarak ateşi söndürdü. ("Zeus hüei" eski Yunancada "yağmur yağmak" demektir.) Amphitryon bu tanrısal belirti üzerine hem Herakles'i hem de ondan bir gün sonra doğan kendi öz oğlu İphikles'i sahiplendi.

Herakles ölümünden sonra Olymposlu tanrılar arasına karışınca onu buyruğu altında tutan Eurystheus bu kez de öfkesini onun soyundan çıkarmak istemiş ve yakınlarını Mykene'den kovmuştu. Atina'ya karşı açtığı bir savaşta öldürülünce, kesik kafası Alkmene'ye gönderildi. Alkmene de oğluna ve onun soyundan gelenlere bunca eziyet eden zalim kralın gözlerini oydu. Zeus çok yaşlı olarak ölen Alkmene'yi Mutluluk Adası yargıcı Rhadamanthys'le evlendirdi.

Son yıllarını Thebai'de geçiren Alkmene orada bir tanrıça gibi saygı görmekteydi.

ALTHAİA: Kalydon kralı Oineus'un karısı. Deineira ile Meleagros'un annesi. Althaia henüz loğusa yatağındayken Moiralar gelmişler ve ocağa bir odun atarak Althaia'ya, "Oğlunun ömrü şu odunun yanıp bitme süresi kadar ola-

cak," demişlerdi. Bunu duyan anne, hemen odunu ocaktan alarak söndürmüş ve bir sandığa saklamıştı. Yıllar sonra oğlu Kalydon domuzunun avlanması sırasında çıkan bir kavga sonucu kendi öz dayılarını öldürdü. Kardeşlerinin öcünü almak isteyen Althaia da sakladığı yerden yarısı yanmış odunu alarak kendi eliyle yaktığı ocağa attı. Meleagros kıvrana kıvrana öldü ama yaptığından pişmanlık duyan Althaia da kendini öldürdü.

AMALTHEİA: Bebek Zeus'u İda Dağı'ndaki mağarada sütüyle besleyen keçinin adı. Zeus bir gün keçiyle oynarken boynuzlarından birini kırmış, nympheler de onun içini her türlü yemiş ve meyvelerle doldurmuşlardı. Kimi anlatımlarda Amaltheia, bebek Zeus'a dadılık eden bir nympnenin adı olarak geçer.

AMAZONLAR: Yalnızca kadınlardan oluşan bir topluluğun adı. Yurtları Karadeniz'e akan Thermodon (Terme) çayı kıyısındaki Themiskyra kentiymiş. Savaşmayı çok seven bu vahşi yaratılışlı kadınlar yağmaladıkları kentlerden aldıkları ganimetlerle geçinirlermiş. Erkekleri köleleri ya da uşakları olarak kullanırlar, onlarla ancak çocuk doğurmak üzere bir araya gelirlermiş.

Doğan çocuk kız olursa savaşçı olmak üzere o da topluma katılır, erkek çocuk ise ya öldürülür ya da sakat bırakılırmış. Ege Denizi kıyılarında başta Ephesos ve Smyrna (İzmir) olmak üzere birçok kentin kuruluşu Amazonlara bağlanır. Hippolyte ve Penthesilea gibi Amazon kraliçelerinin ünlü Yunan kahramanları Herakles, Theseus ve Ak-

hilleus ile olan serüvenleri mitolojinin ilginç sayfaları içinde yer almaktadır.

AMPHİARAOS: Melampus soyundan Argoslu ünlü bir bilici. Kalydon avına ve Argonautlar seferine katılmıştı. Hiç istemediği halde "Thebai'ye Karşı Yediler Savaşı"nda da yer almak zorunda kaldı. Zeus'un yıldırımlarıyla açtığı bir yarığın içine atları ve arabasıyla birlikte gömüldü.

AMPHİON: Zeus'un bir satyr biçimine girerek yanaştığı Antiope'den olma iki oğlundan biri. Öteki oğlu Zethos'tur.
İki kardeş tanrılar başbuğu Zeus'un buyruğuyla Thebai kentinin yöneticileri oldular. Kentin kurucusu Kadmos, Thebai'nin çevresine sur yaptırmamıştı. Bu iş ikiz kardeşlere düştü. İki kardeş çok zıt yaratılışlıydılar birbirlerinden. Olağanüstü bir güce sahip olan Zethos ava ve savaşa çok düşkündü. Amphion ise sanatçı ruhuna sahipti, müzik ve şiiri çok seviyordu.
Zethos surları oluşturmak için koca koca kayaları sırtında taşıyor ve sonra da üst üste yerleştirip duvarı yükseltmeye çalışıyordu.
Amphion ise sakin sakin bir köşeye oturup lirini çalıyordu. Bu büyülü sesi duyan kayalar da kendiliklerinden harekete geçiyor ve üst üste gelerek duvarı oluşturuyorlardı.
Amphion, Lydia kralı Tantalos'un kızı Niobe ile evlenmişti.

AMPHİTRİTE: Okeanos kızı Doris'in deniz ihtiyarı Nereus'la evliliğinden doğan elli deniz tanrıçasından biri. De-

nizler hakanı Poseidon'un karısı. Mitolojide önemli bir serüveni yoktur.

AMPHİTRYON: Perseus soyundan Alkaios'un oğlu. Herakles'in annesi Alkmene'nin kocası. (Serüveni için bkz. "Alkmene" ve "Herakles")

AMYKOS: Poseidon'un oğlu. Bithynia bölgesindeki Bebrykeslerin kralı. Bu dev yapılı kral çok usta bir yumruk dövüşçüsüydü. Ülkesine ayak basan yabancıları kendisiyle dövüşmeye zorlar, her zaman da kendisi kazanır ve rakiplerini öldürürdü. Argonautlar seferi sırasında Dioskurlardan ünlü boksör Polydeukes'le de karşılaştı ama bu kez başarılı olamadı ve bir daha da kimseye meydan okumadı.

ANDROGEOS: Girit kralı Minos'un oğlu. Panathenaia şenliklerine katılmak üzere kral Aigeus'un sarayına konuk alarak gelmişti. O sırada Herakles'in Girit'ten getirerek Marathon ovasında serbest bıraktığı boğa oraları alt üst ediyordu. Aigeus genç prensi boğayı öldürmeye gönderdi ama Androgeos kendi canından oldu, boğayı öldürmeye kalkarken. Minos da konukluk haklarını hiçe sayan Aigeus'u cezalandırmak için Attika'ya yürüdü. Önce Aigeus'un kardeşi Nisos'un yönetimindeki Mağara kentini aldı. Sonra da Aigeus'u yererek Atina'yı... Atinalılar her dokuz yılda bir yedi genç kız ve yedi delikanlıyı Minotauros canavarına yem olarak göndereceklerdi. Atina'yı bu beladan daha sonra Aigeus'un yiğit oğlu Theseus kurtardı.

ANDROMAKHE: Mysia bölgesindeki Thebe kentinin kralı Eetion'un kızı, Troialı prens Hektor'un karısı. Yaşamı büyük acılar içinde geçer. Troia savaşı öncesinde Akhilleus Thebe'yi basarak babasını ve yedi erkek kardeşini öldürmüştü. Andromakhe daha sonra yiğit kocası Hektor'u ve sevgili oğlu Astyanaks'ı da kaybetti. Bütün bu acılar yetmiyormuş gibi bir de kocasını öldüren Akhilleus'un oğlu Neoptolemos'un eline tutsak düşerek onun cariyesi oldu.

ANDROMEDA: Habeşistan kralı Kepheus'un kızı. Bu kralın karı sı Kassiepeia güzellikte Nereus kızlarına meydan okumuştu. Denizler hakanı Poseidon da ceza olarak ülkeye bir ejderha getiriyordu. Bu ejderha insanları yutuyor, her yerin altını üstüne getiriyordu. Zeus-Amnon Tapınağı bilicisi krala, eğer kızı Andromeda'yı bu ejderhaya verirse ülkenin kurtulabileceğini söyledi. Başka çare kalmadığını gören Kepheus kızını deniz kıyısındaki bir kayaya bağlattırdı. Tam ejderha kızı yutacaktı ki oradan geçmekte olan Perseus korkunç canavarı öldürerek Andromeda'yı kurtardı.

ANKHISES: Troialı prens. Güzeller güzeli tanrıça Aphrodite bu yakışıklı prensi İda dağında sürülerini otlatırken görmüş ve Phyrgialı bir genç kız görünümüne bürünerek onunla birleşmişti. Bu birleşmeden Aineias doğdu. Aineias, Troia'nın yakılıp yıkılması sırasında sakat babasını omuzlarına alarak oradan kaçırmıştı.

ANTAİOS: Gaia (Toprak) ile Poseidon'un oğlu olan dev. Yoluna kim çıkarsa kendisiyle görüşmeye zorluyor, korkunç

gücüyle rakibini sıka sıka kemiklerini kınıyordu. Herakles ile de karşılaştı ve yiğidi güreşmeye zorladı. Herakles kollarının sınırsız gücüyle dev Antaios'u kaldırıp kıldırıp yere çarpıyordu ama dev adam gövdesinin toprağa her dokunuşunda anası Topraktan güç alarak yeniden dikiliyordu Herakles'in karşısına. Bunu fark eden Herakles son göğüs göğüse gelişlerinde onu yere atmadı, kolları arasında sıkarak boğdu.

ANTEİA: Stheneboia da denir. Lykia kralı İobates'in kızı. Proilos'un karısı. Serüveni Bellerophontes öyküsünde geçer. (Bkz. Bellerophontes)

ANTEROS: "Karşt sevgi" ya da daha yaygın anlamıyla "sevgi için sevgi" anlamına gelen "Anteros" tanrıça Aphrodite'in oğlu sayılır.

Aphrodite tanrıça Themis'e oğlu Eros'un hep çocuk kaldığından yakınınca Themis de ona, bir oğlu daha olmadıkça Eros'un hiç büyümeyeceğini söylemiş. Aphrodite de Anteros'u dünyaya getirmiş, iki çocuk birlikte büyümeye başlamışlar böylece. Eros, Anteros ile birlikte olduğu zaman çok mutlu olurmuş, o yanından uzaklaştığı zaman da hüzünlenirmiş.

ANTİGONE: Oidipus'un bilmeden kendi öz annesi İokaste ile yaptığı evlilikten doğan kızı. Öteki kızı da İsmene'dir. Thebai tahlilini üzerine kuruluşundan beri çöken uğursuzluk Antigone'nin kişiliğinde de sürer. (Geniş bilgi için "Antigone" bölümüne bakınız.)

ANTIKLEİA: Yunan kahramanlarının en kurnazı ve akıllısı olan Odysseus'un annesi. Laertes'le düğününden bir gün önce bir başka kurnaz Sisyphos'un yatağına girmiş ve Odysseus'a gebe kalmış. "Laertesoğlu" diye bilinen Odysseus'un kurnazlığı asıl babası Sisyphos'tan gelmeymiş.

ANTİOPE: Thebai kralı Nykteus'un kızı. Zetus bir satyr görünümünde Antiope'ye yaklaşmış, bu birleşmeden Amphion ve Zethos doğmuştu.

APHRODITE: Aşk ve güzellik tanrıçası. Zeus ile Dione'nin kızı. Hesiodos'a göre ise Uranos'un denize atılan kanlı parçalarından doğmuş. Birçok serüveni vardır. (Bkz. kitapta kendisiyle ilgili bölümler.)

APOLLON: İkiz kız kardeşi Artemis ile birlikte tanrılar başbuğu Zeus'un Leto'dan olma oğlu Aslında bir Anadolu tanrısıdır. Güzel sanatların koruyucusu ve temsilcisi, ışık ve Güneş-tanrısı (bkz. "Apollon").

ARAKHNE: Kolophonlu güzel dokumacı kız Dokumacılıkta tanrıça Athena'ya meydan okumuş, bu yüzden de onun tarafından bir örümceğe dönüştürülmüştü (bkz. "Athena").

AREOPAGOS: Areios pagos da denir. Ares tepesi anlamına gelen bu sözcük savaş tanrısı Ares'in kurucusu olduğu varsayılan mahkemeyi simgelerdi. Bu mahkeme Atina Akropolisi'nde yer almaktaydı.

ARES: Savaş tanrısı. Romalılarca Mars adıyla bilinirdi. Savaşın simgesiydi ama *İlyada* destanında bu işi de pek kıvıramadığı görülüyor. Başta babası Zeus olmak üzere öteki tanrı ve tanrıçalarca da aşağılanır durur. Yakışıklılığı nedeniyle Aphrodite'in sevgililerinden biri olmuş, ne var ki bu işi de yüzüne gözüne bulaştırarak Aphrodite ile birlikte öteki tanrılar karşısında gülünç duruma düşmüştü.

ARETHUSA: Artemis'in çevresinde bulunan peri kızlarından biri. Bir gün çıplak bir durumda gölde yıkanırkan ırmak tanrı Alpheios kızı görmüş ve elde etmek için kovalamaya başlamış. Kızcağız kurtulmak için Artemis'e yalvarmış, tanrıça da onu bir su kaynağına dönüştürmüş.

ARGONAUTLAR: Altın postu ele geçirmek için Argo gemisiyle Kolkhis'e (Gürcistan) sefere çıkan elli seçme yiğide verilen ad. Başkanları İason'du.

ARGOS: Yüz gözlü dev. Hera onu Zeus'un, bir inek biçimine soktuğu İo adındaki sevgilisinin başına gözcü olarak dikmişti. Argos uyuduğu zaman gözlerinden sırayla yalnızca ikisi dinlenir, ötekilerse açık kalırdı. Hermes, güzel masallar anlatarak onun yüz gözünü de kapattırmış, sonra da başını kesmişti.

ARIADNE: Girit kralı Minos'la Pasiphae'nin kızı. Theseus boğa başlı, insan gövdeli canavar Minotauros'u onun yardımıyla bulup öldürdü. Kahramanımız Girit'ten döner-

ken kızı da birlikte götürmüş ama sonra da Naksos adasında bir başına bırakıp gitmişti Ariadne'yi. Kızı sonra Dionysos buldu ve onunla evlendi.

ARKAS: Zeus'la Artemis'in perilerinden Kallisto'nun oğlu. Arkadia bölgesinin atası sayılır. Zeus, Artemis'in bir ayıya dönüştürdüğü Kallisto ile oğlu Arkas'ı gökyüzünde birer yıldız yapmıştı.

ARTEMİS: Zeus'la tanrıça Leto'nun kızı. Apollon'un ikiz kardeşi. (Serüvenleri için ilgili bölüme bakınız.)

ASKHALAPHOS: Yeraltı ırmağı Akheron'un oğlu. Hades tarafından kaçırılan Persephone yerin altında hiçbir şey yememe koşuluyla yeniden Olympos'a, annesi Demeter'in yanına dönebilecekti. Ama Persephone dayanamayarak yedi nar tanesi yemişti. Askhalapos da bunu görüp Hades'e haber verince Persephone'nin yeryüzüne çıkması yasaklandı.

ASKLEPİOS: Hekimlik tanrısı. Annesi Thessalia kralı Phlegias'ın kızı Koronis, babası da Apollon'dur. Epidauros, Kos ve Bergama'daki aynı zamanda birer sağlık merkezi olan tapınakları ünlüdür (Geniş bilgi için bkz. "Asklepios" bölümü.).

ATALANTE: Kalydon avına katılan avcı kız. Babası İasos hep bir erkek çocuğu olsun istermiş. Bu yüzden Atalante

doğunca babası onu bir dağ başına bırakmış. Bebeği bir dişi ayı emzirmiş, sonra da onu avcılar bulup büyütmüşler, kız yaman bir avcı olmuş böylece. Atalante'yi almak isteyen gençler onunla koşuda yarışmak zorundaymış ama hiç kimse geçemezmiş kızı. O da arkasından yetiştiği kişileri kargısıyla vurup öldürürmüş. Meilanion adındaki isteklisi yarışa başlamadan önce yanına üç altın elma almış. Kız kendisine yetiştikçe yere bir elma atıyor. Atalante de elmayı almak üzere duraklayınca zaman kaybediyormuş. Delikanlı böylece üç elmayı da atmış ve kızın bunları toplamak için zaman kaybetmesinden yararlanarak hem yarışı, hem Atalante'yi kazanmış.

ATHAMAS: Rüzgâr tanrı Aiolos'un oğlu. Minylerin kralı, Nephele'nin (Bulut) kocası. Çanakkale Boğazı'na "Hellespontos" adını veren Helle ve altın yapağılı koçu Kolkhi'ye götüren Phriksos onun çocuklarıdır.

ATHENA: Atina kentinin koruyucu tanrıçası. Zeus ile Metis'in kızı. Zekâ, kültür ve savaşı temsil ederdi. Adı doğrudan ya da dolaylı olarak mitolojinin birçok öyküsüne karışır (bkz. "Athena").

ATLAS: Titan İapetos ile Okeanos kızı Klymene'nin oğlu. Ünlü Prometheus'un da kardeşi olan bu dev yaratık gök kubbeyi Hesiodos'un anlatımıyla "ayakta dimdik durup başı ve yorulmaz kolları üstünde" tutmaktadır.

ATREUS: Peloponnesos (Mora) yarımadasına adını veren Pelops ile Hippodameia'nın oğlu. Homeros destanlarında adları "Atreusoğullan" diye geçen Mykene kralı ve Troia önlerindeki birleşik Yunan ordularının başkomutanı Agamemon ile Sparta kralı Menelaos'un babası. Soyun kurucusu Tantalos'la başlayan uğursuzluk zinciri Pelops ve Atreus yoluyla Agamemnon'a kadar ulaşmıştı.

ATROPOS: Yazgı tanrıçaları olan üç Moiradan biri. Ötekiler de Kletho ve Lakhesis'tir. "Bildiğinden şaşmaz", "geri dönülmez" anlamlarına gelen Atropos ömür ipliğini kesermiş.

ATTIS: "Attes" adıyla da bilinen bu Phrygialı delikanlı Rhea'nın (Anadolu'da bilinen adıyla Kybele) sevgilisiydi. (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bu kitapta ilgili bölüme ve *Efsaneler Dünyasında Anadolu* adlı kitabımıza başvurulabilir.)

AUGİAS: Helios'un oğlu. Elis kralı. Argonautlar seferine de katılmıştı. Herakles'in efendisi kral Eurystheus, Augias'ın ağıllarının temizlenmesi işini kahramanımıza görev olarak vermiş. Augias'ın üç bin sığırı vardı. Ağıllar otuz yıldır hiç temizlenmediği için ülkeyi kötü kokular kaplamıştı. Augias, bu hizmet karşılığı sürülerinin onda birini verecekti Herakles'e. Kahramanımız Alpheios ve Peneios ırmaklarının yataklarını değiştirerek onları ağılların içinden geçirdi ve bir gün içinde temizledi oraları. Ama Augias ödül işinde yan çizince Herakles dönek kralı öldürdü, yerine oğlu Phyleus'u tahta geçildi.

-B-

BAKKHALAR: Tanrı Dionysos'un bayramlarına katılan rahibeler.

BAUKİS: "Philemon ile Baukis" öyküsünün kadın kahramanı. Yaşlı çift Zeus ile oğlu Hermes'i yoksulluklarına karşın en iyi biçimde ağırlamışlar ve ölecekleri zaman da aynı kökten yükselen ayrı birer ağaca dönüşmüşlerdi ödül olarak.

BEBRYKLER: Anadolu'nun Bithynia bölgesinde yaşayan bir kavim. Kralları dev Amykos, Argonautlar seferine katılan Polydeukes'le yumruk dövüşü yapmış ve yenilerek bir daha kimseye meydan okumama sözü vermişti.

BELLEROPHONTES: Kurnazlık ve düzenbazlığıyla ünlü Sisyphos'un torunu. Glaukos'un oğlu. Ama asıl babası denizler hakanı Poseidon'muş.

Bir av sırasında kaza ile kardeşi Belleros'u öldürdüğü için bu suçtan arınması gerekiyordu. O da gidip Tryns kralı Proitos'a kapılandı. Proitos'un karısı Stheneboia (Anteia da denir) bu yakışıklı gence gönül verdi ama ondan yüz bulamadığı için iftirada bulundu. Sözde Bellerophontes ona tecavüze kalkışmış. Proitos kayın babası olan Lykia kralı İobates'e bir mektup yazarak onu Bellerophontes'le gönderdi. Mektupta Bellerophontes'in Stheneboia'ya sarkıntılık ettiği, bu nedenle de cezalandırılması gerektiği yazılıydı.

Öykünün bundan sonrası Bellerophontes'in ağzından ateşler saçan, kafası aslan, gövdesi keçi, kuyruğu yılan canavar Khimaira'yı kanatlı at Pegasos'un yardımıyla nasıl öldürdüğünü konu eder (bkz. "Bellerophontes" bölümü).

BOREAS: Türkçede poyraz adıyla bildiğimiz kuzey rüzgârını simgeler. Şafak tanrıça Eos'un Astraios (Yıldızlı Gök) ile birleşmesinden doğan üç oğlundan biri. Ötekiler Zephyros (Güney Rüzgârı) ve Notos'tur (Lodos). Boreas, Atina kralı Erekhteus'un kızı Oreithyia'yı kaçırmış ve ondan Kalais ve Utes'i dünyaya getirtmişti.

BRIAREUS: Uranüs ile Gaia'dan doğma yüz kollu, belli başlı devlerden biri.

BRİTOMARTİS: Bir Girit tanrıçası. "Tatlı Bakire" anlamına gelen Britomartis de. Artemis gibi erkeklerden kaçarmış. Girit kralı Minos bir şenlik sırasında genç kızı görüp sevdalanmış ona ve tam dokuz ay kovalamış. Yakanacağını anlayınca sonunda kendisini denize atmakta bulmuş kurtuluşu. Denizden ağlar içinde balıkçılar tarafından çıkarılmış, bu nedenle de "ağdan çıkan" anlamında "Diktynna" adı verilmiş ona.

BUSİRİS: Zalimliğiyle ünlü Mısır kralı. Poseidon'un oğlu olduğu söylenir. Mısır'a gelen yabancıları Zeus'a kurban ediyordu. Aynı şeyi oradan geçmekte olan Herakles'e de yapmak istedi ama kendisi kahramanımız tarafından tüm oğullarıyla birlikte kurban edildi.

-D-

DAİDALOS: İçinde Minotauros'un barındığı Labyrinthos'u inşa eden mimar ve heykeltraş. Pasiphae'nin içine girerek Minos'un boğasıyla birleşme sağladığı inek heykelini de o yapmış. Theseus'a yolunu bulması için Ariadne'ye yumağı verdiren de oymuş. Bu yüzden de Minos zindana atmış Daidalos'u, oğlu İkaros'la birlikte. Baba oğul oradan kurtulmak için birer kanat yapmışlar ve tüyleri balmumuyla tutturmuşlar. Ama kaçarken İkaros güneşe fazla yaklaştığı için mumlar erimiş ve kanatlar da dağılıp gitmiş. İkaros denize düşmüş, baba Daidalos ise uçup kurtulmayı başarmış.

DANAE: Argos kralı Akrisios'un kızı. Zeus, Akrisios'un yerin altında tunçtan bir odaya kapattığı Danae'yle bir altın damla biçimine girerek birleşmiş ve bu birleşmeden Perseus doğmuştu.

DANAOS: İo'nun soyundan gelen Danaos. Belos'un oğlu Aigyplos'un da ikiz kardeşiydi. Adını daha sonraki bütün Yunan soyuna vermekle ünlüdür (bkz. Aigyptos).

DANAOS KIZLARI: Danaos'un elli kızına birden verilen ad. Amcaları Aigyptos'un elli oğluyla evlenmeye zorlanmışlardı (bkz. Aigyptos).

DAPHNE: Thessalia ırmağı Peneus'un kızı. Bu güzeler güzeli peri kızı hep bakire olarak kalmak istiyormuş ama bir

gün Apollon tanrı onu görmüş, görür görmez de vuruluvermiş. Kızı yakalayıp sahip olmak için ardına düşmüş. Daphne yakalanacağını anlayınca tanrılara yakarmış. Tanrılar da onu bir "defne" ağacına dönüştürmüşler.

DEİANEİRA: Kalydon kralı Oineus'la Althaia'nın kızı. Meleagros'un kız kardeşi. Asıl babası Dionysos'muş. Herakles, Deianeira ile evlenmiş ve ölümü de onun kıskançlığı yüzünden olmuştu.

DEİMOS: "Dehşet" anlamına gelen Deimos. "Phoibos" (Korku) ile birlikte savaş tanrısı Ares'in alayını oluştururlardı.

DEİONEUS: Thessalia'daki Lapithler kralı. İksion bu kralın kızı Dia (Klia) ile evlenmiş, kayın pederi damadından vermesi gereken armağanları isteyince de onu ateşe atmıştı.

DEMETER: Titan çifti Kronos ve Rhea'nın kızı. Zeus'un kardeşi. Tarımı, özellikle de buğdayı temsil ederdi. Kızı, Hades tarafından kaçırılan ve sonra da ölüler dünyasına ece olan Persephone'dir (bkz. Demeter).

DEMOPHON: Eleusis kralı Keleus ile Metaneira'nın oğlu. Demeter kaçırılan kızı Persephone'yi ararken yolu Eleusis'e uğramıştı. Demeter kralın sarayında ağırlandı. Tanrıçayı tanımayan Metaneira onu oğluna bakıcı olarak tuttu. Demeter çocuğu nektar ve ambrosia ile besliyor ve bir

tanrı gibi büyütüyordu. Demeter bir gece çocuğu arındırmak için ateşe tutuyordu ki Metaneira geldi. O zaman tanrıça kendisini tanıttı ama çocuğu tanrısal bir varlık yapacak olan büyü de bozulmuştu.

DEUKALİON: Prometheus'un oğlu. Yunan mitolojisinde Tufanın kahramanı. Pyrrha'nın kocası. Yunanlıların Nuh'u sayılır.

DİKE: Zeus ile Themis'in "Horalar" diye bilinen üç kızından biri. Dike adaletin temsilcisidir. Öteki kız kardeşleri "Eirene" (Barış) ve "Eunomia"dır (Düzen).

DİOMEDES: Ares'in oğlu. Thrakia kralı. Ülkesine gelen yabancıları atlarına yedirirdi. Herakles bu zalim kralı kendi atlarına yedirdi.

DİOMEDES: Tydeus oğlu. Troia önündeki Yunan ordusunun Akhilleus'tan sonraki en güçlü yiğitlerinden.

DİONE: Okeanos kızlarından biri. Zeus onunla evlenmiş, bu evlilikten Aphrodite doğmuştu.

DİONYSOS: Zeus'un Semele'den olan oğlu, şarap tanrısı. Bakkhos da denir.

DİOSKURLAR: Zeus'un Leda'dan doğma ikizleri. "Zeus'un delikanlıları" demektir. Bu iki kardeşten Kastor ölümlü,

Polydeukes (ya da Pollux) ölümsüzdü. Birçok serüvende adları geçer. Argonautlar seferine de katılmışlardı.

DİRKE: Thebai kralı Lykos'un karısı. Antiope'ye kötü davrandığı için onun oğulları Amphion ve Zethos tarafından korkunç bir biçimde cezalandırılmıştı.

DORİS: Okeanos'un kızı. Deniz tanrılarından Nereus'un karısı. Bu evlilikten Nereidler (Nereus Kızları) doğmuştu.

DRYASLAR: Ağaç perilerine verilen ad.

–E–

EETİON: Mysia bölgesindeki Thebe kentinin kralı. Andromakhe'nin babası.

EİLEİTHİA: Zeus'la Hera'nın kızı. Doğum tanrıçası.

EKHİDNA: Khryasor'la Kallirhoe'den doğma yarı bedeni güzel bir genç kız, yarı bedeni ise her yanı benek benek koca bir yılan olan bir canavar.

EKHO: Oreiaslardan (dağ perileri) biri. "Yankı" anlamına gelir (bkz. "Narkissos" öyküsü).

ELEKTRA: Agamenmon'la Klytaimnestra'nın kızı. Orestes'in ablası (bkz. "Agamemnon'un Ölümü").

ELEKTRA: Bir deniz tanrıçası, Okenaus'la Tethys'in kızı.

ELEKTRA: Zeus'un sevgililerinden bir Pleiad. Tanrılar başbuğuna Dardanos, İason ve Harmonia'yı doğurdu.

ELEKTRYON: Perseus'la Andromeda'nın oğlu. Herakles'in annesi Alkmene'nin babası.

ENDYMİON: Karialı bir çoban. Ay tanrıça Selene'nin sevgilisi. Latmos (Beşparmak) dağlarında sonsuz bir uykuya dalmıştı. Selene her gece gümüş ışıklar saçan arabasıyla yeryüzüne indiği zaman Beşparmak dağlarına da uğrar, Endymion'un yüzüne bir öpücük kondurduktan sonra gidermiş.

EOS: Titan çifti Hyperion ve Theia'nın kızları. Şafak tanrıça. Homeros onu "Gül Parmaklı" diye tanımlar. Helios (Güneş) ve Selene'nin (Ay) kız kardeşleridir.

EPAPHOS: Tanrılar başbuğu Zeus'un İo'dan doğma oğlu. Mısır kralı. Mısır, Danaos, Thebai, Argos soyları bu kraldan türemiştir (bkz. Abas).

EPHESOS ARTEMİSİ: Bkz. Artemis.

EPHİALTES: Denizler hakanı Poseidon'un İphimedeia ile birleşmesinden doğan bir dev. Otos'un kardeşi. Ölümlü babaları Aloeus olduğu için Aloeusoğulları denirdi bu

devlere. Boyları durmadan uzardı. Savaş tanrısı Ares'i tunç bir küpün içine hapsetmişlerdi. Pelion, Ossa ve Olympos dağlarını üst üste koyarak tanrılara savaş açacaklarını söylüyorlardı. Sonunda Zeus ya da Apollon tarafından öldürülerek Tartaros'a gönderildiler.

EPİMETHEUS: Titan İapetos'un Klymene'den (ya da Asia) doğma oğlu. Prometheus'un kardeşi. Pandora'nın kocası. "İş işten geçtikten sonra düşünen, aklı başına sonradan gelen" anlamlarını içeren "Epimetheus" sözcüğü kahramanlınızın kişiliğini ve niteliğini de ortaya koyuyor zaten. Zeus'a karşı savaş halinde olan Prometheus kardeşine, tanrılar başbuğundan gelecek olan hiçbir armağanı almamasını söylemiş ama bu öğüt akılsız Epimetheus'un bir kulağından girip ötekinden çıkmıştı. Epimetheus –her tanrı ayrı bir güzellik kattığı için– güzelliğine güzel ama akılsızlıkta kendisinden geri kalmayan Pandora ile evlenir, bu evlilik insanların başına uğursuzluktan başka bir şey getirmez (bkz. Pandora).

EPOPEUS: Sikyon kralı. Antiope'nin kocası. Thebai kralı Nykteus, kızı Antiope'nin Zeus'tan gebe kalmasını içine sindirememişti. Babasının öfkesinden korkan Antiope kaçıp Sikyo kralı Epopeus'un yanına sığındı. Kral da Antiope'yi kendisine eş olarak aldı. Nykteus da Epopeus'a savaş açtı ama bu savaşta yaralanınca Antiope'yi geri alma görevini kardeşi Lykos'a verdi. Lykos, Epopeus'u yendi ve Antiope'yi Thebai'ye geri getirirken kız yolda Amphion ve Zethos'u doğurdu (bkz. Dirke).

EREBOS: Yeraltı karanlığının simgesi. Khaos'un oğlu, Nyks'in (Gece) kardeşi.

EREKTHEOS: Atina kralı Pandion'un oğlu, Erikhtonios'un torunu, Kekrops'un babası. Kimi kaynaklarda Kekrops'un oğlu olarak da gösterilir.

ERİKHTONİOS: Topal tanrı Hephaistos'la Gaia'nın (Yer) oğlu (bkz. Athena ile ilgili bölüm).

ERİNYSLER: Üç alma tanrıçaları. Uranos'un kesilen hayalarından akan kanlar Gaia'yı döller ve Erinysler doğar. Çoğunlukla üç kişi oldukları kabul edilen Erinysler Alekto, Tisiphone ve Megaira adındaki kız kardeşlerdir.

ERİS: Nyks'in (Gece) kızı, fesat ve nifakın tanrıçası. Troia savaşı da onun kışkırtması yüzünden çıkmıştı (bkz. "Paris").

EROS: Hermes ve Aphrodite'in oğlu. Tutku, sevgi, güçlü arzu anlamlarına gelir. Elinde ok taşıyan sevimli, küçük bir çocuk olarak betimlenir.

ETEOKLES: Oidipus'un bilmeden kendi öz annesi İokaste ile evlenmesinden doğan oğlu (bkz. "Antigone").

EUROPA: Fenike kralı Agenor'un kızı. Thebai'nin kurucusu Kadmos'un kardeşi. Zeus bir boğa biçimine girip bu kızı kaçırmıştı. "Avrupa" diye bildiğimiz kıta onun adından gelir.

EURYDİKE: Bir "Dryas" (Ağaç Perisi) olan Eurydike ünlü efsanevi ozan Orpheus'un karısıydı (bkz. "Orpheus ve Eurydike").

EURYDİKE: Thebai kralı Kreon'un karısı, Haimon'un annesi.

–G–

GAİA: "Toprak" anlamına gelen Gaia, mitolojideki bütün tanrısal yaratıkların, devlerin, ejderhaların ilk anasıdır (bkz. "Tanrıların Doğuşu").

GANYMEDES: Troia kralı Tros'un üç oğlundan biri. Zeus onu İda dağında görüp güzelliğine hayran olmuş, bir kartal biçimine girerek Ganymedes'i Olympos'a kaçırmıştı. Güzel delikanlı orada tanrıların içki sunucusu oldu.

GERYONEUS: Poseidon oğlu Khrysaor'la Okeanos kızı Kallirhoe'den doğma üç başlı bir dev. Herakles bu devi öldürdü ve onun öküz sürülerini alıp buyruğunda bulunduğu kral Euystheus'a getirdi.

GİGANTLAR (Devler): Gaia (Yer, Toprak) ve Uranos'un (Gök) birleşmesinden Titanlar ve onlarla birlikte Yüzkollular (Hekatonheiros) denilen Kottos, Briareus ve Gyes adındaki devler doğmuştu. Tek gözlü birer dev olan Brontes, Storepes ve Arges de (Kykloplar) Uranos ve Gaia'nın çocuklarıdırlar.

Bir başka devler soyu da Titan Kronos'un, babası Uranos'un hayalarını kesip onları toprağa atmasından türer. Hesiodos'un deyişiyle parlak zırhlı, uzun kargılı devlerdir bunlar. İşte Zeus evrenin egemenliğini eline geçirmek için Titanlara karşı başta Yüzkollular olmak üzere bütün bu devlerden yararlanmıştı (Geniş bilgi için bkz. "Tanrıların Doğuşu" adlı bölüm).

GLAUKOS: Bellerophontes soyundan gelen Lykialı yiğit. Yurttaşları Troililara destek vermek için Anadolu'nun güney ucu Lykia'dan kuzey ucu Troia'ya koşmuştu. Savaş alanında en yiğit Troialılardan Diomedes'le karşılaştı ama iki yiğit çarpışmadan birbirleriyle dost oldular ve silahlarını değiş tokuş ettiler. Glaukos, Aias'la karşılaşmak istemiyor diye Hektor'u kınamıştı.

GLAUKOS: Önceleri ölümlü bir balıkçıyken yediği bir otla ölümsüzlüğe kavuşan bir deniz tanrısı.

GORGOLAR: Pontos ve Gaia'dan doğma Phorkys ile Keto çiftçinin çocukları. Graiaların kız kardeşleri. Bu üç kız kardeşten Sthenno ve Euryale ölümsüz, Medusa ise ölümlüydü. Perseus tanrıça Athena'nın da yardımıyla, baktığını taşa çeviren bu canavar kadının başını kesmişti.

GRACELER: Bkz. "Kharitler".

GRAİLAR: Gorgoların kız kardeşleri. Sözcük "kocakarılar" anlamına geliyor. Bunlar da üç ihtiyar kadınmış, tek bir

dişleri ve tek bir gözleri varmış. Onları nöbetleşe kullanırlarmış. İkisi uykuya daldığı zaman, üçüncüsü bu tek diş ve gözü alarak nöbet beklermiş. Perseus bu nöbet değişimi sırasında bu gözü ve dişi kaparak Grailara Nymphelerin yerini söyletmişti.

–H–

HADES: Kronos'un oğlu, tanrılar başbuğu Zeus'un iki erkek kardeşinden biri; öteki, denizler hakanı Poseidon'dur.

Evrenin paylaşılması sırasında yeraltı ülkesi, bir başka deyişle "Ölüler Dünyası" Hades'in payına düşmüştü. Bu dünya gitgide tanrının adıyla özdeşleşti ve Hades adıyla anılmaya başlandı. Konuksever (!) bir tanrıdır Hades. Ülkesinin kapısı gelenlere ardına değin açıktır ama oradan geri dönmek neredeyse olanaksızdır. Onun en büyük korkusu, yerleri sarsan Poseidon tanrının toprağı patlatması ve tanrıların bile tiksindiği çirkef dolu ülkesini gözler önüne sermesiydi.

HAİMON: Thebai kralı Kreon'un oğlu. Antigone'nin nişanlısı. Antigone'nin kendini astığını öğrenince o da canına kıydı (bkz. "Antigone").

HAMADRYASLAR: Ağaç perileri. Sözcük "ağaçla birlikte" anlamına geliyor. Bunlar genellikle içinde yaşadıkları ağaçla birlikte ölürlerdi. Ağaçları, ormanları, yeşili simgeleyen Nymphelerdi bu kızlar.

HARMONİA: Aphrodite ile Ares'in, kimi anlatımlara göre de Zeus ile Elektra'nın kızı. Kadmos'un karısı. Karı koca ölümlerinden sonra birer ejderhaya dönüşmüşlerdi.

HARPYALAR: Okeanos kızı Elektra ile deniz tanrılarından Thaumas'ın kızları olan tuhaf yaratıklar. Sözcük "kapıp kaçanlar" anlamına geliyor. Kocakarı suratlı, akbaba gövdeli, sivri pençeli, sarkık memeli bu yaratıklar gerçekten de ne bulurlarsa kapıp kaçarlarmış. Özellikle de çocukları kaçırırlarmış (bkz. "Argonautlar Seferi ve İason").

HEBE: "Gençlik, gençliğin diriliği" gibi anlamlara gelen Hebe, Zeus'la Hera'nın kızlarıdır. Görevi tanrılara içki sunmaktı. Herakles Olymposlu tanrılar arasına karışınca Hebe'yi eş olarak aldı.

HEKABE: Troia kralı Priamos'un karısı. Mitolojinin en bahtsız, en katlanılmaz acılara uğrayan kadınıydı (Efsanesi için, bkz. *Efsaneler Dünyasında Anadolu*, s. 67-69)[2].

HEKATE: Her ikisi de Titan soyundan gelme Perses ve Asterie'nin kızları, Zeus onu herkesten üstün tutar.

HEKTOR: Troia kralı Priamos'la Hekabe'nin oğlu.

HELENA: Zeus'la Leda'nın kızı, Klytaimnestra ile Dioskurların kız kardeşleri. Sparta kralı Menelaos'un karısı. Bu

[2] Derman Bayladı, *Efsaneler Dünyasında Anadolu*, Say Yayınları, 2004.

güzeller güzeli kadın, Troia savaşının başlamasına neden olduğu için olumsuz bir kişilik görünümündedir (Kitapta "Dioskurlar", "Theseus", "Paris", "Hektor" bölümlerine bakınız.).

HELİOS: Titan çifti Hiporion ve Theia'nın oğullan. Selene ve Eos'un erkek kardeşi. "Güneş" anlamına gelen Helios doğrudan doğruya güneşi temsil ediyordu.

HELLE: Kral Athamas ve Nephele'nin (Bulut) kızı. Phriksos'un kardeşi. İki kardeş altın koç üzerinde kaçarlarken Helle denize düşüp boğuldu. Boğulduğu yer olan Çanakkale Boğazı'na onun adı (Hellespontes) verildi.

HEPHAİSTOS: Ateşin ve demircilerin tanrısı. Zeus ile Hera'nın oğulları. Hesiodos'a göre Hera, kocasına duyduğu hınçtan dolayı onu kendi kendine doğurmuştu. Tanrıların en çirkini olup üstelik hem kambur hem de topaldır. Ama öte yandan da Uranos oğullarının en ustasıdır. Birçok serüvende adı geçer bu çok çirkin ama becerikli tanrının (ilgili bölüme bakınız).

HERA: Kronos ile Rhea'nın kızı. Tanrılar başbuğu Zeus'un karısı ve kız kardeşi. Adının karışmadığı tanrılar arası efsane yok gibidir. Güzelliğine güzel ama bir o kadar da huysuz, kavgacı ve kışkırtıcı bir tanrıçadır. Öfkesi ve kini amansızdır. Zeus bile yaka silkmektedir onun bu huylarından.

HERAKLES: Zeus ile Alkmene'nin oğlu Mitolojinin bu gücü sınırsız yiğidi kahramanlık, güç gerektiren her serüvende karşımıza çıkar. Euryslheus'un buyruğu altında başardığı on iki görevin yanı sıra daha birçok zorlu işin altından da yüz akıyla çıkmıştır (serüvenleri için ilgili bölümlere bakınız).

HERMAPHRODİTOS: Hermes ile Aphrodite'in oğlu (öyküsü için bkz. "Nympheler").

HERMES: Zeus ile Pleiad Maia'nın oğlu. Tanrıların habercisi, tüccarların ve hırsızların koruyucusu, kurnazın kurnazı bir tanrı. Serüvenleri pek çoktur (ilgili bölümlere bakınız).

HERO: Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasındaki Sestos kentinde Aphrodite rahibesi bir genç kız (bkz. "Hero ile Leandros").

HERSE: Atina kralı Kekrops'un üç kızından biri. Ötekiler Aglauros ve Pandrosos'tur. Athena, içine bakmamaları uyarısıyla üç kız kardeşe bir sepet vermişti ama onlar meraklarını yenemeyerek sepetin kapağını açınca içinde bir bebeğe sarılmış yılan gördüler ve çıldırarak kendilerini Atina akropolünden aşağı attılar.

HESİONE: Troia kralı Laomedon'un kızı. Herakles onu bir deniz canavarına yem olmaktan kurtarmıştı (Bkz. "Herakles").

HESPERİDLER (Akşam Kızları): Bkz. Herakles.

HESTİA: Ocağın kutsallığını simgeleyen tanrıça, Kronos ve Rhea'nın kızı. Poseidon ve Apollon bu tanrıçayı çok istemişlerdi ama o hep kız oğlan kız kalmayı dilemişti. Hem tanrılar hem de insanlar arasında en saygı gören tanrıçaydı. Adı hiçbir serüvene karışmamıştır. Roma'da bu tanrıçaya "Vesta" adıyla tapınılırdı.

HİPPODAMEİA: Pisa kralı Oinomaos'un kızı. Pelops'un karısı. Oinomaos kızını vermek için taliplerinin araba yarışında kendisini geçmelerini şart koşuyordu. Pelops kralın arabacısı Myrtilos'u rüşvetle elde ederek yarışı kazandı ve kızı aldı. Ne var ki bu evlilik onun soyundan gelen kuşaklara hiç de uğur getirmedi (bkz. "Pelops").

HİPPODAMEİA: Lapithler kralı Peirithoos'un karısı.

HİPPOLYTE: Amazonların kraliçesi. Herakles dokuzuncu görevinde bu kraliçenin kemerini almak için Amazonların ülkesine gelmişti. Önce iyi karşılanan kahramanımız Hera'nın kışkırtması nedeniyle çıkan çatışmada Hippolyte'yi öldürdü. Kimi kaynaklarda da Herakles Hippolyte'yi kaçırmış ve onu Theseus'a eş olarak vermiş diye gösterilir (bkz. Herakles, Theseus).

HİPPOLYTOS: Theseus ile Amazonlar kraliçesinin oğlu. Üvey annesi Phaidra bu yakışıklı delikanlıya göz koy-

muştu. Ama dürüst bir genç olan Hippolytos bu yasak aşkı reddedince Phaidra da ona iftirada bulundu. Babasının lanetine uğrayan delikanlı hiç hak etmediği halde Poseidon tarafından cezalandırıldı (bkz. "Poseidon").

HORALAR: Doğa düzenini simgeleyen tanrıçalar (bkz. "Dike").

HYAKİNTHOS: Apollon'un çok sevdiği güzel bir delikanlı. Bir disk atma yarışında Apollon'un fırlattığı disk, rüzgârın yön değiştirmesiyle geri dönüp Hyakinthos'un başına çarpmış. Güzel delikanlı orada cansız yere yığılırken başından akarak toprağa dökülen kanlardan sümbül çiçekleri bitmiş.

HYDRA: Yüz başlı ejderha Typhon'la Ekhidna'dan doğma bir bataklık canavarı. Dokuz başı vardı ve kesilen her bir başın yerine iki yeni baş çıkardı. Bu canavarın hakkından da yiğit Herakles geldi.

HYLAS: Herakles'in gönül verdiği güzel bir delikanlı. Herakles ile birlikte Argonautlar seferine katılmıştı. Gemi Mysia bölgesinde mola verdi. Hylas su aramak üzere ormana gitti ve orada nympheler tarafından kaçırıldı. Herakles güzel Hylas'ı aramak için uzaklaşınca, gemi de daha fazla beklemeyerek yelken açtı. Herakles de bu nedenle Argonautlar seferinin geri kalan bölümüne katılamadı.

HYLLOS: Herakles'in Deianeira'dan doğma oğlu.

HYPERİON: Uranos (Gök) ve Gaia'dan (Yer) türeme on iki Titandan biri. Bir başka Titan olan kız kardeşi Theia ile evlendi, bu evlilikten Helios, Selene ve Eos doğdu.

HYPNOS (Uyku): Nyks'in (Gece) oğlu. Thanatos'un (Ölüm) kardeşi. İki kardeş Tartaros'u yurt edinmişlerdi kendilerine. Hypnos, Latmos (Beşparmak) dağlarının güzel çobanı Endymion'a tutulmuş da onu her zaman doya doya seyredebilmek için gözleri açık uyumasını sağlamış.

-İ-

İAPETOS: Uranos ile Gaia'nın oğlu, altı erkek Titandan biri. Prometheus ve Epimetheus'un babası.

İASON: Argonautlar seferinin önderi. Kretheus'la Aison'un oğlu (bkz. "Argonautlar").

İDA: "Melissai" (Melisler) diye bilinen iki Nympeden biri. Sözcük "arı" ve "bal" anlamlarına geliyor. Girit kralı Melisseus'un kızlarıymışlar. İda, kız kardeşi Adrasteia ile Girit'te kendi adını taşıyan dağda bebek Zeus'u büyütmüş.

İDA: Çanakkale bölgesindeki Kazdağı'nın eski adı. Zeus bu dağın Gargaron adı verilen doruğundan Troia savaşlarını seyrediyordu.

İDAS: Aphareus'un oğlu. Lytnkeus'un kardeşi. Dioskurlar bu iki kardeşin nişanlılarını kaçırmışlardı. Bu yüzden çıkan kavga sonucu Kastor öldürüldü (bkz. "Dioskurlar").

İKAROS: Girit'teki "Labyrinthos"un mimarı Daidalos'un oğlu. Babasının uyarılarına karşın güneşe fazla yaklaştığı için kanadındaki tüyleri tutan balmumunun erimesi sonucu kanatları dağılmış, İkaros da denize düşerek boğulmuştu (bkz. Daidalos).

İKSİON: Hades'te sonsuz azaba çarptırılan ünlü cehennemliklerden biri. Tanrılar başbuğu Zeus'un sofrasına konuk edilmişti ama o bu konukseverliğe Hera'yı baştan çıkarmaya kalkışmakla yanıt verdi. Bu yüzden Hades'te alevler saçan bir tekerleğin üzerine bağlandı (bkz. "Karanlıklar Dünyasının Büyük Suçluları").

İNAKHOS: Argos bölgesindeki en büyük ırmağın tanrısı. Okeanos ve Tethys'in oğlu. İo'nun babası.

İNO: Kadmos'la Harmonia'nın kızı. Semele ve Agaue'nin kız kardeşleri, şarap tanrısı Dionysos'un teyzesi. Phriksos ve Helie'nin üvey anesi. Sonradan "Leukothea" (Ak Tanrıça) adıyla deniz tanrıları arasına karıştı. Denizde fırtınaya tutulan gemicilere yardım ederdi (bkz. "Poseidon", "Argonautlar Seferi ve İason").

İO: Irmak-tanrı İnakhos'un kızı. Hera tapınağında bir rahibeyken Zeus güzel kıza vuruldu ve onu elde etmek istedi.

Ama Hera bu durumu öğrenince İo'yu karısının kıskançlığından korumak için onu bir ineğe dönüştürdü. Mısır, Argos, Thebai kral soyları İo'dan gelmedir (bkz. "Hermes", "İo", "Epaphos").

İOBATES: Lykia kralı. Stheneboia'nın (Anteia da denir) babası. Bellerophontes'i Khimaira canavarını öldürmeye o göndermişti (bkz. "Bellerophontes").

İOKASTE: Menoikeus'un kızı. Kreon'un kız kardeşi. Thebai kralı Laios'un karısı. Oidipus'un annesi ve daha sonra da karısı. Thebai tahtı üzerindeki uğursuzluk onu da kapsamıştı (bkz. "Oidipus").

İOLAOS: Herakles'in ölümlü babası Amphitryon'dan olma kardeşi. İphikles'in oğlu. Herakles bu çok sevdiği kardeşini sadık bir dövüş arkadaşı olarak yanında götürürdü hep. Dahası, ilk karısı Megara'yı ona eş olarak vermişti. İolaos, Herakles'in ölümünden sonra onun Deianeira'dan doğan oğlu Hyilos'a kral Eurystheus'u yenmesinde yardımcı olmuştu.

İOLE: Oikhalia kenti kralı Eurystos'un kızı. Eurystos bir ok atma yarışması düzenlemiş, bu yarışmada birinci gelecek olana kızı İole'yi vereceğini söylemişti. Herakles bu yarışmaya katılarak birinci oldu ama onun bir köle olduğunu öğrenen kral sözünden caydı. Bunun üzerine bir çılgınlık bunalımına düşen yiğit, kralın oğlu İphitos'u öldürdü, oysa İphitos Herakles'in tarafını tutuyordu. Herakles bu

yüzden Lydia kralı Omphale'nin hizmetine verilerek cezalandırıldı. Özgürlüğüne kavuşunca da Eurystos'un sarayına yeniden giderek kralı öldürdü, kızı İoie'yi de tutsak olarak aldı (bkz. "Herakles'in öteki maceraları").

İON: Deukalion soyundan Ksuthos'un Kreus'la evliliğinden doğan oğlu. İon boyunun soybaşı. İon, Apollon'un oğlu olarak da gösterilirdi.

İPHİGENEİA: Miken kralı Agamemnon'la Klytaimnestra'nın kızı (bkz. "Artemis").

İPHİKLES: Herakles'in Alkmene'den doğma ikiz kardeşi. Babası Amphitryon'du. Hera, henüz bebek olan ikizlerin beşiklerine iki yılan göndermişti. Bir anlatıma göre yılanları gönderen Hera değil de hangi bebeğin kendi oğlu olduğunu öğrenmek isteyen Amphitryon'muş. Herakles yılanlarla oynayıp onları boğa boğa öldürürken İphikles korkudan feryadı basınca Amphitryon onun kendi oğlu olduğunu anlamış.

İRİS: Deniz tanrı ve tanrıçalarından Thaumas ile Elektra'nın kızı. "Gökkuşağı" anlamına geliyor İris sözcüğü. Yerle gök arasında bir köprü görünümünde olduğu için tanrısal bir haberci olarak algılanırdı. Özellikle de Hera'nın ulağıydı.

İSMENE: Oidipus'un öz annesi İokaste ile yaptığı evlilikten doğan kızı. Antigone'nin kardeşi.

İTYLOS: Zethos'la Aedon'un oğlu. Niobe'nin eltisi. Aedon, Niobe'nin doğurganlığını kıskandığı için onun en büyük oğlunu öldürmeye kalktı ama karanlıkta kendi öz oğlu ve tek çocuğu İtylos'u öldürdü (bkz. "Niobe", "Aedon").

İTYS: Thrakia kralı Tereus ile Prokne'nin oğlu. Atina kralı Pandion'un kızı olan Prokne, kız kardeşi Philomela'nın yardımıyla kendi öz oğlu İtys'i kesip Tereus'un önüne yemek olarak çıkarmıştı (bkz. "Prokne, Philomela, Tereus").

–K–

KADMOS: Fenike kralı Agenor'la Telephassa'nın oğlu. Europe'nin kardeşi. Thebai kentinin kurucusu (bkz. "Europe", "Kadmos").

KAKOS: Herakles'in serüvenlerinin birinde adı geçen yarı satyr yarı insan bir dev. Hephaistos'un oğlu. Herakles onu soluğunu keserek öldürmüştü.

KALAİS: Rüzgâr tanrı Boreas'ın iki oğlundan biri. Ötekisi Zetes'tir. Argonautlar efsanesinde rolleri vardır.

KALKHAS: Özellikle Troia savaşı, bu savaşın öncesi ve sonrasında önemli roller oynayan Yunanlı bilici. Tahta atın yapılmasını o önermişti ve atın içine saklanan askerlerden biri olmuştu.

Yazgıya göre Kalkhas kendisinden daha üstün bir biliciyle karşılaşacak ve yaşamı o gün sona erecekti. Gerçekten de öyle oldu: Kalkhas, Klaros Tapınağı bilicisiyle karşılaşır, birbirlerine sorular sorarlar. Anadolulu bilici Mopsos soruların hepsini doğru yanıtlar. Kalkhas ise hiçbirini bilemez, bu yüzden de kahrından ölür. Bu konuda değişik öyküler de anlatılır ama hepsinde ortak nokta Yunanlı bilici Kalkhas'ın Anadolulu Mopsos karşısında yenik düşerek üzüntüsünden ölmesidir (bkz. Efsaneler Dünyasında Anadolu, s. 160-162).

KALLİOPE: Dokuz Musadan biri. "Güzel sesli" anlamına gelir.

KALLİRHOE: Okeanos'la Tethys'in kızı. Khrysaor'la birleşmesinden Geryoneus ve Ekhidna adındaki canavarlar doğmuştu.

KALLİRHOE: Skamandros ırmağının tanrısının kızı. Tros'la evlenerek İlos, Assarakos ve Ganymedes'i doğurmuştu.

KALYPSO: Homeros'un *Odysseia* destanının önemli kadın kahramanlarından. Hesiodos'a göre Titan çift Okeanos'la Tithys'in kızı. Atlas'la Pleino'nun kızlarından bir pleiad olduğu da söylenir. Homeros'a göre Ogygie adasında yaşayan bir nymphe imiş. Odysseus, gemisinin parçalanması üzerine Ogygie adasına sığınır. Orada Kalypso ölümlü yiğide gönül verir ve onu yedi yıl alıkoyar. Sonunda Zeus'un buyruğu üzerine Odysseus'u salıvermek zorunda kalır.

KASSANDRA: Troia'nın son kralı Priamos ile Hekabe'nin kızı. İkiz kardeşi Helenos gibi bilicilik yetisine sahipti. Kimi efsanelere göre, ikiz kardeşler henüz bebekken iki yılan beşiklerine gelerek gözlerini ve kulaklarını yalamış. Çocukların bilicilik yetileri oradan kaynaklanmaktaymış. Bir başka anlatıma göreyse, Kassandra'ya bilicilik yetisini Apollon tanrı vermişmiş. Karşılığında da Kassandra Apollon'un olacakmış ama kız sözünde durmamış. Apollon da onu cezalandırmış. Şöyle ki Kassandra olacak her şeyi önceden görüp bilecek ama kehanetlerine hiç kimseyi inandıramayacakmış.

Kassandra, İda dağından dönen Paris'in Troia'ya felaket getireceğini, hemen öldürülmesi gerektiğini söyler ama dinleyen kim! Tahta At'ın Troia surlarından içeri alınmaması için uyaran da odur ama boşuna! Agamemnon'un ölümünü de önceden görür ve pek doğaldır ki yine dinletemez sözünü. En son kendi ölümünü de görür ve ölürken de Apollon'a lanetler yağdırır; onu böyle hiçbir işe yaramayan bir güçle donattığı için.

KASSİEPEİA: Habeş kralı Kepheus'un karısı. Andromeda'nın annesi. Güzellikte Nereidlere meydan okumuştu, bu yüzden Poseidon onun ülkesine bir deniz ejderhası gönderdi. Ejderha tam Andromeda'yı yiyecekti ki oradan geçmekte olan Perseus onu öldürerek kızı kurtardı (bkz. "Perseus", "Andromeda").

KASTOR: Dioskur kardeşlerin ölümlü olanı (bkz. "Dioskurlar").

KEKROPS: Atina'nın ilk kralı. Yarı insan, yarı yılan bir yaratık. Athena ile Poseidon'un Atina'nın koruyuculuğunu almak için yaptıkları yarışmanın hakemi Kekrops'muş. Athena'nın verdiği kutuyu açtıkları için deliren ve kendilerini Atina akropolisinden aşağı atan Herse, Aglauros ve Pandrosos onun kızlarıydılar.

KELEOS: Eleusis kentinin kralı. Demeter onun sarayında konuk kalmıştı (bkz. "Demeter").

KENTAUROSLAR: Yarı insan, yarı at yaratıklar. İksion ile Nephele'nin çocukları (ilgili bölüme bakınız).

KEPHALOS: Şafak tanrıça Eos'un sevgilisi. Eos onu Suriye'ye kaçırdı. Bir anlatıma göre bu birleşmeden Phaeton doğdu. Kephalos daha sonra Erektheus'un kızı Proksis ile evlendi. Karısının sadakatini sınamak için kılık değiştirip onun karşısına çıktı ve ayartmaya çalıştı. Kadın bocalamaya başlamıştı ki Kephalos kendisini tanıttı. Proksis utançla ve kurduğu düzenden dolayı kocasına duyduğu hınçla dağa kaçtı. Kephalos da ardına düştü, sonunda barıştılar.

Ne var ki kıskançlık sırası Proksis'e gelir bu kez de. Kephalos, bir av sırasında sıcaktan bunalır ve "Ah meltem gelseydin de vücudumu okşasaydın, o hoş soluğunu dudaklarımda duysaydım..." gibi sözler eder. Bu sözleri kim duyduysa duyar. Kephalos'un bir Nympheye hitap ettiğini sanarak yemez içmez, işin aslını astarını da araştırmaz, gidip duyduklarını Proksis'e anlatır. Proksis de kendi

gözleriyle görmek üzere kocasının ardına düşer gizlice. Kephalos avlanırken çalılıklarda bir hışım duyunca bir av geldiği sanısıyla kargısını fırlatır ve bilmeden kendisini gizlice izlemeye gelmiş bulunan karısını vurur. Kadın can çekişirken hatasını kabullenir.

KEPHEUS: Habe kralı. Kassiepeia'nın kocası. Andromeda'nın babası.

KER: Bir ölüm tanrıçası. Ölüm tanrısı Thanatos'un kız kardeşi. Nyks'in (Gece) kızı. Kimi zaman tek kimi zaman da birden fazla kişi olarak gösterilirdi. Daha sonraları Moiralarla bir tutulmaya başlamışlardı.

KERBEROS: Hades'i bekleyen üç başlı köpek. Typhon'la Ekhidna'dan doğmadır. Yeraltı ülkesine gelenleri kuyruğunu sallayarak, okşayarak içeri alırdı ama çıkmak isteyeni üç kocaman ağzını açıp sivri dişlerini göstererek korkuturdu. Yenilmez yiğit Herakles bu korkunç köpeği sürükleye sürükleye yeryüzüne çıkartmıştı da onu gören Eurystheus'un korkudan ödü patlayacak gibi olmuştu. Ünlü ozan Orpheus da karısı Eurydike'yi aramak için Hades'e indiğinde lirinin büyüleyici ezgileriyle uyutmuştu bu azgın canavarı.

KERKOPSLAR: Bkz. "Herakles'in Öteki Maceraları".

KERKYON: Poseidon'un oğullarından bir dev. Yoluna çıkan her şeyi kendisiyle güreşmeye zorlandı. Aynı şeyi Theseus'a da yaptı ama kahramanımız onun hakkından geldi.

KETO: Pontos (Deniz) ve Gaia'nın (Yer) kızları. Yine aynı ana babadan olma kardeşi Phorkys'le birleşerek Grailar ve Gorgoları doğurdu (bkz. "Grailar, Gorgolar").

KHARİTLER: Zeus ile Eurynome'nin kızları. Aglaia, Thalia, Euphrosyne adında üç genç ve güzel kız. Bu tanrısal kızlar insanlara sevinç, bolluk, iyilik dağıtırlardı. Aphrodite ile birlikte gezerlerdi.

KHARON: Yeraltı ırmağı Akheron (ya da Styks'in) kayıkçısı. Ölülerin ruhlarını Hades'e geçirirdi.

KHARYBDİS: Bir deniz canavarı. Poseidon'la Gaia'nın kızı. Adı Odysseus'un serüvenlerinde geçer. Messina Boğazı'nın bir başındaki deniz dibi mağarasında yaşarmış. Günde üç kez dalgaları yutar, sonra üç kez de büyük bir gürültüyle geri kusarmış onları.

KHERİON (Khiron): Bir Kentauros (at-adam). Efsaneye göre Kentauroslar İksion ile Nephele'den doğmuşlardı. Ancak Kheiron, Kronos'la Philyra'nın oğluymuş. Efsaneye göre Kronos karısı Rhea'nın (Rheia) kıskançlığından korunmak için bir at biçimine girerek Philyra ile birleşmiş ve Kheiron doğmuş.

Kheiron "el" anlamına geliyor. Bu at-adamın da eli her işe yatkındır zaten. Bilgedir. Birçok ünlü yiğidin, dahası tan-

rıların hocasıdır. Hekimlik tanrısı Asklepios'u o yetiştirmişti. Akhilleus da Kheiron'un öğrencisiydi.

Kheiron'un ölümü bir kaza sonucu Herakles'in eliyle oldu. Herakles, dostu olan bir başka at-adam Pholos'u ziyarete gitmişti. Pholos bir mağarada yaşamaktaydı. Kahramanımızı kızarmış etlerle güzelce ağırladı. Bu arada Herakles'in canı şarap istedi. Mağarada bir fıçı şarap vardı ama bu bütün at-adamların ortak malı olduğu için Pholos açmakta biraz nazlandıysa da, Herakles'in üstelemesine dayanamadı. Şarabın kokusunu duyan öteki at-adamlar Herakles'e saldırdılarsa da birçok ölü vererek geri çekildiler. Herakles onları Kheiron'un mağarasına kadar kovaladı. Bu sırada attığı oklardan biri yanlışlıkla Kheiron'a saplandı. Gerçi Kheiron ölümsüzdü ama Herakles'in zehirli oklarının açtığı yara da iyileşmeyen türdendi. Bu yüzden Kheiron acı çekmektense Prometheus lehine ölümsüzlükten vaçgeçmeyi yeğledi. Zeus da onu gökyüzüne alarak bir yıldız yaptı.

KHİMAİRA: Typhon'la Ekhidna'dan doğma bir canavar (bkz. "Bellerophontes").

KHRYSAOR: Sözcük "altın kılıçlı" anlamına gelir. Perseus, Medusa'nın başını kestiği zaman "Pegasos" ile birlikte çıkmıştı. Elinde altın kılıç tuttuğu için bu ad verilmişti ona.

KİNYRAS: Kıbrıs kralı. Bilmeden kendi öz kızı Myrrha ile birleşti. Adonis bu lanetli birleşmenin ürünüdür.

KİRKE: Helios ile Okeanos kızı Perseis'ten doğma büyücü kadın. Aiaie adasında yaşardı. Adı Argonautlar yolculuğunda ve Odysseus'un serüvenlerinde geçer (bkz. "Argonautlar Seferi ve İason", "Odysseus").

KLOTHO: Yazgı tanrıçaları üç Moiradan biri. Yaşam ipliğini eğirirdi.

KLYMENE: Titan çift Okeanos ile Tethys'in kızı. Klymene yine bir titan olan amcası İapetos ile evlenmiş; Atlas, Prometheus, Epimetheus ve Menoithios'u doğurmuştu.

KLYTAİMNESTRA: Sparta kralı Tyndareos ile Leda'nın kızı. Leda'ya tutkun olan Zeus bir kuğu biçiminde ona yaklaşmıştı. Anlatıldığına göre Leda bu birleşmeden iki yumurta doğurmuş, yumurtaların birinden Helena ile Polydeukes, ötekinden de Kastor ile Klytaimnestra çıkmış. Helena ile Polydeukes Zeus'un, ötekilerse Tyndareos'un çocukları sayılır.

Klytaimnestra, Agamemnon'un karısıydı ama kocası Troia seferine çıkınca Agamemnon'la aynı soydan gelen Aigisthos'un metresi oldu. Agamemnon savaştan dönünce de aşağıyla birlikte kocasını öldürdü.

Klytaimnestra kendi öz çocukları Elektra ve Orestes'e karşı büyük bir kin duyuyordu. Sonunda ölümü de oğlu Orestes'in elinden oldu (bkz. "Agamemnon'un Ölümü").

KOKYTOS: Ölüler ülkesi Hades'te akan ırmaklardan biri (bkz. "Hades").

KOLKHİS: Bugünkü Gürcistan'ın eski dönemlerdeki adı.

KOLOPHON: Ege denizi kıyısındaki İon kentlerinden biri.

KORE: Yeraltının ecesi Persephone'nin bir başka adı. "Genç kız" anlamına gelir.

KORONİS: Lapithler kralı Phlegias'ın kızı. Hekimlik tanrısı (bkz. "Asklepios").

KORYBANTLAR: Phrygia'nın ulusal ana tanrıçası Kybele'nin rahiplerine verilen ad.

KREON: Korynthos kralı. Kreusa'nın babası. Argonautlar seferinin önderi İason karısı Medeia'yı boşayarak Kreusa ile evlenmek istemişti. Ama Medeia'nın öcü korkunç oldu: Sözde düğün armağanı diye yeni geline büyülü bir giysi gönderdi. Düğün günü bu büyülü gelinliği sırtına geçiren Kreusa birden cayır cayır yanmaya başladı. Kızının yardımına koşan Kreon onu kurtarmaya çalışırken kendisi de alevler içinde kaldı.

KREON: Thebai kralı. Oidipus'un dayısı. İokaste'nin kardeşi (bkz. "Oidipus", "Antigone").

KREUSA: Atina kralı Erekthaus'un kızı. Kusthos'la evlenerek İon'u dünyayı getirmişti.

KRONOS: Uranos ile Gaia'nın oğlu. Gaia'nın verdiği bir orakla babası Uranos'un hayalarını kesmiş ve gökler tahtına çıkmıştı ama sonra kendisi de oğlu Zeus tarafından o tahttan indirildi.

KSUTHOS: Helle'nin dağ perilerinden Orseis'in oğlu, Aiolos ve Doros'un kardeşleri. İon'un babası. Bu efsane Aiol, Dor, İon gibi Yunan boylarının kökenini açıklamak için uydurulmuştur.

KURETLER: Adları "Meleagros" efsanesinde geçen bir topluluk.

KURETLER: Rhea'nın (Kybele) rahipleri. Bebek Zeus, İda dağındaki mağarasında ağladığı zaman babası Kronos duymasın diye kalkanlarıyla gürültü yaparak onun sesini bastırmaya çalışıyorlardı. Silahlı dans, bronz işçiliği, sığır ve arı yetiştiriciliği gibi buluşların yaratıcıları olarak geçerler.

KYBELE: Anadolu'nun bin yıllar ötesinden uzanıp gelen Ana Tanrıça'sı. Kökeni "Neolitik" yani Cilalı Taş Devri'ne değin giden bu tanrıça, çağlar ve toplumlara göre değişik adlar alır. Yunanistan'da "Rhea" adıyla Zeus'un da anası olan tanrıça, Anadolu'da Phrygyler döneminde "Kybele" adını alır ve ulusal bir tanrıça niteliğini kazanır. Etkisi öylesine güçlüdür ki Romalılar bile onu kendilerinden sayarak tapımını Anadolu'dan kendi ülkelerine götürürler. (Bu konuda daha geniş bilgi edinmek için, bkz. *Uygarlık-*

lar Kavşağı Anadolu[3] ve *Efsaneler Dünyasında Anadolu* adlı yapıtlara da bakınız.)

KYKLOPLAR: Uranos ile Gaia'nın oğullan tek gözlü devler. Uranos, görünüşlerinden iğrendiği bu oğullarını, öteki oğulları yüz kollu devlerle birlikte yerin altına hapsetmişti. Sonra Zeus, Titanlara karşı giriştiği savaşta kendisine yardım etmeleri için onları yeryüzüne çıkardı.
Bir de Sicilyalı Kykloplar vardır ki bunların en ünlüsü denizler hakanı Poseidon'un "Polyphemus" adındaki oğludur. Bir üçüncü Kyklop türü de "duvarcı Kykloplar"dır. Bunlar koca koca taşlarla örülü surların ve duvarların yapıcıları olarak görülürler (bkz. *Uygarlıklar Kavşağı Anadolu*).

KYKNOS: Bu adla bilinen dört ünlü efsane kişisi vardır. "Kyknos" sözcüğü "kuğu" anlamına gelir.
Birinci Kyknos Poseidon'un oğluydu. Derisine silah işlemediği için Akhilleus tarafından az daha ezilerek öldürülecekti ki Poseidon onu bir kuğuya dönüştürerek kurtardı.
İkinci Kynkos yine Poseidon'un oğluydu. Pausanias tarafından anlatılan bir öyküye göre bu Kyknos'u bir kuğu kuşu büyütmüş. Kyknos, Laomedon'un bir kızıyla evlenmiş ve ondan Tenes adında bir oğlu olmuş. Karısı ölünce Kyknos ikinci kez evlenmiş ama kadın üvey oğluna gönlünü kaptırmış, ondan yüz bulamayınca da çamur atmış Tenes'e. Delikanlı sözüm ona göz dikmişmiş babasının

[3] Derman Bayladı, *Uygarlıklar Kavşağı Anadolu*, Say Yayınları, 2003.

karısına. Kyknos da doğru mu, değil mi diye hiç araştırmaya gerek duymadan inanmış karısının sözüne ve oğlunu bir sandığa koyarak denize atmış. Sandık dalgalar tarafından sürüklene sürüklene o zamanlar Leukophrys adıyla bilinen Bozcaada'ya gelmiş. Tenes daha sonra oranın kralı olmuş ve adaya da Tenedos diye kendi adını vermiş.

Aradan zaman geçmiş. Kyknos yaptığı hatayı anlamış, oğluyla barışmak üzere Tenedos'a gelmiş. Ne var ki genç kral, üvey ana sözüne uyarak kendisine karşı acımasızca davranan babasını bir türlü bağışlayamamış. Kyknos, gemisini bir halatla bağlayıp kıyıya çıkmak üzereyken Tenes de elinde bir baltayla gelmiş ve halatı kesmiş.

Savaş tanrısı Ares'in de Kyknos adında bir oğlu vardı. Eşkıyalık yapan bu Kyknos Delphoi'a gelen yolcuları öldürülmüş. Derken bir gün Herakles'le karşılaşmış ama giden kendi kellesi olmuş. Ares baba Olympos'tan inip oğlunun öcünü almak istemiş ama Herakles onu da kalçasından bir güzel yaralayarak yeryüzüne inip ineceğine pişman etmiş.

Bir başka Kyknos, Ligurlar kralı Sthenelos'un oğluymuş. Phaeton, Zeus'un yıldırımlarıyla vurulup ölünce Kyknos arkadaşının arkasından öyle yanık ağıtlar yakmış ki çok duygulanan tanrı Apollon onu bir kuğuya dönüştürmüş. Kuğu kuşlarının ölürken yanık yanık ötmesi o yüzdenmiş.

KYPARİSSOS: Apollon tanrının çok sevdiği bir delikanlı. Telephos'un oğlu. Bir gün av sırasında çok sevdiği geyiği-

ni öldürmüş. Çok üzüldüğü için tanrılardan kendisine sonsuza değin ağlayabilme yeteneği vermelerini dilemiş. Tanrılar da bu dileği kabul ederek onu bir selviye dönüştürmüşler.

–L–

LAERTES: Odysseus'un babası. Oğlu Troia savaşından dönmeyince dünyaya küsmüş ve oğlunun egemenlik sürdüğü İthake sarayını bırakarak kırlara çekilmişti. Oğlunun dönüşüyle birlikte yeniden güç kazanıp gençleşti. Odyseseus ve torunu Telemakhos ile birlikte silaha sarılarak Eupeithes'i öldürdü.

LAKHESİS: Yazgı tanrıçaları olan üç moiradan biri (bkz. "Moiralar").

LAİOS: Thebai kralı. Labdakos'un oğlu. Oidipus'un babası (bkz "Oidipus").

LAMİA: Çocukları yiyen bir canavar. Anneler çocukların onunla korkuturlarmış. Aslında güzel bir kızmış Lamia, Zeus ona gönül vermiş ve birçok çocuk sahibi yapmış ama Hera her doğan çocuğunu öldürürmüş. Lamia sonunda umutsuzluktan bir mağaraya çekilip orada saklanmış. Kendisi her zaman çok mutsuz olduğu için çocuk sahibi mutlu anaları kıskanır ve çocuklarını kaçırıp yermiş.

LAMPETİE: Helios'un (Güneş) kızlarından biri (bkz. "Helios").

LAOKOON: Troialı rahip. Tahta atı içeri almamaları için yurttaşlarını uyarmış ama dinletememişti. O sırada denizden gelen iki koca yılan Laokoon ve oğullarını öldürdü. Troialılar da bunu Poseidon'dan gelen bir uyarı olarak saydılar ve atı da içeri aldılar.

LAOMEDON: İlos'la Eurydike'nin oğlu. Hesione ile Troia'nın son kralı Priamos'un babası (bkz. "Herakles'in On İki İşi").

LAPITHLER: Thessalia'da yaşamış olan savaşçı bir boy. Soylarının kurucusu ırmak tanrı Peneus'muş. Ünlü cehennemliklerden İksion bir Lapith idi. Tanınmış Lapithlerden biri de Peirithoos idi. İksion'un (ya da Zeus) oğluymuş. Argonautlar seferine katıldı. Theseus'un yakın arkadaşı oldu (bkz. "Kentauroslar", "Theseus").

LEANDROS: "Hero ile Leandros" öyküsünün erkek kahramanı (bkz. "Hero ile Leandros").

LEDA: Aitolia kralı Thestios'un kızı. Tyndareos'un karısı. Dioskurlar, Helene ve Klylaimnestra'nın annesi (bkz. "Leda", "Dioskurlar").

LETHE: Eris'in (Kavga, Nifak) kızı. Ölüler ülkesinde bir nehir.

LETO: Titan çift Koios ile Phoibe'nin kızı. Asterie'nin kız kardeşi, tanrısal ikizler Apollon ve Artemis'in annesi.
Leto, ışıkla ya da ışık saçan varlıklarla ilgili bir tanrısal aileyi simgeler. Annesinin adı olan Phoibe "ışıldayan" anlamını içerir. Kız kardeşinin adı olan Asterie, "yıldız" sözcüğüyle ilintilidir. Oğlu Apollon'a verilen "Phoibos" sıfatı "ışıldayan, parıldayan" anlamında. Apollon daha sonra Helios'un yerine Güneş'in de simgesi olmuştu. Homeros'un ona yakıştırdığı "Lykegenes" ise "Lykia soylu" ve "ışık soylu" gibi anlamlara gelir. "Lykia" ise bir ışık ülkesidir bilindiği gibi.
Apollon'un ikiz kardeşi Artemis ise "Ay"ı simgelerdi. Leto, Apollon ve Artemis'ten oluşan bu tanrısal aileye özellikle Lykia'da çok büyük saygı gösterilirdi. Buradaki "Letoon" kutsal kentinde her üçünün yan yana tapınakları yer almaktaydı (Geniş bilgi için bkz. "Rhea ya da Kybele", "Apollon", "Artemis").

LEUKOTHEA: "Ak Tanrıça" anlamına gelen bu bileşik sözcük, sonradan bir deniz tanrıçasına dönüşmüş olan İno'nun sıfatıdır (bkz. "İno").

LİBYA: Epaphos'la Memphis'in kızı. Agenor'la Belos'un annesi. Thebai, Mısır ve Argos soyları onun çocuklarından türemiştir. Libya'nın bir Okeanos kızı olduğu da söylenir.

LİNOS: Herakles'in müzik öğretmeni. Bir gün yanlış ses bastığı için öğrencisini azarlayınca, o da elindeki çalgıyla Linos'un başına vurmuş ve öğretmenini öldürmüştü.

LOTOPHAGOİ (Lotos yiyenler): *Odysseia*'da sözü edilen bir boy. Odysseus'un gemileri korkunç bir fırtınaya tutularak Lotos yiyenlerin ülkesine atılırlar. Oranın halkı kahramanlarımıza konukseverlik gösterirler ve onlara kendi yedikleri Lotos bitkisinden sunarlar. Bu bitkiyi yiyen bir daha oradan ayrılmak istemediği için Odysseus, lotos yiyen arkadaşlarını zorla gemilere bindirerek zincire vurur ve ancak öyle ayrılabilirler bu ülkeden.

LYNKEUS: Aigyptos'un elli oğlundan biri, Hypermestra'nın kocası. Hypermestra Aigyptos'un kardeşi olan Danaos'un elli kızından biriydi. Aigyptos oğullarıyla evlenen öteki Danaos kızlarının hepsi kocalarını öldürdükleri halde Hypermestra kocasına kıyamamıştı (bkz. "Epaphos").

–M–

MAİA: Atlas'la Pleione'nin kızı. Pleiad yıldızlarından biri. Zeus ile birleşerek Hermes'i dünyaya getirmişti. Mayıs adının adı bu yıldızdan gelir.

MARS: Savaş tanrısı Ares'in Latincedeki adı (bkz. "Ares").

MARSYAS: Apollon'la müzik yarışması yapan bir satyr (bkz. "Apollon").

MEDEİA: Kolkhis kralı Aietes'in kızı. Argonautlar seferinin önderi İason'un sevgilisi büyücü kadın (bkz. "Argonautlar Seferi ve İason").

MEDUSA: Üç Gorgo kız kardeşten ölümlü olanı. Baktığı her şeyi taşa çevirirdi (bkz. "Perseus").

MEGAİRA: Öç tanrıçaları Erinyslerden biri.

MEGARA: Thebai kralı Kreon'un kızı. Herakles'in karısı (bkz. "Herakles").

MELAMPUS: Adı "kara ayaklı" anlamına gelen ünlü bir büyücü (bkz. "Epaphos").

MELEAGROS: Kalydon kralı Oineus'la Althaia'nın oğlu. Kalydon avının önde gelen kahramanı (bkz. "Meleagros").

MEMNON: Şafak tanrıça Eos'la Troialı prens Tithonos'un oğlu. Akhilleus Troia savaşı sırasında Memnon'u öldürmüştü. Eos oğlunun ölümüne o kadar çok ağladı ki gözyaşları otları ıslatan birer çiğ tanesine dönüştü.

MENELAOS: Mykene kralı Atreus ile Aerope'nin oğlu. Agamemnon'un kardeşi. Troia savaşı onun karısı Helene'nin Troialı prens Paris tarafından kaçırılması yüzünden çıkmıştı. Menelaos Sparta kralıydı. Homeros, *İlyada*'da onu parlak sıfatlarla över. Tahta atın içine girerek Troia'yı zapteden yiğitlerden biri de Menelaous'tu. Troia dönüşü başından birçok serüven geçti. Tantalos soyu üzerindeki lanet Atreus yoluyla Agamemnon'a ulaşırken yurda dö-

nüşünde Menelaos olumsuzluklarla karşılaşmadı ve yeniden Sparta tahtına çıkarak mutlu bir yaşam sürdü.

MERCURİUS: Tanrı Hermes'in Latincedeki adı (bkz "Hermes").

MEROPE: Bir Pleiad. Korinthos kralı Sisyphos'un karısı. Glaukos'un annesi.

METANEİRA: Eleusis kralı Keleos'un karısı. Demeter'i oğlu Demophon'a baksın diye sütnine olarak tutmuştu (bkz. "Demeter").

METİS: Okeanos'la Tethys'in kızı. Zeus'un birinci eşi. Zeus gebe karısı Metis'i yutmuş, biraz sonra da başında korkunç sancılar hissetmeye başlamıştı. Yardımına demirciler tanrısı topal Hephaistos'u çağırdı. Hephaistos ağır topuzuyla babasının başına vurunca yarılan başın içinden silahlarıyla birlikte Athena çıktı (bkz. "Athena").

MİDAS: Girit kralı. Zeus ile Europe'nin oğlu. Sarpedon ile Rhadamanthys'in kardeşi. Adaletiyle tanındığı için yeraltı ülkesine yargıç olmuştu. Minos'un birçok efsanesinde adı geçer (bkz. "Poseidon", "Hades", "Artemis", "Herakles", "Theseus", "Daidalos ve İkaros").

MİNOTAUROS: "Minos'un boğası" anlamına gelen bu sözcük için Midas'un adının geçtiği, yukarıda sayılı maddelere bakınız.

MNEMOSYNE: Uranos ile Gaia'nın kızı. Pieria'da Zeus ile birleşmiş ve esin perileri Musaları dünyaya getirmiş.

MOİRALAR: Yazgı tanrıçaları üç kız kardeş. Adları Klotho, Lakhesis ve Atropos'dur. Yaşam ipliğini bükerler, yaşam süresinin bitiminde de keserlermiş (bkz "Moiralar", "Meleagros").

MUSALAR: Tanrılar başbuğu Zeus ile Mnemesyne'nin (Hafıza) dokuz kızı. Esin perileri. "Klio" (tarih perisi), "Eulerpe" (müzik perisi), "Thalia" (komedya perisi), "Melpomene" (tragedya perisi), "Terpsikhore" (oyun ve dans perisi), "Erato" (sevgi şiirlerinin ve coşkunun perisi), "Polhymnia" (güzel konuşmanın ve şarkının perisi), "Urania" (yıldızlardan haber veren peri), "Kalliope" (kahramanlık şiirleri perisi) imiş bu tanrısal kızlar. Hesiodos, *Tanrıların Doğuşu* ve *İşler ve Günler* adlı yapıtlarına Musalara seslenerek başlar.

MYRMİDONLAR: Yeraltı dünyasının yargıçlarından olan Aiakos, annesinin adını taşıyan Aigina adasında kraldı. Ama bir veba salgını bütün ülke halkını yok etti. Aiakos bunun üzerine babası tanrılar başbuğu Zeus'tan adadaki karıncaları insana dönüştürmesini istedi. Böylece oluşan halka da Myrmidonlar adı verildi. ("Myrmeks" sözcüğü "karınca" anlamına gelir.)

MYRRHA: Kıbrıs kralı Kinyras'ın kızı (bkz. "Aphrodite").

MYRTİLOS: Elis kralı Oinomaos'un arabacısı. Pelops, Myrtilos'a rüşvet vererek kralla yaptığı araba yarışını kazanmış ve onun kızı Hippodameia'yı almıştı (bkz. "Pelops").

–N–

NAİASLAR: Bkz. "Nympheler".

NARKİSSOS: Adı "nergis" anlamına gelen güzel bir delikanlı. Öyküsü Ekho (Yankı) adlı Nymphe ile birlikte geçer (bkz. "Nympheler").

NEME (NEMEİA) ASLANI: Pontos'la Gaia soyundan gelen Ekhidna. Orthos köpeğiyle birleşerek bu canavarı dünyaya getirmişti. Nemeia'ya dehşet salan bu aslanın hakkından Herakles geldi (bkz. "Herakles'in On İki İşi").

NEMESİS: "Nyks"in (Gece) kızı. Moiraların ve daha birçok olumsuz tanrısal yaratığın kız kardeşi. Sözcük "Kutsal Öç" anlamını içerir. Kendini bilmezliği, aşırı gururu, taşkınlığı cezalandırırmış Nemesis.

Bir öyküye göre, tanrılar başbuğu Zeus, Nemesis'e tutkunmuş. Nemesis ondan kaçmak için bir kaz biçimine girmiş ama Zeus da bir kuğuya dönüşerek yine birleşmiş onunla. Nemesis'in yumurtladığı yumurtayı Leda alıp saklamış. Bu yumurtadan da Helene çıkmış. Leda da onu kendi öz çocuğu gibi yetiştirmiş.

NEPHELE: Athamas'ın karısı. Phrikos ve Helle'nin annesi. İksion efsanesinde de adı geçer (bkz. "Karanlıklar Dünyasının Büyük Suçluları", "Kentaroslar", "Argonautlar Seferi ve İason").

NEREUS: "Deniz İhtiyarı" da denir. Gaia ile Pontos'un oğlu. Okeanos kızlarından Doris'le evlendi ve elli denizkızının (Nereidler) babası oldu.

NEREİDLER (Nereus Kızları): Bkz. "Nereus".

NESSOS: Bir Kentauros (at-adam). Herakles'in ölümüne neden olmuştu. Deianeira onun kanına batırılmış gömleği Herakles'e vermiş, kahraman da bu gömleği sırtına geçirince cayır cayır yanmıştı (bkz. "Herakles'in Öteki Maceraları").

NESTOR: Pylos kralı. Neleus'la Khloris'in en küçük oğlu. Herakles Neleus'a karşı bir savaş açmış ve onun on bir oğlunu öldürmüş, henüz çok genç olduğu için Nestor'u ise bağışlamıştı. Gençliğinde Argonautlar seferine de katılan Nestor, Akha ordularıyla birlikte Troia önlerine gelmişti. Gür sesli, güzel konuşan ve bilge bir kişiydi. Bu niteliğiyle de bir tür akıl hocalığı yapmaktaydı. Bütün Yunanlılar ona saygı gösterirlerdi.

NİOBE: Tantalos'un kızı. Pelops'un kız kardeşi, Thebai kralı Amphion'un karısı. Altısı erkek, altısı kız olmak üzere on iki (kimi kaynaklarda on dört olduğu söylenir) çocuğu

vardı. Yalnızca iki çocuğa sahip olan Leto'yu küçümsemişti. Bunun cezasını ağır ödedi. Leto'nun çocukları tanrısal ikizler Apollon ve Artemis, Niobe'nin bütün çocuklarını oklarıyla vurarak öldürdüler (bkz. "Niobe").

NİSOS: Kral Aigeus'un kardeşi. Megara kralı. Girit kralı Minos, Megara'yı kuşatmıştı. Nisos'un kızı Skylla Minos'u uzaktan görüp âşık oldu. Nisos'un başında yaşamının bağlı olduğu tek bir saç vardı. Skylla babasının uyuduğu bir sırada bu saçı kesti. Nisos da o anda öldü. Skylla kestiği bu saçı sevgisinin belirtisi olarak Minos'a sundu ama kızın bu alçakça davranışı Minos'u bile tiksindirdi. Minos hakaret ederek kızı kovdu. Bunu hiç beklemeyen Skylla da kendisini denize attı ve hemen bir kuşa dönüşüverdi. O anda da tepesinde bir atmaca beliriverdi. Kuş korkuyla kaçarken atmaca da hep kovaladı onu. Bu atmaca, kızından öç almak isteyen Nisos'tan başkası değildi.

NOTOS: Astraios'la Eos'un oğlu. "Lodos" anlamına gelir (bkz. "Boreas", "Eos").

NYKS: "Gece" anlamına gelir O da Gaia (Toprak) gibi Khaos'tan çıkmadır.

NYKTEUS: Thebai kralı. Zeus'un bir satyr biçimine girerek birleştiği Antiope'nin babası (bkz. "Zeus'un Aşkları").

NYMPHELER: Doğayı, kırları, ormanları, suları simgeleyen periler (bkz. "Nympheler").

–O–

ODYSSEUS: Laertes'le Antikleia'nın oğlu. İthake kralı. Yunan kahramanlarının en kurnazı, en akıllısı. Onun başından geçenler Homeros'un *Odysseia* adlı destanına doğrudan konu olmuştur. *İlyada* destanının da önemli kişilerinden biridir (bkz. "Odysseus").

OİDİPUS: Thebai kralı. Laios ile İokaste'nin oğlu. Thebai soyunun korucusu Kadmos ve karısı Harmonia ile başlayan uğursuzluklar yumağı en olumsuz ve trajik biçimiyle Oidipus'ta düğümlenir. Oidipus bilmeden babasını öldürür ve kendi öz annesiyle evlenerek Thebai tahtına çıkar. Lanet zinciri daha sonra onun kızı Antigone'ye de uzanır (bkz. "Oidipus", "Antigone").

OİNEUS: Kalydon kralı. Meleagros ve Deianeira'nın babası.

OİNONE: Anadolu'daki İda (Kazdağı) dağının perilerinden. Troialı prens Paris'in karısı (bkz. "Paris").

OKEANOS: Uranos ile Gaia'nın oğlu, on iki titanın birincisi.

OLYMPİAS: Makedonya kralı Büyük İskender'in annesi. Efsaneye göre, Zeus bir yılan biçimine girip Olympias'la birleşmiş ve Büyük İskender doğmuş. Bu nedenle Büyük İskender'i tanrı sayıyorlarmış.

OMPHALE: Herakles'in işlediği bir suçtan dolayı cezasını çekmek üzere yanına tutsak olarak verildiği Lydia kraliçesi (bkz "Herakles'in Öteki Maceraları").

OUEİASLAR: Bkz. "Nympheler".

ORESTES: Bkz. "Agamemnon'un Ölümü".

ORİON: Poseidon'un oğlu bir dev. Artemis tarafından bir okla vurulup öldü. Topuğunu bir akrebin sokması yüzünden öldüğü de söylenir. Şafak tanrıça Eos onun sevgilisiymiş (bkz. "Artemis", "Eos").

ORPHEUS: Eski Yunan dünyasının efsanevi müzisyeni. Apollon'un –ya da daha yaygın bir kanıya göre Oiagros'un– Musalardan Kalliope ile birleşmesinden doğmuş. Argonautlar seferine katılmıştı (bkz. "Argonautlar Seferi ve İason", "Orpheus ile Eurydike").

OTOS: Aloeusoğlu diye bilinen bir dev. Asıl babası Poseidon'muş. Kardeşi Ephialtes ile birlikte savaş tanrısı Ares'i on üç ay bir fıçıda tutsak etmişti.

–P–

PAİAN: Olymposlu tanrıların hekimi. Hades'i ve Ares'i iyileştirmişti.

PAKTOLOS: Lydia'daki Sart çayının eski dönemlerdeki adı.

PALAİMON: İno, kocası Athamas'tan kurtulmak için oğlu Melikertes'le birlikte kendisini denize atmıştı. İno, "Leukothea" (Ak Tanrıça) adıyla bir deniz tanrıçasına dönüşmüş. Melikertes ise "Palaimon" adında bir deniz tanrısı olmuştu.

PALAMEDES: Nauplios ile Klymene'nin oğlu. Troia savaşına katılmamak için delilik numarasına başvuran kurnaz Odysseus'un foyasını ortaya çıkaran Yunanlı. Ama Odysseus'un öcü korkunç oldu. Hazırladığı bir düzenle Palamedes'i rüşvet karşılığında Troilalılar hesabına casusluk yapıyormuş gibi gösterdi. Bu iftiraya kanan Akhalar, Palamedes'i feci şekilde öldürdüler (bkz. "Odysseus").

PALLAS: Tanrıça Athena'nın adlarından biri. Bu adla bilinen birçok efsanevi kişi vardı. Birincisi Titanlardan Krios ile Eurybie'nin oğluymuş.

Bir başka Pallas, ay tanrıça Selene'nin babasıymış. Athena'nın yenerek derisini yüzdüğü ve kanatlarını da ayaklarına bağladığı bir devin adı da Pallas'mış. Arkadia kralı Lykaou'un da Pallas adında bir oğlu varmış. Atina kralı Pandion'un en küçük oğlunun adı da Pallas'mış. Bu Pallas elli oğluyla birlikte Theseus tarafından öldürülmüş. Sonuncu Pallas ise Triton'un kızıymış, bu kız kazayla Athena tarafından yaralanmış (bkz. "Athena").

PAN: Hermes ile nymphelerden Penelope'nin oğlu.

PANDAROS: Troas bölgesine yerleşmiş bulunan Lykialıların önderi. Troia savaşında Diomedes tarafından öldürüldü.

PANDİON: Bu adla bilinen iki Atina kralı vardır. Birincisi Erikhtonios'un oğlu, iki kız kardeş Prokne ile Philomela'nın babasıdır. İkinci Pandion ise Ege denizine adını veren kral Aigeus'un babası, Theseus'un dedesidir.

PANDORA: Tanrıların özene bezene yaratarak Epimetheus'a armağan olarak gönderdikleri güzel kız (bkz. "Pandora").

PANDROSOS: Atina kralı Kekrops'un üç kızından biri (bkz. "Athena").

PARİS: Troia'nın son kralı Priamos ile Heka'nın oğlu (bkz. "Troia Savaşının Önde Gelen Dört Adı").

PARTHENOPAİOS: Thebi'ye Karşı Yediler Seferi'ne katılan prenslerden biri (bkz. "Antigone").

PARTHENOS: Tanrıça Athena'nın sıfatlarından biri. "Kızoğlankız" anlamına gelir.

PASİPHAE: Girit kralı Minos'un karısı. Güneş-tanrı Helios ile Perseis'in kızı. Daidalos'a bir inek yaptırmış ve içine girerek Minos'un boğasıyla birleşmişti (bkz. "Theseus", "Daidalos").

PATROKLOS: Menoitios'un oğlu. Akhilleus'un can yoldaşı. Soyu, Tinan çift Okeanos ve Tethys'e değin uzanır. Hek-

tor tarafından öldürüldü. Akhilleus da Hektor'u öldürerek arkadaşının öcünü aldı.

PEGASOS: Medusa'nın kesilen kafasından çıkan kanatlı at (bkz. "Perseus", "Bellerophontes").

PEİRİTHOOS: Dia'nın Zeus'tan, kimi kaynaklara göre ise İksion'dan olan oğlu. Lapithler kralı (bkz. "Kentauroslar", "Theseus").

PELEUS: Aiakos'la Nereus kızlarından Psamathe'nin oğlu. Myrmidonların kralı. Nereus kızlarından Thatis ile evlenmiş, bu evlilikten ünlü kahraman Akhilleus doğmuştu.

PELİAS: Poseidon'la Tyro'nun oğlu. Neleus'un ikiz kardeşi. Alkestis'in babası (bkz. "Admetos", "Alkestis", "Argonautlar Seferi ve İason").

PELOPEİA: Thyestes'in kızı. Kendi öz babası onu iğfal etmiş, bu birleşmeden Aigisthos doğmuştu.

PELOPONNESOS: Mora yarımadasının Yunancadaki adı. Sözcük "Pelops'un Adası" anlamına geliyor ve yarımadanın Anadolu ile ilgisini açıklıyor.

PELOPS: Lydia kralı Tantalos'un oğlu. Niobe'nin kardeşi, Peloponnesos (Mora) yarımadasına adını veren kişi (bkz. "Pelops").

PENELOPE: Bir Nymphe. Hermes'in karısı, keçi ayaklı tanrı Pan'ın annesi.

PENELOPEİA (Penelope): Odysseus'un karısı. Telemakhos'un annesi. Kocasının yirmi yıllık yokluğunda kendisiyle evlenmek isteyenleri oyalamak için gündüz ördüğü yünü gece söküyordu. Kocasına bağlı kadınlara örnek gösterilir.

PENEUS: Bir ırmak-tanrı, Daphne'nin babası (bkz. "Apollon", "Daphne").

PENTHEUS: Thebai kentinin kurucusu Kadmos'un torunu. Agaue'nin oğlu. Tanrı Dionysos'a karşı çıktığı için aralarında annesinin de bulunduğu bir Bakkha grubu tarafından parça parça edilmişti.

PENTHESİLEİA: Amazonlar kraliçesi. Troialılara yardıma gelmişti. Yiğitçe savaştı ama sonunda Akhilleus tarafından öldürüldü. Akhilleus onun silahlarını almak için üzerine doğru eğilince güzelliği karşısında kendisinden geçmiş ve ölü kraliçeye âşık olmuştu. Onun bu duygusuyla alay eden ordu soytarısı Thersites'i de öldürmüştü.

PERSEİS: Hyperion ile Theia'nın kızı. Güneş-tanrı Helios'la birleşerek Kirke, Aites Pasiphae ve Perses'i doğurdu.

PERSEPHONE: Zeus ile Demeter'in kızı. Hades tarafından yeraltı ülkesine kaçırılmıştı (bkz. "Demeter").

PERSES: Perseis ile Helios'un dört çocuğundan biri. Titanlardan Krios ile Eurybie'nin oğlu olarak da geçer.

PERSEUS: Zeus ile Danae'nin oğlu. Argos kralı Proitos'un torunu. Yunanlıların en büyük kahramanlarından biri. Gorgo kız kardeşlerden Medusa'nın başını kesti. Habeş kralı Kepneus'un kızını Poseidon'un gönderdiği deniz canavarından kurtardı. Yunanlıların en güçlü yiğidi Herakles onun soyundan gelmedir (bkz. "Perseus").

PHAETON: Helios'la Okeanos kızı Klymene'nin oğlu. Bir günlüğüne babasının arabasını sürmek istedi ama bu onun yaşamına mal oldu (bkz. "Helios").

PHAETHUSA: Helios'un kızı. Phaeton'un kız kardeşi. Öteki kız kardeşleri Aigle ve Lampetie ile ölen erkek kardeşleri Phaeton için o kadar çok ağladılar ki döktükleri gözyaşlarından amber taneleri oluştu, kendileri de birer kavak ağacına dönüştüler. "Phaethusa" sözcüğü de Phaeton gibi "parlak, ışıltılı" anlamlarına gelir. Homeros'un *Odysseia* adlı destanına göre Phaethusa kız kardeşlerinden Lampetie ile birlikte Helios'un sığırlarını beklermiş.

PHAİAKLAR: Odyseeus yıllarca süren serüvenlerle dolu deniz yolculuğu sırasında Skherie diye bir adaya da varmıştı. Burası "Phaiaklar" diye bilinen bir halkın ülkesiydi. Phaiaklar *Odysseia* destanında "Zeus'tan doğma, usta kürekçiler" olarak tanımlanır. Ülkenin kralı Alkinoo, Odys-

seus'a konukseverlik gösterdi ve ona değerli armağanlarla birlikte bir de gemi vererek ülkesi İthake'ye gönderdi.

PHAIDRA: Girit kralı Minos'un kızı. Ariadne'nin kız kardeşi. Theseus'la evlenmiş, üvey oğlu Hippolytos'a âşık olmuştu. Ama delikanlı ona yüz vermeyince Phaidra da ona iftira etti (bkz. "Poseidon").

PHİLEMON: Bkz. "Philemon ile Baukis".

PHİLOKTETES: Troia üzerine sefere çıkan Yunan ordusunun en usta okçusu. Herakles alevler içinde yanarak can verirken ok ve yayını Philokletes'e vermişti. Savaşmak üzere Troia'ya giderken Philoktetes'i yolda bir yılan soktu. Yarası dayanılmaz bir koku saçtığından Yunanlılar onu Lemnos (Limni) adasında bıraktılar. O adada oklarıyla kuş avlayarak yaşamını sürdürmeye çalışmaktaydı Philoktetes ama biliciler onun okları olmadıkça Troia'nın alınamayacağını söylemişlerdi. Bunun üzerine Odysseus'la Neoptolemos adaya onu bulmaya geldiler. Herakles'in de görünmesiyle Philoktetes'in yaraları iyileşti. Odysseus ve Neoptelemos'la Troia'ya geldi. Attığı okla Paris'i öldürdü.

PHİLOMELA: Atina kralı Pandion'un kızı. Prokne'nin kız kardeşi. Trajik bir öykünün kahramanıdır (bkz. "Prokne, Phiomela, Tereus").

PHİLYRA: Kentauros (at-adam) Kheiron'un annesi. Efsaneye göre Titan Kronos bir at biçimine girerek onunla birleşmiş, bu birieşmeden yarı at yarı insan Kheiron doğmuştu.

PHİNEUS: Adı Argonautlar seferinde geçen kör Thrakia kralı (bkz. "Argonautlar Seferi ve İason").

PHLEGYAS: Thessalia kralı. Koronis'in babası. Kızını kirlettiği için Apollon tanrının tapınağını yakarak öcünü almış ama cehennemde de çok ağır bir cezaya çarptırılmış. Kafasının üzerinde koca bir taş asılıymış. Phlegyas taş ha düştü, ha düşecek korkusuyla yerinden kıpırdayamıyormuş.

PHOLOS: Herakles'in dostu bir at-adam (bkz. "Kentauroslar").

PHORKYS: Sabah yıldızı. "Işık taşıyan" anlamına gelir.

PHRİKSOS: Kral Athamas'la Nephele'nin (Bulut) oğlu. Helle'nin kardeşi (bkz. "Argonautlar Seferi ve İason").

PİTYOKAMPTES: Yiğit Theseus'un yendiği haydutlardan biri (bkz. "Theseus").

PLEİADLAR: Ülker burcunu oluşturan yedi yıldız. Atlas'la Pleione'nin kızları. Bu kız kardeşler "Alkyone", "Merope", "Kelaino", "Elektra", "Sterope", "Taygete" ve "Maia" adlarıyla bilinirlerdi.

PLEİSTHENES: Mikene kralı Atreus'un oğlu. Thyestes'in yeğeni. Atreus bilmeden kendi öz oğlunu öldürmüştü

ama bunun öcünü kardeşi Thyestes'den çok korkunç biçimde aldı (bkz. "Pelops").

PLUTON: Yeraltı tanrısı Hades'in öteki adı.

PODARKES: Troia'nın son kralı Priamos'un asıl adı (bkz. "Herakles'in Öteki Maceraları").

POLYBOS: Korinthos kralı. Dağa bırakılan Oidipus'u yanına almış ve kendi öz oğlu gibi büyütmüştü (bkz. "Oidipus").

POLLUX (Polydeukes): Dioskur kardeşlerden ölümsüz olanı (bkz. "Dioskurlar").

POLYPHEMOS: Denizler hakanı Poseidon'un oğlu bir dev. Alnının ortasında tek bir gözü vardı (bkz. "Kyklopiar", "Odysseus").

POLYNEİKES: Kral Oidipus'un oğullarından biri. Thebai'ye Karşı Yediler Seferi'nin en önemli kişilerinden (bkz. "Antigone").

PONTOS: Gaia'nın tek başına doğurduğu tanrısal varlıklardan biri. "Deniz" anlamına gelir. Gaia, Pontos'un yanı sıra Uranos'u da (Gök) doğurmuştu.

POSEİDON: Denizler hakanı. Zeus'un kardeşi. Birçok serüvende adı geçer (bkz. "Poseidon").

PRİAMOS: Troia'nın son kralı. Laomedon'un oğlu. Hekabe'nin kocası; başlıca Hektor, Paris, Kassandra olmak üzere daha birçok kız ve oğulun babası. Troia düşünce Akhilleus'un oğlu Neoptolemos tarafından öldürüldü.

PRİAPOS: Doğayı ve bereketi simgeleyen bir tanrı (bkz. "Priapos").

PROİTOS: Argos kralı Akrisios'un kardeşi (bkz. "Epaphos").

PROKNE: Atina kralı Pandion'un kızı. Philomela'nın ablası. Tereus'un karısı (bkz. "Prokne, Philomela, Tereus").

PROKRUSTES: Theseus'un yoluna çıkan haydutlardan biri (bkz. "Theseus").

PROMETHEUS: Titan çift İapetos'la Klymene'nin oğlu. Atlas, Menoitios ve Epimetheus'un kardeşi (bkz. "İnsanın Yaratılışı").

PROTEUS: Biçimden biçime giren bir deniz tanrısı (bkz. "Poseidon").

PSYKHE: Sözcük "ruh" anlamına gelir. Apuleius'un anlattığı *Eros ile Psykhe* adlı masalın kadın kahramanıdır (bkz. "Eros").

PYGMALİON: Kıbrıslı bir yontucu. Kadınlardan nefret ederdi ama sonra kendi yaptığı heykele âşık oldu (bkz. "Pygmalion").

PYRRHA: Epimetheus ile Pandora'nın kızı. Deukalion'un karısı (bkz. "Deukalion").

PYTHON: Tanrı Apollon tarafından öldürülen bir ejderha.

–R–

RADAMANTHYS: Zeus ile Europe'nin üç oğlundan biri; öteki ikisi Minas ve Sarpedon'dur. Radamanthys, Minos ve Aiakos ile ruhlar dünyasının üç yargıcından biri olmuştu.

RHEA (Rheia): Uranos ve Gaia'dan doğma bir kadın titan. Kendisi gibi bir titan olan Kronos'un karısı ve kız kardeşi, tanrılar başbuğu Zeus'un annesi (bkz. "Tanrıların Doğuşu", "Rhea ya da Kybele").

RHODOS: Bir Nymphe. Helios ile evlenmişti. Rodos Adası'nın adı bu nympheden gelir.

–S–

SALMAKİS: Bir su perisi. "Salmakis ve Hennaphroditos" adlı öykünün kadın kahramanı. Adı geçen öykü için, bkz. "Nympheler".

SALMONEUS: Aiolos ile Enarete'nin oğlu, kurnazlığıyla ünlü Sisyphos'un kardeşi (bkz. "Karanlıklar Dünyasının Büyük Suçluları").

SARPEDON: Bellerophontes'in kızı Laodameia ile Zeus'un birleşmesinden doğan Lykialı yiğit. Anadolu topraklarını istilacı Yunanlılara karşı savunmak için Troialı yurttaşlarına yardıma gelmişti. Büyük bir yiğitlik ve özveriyle çarpıştı, zaman zaman da gevşek davranıyor gerekçesiyle Hektor'u bile eleştirdi. Ama yazgı tanrıçalarının çizdikleri alınyazısına göre Lykia'ya sağ dönemeyecektir Sarpedon ve öyle de olur nitekim. Bu yazgıyı babası tanrılar başbuğu Zeus bile engelleyememiştir. Sarpedon, Patroklos'un eliyle can verir. Zeus, bir başka Lykialı oğlu tanrı Apollon'a onu yurduna, Lykia toprağına götürmesini buyurur.

Bir başka Sarpedon da, Zeus ile Europe'den doğmuştur. Minos ile Radamanthys'in kardeşidir.

SATYRLER: Keçi ailesinden yarı insan, yarı hayvan yaratıklar (bkz. "Satyrler").

SEİRENLER (Sirenler): Yarı kuş yarı kadın efsanevi yaratıklar. Çok güzel şarkılar söylerlerdi. Gemiciler de bu şarkıları duyunca her şeyi unutup seslerin geldiği yöne doğru giderlermiş. Seirenler de onları götürüp parçalarmış (bkz. "Seirenler").

SELENE: Titan çift Hyperion ile Theia'nın kızı. Helios'un (Güneş) ve Eos'un (Şafak) kız kardeşi. Ay'ı temsil ederdi (bkz. "Selene").

SEMELE: Kadmos ile Harmonia'nın kızı. Dionysos'un annesi (bkz. "Dionysos").

SESTOS: Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasında bir kent. "Hero ile Leandros" öyküsünde geçer.

SİLENOS: Şarap tanrısı Dionysos'un çok sevdiği bir satyr (bkz. "Dionysos").

SİSYPHOS: Aiolos ile Enarete'nin oğlu. Deukalion soyundan gelir. Kurnazlığı ve düzenbazlığıyla ünlüdür. Bu nedenle onun Odysseus'un babası olduğu da söylenir. Odysseus'un o denli akıllı ve kurnaz oluşu bu yüzdenmiş.

Sisyphos ölümünden sonra Hades'te çok ağır bir cezaya çarptırılmıştı: Koca bir kayayı binbir güçlükle yuvarlaya yuvarlaya bir dağın tepesine çıkarmak zorundaydı. Ama tam doruğa ulaştığı zaman kaya aşağı yuvarlanıyor, Sisyphos yine aynı çabanın içine giriyordu. Sonsuza değin sürecekti bu azap.

Peki, Sisyphos niye bu akıl almaz cezaya layık görülmüştü acaba? Bunun yine Sisyphos'un düzenbazlığından kaynaklandığı söylenir. Zeus, bir kartal biçimine girerek ırmak-tanrı Asopos'un kızı peri Aigina'yı kaçırmıştı. O sırada Korinthos kralı olan Sisyphos kızını her yerde aramakta olan Asopos'a Aigina'ya ne olduğunu söyleyeceği-

ni bildirdi ama bir de koşul ileri sürdü: Asopos da buna karşılık Korinthos'a yeterince su verecekti.

Vay sen misin tanrılar başbuğunu ele veren! Zeus da bunun üzerine Ölüm-tanrı Thanatos'u gönderdi, Sisyphos'un canını alsın diye. Ama kurnazlar kurnazı Sisyphos postu kolayca kaptırır mı? Allem etti, kallem etti. Thanatos'u bağlayıp bir yere kapadı, kapadı ama bu kez de hiç kimse ölmez oldu. O zaman da ölüler ülkesinin hakanı Hades başlamasın mı, "Krallığım bu gidişle ıssız, çorak bir çöle dönecek," diye yakınmaya! Thanatos tanrının beceriksiz çıktığını gören Zeus, Ares'i göndermiş onu kurtarıp getirsin diye. Ölümün yardımına savaş tanrısının koşması anlamlı. Savaşla ölüm bir arada bulunmaz mı? Ölüm olmadıktan sonra savaşın ne anlamı kalır ki.

Uzatmayalım. Ares bu işi başarmış, ölüler dünyası da o zaman yeniden dolmaya başlamış. Üstelik oraya ilk gidenlerden biri de Sisyphos olmuş. Ama kurnaz Sisyphos bu konuda da önlemini almış, Hades'e inmeden önce karısına ölüler için yapılması gereken hiçbir dinsel töreni yapmamasını söylemiş. Sonra da ölüler dünyasının hakanı ve ecesi önünde başlamış karısından acı acı yakınmaya dinsizce davranışı için. Öyle çok söylenmiş, öyle sızlanmış ki Hades ve Persephone artık bıkmışlar da, "Haydi git, ne hesabın varsa gör karınla da öyle gel ama fazla oyalanayım deme sakın!" diyerek Sisyphos'u serbest bırakmışlar. Sisyphos bir kez çıktı ya yeryüzüne, bir daha kolay kolay geri döner mi! Adamakıllı ihtiyarlayıncaya değin Hades'e gitmemenin yolunu bulmuş binbir düzen

ve dolapla. Ama kaçınılmaz olarak gittiği zaman da işte o ağır cezaya çarptırılmış.

SKYLLA: Çok korkunç bir deniz ejderi. Adı Kharybdis ile birlikte *Odysseia* destanında geçer (bkz. "Skylla ve Kharybdis").

SKYLLA: Megara kralı Nisos'un kızı. Girit kralı Minos'a olan aşkı uğruna babasını öldürdü, kenti Minos'a teslim etmek istedi. Ama Minos bile bu alçaklıktan tiksindi ve kızı kovdu (bkz. "Theseus", "Nisos").

SOTEİRA: Tanrıça Athena'nın sıfatlarından biri. "Esenlik Dağıtan" anlamına gelir.

SOYLAR EFSANESİ: Bkz. "İnsanın Yaratılışı".

SPARTOİ: Kadmos'un yere ektiği ejderha dişlerinden çıkan savaşçılar. Bunlar daha topraktan biter bitmez birbirleriyle dövüşmeye başlamışlardı (bkz. "Kadmos").

SPHİNKS: Pontos ve Gaia soyundan Ekhidna ile Orthos'un çocuğu; kadın yüzlü ve göğüslü, aslan ayaklı ve kuyruklu bir canavar (bkz. "Oidipus").

STHENEBOİA: Anteia da denir. Tryns kralı Proitos'un karısı, Lykia kralı İobates'in kızı. Bellerophontes'e âşık olmuştu ama genç adam ona yüz vermeyince iftirada bulundu (bkz. "Bellerophontes").

STYKS: Titan çift Okeanos'la Tethys'in kızı, yeraltı ırmaklarından biri. Zeus, titanları cezalandırmak için bütün ölümsüzleri yardıma çağırdığı zaman bütün çocuklarını toplayarak ilk önce o gitmişti tanrılar başbuğunun yanına.
Tanrılar bu ırmağın üzerine yemin ederlerdi (bkz. "Hades").

SYMLEGADLAR: İstanbul Boğazı'ndan Karadeniz'e doğru çıkarken boğazın iki yanında bulunan kayalar. Argonautlar yolculuğunda adları geçer (bkz. "Argonautlar Seferi ve İason").

SYRİNKS: Keçi ayaklı tanrı Pan'ın âşık olduğu bir peri kızı. Aynı zamanda onun kavalının da adıdır (bkz. "Pan").

–T–

TALOS: Tunç çağından kalma bir dev. Girit adasının bekçisiymiş. Yöreden geçen gemilerin üzerine taşlar atarak batırır, daha olmazsa geminin içine atlar, kor haline getirdiği bedeniyle gemiyi yakarmış. Argonautlar yolculuğu sırasında büyücü Medeia onun zayıf yanını bularak üstesinden gelebilmiş.

TANTALOS: Efsanevi Lydia kralı, Pelops ve Niobe'nin babası (bkz. "Pelops").

TARTAROS: Yeraltındaki ölüler ülkesinin en derin yeri.

TEİRESİAS: Thebaili ünlü bilici. Spartoiler soyundanmış. Hem erkekliği hem de kadınlığı yaşamış. Athena'yı yıkanırken çıplak gördüğü ya da Hera ile Zeus arasındaki bir tartışmada kadınlık sırlarını açığa vurduğu için bu tanrıçalar tarafından kör edildiği söylenir. *Odysseia* destanında Odysseus'un sorularını yanıtlar Hades'te ama onun en önemli rolü Oidipus'la ilgili olanıdır (bkz. "Oidipus").

TELEMAKHOS: Odysseus'la Penelopeia'nın oğlu.

TELEPHOS: Herakles ile Auge'nin oğlu. Bergama kentinin efsanevi kurucusu.

Apollon tanrının Delphoi'deki tapınağının bilicisi. Aleos'a kızı Auge'den doğacak bir çocuğun dayılarını öldüreceğini söylemişti. Arkadia kralı Aleos bunun üzerine kızını tanrıça Athena'nın tapınağına adadı. Ama günün birinde nasıl olduysa yiğit Herakles, Auge ile karşılaşmış ve bir bakışta âşık oluvermişti kıza. Onların bir araya gelmesinden Telephos doğdu.

Aleos bunca önleme karşın kızının yine de bir çocuk doğurduğunu öğrenince çok kızdı. Kehanetin gerçekleşmesini önlemek amacıyla hem kızını hem de torunu Telephos'u bir sandığa koyarak denize attırdı. Sandık yüze yüze Mysia kıyılarına geldi. Oranın kralı Teuthras, Auge ve oğlunu kurtardı. Anneyle evlendi, çocuğu da kendine evlat edindi. Teuthras'ın ölümünden sonra Telephos, Mysia bölgesine kral oldu.

Bir başka anlatıma göre ise Telephos gerçekten de bilmeden dayılarını öldürmüştü. Yine bilmeden kendi öz annesi Auge ile evlenecekti ki gerdek gecesinde aralarından bir yılan geçerek onları ayırdı. (Telephos konusunda daha geniş bilgi için bkz. "Akhilleus" ve *Efsaneler Dünyasında Anadolu* adlı kitabımızın ilgili bölümü.)

TETHYS: Uranos ile Gaia'nın kızı bir dişi titan. Yeryüzündeki bütün ırmakların anası sayılır. Okeanos'la olan evliliğinden binlerce tanrısal dişi varlık doğmuştu.

THALİA: Üç Kharitten biri (bkz. "Aphrodite").

THANATOS: Ölüm tanrısı. Nyks'in (Gece) oğlu, Hypnos'un (Uyku) kardeşi.

THAUMAS: Gaia ile Pontos'un oğlu. Denizdeki şaşılacak şeylerin tanrısı. Elektra ile evliliğinden İris ve Harpylar doğmuştu.

THEMİS: Uranos ile Gaia'nın kızı bir kadın titan. Evrenin yasa ve düzenini temsil eder. Zeus'un ikinci olarak evlendiği eşidir. Bu evlilikten Moiralar ve Horalar doğmuştur.

THEOGONİA: Yunanlı ozan Hesiodos'un yapıtı; "Tanrıların Doğuşu" anlamına gelir. Ozan bu yapıtında evrenin oluşumunu, toprak, gök, yer, deniz gibi doğa öğelerine

tanrısal kimlikler vererek anlatır. Bu öğeler daha sonraki tanrı, dev, canavar, ejder, kahraman ve kral soylarının ilk kaynakları, ataları, büyük anneleri olurlar. *Tanrıların Doğuşu*, doğa güçlerinin tanrısal kavramlara dayanılarak yapılan ilk açıklamasıdır da ayın zamanda (bkz. "Tanrıların Doğuşu", "İnsanın Yaratılışı").

THERMODON ÇAYI: Orta Karadeniz bölgesindeki günümüz Terme çayı. Amazonlar bu yörede bir devlet kurmuşlardı. Başkentleri "Themiskyra" kenti idi (bkz. "Amazonlar").

THERSİTES: Troia önlerindeki Akha ordusunda bir asker. Homeros onu "İyon'a gelen en çirkin kişi, çarpık bacaklı, bir ayağı aksak, sırtı kambur, göğsü içeri çökük, kafası omuzlarının üstünde sipsivri, başında saçı tek tek biri" diye tanıtır. Kralları kızdıracak, Argosluları güldürecek saçma sapan sözler söylermiş. Agamemnon'a da dil uzatacak olmuş ama Odysseus'tan adamakıllı bir dayak yiyerek susup oturmuş köşesinde. Daha sonra, "Huylu huyundan vazgeçmez," sözünü doğrularcasına Amazonlar Kraliçesi Penthesileia'nın ölüsüne sevdalanan Akhilleus'la alay etmiş, bu yüzden de canından olmuş.

William Shakespeare'in *Troilos ile Kressida* adlı yapıtında bir soytarı olarak görürüz Thersites'i. Homeros'un her birinin yiğitliğini öve öve göklere çıkardığı en önde gelen Yunan kahramanlarını en ağır sözlerle niteleyip yererek bir güzel dalgasnı geçer onlarla (bkz. "Akhilleus").

THESEUS: Atina kralı Aigeus ile Aithra'nın oğlu. Ama asıl babası Poseidon'muş. Atina'nın ulusal kahramanı sayılır. Eski Yunan dünyasının adları birçok olayda geçen en büyük üç kahramanından biridir; ötekiler ise Perseus ve Herakles'tir (bkz. "Theseus").

THESTİOS: Leda'nın babası olduğu ileri sürülen Aitolia kralı. Öteki kızı da Meleagros'un annesi Althaia imiş.

THETİS: Nereidler denilen elli Nereus kızlarından biri. Peleus'un karısı. Akhilleus'un annesi, Peleus'la tanrıların mekânı Olympos'ta dillere destan, görkemli bir düğünle evlendi (bkz. "Akhilleus").

Thetis'in adı özellikle *İlyada* destanında sıkça geçer. Bu güzel kıza hem tanrılar başbuğu Zeus hem de denizler hakanı Poseidon âşık olmuşlardı ama ondan doğacak çocuğun babasından daha güçlü olacağını öğrenince bu sevdalarından vazgeçmişlerdi. Bu yüzden de onun Aiakos'un oğlu Peleus'la evlendirdiler.

THYESTES: Pelops'un oğlu, Atreus'un kardeşi. Soybaşı olan Lydia kralı Tantalos'la başlayan lanet zinciri onun oğlu Pelops yoluyla Atreus ve Thyestes'e de uzanır ve Agamemnon'da sürer gider (bkz. "Pelops", "Agamemnon'un Ölümü").

TİSİPHONE: Üç tanrıçaları Erinyslerden biri.

TİTANLAR: Gaia ile Uranos'un çocukları olan titanların sayısı altısı erkek, altısı kız olmak üzere on ikidir. Adları şöyledir: erkekler; Okeanos, Koios, Hyperion, Krios, İapetos, Kronos; kızlar; Tethys, Phoibe, Theia, Eurybie, Klymene, Rhea.

TİTANOMAKHİA: Titanlar ve devlerin arasındaki savaş (bkz. "Tanrıların Doğuşu").

TİTHONOS: Şafak tanrıça Eos'un sevgililerinden biri. Troia kralı Laomedon'un oğlu. Sevgililerini kaçırmayı alışkanlık edinen Eos, yakışıklılığına hayran olup vurulduğu bu prensi de kaçırarak sarayına götürdü ve onunla evlendi. Eos, sevgilisi için Zeus'tan ölümsüzlük dilemişti ama gençlik dilemeyi de unuttuğu için Tithonos yaşlana yaşlana küçülüp büzüldü, sonunda da bir cırcırböceği ya da çekirgeye dönüştü.

TİTYOS: Ünlü cehennemliklerden biri. Leto'ya tecavüz etmek istemişti. Bu yüzden Hades'te ağır bir cezaya çarptırıldı. Her gün iki akbaba gelip iki yandan ciğerini didikliyordu ama o bu durum için hiçbir şey yapamıyordu.

TRİTOGENEİA: Tanrıça Athena'nın sıfatlarından biri. "Triton soylu" demektir.

TRİTON: Poseidon'la Nereus kızlarından Amphitrite'nin oğlu. Belden aşağısı balık, yukarısı insan olarak tasarlanırdı.

TROİLOS: Troia kralı Priamos ile karısı Hekabe'nin en küçük oğlu. *İlyada*'da adı bir kez geçer. Homeros'a göre arabayla savaşırken öldürülmüştür. Daha sonraki efsanelere göreyse kız kardeşi Poyksene ile birlikte kurban edilmiş ya da çeşme başında atına su verirken Ahilleus tarafından kurban edilmiş.

TROS: Troia kentine adını veren kral. Zeus'un bir kartal biçimine girerek Olympos'a kaçırdığı Ganymedes'in babası. Efsanelerde rol oynamaz.

TUFAN: Bkz. "Deukalion".

TYKHE: Yazgı tanrıçası. Okeanos ile Tethys'in kızlarından biri (bkz. "Moiralar").

TYNDAREOS: Sparta kralı. Zeus bir kuğu biçiminde Leda'ya yanaştığında Leda, Tyndareos ile evliydi. Bu nedenle Tyndareos, Helena, Klytaimnestra ve Dioskurların ölümlü babası sayılır. Tyndareos gençliğinde kardeşi tarafından Sparta'dan kovulmuş ve gelip Aitolia kralı Thestios'un sarayına sığınmıştı. Thestios ona kızı Leda'yı eş olarak verdi.

TYPHON: Gaia'nın Tartaros'la birleşerek dünyaya getirdiği yüz yılanbaşlı bir ejderha. Zorlu bir kavgadan sonra Zeus onu yıldırımlarıyla vurarak Etna dağının dibine gönderdi.

-U-

URANOS: "Gök" demektir. Gaia başlangıçta onu tek başına doğurmuştu. Sonra da onunla birleşerek titanları, devleri vb. dünyaya getirdi (bkz. "Tanrıların Doğuşu").

-V-

VESTA: Aile ocağının tanrıçası Hestia'ya Latincede verilen ad (bkz. "Hestia").

VESTALİS: Tanrıça Hestia'nın rahibeleri (bkz. "Hestia").

-Z-

ZAGREUS: İlk Dionysos olarak bilinir. Zeus bir yılan biçimine girerek ölüler ülkesinin ecesi Persephone ile birleşmiş ve Zagreus'a hayat vermişti ama Hera o amansız kıskançlığıyla titanları kışkırtmış, titanlar da Zagreus'u parça parça ederek yemişler. Athena'nın çabalarıyla yalnızca yüreği kurtulabilmiş bu ilk Dionysos ya da Zagreus'un. Zeus bu yüreği kendi gövdesine almış ya da Semele'ye yutturmuş. Dionysos ikinci kez dünyaya gelmiş böylece. Sonra da Zeus, titanları yıldırımlarıyla vurmuş, küllerinden de insanları yaratmış. Bu yüzden insanların yapısında da tanrısal bir cevher bulunmaktaymış.

Zagreus inancı Orpheus gizemlerinin temel taşlarından biri sayılırdı.

ZEPHYROS: Astraios'la Eos'un oğlu, batı rüzgârının simgesi.

ZETES: Rüzgâr tanrı Boreas'ın iki oğlundan biri. Öteki Kalais'tir. Serüvenleri Argonautlar yolculuğuyla ilgilidir (bkz. "Argonautlar Seferi ve İason").

ZETHOS: Zeus ile Antiope'nin oğlu. Amphion'un ikiz kardeşi (bkz. "Antiope", "Amphion ile Zethos").

ZEUS: Kronos ile Rheia'nın oğlu. Bütün tanrıların ve insanların hakanı. Mitolojide adının geçmediği öykü yok gibidir (bkz. "Tanrıların Doğuşu", "Zeus" bölümleri başta olmak üzere daha birçok serüven).

KAYNAKÇA

A- Türkçe Kaynaklar

100 Soruda Mitologya, Behçet Necatigil, Gerçek Yayınları.

Aias, Sophokles, M.E.B. Yayınları.

Altın Eşek, Apoleius, Çev. Nurullah Ataç, M.E.B. Yayınları.

Altıncı Kıt'a Akdeniz, Halikarnas Balıkçısı, Bilgi Yayınevi.

Amphitryon, Plautus, Çev. Nurullah Ataç, M.E.B. Yayınları.

Ana Tanrıçalar Diyarı Anadolu, Reşit Ergener, Yalçın Yayınları.

Anadolu Efsaneleri, Halikarnas Balıkçısı, Yeditepe Yayınları.

Anadolu Tanrıları, Halikarnas Balıkçısı, Yeditepe Yayınları.

Anadolu'nun Sesi, Halikarnas Balıkçısı, Yeditepe Yayınları.

Coğrafya, Strabon, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Devlet, Eflatun, Çev. Sabahattin Eyüboğlu, M. Ali Cimcoz, Remzi Kitabevi.

Düşün Yazıları, Halikarnas Balıkçısı, Bilgi Yayınevi.

Ege ve Yunan Tarihi, Ord. Prof. A. Müfid Mansel.

Esatir-i Yunaniyan, Mehmed Tevfik.

Eski Yunan Din ve Mitolojisinde Artemis, Dr. Güler Çelgin, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Eski Yunan Masalları, E. F. Buckley, Çev. Şükrü Kaya, Tan Yayınları.

Heredot Tarihi, Herodotos, Remzi Kitabevi.

Hesiodos, Eseri ve Kaynakları, Azra Erhat, Türk Tarih Kurumu.

Hey Koca Yurt, Halikarnas Balıkçısı, 1. ve 2. Baskı, Hürriyet Yayınları.

İlk Akdeniz Medeniyetleri, J. Gabriel-Leroux, Kültür Serisi: 5, Remzi Kitabevi.

İlyada, Homeros, Çev. A. Erhat, A. Kadir, Sander Yayınları.

İnanç Sözlüğü, Orhan Hançerlioğlu, Remzi Kitabevi.

Klasik Yunan Mitolojisi, Şefik Can, İnkılâp ve Aka Kitabevi.

Kral Oidipus, Sophokles, Çev. Bedrettin Tuncel, M.E.B. Yayınları.

Kurbağalar, Aristophanes, Çev. Nevzat Hatko, M.E.B. Yayınları.

Küçük Yunan Mitologyası, Eckart Peterich, Çev. Y. Baydur, Maarif Basımevi.

Mavi Anadolu, Azra Erhat, Bilgi Yayınevi.

Mavi Yolculuk, Azra Erhat Bilgi Yayınevi.

Medeia, Seneca, Çev. S. Sinanoğlu, M.E.B. Yayınları.

Merhaba Anadolu, Halikarnas Balıkçısı, Bilgi Yayınevi.

Mitologya, Edith Hamilton, Çev. Ülkü Tamer, Varlık Yayınevi.

Mitoloji, Cemal Tollu, Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları.

Mitoloji Sözlüğü, Azra Erhat, Remzi Kitabevi.

Odysseia, Homeros, Çev. A. Erhat, A. Kadir, Sander Yayınları.

Phaidre, Racine, M.EB. Yayınları.

Philoktetes, Sophokles, M.E.B. Yayınları.

Roma Tarihi, Titus Livius, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Şölen, Eflatun, Remzi Kitabevi.

Tanrı Apollon ve Anadolu ile Münasebeti, Doç. Dr. Zafer Taşlıklıoğlu, Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Tarih Öncesi Ege I-II, George E. Bean, Cem Yayınevi.

Troilos ile Kressida, W. Shakespeare, Çev. S. Eyüboğlu, M. Irgat, M.E.B. Yayınları.

Türkiye Halkının İlkçağ Tarihi (I-II), Prof. Dr. Bilge Umar, Sergi Yayınları.

B- Yabancı Dilde Kaynaklar

Dictionnaire Grec-Français, A. Bailly, Hachette.

En Suivant Les Dieux, Jacques Lacarriére, Philippe Lebaud.

Iphigénie, J. Racine, Librairie Hachette.

L'homosexualité dans la Mythologie Grecque, Bernard Sergent, Payot.

Larousse Mythologie Classique

Les Bacchantes-Alkestis-Héraclès furieux, Euripides, Théatre Complet 3, Garnier Flammarion.

Les Metamorphoses, Ovide, Garnier Flammarion.

Mythologie Grecque et Romain, P. Commelin, Edition Garnier-Frère.

Pergame, Gerson J. Öz'el.

The Aeneid of Virgil, Houghton Mifflin Company, The Riverside Presse, Cambridge.

The Greek Way to Western Civilization, A Mentor Book, Edith Hamilton.

DİZİN

–A–

Abas 193, 317, 328, 347
Absyrtos 264, 318
Abydos 296, 298, 300, 318
Admete 209, 318
Admetos 84, 85, 90, 201, 244, 260, 319, 320, 329, 388
Adonis 96, 98, 99, 296, 297, 320, 321, 368
Adrastos 159, 289, 321
Aedon 236, 321, 362
Aerope 231, 321, 378
Agamemnon 90, 233, 276, 281, 283, 286, 287, 321, 322, 323, 325, 340, 346, 361, 364, 369, 378, 385, 403, 404
Agaue 119, 322, 359, 389
Agenor 38, 182, 184, 227, 228, 322, 349, 362, 376
Aglaia 101, 322, 367
Aglauros 77, 355, 365
Agrotera 88
Aiakos 63, 64, 273, 279, 325, 380, 388, 395, 404
Aias (Oileusoğlu, "Küçük Aias") 287, 323, 324
Aias (Telamonoğlu, "Büyük Aias") 189, 282, 283, 286, 322, 323, 351
Aietes 133, 258, 262, 264, 318, 377
Aigeus 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 266, 324, 326, 333, 383, 387, 404
Aigina 64, 173, 186, 279, 322, 325, 380, 397
Aigipan 160
Aigisthos 233, 287, 288, 325, 369, 388
Aineias 51, 65, 76, 99, 189, 285, 286, 325, 334
Aiolos 175, 227, 278, 325, 326, 339, 371, 396, 397
Aiskhylos 234, 322

Aison 258, 265, 326, 358
Aithra 190, 237, 238, 242, 244, 326, 404
Aitolia 185, 375, 404, 406
Akamas 245, 326
Akastos 266, 326, 327
Akhalar 57, 274, 281, 386
Akheloos 162, 215, 327
Akhenon 220
Akheron 45, 63, 327, 338, 367
Akhilleus 10, 64, 109, 134, 189, 201, 271, 276, 277, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 322, 323, 331, 334, 345, 368, 372, 378, 387, 388, 389, 394, 402, 403, 404
Akrisios 38, 181, 193, 194, 199, 317, 328, 343, 394
Aktaion 90, 91, 92, 329
Aleksandros 271
Alekto 329, 349
Alektryon 112
Alkaios 185, 202, 203, 329, 333
Alkestis 84, 85, 201, 244, 245, 319, 320, 388
Alkippe 112
Alkmene 185, 186, 203, 329, 330, 333, 347, 355, 361
Alpheios 208, 337, 340
Althaia 250, 252, 330, 331, 344, 378, 404
Altın Post 106, 231, 257, 258, 259, 262, 263, 264, 324
Amaltheia 19, 77, 215, 331
Amazonlar 58, 209, 210, 244, 249, 318, 331, 356, 389, 403
Amphiaros 289
Amphion 181, 191, 192, 233, 321, 332, 336, 346, 348, 382, 408
Amphitaon 194
Amphitrite 54, 55, 242, 243, 300, 405
Amphitryon 185, 186, 203, 204, 329, 330, 360, 361
Amyklaili Apollon 84
Amyklaion 84
Amyklos 84
Ana Tanrıça 28, 29, 30, 31, 32, 87, 93, 94, 103, 236, 370, 371
Androgeos 240, 333
Andromakhe 286, 334, 346
Andromeda 57, 198, 199, 214, 334, 347, 364, 366
Ankhises 99, 286, 325, 334
Antaios 218, 335
Anteia 193, 341, 360, 399
Anteros 101, 142, 335

Antigone 254, 288, 289, 335, 349, 352, 361, 370, 384, 387, 393
Antikleia 175, 275, 384
Antiope 38, 181, 182, 191, 244, 245, 332, 336, 346, 348, 383, 408
Aphareus 191, 359
Aphrodite 18, 25, 40, 72, 76, 91, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 109, 112, 113, 128, 142, 143, 147, 165, 166, 167, 169, 229, 263, 273, 296, 297, 298, 308, 320, 322, 325, 334, 335, 336, 337, 345, 349, 353, 355, 367, 380, 402
Apollon 36, 49, 50, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 92, 101, 105, 128, 133, 137, 139, 140, 143, 146, 160, 179, 205, 213, 214, 228, 234, 235, 236, 253, 256, 258, 282, 286, 288, 293, 314, 319, 320, 336, 338, 344, 348, 356, 357, 361, 364, 373, 376, 377, 383, 385, 389, 392, 395, 396, 401
Arakhne 73, 74, 234, 336
Ardaios 177
Areopagos 112, 288, 336
Ares 36, 72, 100, 101, 105, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 128, 142, 175, 209, 219, 220, 228, 229, 230, 258, 264, 336, 337, 344, 345, 348, 353, 373, 377, 385, 398
Arethusa 45, 337
Argonautlar 190, 218, 257, 258, 259, 260, 261, 318, 319, 324, 332, 333, 337, 340, 341, 346, 353, 357, 358, 359, 362, 369, 370, 375, 377, 382, 385, 388, 392, 400, 408
Argos (Yunanistan'da bölge) 159, 181, 184, 193, 194, 199, 206, 231, 233, 287, 288, 289, 317, 318, 321, 328, 332, 343, 347, 359, 360, 376, 390, 394, 403
Argos (yüz gözlü dev) 107, 337
Ariadne 121, 180, 201, 242, 243, 245, 313, 337, 338, 343, 391
Arinna 28
Arkadia 43, 92, 93, 148, 207, 208, 225, 226, 338, 386, 401
Arkas 93, 186, 338
Artemis 32, 36, 49, 58, 69, 78, 80, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 92,

93, 94, 95, 98, 100, 133, 136, 137, 165, 179, 186, 207, 234, 235, 236, 250, 319, 328, 336, 337, 338, 342, 347, 361, 376, 379, 383, 385
Askhalaphos 338
Asklepios 84, 88, 127, 137, 139, 140, 157, 160, 179, 319, 338, 368, 370
Asopos 173, 325, 397, 398
Astraios 134, 342, 383, 408
Atalante 251, 338, 339
Ate 153
Athamas 61, 257, 258, 339, 354, 382, 386, 392
Athena 20, 24, 25, 36, 40, 41, 49, 55, 56, 62, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 88, 100, 108, 109, 110, 195, 196, 197, 198, 204, 208, 212, 217, 228, 229, 248, 259, 260, 273, 279, 287, 288, 323, 336, 339, 349, 351, 355, 365, 379, 386, 387, 399, 401, 405, 407
Atina 55, 73, 77, 112, 151, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 244, 246, 266, 309, 324, 326, 330, 333, 336, 339, 342, 349, 355, 362, 365, 370, 386, 387, 391, 394, 404
Atlas 54, 103, 202, 211, 218, 234, 339, 363, 369, 377, 392, 394
Atreus 231, 232, 233, 321, 340, 378, 392, 404
Atropos 153, 340, 380
Attis 29, 30, 31, 32, 99, 340
Augias 202, 208, 340
Aulis 90

–B–

Bakkhalar 116, 119, 341
Baukis 302, 304, 341, 391
Bebrykler 341
Bellerophontes 189, 246, 247, 248, 249, 250, 335, 341, 342, 351, 360, 368, 388, 396, 399
Belleros 246, 341
Belvedere Apollon'u 88
Bergama 76, 139, 140, 281, 300, 338, 401
Beroe 117
Boreas 134, 150, 342, 362, 383, 408
Bouleuterion 244
Briareus 40, 342, 350
Britomartis 93, 342
Busiris 217, 218

–D–

Daidalos 240, 313, 314, 343, 359, 379, 387
Daktyller 30
Danae 38, 181, 194, 195, 328, 343, 390
Danaos 184, 192, 193, 317, 343, 347, 377
Danaos kızları 65, 180, 377
Dante 65
Daphne 80, 81, 343, 344, 389
Dede Korkut 85
Deianeira 215, 216, 217, 327, 344, 357, 360, 382, 384
Deimos 110, 113, 344
Deioneus 175
Deli Dumrul 85, 320
Delos 78, 135
Delphoi 50, 81, 87, 137, 213, 219, 228, 237, 253, 256, 258, 326, 373, 401
Demeter 35, 36, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 88, 100, 127, 150, 162, 167, 179, 230, 338, 344, 345, 365, 379, 389
Demophon (Metaneira'nın oğlu) 47, 245, 344, 379
Demophon (Theseus'un oğlu) 245
Despoina 42
Deukalion 175, 227, 361, 395, 397, 406
Didyme 87
Dike 101, 345, 357
Diktys 194
Diomedes 110, 113, 209, 351, 386
Dione 37, 96, 336
Dionysos 33, 41, 60, 109, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 140, 157, 159, 160, 169, 170, 182, 186, 243, 322, 338, 341, 344, 359, 389, 397, 407
Dioskurlar 190, 191, 245, 260, 261, 333, 354, 359, 364, 375, 393
Dirke 181, 348
Dodona 38, 259
Dolionlar 260
Dor 227, 371
Doris 54, 332, 382
Doros 227, 371
Dryaslar 167, 346

–E–

Eidothoe 59
Eileithyia 203
Eirene 101, 345

Ekhidna 205, 206, 239, 248, 249, 357, 363, 366, 368, 381, 399
Ekho 167, 168, 346, 381
Elektra (Agamemnon'un kızı) 287, 288, 346
Elektra (Okeanos ve Tethys'in kızı) 60, 347, 353
Elektra (Zeus'un sevgililerinden bir Pleiad) 75, 186, 347, 353, 392
Elektryon 185, 203, 329, 347
Eleusis 46, 47, 344, 365, 379
Eleusis Mysteriaları (Gizler) 48
Eleusisli Triptolemos 48
Endymion 133, 134, 151, 347, 358
Enyo 110
Eos 44, 92, 101, 127, 128, 134, 135, 342, 347, 354, 358, 365, 378, 383, 385, 397, 405, 408
Epaphos 130, 182, 184, 192, 193, 347, 360, 376, 377, 378, 394
Epeiros 251
Ephesos Artemis'i 93
Ephialtes 112, 385
Epidauros 139, 338
Epimetheus 25, 26, 348, 358, 369, 387, 394, 395
Epopeus 181, 348
Erebos 17, 349
Erekhteus 342
Eridanos 132, 264
Erikhtonios 77, 309, 349, 387
Erinysler 64, 252, 329, 349, 378, 404
Eris 110, 273, 375
Eros 96, 101, 127, 140, 141, 142, 143, 146, 147, 165, 263, 298, 299, 335, 349, 394
Erymanthos domuzu 157
Erythion 210, 211
Eteokles 288, 289, 349
Etna dağı 44, 406
Eunomia 101, 345
Euphrosyne 102, 367
Euripides 10, 85, 116, 320
Europa 38, 182, 183, 184, 227, 228, 322, 349
Euryale 195, 351
Eurydike (Orpheus'un karısı) 63, 167, 293, 294, 295, 350, 366, 375, 385
Eurydike (Thebai kralı Kreon'un karısı, Haimon'un annesi) 290

Eurynome 36, 101, 108, 322, 367
Eurypyles 61
Eurysikhton 167
Eurystheus 203, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 231, 318, 330, 340, 360, 366
Eurytos 213, 216

–G–

Gaia (Toprak) 17, 18, 19, 27, 33, 41, 54, 60, 71, 95, 136, 140, 147, 150, 160, 163, 179, 327, 334, 342, 349, 350, 351, 358, 367, 371, 372, 380, 381, 382, 383, 384, 393, 395, 399, 402, 405, 406, 407
Galler 30
Ganymedes 38, 178, 214, 350, 363, 406
Gargaron tepesi 40, 358
Geryoneus 163, 210, 211, 217, 221, 350, 363
Gigantlar 20
Girit 14, 18, 58, 59, 63, 93, 178, 184, 209, 240, 241, 242, 265, 321, 333, 337, 342, 358, 359, 379, 383, 387, 391, 399, 400
Glaukopis (Athena'nın sıfatlarından) 69
Glaukos 59, 60, 246, 341, 351, 379
Gorgolar 163, 195, 197, 351, 367
Graceler 102, 351
Graialar 163, 196, 351
Güneş (Helios) 46, 100, 109, 112, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 210, 233, 262, 263, 265, 278, 324, 327, 336, 347, 354, 375, 376, 387, 389, 397

–H–

Hades 19, 21, 24, 27, 35, 43, 44, 45, 47, 48, 52, 61, 62, 63, 64, 65, 99, 127, 135, 147, 173, 174, 176, 177, 178, 179, 190, 191, 193, 201, 212, 215, 245, 252, 294, 295, 317, 320, 323, 338, 344, 352, 359, 366, 367, 370, 379, 385, 389, 393, 397, 398, 400, 401, 405
Haimon 289, 290, 350
Hallyrothios 112
Hamadryaslar 167, 352
Harmonia 113, 229, 289, 347, 359, 384, 397

Harpyalar 261, 353
Hebe 36, 217, 353
Hekabe 271, 286, 353, 364, 394, 406
Hekate 127, 136, 353
Hekatonheirler (Yüz kollu devler) 17
Hektor 10, 189, 271, 274, 284, 285, 286, 323, 334, 351, 353, 354, 387, 388, 394, 396
Helena 190, 244, 245, 272, 274, 275, 283, 284, 285, 287, 353, 369, 406
Helikon (Dağ) 248
Heliopolis 133
Helios 46, 100, 101, 109, 127, 128, 129, 132, 133, 134, 208, 210, 233, 324, 327, 340, 347, 354, 358, 369, 375, 376, 387, 389, 390, 395, 397
Helle 106, 257, 258, 324, 339, 354, 371, 382, 392
Hellen 227
Hellespontos 258, 339
Hephaistos 25, 40, 71, 72, 76, 100, 108, 109, 112, 127, 161, 220, 221, 238, 349, 362, 379
Hera 35, 36, 39, 40, 41, 49, 55, 61, 71, 72, 76, 78, 93, 101, 107, 108, 109, 110, 116, 117, 118, 133, 135, 160, 167, 168, 169, 176, 184, 192, 194, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 210, 211, 259, 261, 263, 265, 273, 318, 319, 337, 346, 353, 354, 356, 359, 360, 361, 374, 401, 407
Herakles 10, 20, 41, 59, 62, 63, 65, 109, 113, 157, 158, 159, 163, 186, 189, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 238, 239, 240, 244, 245, 260, 261, 281, 317, 318, 320, 327, 329, 330, 331, 333, 335, 340, 342, 344, 345, 347, 350, 353, 355, 356, 357, 360, 361, 362, 366, 368, 373, 375, 376, 378, 379, 381, 382, 385, 390, 391, 392, 393, 401, 404
Hermaphroditos 101, 167
Hermes 25, 40, 47, 60, 101, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 135, 147, 148, 149, 152, 165, 166, 167, 179, 184, 186, 190, 195, 196, 197, 212, 230, 231, 278, 301, 337, 341, 349, 355, 360, 377, 379, 386, 389

Hero 295, 296, 297, 298, 299, 300, 318, 355, 375, 397
Herse 77, 355, 365
Hesiodos 10, 23, 24, 36, 42, 54, 65, 78, 95, 96, 108, 110, 114, 116, 133, 134, 136, 153, 154, 180, 248, 336, 339, 351, 354, 363, 380, 402
Hesione 214, 215, 375
Hesperidler 211
Hesperos 44, 101, 211
Hestia 35, 49, 50, 51, 52, 69, 100, 407
Hilaira 191
Hippodameia (Lapithler kralı Peirithoos'un karısı) 230, 231, 340, 381
Hippodameia (Pisa kralı Oinomaos'un kızı, Pelops'un karısı) 356
Hippokoon 185, 220
Hippolyte 209, 210, 245, 331, 356
Hippolytos 58, 98, 246, 357, 391
Hippomedon 289
Hippukrene 248
Homeros 10, 37, 49, 51, 54, 80, 88, 96, 99, 108, 114, 134, 136, 153, 161, 163, 164, 173, 234, 246, 248, 250, 252, 275, 279, 281, 282, 284, 285, 286, 322, 324, 327, 340, 347, 363, 376, 378, 384, 390, 403, 406
Horalar 101, 180, 345, 357, 402
Hyakinthos 82, 83, 84, 85, 357
Hybris 153
Hydra 206, 207, 357
Hylas 218, 261, 357
Hyllos 215, 357
Hymenaios 101
Hyperion 128, 347, 389, 397, 405
Hypnos 64, 358, 402

-İ-

İapetos 339, 348, 358, 369, 394, 405
İason 49, 189, 194, 257, 258, 259, 260, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 318, 326, 327, 337, 347, 353, 358, 359, 369, 370, 377, 382, 385, 388, 392, 400, 408
İda (Peri) 19
İda dağı (Girit) 18, 19, 40, 271, 273, 274, 331
İda dağı (Kazdağı) 287, 334, 350, 364, 371

İdas 191, 359
İkaros 313, 314, 343, 359, 379
İksion 64, 157, 175, 176, 177, 295, 344, 365, 367, 375, 382, 388
İlyada 35, 37, 54, 60, 80, 137, 246, 275, 281, 285, 317, 322, 327, 337, 378, 384, 404, 406
İnakhos 107, 184, 359
İnanna 28, 99
İno 60, 61, 257, 359, 376, 386
İo 107, 184, 192, 337, 343, 347, 359, 360
İobates 193, 247, 248, 249, 335, 341, 360, 399
İokaste 253, 256, 257, 288, 335, 349, 360, 361, 370, 384
İolaos 206, 213, 360
İole 213, 216, 360
İolkos 258, 259, 265, 326, 327, 329
İon 227, 361, 370, 371
İon denizi 184
İphigeneia 90
İphikles 203, 206, 330, 360, 361
İris 60, 135, 136, 261, 361, 402
İskender (Büyük) 186, 384
İsmene 288, 335, 361
İthaka 275, 276
İtylos 236, 362
İtys 312, 362

–K–

Kabirler 30
Kadmos 10, 23, 116, 189, 192, 226, 227, 228, 229, 253, 256, 288, 289, 321, 322, 332, 349, 353, 359, 362, 384, 389, 397, 399
Kakos 220, 221, 362
Kalais 261, 342, 408
Kalkhas 280, 362, 363
Kalliope 86, 162, 293, 380, 385
Kallirhoe 205, 210, 346, 350
Kallisto 92, 93, 147, 186, 338
Kalydon (Bölge) 90, 190, 215, 219, 250, 257, 289, 319, 327, 330, 331, 332, 338, 344, 378, 384
Kalypso 275, 278, 363
Kanabes 192
Kaneus 289
Kassandra 274, 286, 287, 323, 364, 394
Kastor 185, 190, 191, 345, 359, 364, 369
Kekrops 77, 309, 349, 355, 365, 387

Keleos 46, 47, 365, 379
Kentauroslar (At-adamlar) 157, 158, 159, 176, 365, 367, 375, 388, 392
Kephalos 134, 135, 365, 366
Kepheus 198, 334, 364, 366
Ker 110, 366
Kerberos 63, 212, 245, 366
Kerkops 220, 366
Kerkyon 239, 366
Keryneia geyiği 207
Keto 195, 351, 367
Khaos 17, 349, 383
Kharitler 101, 180, 351
Kharon 63, 367
Kharybdis 163, 164, 265, 278, 399
Kheiron (Khiron) 139, 157, 158, 237, 258, 280, 367, 368, 391
Khelone 40
Khimaira 164, 248, 249, 342, 360
Khrysaor 197, 205, 210, 350, 363, 368
Khrysippos 231
Kikonlar 277
Kinyras 96, 380
Kirke 133, 161, 265, 275, 278, 324, 389
Kithairon (Dağ) 181, 204, 253, 255, 256
Klaros 81, 87, 363
Kleite 260
Klia 175, 344
Klotho 153, 369, 380
Klymene 128, 339, 348, 369, 386, 390, 394, 405
Klytaimnestra 185, 287, 288, 325, 346, 353, 361, 369, 406
Kokytos 63, 370
Kolkhis 258, 259, 262, 266, 318, 324, 337, 377
Kolophon 73, 336, 370
Konnidas 237
Kore 43, 370
Koronis 137, 139, 179, 338, 392
Korybantlar 30, 370
Kreon (Korinthos kralı) 266, 289, 370
Kreon (Thebai kralı) 204, 256, 350, 352, 360, 378
Kretheus 258, 326, 358
Kreusa 227, 266, 325, 370
Krimissa (Ada) 257
Krommyon domuzu 239
Kronos 18, 19, 23, 27, 33, 35, 41, 42, 49, 52, 69, 95, 117, 157, 344, 351, 352, 354, 356, 367, 371, 391, 395, 405, 408

Ksuthos 227, 361, 371
Kubaba 28
Kuretler 19, 252, 371
Kyane 44
Kybebe 28
Kybele 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 41, 93, 94, 340, 370, 371, 376, 395
Kybele-Attis 99
Kykloplar 19, 54, 109, 160, 161, 350, 372
Kyknos 113, 219, 372, 373
Kyparissos 85
Kyzikos 260

–L–

Labyrinthos 313, 343, 359
Laertes 174, 175, 275, 336, 374, 384
Laertesoğlu 174, 275, 336
Laios 253, 255, 256, 360, 384
Laistrygonlar 278
Lakhesis 153, 340, 380
Lakonia 84
Lampetie 132, 390
Lampsakos (Lapseki) 169, 170
Laodameia 186, 396
Laokoon 57, 375
Laomedon 57, 85, 86, 214, 215, 355, 372, 375, 394, 405
Lapithler 157, 159, 344, 356, 370, 375, 388
Lat 28
Leandros 8, 295, 298, 299, 300, 318, 355, 375, 397
Learkhos 61
Leda 38, 185, 190, 345, 353, 369, 375, 381, 404, 406
Lemnos (Limni) 71, 100, 109, 260, 391
Lesbos (Midilli) 295
Lethe 63, 375
Leto 36, 64, 78, 87, 179, 234, 236, 336, 338, 376, 383, 405
Letoon 87, 376
Leukippos 191
Leukothea 61, 359, 376, 386
Libya 132, 182, 193, 210, 218, 322, 376
Linos 204, 376
Lotos yiyenler (Lotophagoi) 377

–M–

Ma 28, 30
Maia 103, 180, 186, 355, 392
Marathon Ovası 240

Marathon savaşı 246
Marianna 28
Mars 110, 114, 337, 377
Marsyas 76, 86, 87, 377
Mater turrigera ("Kule taşıyan Ana") 32
Mater turrita ("Kuleli Ana") 32
Medeia 239, 262, 263, 264, 265, 266, 318, 324, 326, 327, 347, 370, 400
Medusa 195, 196, 197, 198, 199, 248, 294, 351, 368, 378, 388, 390
Megabyzos 30
Megaira 64, 349
Megalesia 32
Megara (Thebai kralı Kreon'un kızı, Herakles'in karısı) 204, 213, 360, 378, 399
Megara (Yunanistan'da şehir) 241, 383
Melaina 43
Melampodes 193
Melampus 194, 332, 378
Meleagros 189, 215, 219, 250, 251, 252, 330, 331, 344, 371, 378, 380, 384, 404
Melienne 157
Melissai 19, 358
Memnon 90, 134, 233, 276, 281, 283, 286, 287, 321, 322, 323, 325, 340, 346, 361, 364, 369, 378, 385, 403, 404
Menelaos 59, 274, 276, 283, 321, 323, 325, 340, 353, 378, 379
Mercurius 103, 107
Merope 253, 255, 379, 392
Metaneira 47, 344, 345
Metis 19, 36, 69, 71, 72, 339, 379
Metragyrtoi 30
Midas 86, 122, 379
Milet 87
Minos 58, 63, 93, 101, 121, 184, 209, 240, 241, 242, 313, 314, 333, 337, 342, 343, 379, 383, 387, 391, 395, 396, 399
Minotauros 101, 164, 240, 241, 243, 313, 324, 333, 337, 343
Minyas 120
Minyler 257, 339
Mnemosyne 36, 380
Musalar 36, 86, 162, 180, 293, 380, 385
Myrmidon 64, 279, 380, 388

Myrmikes 279
Myrrha 96, 368, 380
Myrtilos 231, 356, 381

–N–

Naiaslar 132, 164
Naksos 121, 180, 243, 338
Narkissos 168, 346
Nemea Aslanı 206
Nemesis 153, 381
Nephele 36, 157, 257, 258, 324, 339, 354, 365, 367, 382, 392
Nereus 54, 211, 332, 346, 382
Nereus kızları 54, 198, 273, 279, 300, 334, 346, 382, 388, 404, 405
Nergis 48, 168, 381
Nessos 215, 216, 382
Nestor 282, 382
Nikephoros 69
Niobe 186, 233, 234, 235, 236, 321, 332, 362, 383, 388, 400
Nisos 241, 333, 383, 399
Notos 134, 342, 383
Nyks 17, 64, 153, 349, 358, 366, 381, 383, 402
Nykteus 181, 336, 348, 383
Nymphaion 164
Nympheler 96, 132, 148, 164, 196, 211, 260, 331, 352, 355, 357, 381, 383, 385, 386, 395

–O–

Obrimopatre 69
Odysseus 57, 61, 65, 76, 161, 162, 174, 175, 189, 271, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 323, 325, 326, 336, 363, 367, 369, 374, 377, 384, 386, 389, 390, 391, 393, 397, 401, 403
Oiagros 293, 385
Oidipus 252, 253, 254, 255, 256, 257, 288, 321, 335, 349, 360, 361, 370, 374, 384, 393, 399, 401
Oikhalia 213, 360
Oineus 215, 250, 330, 344, 378
Oinomaos 230, 231, 356, 381
Oinone 273, 274, 325
Okeanos 43, 54, 59, 60, 63, 69, 101, 108, 128, 147, 154, 210, 322, 324, 327, 332, 339, 345, 346, 350, 353, 359, 363, 369, 376, 379, 382, 384, 387, 390, 400, 402, 405, 406
Olympias 186, 384

Olympos(lu) 10, 13, 14, 17, 19, 35, 38, 41, 46, 50, 52, 55, 62, 67, 69, 71, 73, 74, 75, 100, 109, 110, 112, 113, 114, 125, 127, 131, 135, 148, 178, 180, 191, 203, 217, 219, 220, 249, 273, 301, 330, 338, 348, 350, 353, 373, 385, 404, 406
Omphale 214, 361, 385
Onouphorios 102
Oreiaslar (Dağ perileri) 167, 346
Orestes 287, 288, 325, 346, 369, 385
Orion 92, 135
Orkhomenos 120, 257
Orman Perileri 18, 218
Orpheus 63, 65, 162, 167, 189, 260, 265, 293, 294, 295, 296, 350, 366, 385, 408
Orseis 227, 371
Orthos 210, 381, 399
Ossa (dağ) 20, 348
Ovidius 11, 24, 87, 173, 234, 250

–P–

Paian 62
Paktolos 122, 385
Palaimon 61, 386
Palamedes 276, 277, 386
Pallas 75, 386
Pallas (Aigeus'un kardeşi) 241
Pallas Athena 69, 75
Pallene 190
Pamphylia 177
Pan 43, 76, 86, 127, 147, 148, 150, 151, 152, 160, 389, 400
Panathenaia 77, 240, 333
Pandaros 282, 386
Pandion 309, 310, 324, 349, 362, 386, 387, 391, 394
Pandora 25, 26, 109, 186, 348, 387, 395
Pandrosos 77, 355, 365, 387
Paris 76, 190, 271, 272, 273, 274, 275, 283, 284, 286, 287, 329, 349, 354, 364, 378, 384, 391, 394
Parnassos 227
Parthenopaios 289
Parthenos 69, 387
Pasiphae 101, 133, 240, 313, 324, 337, 343, 389
Passalos 220
Patara 81, 87
Patroklos 281, 282, 283, 285, 387, 396

Pegasos 164, 197, 198, 247, 248, 249, 342, 368, 388
Peirithoos 159, 244, 245, 260, 356, 375
Peitho 147
Peleus 273, 279, 327, 388, 404
Pelias 84, 113, 258, 259, 265, 266, 319, 326, 329
Pelion 20, 159, 259, 348
Pelopeia 113, 233
Pelops 179, 229, 230, 231, 340, 356, 381, 382, 388, 393, 400, 404
Peneios 340
Penelope 147, 152, 386, 389
Peneus 80, 81, 208, 343, 375, 389
Pentheus 119, 120, 322, 389
Periphetes 238
Perseis 133, 324, 369, 387, 390
Persephone 36, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 62, 63, 99, 118, 127, 147, 150, 162, 179, 244, 294, 295, 320, 338, 344, 370, 389, 398, 407
Perses 133, 136, 353, 389, 390
Perseus 10, 57, 62, 163, 181, 185, 189, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 201, 203, 248, 317, 318, 328, 329, 333, 334, 343, 347, 351, 352, 364, 368, 378, 388, 390, 404
Phaeton 128, 130, 131, 132, 134, 365, 373, 390
Phaiaklar 279, 390
Phaidra 58, 98, 245, 326, 356, 357, 391
Philemon 302, 304, 341, 391
Philoktetes 274, 391
Philomela 309, 310, 311, 312, 362, 387, 394
Philyra 157, 367
Phineus 198, 261, 262
Phlegyas 137, 179, 392
Phobos 110, 113
Phoibe 78, 88, 136, 191, 376, 405
Pholos 157, 158, 368, 392
Phorkys 195, 351, 367, 392
Phosphoros 101
Phriksos 106, 257, 258, 324, 339, 354, 359
Phyleus 208, 340
Pindaros 154
Pithekussai 220
Pityokamptes 238
Pitys 150
Plautus 186

Pleiadlar 234, 392
Pleisthenes 232, 321
Pluton 61, 393

–R–

Radamanthis 63
Rhea 18, 27, 28, 29, 30, 31, 35, 41, 48, 340, 344, 354, 356, 367, 371, 376, 395, 405
Rhodos (Nymphe) 132, 133, 395

–S–

Salmakis 165, 167, 395
Salmoneus 175, 396
Salmydessos 261
Sardes 119
Sarpedon 184, 379, 395, 396
Satyrler 118, 159, 160, 169, 396
Seirenler (Sirenler) 162, 163, 265, 278, 396
Selene 127, 133, 134, 136, 151, 347, 354, 358, 386, 397
Semele 41, 60, 116, 117, 118, 120, 180, 186, 345, 359, 397, 407
Semivirler 30
Seriphos 194, 195, 199
Sestos 296, 300, 318, 355, 397
Shakespeare 11, 282, 283, 403
Sikyon 181, 348
Silenoslar 118
Sinis 238
Sintiler 109
Sisyphos 64, 173, 174, 175, 182, 246, 275, 295, 325, 336, 341, 379, 396, 397, 398
Skiron 238
Skylla (Deniz canavarı) 163, 164, 265, 278, 399
Skylla (Nisos'un kızı) 241, 383, 399
Skyros 246, 280
Solymoi 249
Sophokles 10, 253, 256
Soteira 69, 154
Soylar efsanesi 23
Sparta 113, 185, 190, 220, 244, 245, 274, 340, 353, 369, 378, 379, 406
Spartoi 229, 401
Sphinks 255, 256
Stheneboia (Anteia) 247, 248, 335, 341, 360
Sthenelos 203, 231, 373
Sthenno 195, 351
Strophios 287

Styks 63, 117, 168, 280, 367, 400
Stymphalos 208
Sybilla 31
Symplegadlar 261
Syrinks 148, 150

–T–

Tahta At 275, 281, 287, 326, 364
Talos 265, 400
Tantalos 64, 177, 178, 179, 229, 231, 233, 234, 253, 287, 288, 295, 332, 340, 378, 382, 388, 400, 404
Taphoslular 185
Tartaros 15, 19, 63, 137, 153, 175, 177, 179, 230, 294, 348, 358, 401, 406
Taygete 186, 392
Taygetos 190
Teiresias 256
Telemakhos 277, 374, 389, 401
Telephos 85, 281, 373, 401, 402
Telesphoros 140
Telkhinesler 30
Tenedos (Bozcaada) 81, 87, 373
Tethys 59, 60, 69, 108, 128, 147, 327, 347, 359, 363, 369, 379, 387, 400, 402, 405, 406
Thalia 86, 102, 367, 380
Thamus 151, 152
Thanatos 64, 174, 201, 294, 329, 358, 366, 398, 402
Thaumas 60, 135, 353, 361, 402
Thebai 116, 119, 181, 191, 192, 203, 204, 213, 227, 229, 233, 253, 255, 256, 257, 288, 289, 290, 321, 322, 328, 330, 332, 335, 336, 346, 347, 348, 349, 350, 352, 360, 362, 370, 374, 376, 378, 382, 383, 384, 389, 393, 401
Themis 36, 101, 153, 335, 345
Themiskyra 209, 331, 403
Theogonia 402
Theophane 257
Thermodon çayı 209
Thersites 282, 283, 389, 403
Theseus 10, 58, 65, 121, 159, 180, 189, 190, 201, 210, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 266, 288, 313, 324, 326, 331, 333, 337, 343, 354, 356, 366, 375, 379, 386, 387, 388, 391, 392, 394, 399, 404

Thesmophoria 48
Thestios 185, 252, 375, 406
Thetis 40, 55, 154, 273, 279, 280, 327, 404
Thyestes 231, 232, 233, 287, 388, 392, 393, 404
Thymbris 147
Tiberius 151, 152
Tisiphone 64, 349
Titanlar 19, 25, 33, 35, 69, 151, 160, 350, 386, 390, 405, 407
Titanomakhia (Titanlar Savaşı) 19
Tithonos 134, 135, 378, 405
Tityos 64, 179, 295
Tmolos 86, 119
Toprak Ana 17, 18, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 49, 56, 77, 182, 235, 236, 296
Tritogeneia 72, 75
Triton 54, 55, 72, 75, 183, 296, 298, 386, 405
Troia(lılar) 10, 37, 39, 40, 51, 57, 59, 72, 75, 76, 80, 86, 90, 99, 102, 110, 134, 178, 190, 214, 271, 273, 274, 275, 277, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 289, 321, 322, 323, 325, 326, 327, 329, 334, 340, 345, 349, 350, 351, 353, 354, 355, 358, 362, 364, 369, 374, 375, 378, 382, 384, 386, 387, 389, 391, 393, 394, 396, 403, 405, 406
Troizen 58, 237, 244, 245, 326
Tros 38, 99, 178, 214, 264, 350, 363, 406
Tufan 23, 226, 227, 406
Tydeus 289, 345
Tykhe 153, 154, 406
Tyndareos 185, 191, 220, 244, 369, 375, 406
Typhon 19, 33, 206, 239, 248, 357, 366, 368, 406

–U–

Uranos 17, 18, 19, 27, 71, 95, 136, 160, 336, 349, 350, 351, 354, 358, 371, 372, 380, 384, 393, 395, 402, 405, 407

–V–

Vergilius 11, 65, 173, 180, 281, 325
Vesta 49, 50, 51, 52, 356, 407
Vesta rahibesi 32, 52
Vestalis 51, 407

–Z–

Zagreus 41, 118, 407, 408
Zephyros 82, 83, 134, 145, 342, 408
Zetes 261, 362, 408
Zethos 181, 191, 192, 321, 332, 336, 346, 348, 362, 408
Zeus 14, 18, 19, 20, 24, 25, 27, 28, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 54, 55, 60, 61, 63, 64, 67, 69, 71, 72, 74, 75, 78, 80, 81, 84, 86, 88, 92, 96, 99, 101, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 116, 117, 118, 120, 122, 127, 130, 131, 132, 135, 136, 139, 142, 147, 150, 153, 154, 160, 163, 164, 167, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 184, 185, 186, 190, 191, 192, 194, 203, 205, 213, 214, 217, 225, 226, 227, 229, 234, 244, 249, 250, 258, 259, 261, 273, 278, 279, 281, 285, 301, 303, 318, 319, 320, 322, 324, 325, 328, 329, 330, 331, 332, 336, 337, 338, 339, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 358, 359, 363, 367, 368, 369, 371, 372, 373, 374, 375, 377, 379, 380, 381, 383, 384, 388, 389, 390, 393, 395, 396, 397, 398, 400, 401, 402, 404, 405, 406, 407, 408
Zeus Labrandeos 37
Zeus-Ammon 198, 334

Mitoloji, ya da dilimizdeki anlamıyla "efsane bilimi" ilkel insanın doğa olaylarını, dolayısıyla yaradılışını araştırmasının ve yorumlamasının ürünlerinden oluşmaktadır. *Tanrıların Öyküsü* efsaneler konusunda ilk akla gelen Yunan mitolojisinden söz eder. Bu kitap kuru bilgiler vermek yerine, eski çağlarda insanın hayalinde yarattığı ölümsüzlerin doğuşlarını, evreni paylaşmalarını, aşklarını, kıskançlıklarını, kavgalarını, entrikalarını anlatır. Onlarla ilişkili ölümlülerin, perilerin, hayvanların, garip yaratıkların, kralların, sıradan insanların yaşamlarını ilgi çekici bir biçimde sunar.

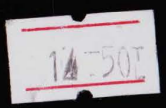
Batı sanat ve düşüncesinin her alanında, resimde, heykelde, müzikte, tiyatroda, operada, şiirde ve romanda etkili olan mitoloji, bir anlamda da ileri kültürün temeli olarak düşünüldüğünde, bu eser Yunan mitolojisini gereğince tanımak isteyenler için bir temel kaynak sayılmalıdır.

ISBN 978-975-468-089-8

SAY YAYINLARI

online satış:
www.saykitap.com